

MUZEUL VRANCEI

VRANCEA

STUDII ȘI COMUNICĂRI

FOCȘANI • 2005

MUZEUL VRANCEI

**VRANCEA – STUDII ȘI COMUNICĂRI
VOLUMUL XII**

MUZEUL VRANCEI

**VRANCEA.
STUDII ȘI COMUNICĂRI**

VOLUMUL XII

**EDITURA PALLAS
FOCȘANI • 2005**

Culegere: Nina Hapău

Foto: Florea Călin

Tehnoredactare: Nicoleta Negruț

CUPRINS

I. ARHEOLOGIE – ISTORIE

Aurora-Emilia Apostu, Victor Bobi ȘANTIERUL ARHEOLOGIC DE LA VÂRTEȘCOIU – CAMPANIA 1997	7
Aurel Nicodei RAPORT ASUPRA SUPRAVEGHERII ARHEOLOGICE DE LA BISERICA SFÂNTA CRUCE DIN ODOBEȘTI – CAMPANIA ANULUI 1997	27
Aurel Nicodei RAPORT PRELIMINAR ASUPRA SUPRAVEGHERII ȘI SONDAJULUI ARHEOLOGIC REALIZATE LA BISERICA „SF. ÎMPARAȚI” DIN FOCȘANI ÎN ANUL 2003	40
Aurel Nicodei MATERIALE DE CONSTRUCȚIE FOLOSITE LA RIDICAREA BISERICILOR MEDIEVALE DIN JUDEȚUL VRANCEA	50
Mihaela Boldeanu DOCUMENTE DIN PATRIMONIUL MUZEULUI VRANCEI	85
Dumitru Huțanu CONTRIBUȚII LA ISTORICUL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI RURAL DIN JUDEȚUL PUTNA (1864 - 1880)	94
Maria Mihăilescu EROUL MAREȘAL ALEXANDRU AVERESCU – DOCUMENTE INEDITE PRIVIND ÎNMORMÂNTAREA SA ÎN MAUSOLEUL DE LA MĂRĂȘTI	100
Gheorghe Miron O PAGINĂ DIN REZISTENȚA ANTICOMUNISTĂ DE PE VALEA RÂMNICULUI	104
Ionuț Iliescu UN ARTIST PLASTIC PÂNCEAN: TRAIAN DIACONESCU	115

II. ETNOGRAFIE

Mădălin David MORĂRITUL ÎN VRANCEA. ASPECTE SOCIAL-ECONOMICE CU CARACTER GENERAL	133
---	-----

III. PATRIMONIUL

Lelia Pavel	
BISERICA DIN BONȚEȘTI	137
Lelia Pavel	
BISERICA „CUVIOASA PARASCHIVA” DIN NĂRUJA	146

IV. ȘTIINȚELE NATURII

Ana Condrea	
AUTOTERAPIA LA ÎNCEPUTURILE EI	160
Ana Condrea	
STUDII DE ETNOBOTANICĂ ÎN COMUNA NEREJU, JUDEȚUL VRANCEA	164
Elvira Macovei	
COLEOPTERE DIN COLECȚIA ENTOMOLOGICĂ A MUZEULUI VRANCEI	179
Iulian Mazilu	
OBSERVAȚII ORNITOLOGICE ÎN MUNȚII VRANCEI	188
Iulian Mazilu	
CONTRIBUȚII LA CUNOAȘTEREA ORNITOFAUNEI REZERVAȚIEI NATURALE DALHĂUȚI	193
Iulian Mazilu	
OBSERVAȚII ORNITOLOGICE ÎN INSULA MARE A BRĂILEI	204

V. CONSERVARE - RESTAURARE

Irina Borosu	
REDARÉA ÎN CIRCUITUL MUZEISTIC A UNUI MANUSCRIS DE SECOL XIX	210
Daniela Petrișor	
TRATAMENTELE ȘI OPERAȚIILE DE CONSERVARE APLICATE UNEI ICOANE DIN SECOLUL AL XIX-LEA	219
Daniela Petrișor	
STUDIUL ÎNFLUENȚEI UNOR FACTORI DE MEDIU ASUPRA UNOR PIGMENȚI UTILIZAȚI ÎN PICTURILE PE LEMN (ICOANE)	224

VI. MUZEOGRAFIE

Silviu-Daniel Mungiu	
MUZEUL ÎN CONȘTIINȚA COMUNITĂȚII LOCALE (PROIECT DE CERCETARE RELAȚII PUBLICE)	235

I. ARHEOLOGIE – ISTORIE

ȘANTIERUL ARHEOLOGIC DE LA VÂRTEȘCOIU – CAMPANIA 1997 –

**Aurora-Emilia Apostu
Victor Bobi**

Loc de „ședere” și de perindare, centru de prelucrare și bun loc de reședință, teritoriul cercetat (aproape în întregime) situat pe terasa superioară dreaptă a râului Milcov, se prezintă ca un promontoriu bine apărat natural din toate părțile, înconjurat de apă, cu șanț de apărare în capătul sud-estic al așezării și delimitat de pădurile din partea vestică, cu o vegetație foarte bogată – toate elemente esențiale în dezvoltarea vieții din cele mai vechi timpuri și până în zilele noastre. (fig.1)

Ca o completare la cercetările din anul 1991 (publicate)¹, în secțiunea SL7/1997, trasată (fig. 2 – planul general al săpăturilor), la adâncimea de cca 1,50 m, în nivelul de loess-galben deschis, a fost descoperită o lamă de silex ce aparține paleoliticului târziu; (Gravettianului – cca 40.000 ani î.Cr.). Stratul de cultură Monteoru are o grosime de cca 0,50 m și cuprinde solul brun-cenușiu, ce suprapune stratul de loess de culoare galben-închis, urmat de un strat de sol brun ce reprezintă nivelul medieval timpuriu – suprapus de solul vegetal cenușiu.

Excavările de pământ în carieră au ajuns până la cca 30 m, ducând la următoarea structură geomorfologică a terenului (de sus în jos):

- strat vegetal – cca 20 cm grosime
- nivel medieval – cca 30 cm grosime
- nivel Monteoru – cca 0,50 m (în solul brun-cenușiu)
- stratul de loess de culoare galben-închis
- loess galben-deschis, în care s-a pus în evidență piesa paleolitică

---

¹ Victor Bobi, Anton Paragină, **Șantierul arheologic de la Vârteșcoiu – cercetările din anii 1986 - 1988**, în „*Studii și comunicări*”, vol. III - X, Vrancea, p. 41 - 68, 1991

- nivel maroniu – cafeniu – la 2 m
- galben-închis
- loess galben-deschis, până la bază, 30 m; sub care încep să se observe pietrișurile, hidrostructură ce aparține Pleistocenului inferior.

În anul 1987 au fost efectuate primele săpături organizate, de mare amploare, de către Muzeul Vrancei-Focșani, fiind cercetat Sectorul I al carierei, prin trasarea a 5 secțiuni longitudinale și transversale, din așezare (fig. 2). În anul 1988, a fost cercetată partea vestică a sectorului I (o parte din așezare) cât și o parte din necropolă (situată în partea estică a promontoriului) prin trasarea a 2 secțiuni de dimensiuni foarte mari – reușindu-se astfel acoperirea aproape în întregime a carierei (și longitudinal și transversal) cu recuperarea unui număr important din aceste vestigii. S-au cercetat o mare parte din locuințele din așezare cât și unele morminte din necropola aparținând evului mediu timpuriu (sec. XI - XIII d.Cr.).

Au urmat cercetările din anul 1989 (ce au vizat, în principal, necropola) cele din anul 1991 (de la care am început să particip) – săpături efectuate în necropola de ev mediu; cele din anul 1997, cu cercetarea așezărilor din epoca bronzului și de ev mediu² și ultimele cercetări efectuate în anul 2000, atât în așezare cât și necropolă.

Cercetările din anul 1997 au fost efectuate între lunile septembrie-noiembrie, fiind o continuare a săpăturilor din anul 1991 și au cuprins partea estică a sectorului I din așezare, încheindu-se, cu acest prilej, cercetarea așezării în întregime.

Au fost trasate 2 secțiuni transversale ST4 și ST6/1997 (fig.2 – planul general al săpăturilor) de lungimi de peste 88 m fiecare, în estul așezării, cu descoperirea unui număr de 13 locuințe de epoca bronzului (Cultura Monteoru, cu mai multe faze de locuire) în primul nivel de cultură și un număr de 2 locuințe-bordei, aparținând evului mediu timpuriu (sec. XI - XIII), în cel de-al doilea nivel de locuire. Locuințele apar suprapuse sau întrepătrunse de locuințele montorene.

Adăugându-se la locuințele de epoca bronzului, cercetate anterior, rezultă, pe acest loc, un număr foarte mare de construcții de tipul locuințelor-bordei și locuințe propriu-zise (peste 48 de locuințe cercetate) pe o suprafață de 59,40 mp, la adâncimea de -1,20 m, cât și peste 5 locuințe – bordei de ev mediu

---

² A.E.Apostu, **Șantierul arheologic de la Vârteșcoiu, campania 1997** – rezumat, în **Cronica cercetărilor arheologice**, 1999, București, 2000, editat CIMEC București

timpuriu (sec. XI - XIII d.Cr.), unele dintre acestea, mai puţin bogate în inventar. În anul 1997 nu au fost cercetate mormintele din necropolă.

Locuinţele, în general, sunt bine păstrate, cu vatră de foc, gură de aerisire, podea şi uşă de intrare, ce au fost bine delimitate şi situate la distanţă mică între ele, cu drum de acces spre est şi mici „culoare” de trecere între ele. Toate acestea demonstrează că aşezarea a fost foarte locuită de oamenii preistorici „monteoreni” (anterior şi ulterior), tocmai datorită acestor condiţii de viaţă foarte favorabile (amintite), de hrană (animală şi vegetală), de apărare naturală şi de vânătoare, de luptă şi de trai.

În secţiunea ST4/97 – de 88 m/2 m, trasată aproximativ pe direcţia nord-sud, au fost descoperite cele 13 locuinţe de epoca bronzului cât şi 2 locuinţe – bordei de ev mediu timpuriu. În secţiunea ST6/97 au fost date la iveală unele resturi ceramice de bronz şi ev mediu, ce au fost studiate în anul 2000.

Descrierea locuinţelor şi inventarul acestora:

- Locuinţa 37 (L37), de epoca bronzului (fig. nr. 3) situată între 1,50 m şi 2,50 m, la adâncimea de -0,45 m - 0,55 m, este de forma unui cuptor orientat nord-sud, pe direcţia şanţului, în care s-a găsit foarte multă zgură (5 bucăţi), bolovani de râu şi piatră de construcţie. Aparţine fazei MIIb, după ceramica descoperită. S-au mai găsit fragmente de oase, urme de arsură de la funcţionarea cuptorului, fragmente vase ceramică, o piatră prelucrată şi un cuţitaş os. O piesă deosebită este inelul de buclă descoperit, de culoare verzuie, de epoca bronzului, chiar în partea superioară a cuptorului.

- L38 de epoca bronzului, de formă aproape rotundă, adâncită, de pe ST4/97, cea mai frumoasă şi bogată în ceramică, descoperită între 16 m şi 18,5 m şi la adâncimea de 0,22 - 0,33 m, (fig. nr. 4 şi Plş. nr. 3 fig. 3, Plş. nr. 5 fig. 2) ce a fost extinsă spre est cu 1,5 m/2,5 m. Aparţine fazei MIC4 cu următorul inventar: obiecte din piatră (ciocan, cuţite piatră, percutoare întregi, o gresie pentru ascuţit etc., o râşniţă piatră (partea statică), foarte multe fragmente ceramice întregibile, funduri de spendegeffassuri, torţi de vase, zgură, chirpici, fusaiole etc. Locuinţa apare în săpătură aproape întreagă, nefiind săpată o parte din sectorul estic al acesteia. Vatra de foc este în stânga locuinţei, pe sensul opus intrării.

- L39 bronz (fig nr. 5) între 23 m -25 m, de formă ovală, suprapusă de o altă locuinţă (?) săpată la -0,36 m - 0,38 m cu 2 vetre de foc în stânga locuinţelor, cu următorul inventar: zgură, ceramică neîntregibilă, torţi de vase, buze, funduri, etc. piatră şi fragmente osoase de animale.

Cea de la adâncimea de -0,36 m a fost săpată în întregime, prin extindere

spre exterior cu o casetă de 1 m/2,5 m, iar cea de la -0,38 m a fost parțial săpată.

- L 40 bronz (fig. nr. 8 și Plș. nr. 3 fig. 1) între 30 - 32 m, de formă oval-rectangulară, de dimensiuni mari, cu vatră de foc pe mijloc, la care s-a săpat o casetă în partea estică, de 0,50 m/4 m, cu următorul inventar: fragmente de percutoare cât și percutoare întregi, cuțite piatră, o râșniță rotundă, ceramică puțină (câteva fragmente vase), un fragment vatră de foc, un fragment toartă de vas.

- L41 bronz, între 36 m - 38,5 m parțial săpată, până la -0,44 - 0,33 m, cu foarte puțin material. Nu a fost extinsă. Vatra de foc nu a putut fi pusă în evidență.

- L42-43 din ST4/1997, (fig. nr. 6 și Plș. nr. 4 fig. 2) de epoca bronzului - feudală L42b (MIC2) și L43f (XI - XIII d.Cr.) săpate în întregime, cu prelungire pe partea estică de 1 m/2,5 m, între 43 - 46 m locuințe întrepătrunse, de forme ovale, cu partea ovală spre nord și sud și de adâncimi 0,53 - 0,37 m. Vetrele de foc sunt în stânga, opuse intrării dinspre sud-est. Inventarul este format din foarte multă ceramică feudală, cioburi de vase (buze) două fragmente os, o bucată zgură, cât și buze de vase de ev mediu.

- L44 bronz (fig. nr. 7), între 47 - 50 m, la adâncimea de -0,35 - 0,25 m, de formă ovală, săpată parțial, în care au fost descoperite fragmente ceramice cu și fără ornament, zgură, pietre de râu, percutoare și dinți din os pe toată suprafața locuinței; este foarte întinsă. Nu au fost săpate casete.

- L45 feudală (L45f) (Plș. nr. 1, Plș. nr. 2, Plș. nr. 5 fig. 1) ce suprapune o locuință de bronz - L45 bis - săpată între 55 m - 61 m, de dimensiuni foarte mari (6 m), în partea estică săpându-se până la adâncimea de -0,95 m, cu vatra de foc a locuinței din bronz în stânga. Locuința - bordei de ev mediu este formată din fragmente de cărămidă cât și cărămizi întregi așezate sub forma unui zid; s-au găsit fragmente cuptor din pământ ars și roșu cu urmele de la podină și 3 cărămizi de culoare roșie, de la locuință, foarte multe fragmente ceramice de la ambele locuințe (de bronz și ev mediu).

Între acestea, apar două fragmente de vase din bronz (buze) grele (de la un cazan?) și buze de vase de ev mediu, cu ornament excizat în linii paralele la gât, pe exterior. S-a mai descoperit un vas monteorean întreg. Zgura din fier (peste 16 bucăți), cele trei bucăți de lupe din fier (de dimensiuni mari), cele cinci bucăți de la cuptor indică prezența unui atelier metalurgic, de secol XI - XIII d.Cr., adăugându-se celorlalte trei ateliere descoperite în anii anteriori. S-au găsit atât resturi din prelucrarea fierului cât și unelte finite, prelucrate: cuie fier (peste 14 bucăți), 15 piroane fier din construcție, 3 bucăți cuțite fier întregi (care în urma restaurării, s-a constatat că provin de la un cuțit, ce este expus în Secția

de istorie), un vârf din fier mare, de lungime 15 cm, un vârf de arbaletă, vârf de săgeafă, etc. S-au mai descoperit patru fragmente de vas (boluri) de la locuința din epoca bronzului trei elemente de construcție (chirpici) cât și un cuțit curb din piatră (kerummeister), cinci bucăți fragmente de cuptor.

Secțiunea, în dreptul metrului 55 - 61 m, a fost extinsă în partea estică cu 1 m/5 m, iar în partea vestică la fel cu un 1 m/5 m, completând imaginea acestora în săpătură. Locuința de ev mediu se extinde la peste 6 m. Bolovanii de râu descoperiți în săpătură, întregesc imaginea constructivă.

- L 46 bronz (ST4/97), în dreptul la 62 m - 64 m, cu adâncimea de 0,30 - 0,32 m, de formă rectangulară, de aproximativ 2 m/2 m, cu vatra de foc în partea stângă. Au fost găsite un împungător din os, o râșniță piatră cu frecător, trei fragmente ace din os, două bucăți ceramică (buzes de vase), patru fragmente torți de vase, ceramică multă și funduri de vase, o fusaiolă ceramică rotundă, un fragment de percutor și un cuțit din piatră.

- L47 bronz, între 66 m - 68 m, săpată până la adâncimea de -0,37 m, de formă ovală, care a fost extinsă cu 1 m/2,5 m, în partea estică. Au fost descoperite fragmente ceramice, un vâscior ceramic întreg (creuzet?) cât și două râșnițe din piatră incomplete, fără frecător, o bucată de zgură, ceramică ornată de epoca bronzului, o toartă vas și o bucată piatră prelucrată.

- L48 bronz (Vârteșcoiu/1997) (Plș. nr. 5 fig. 3) săpată pe jumătate, între 71 - 73 m (ea mergând până la aproximativ 75 m) în care a fost descoperită o râșniță piatră fără frecător, ovală, o bucată zgură, fragmente de vase, ceramică ornată de epoca bronzului, o toartă, fragment piatră prelucrată. A fost extinsă spre est cu o casetă de 1 m/2,5 m/1 m. Este de dimensiune mare.

Secțiunea ST6/1997, de 2 m lățime pe 88 m lungime, paralelă cu secțiunea ST4/1997 și la o distanță de 2 m de aceasta, a fost săpată spre partea nordică (de la nord spre sud) dinspre cabana construită, pe o lungime de aproximativ 10 m, în care au fost puse în evidență 2 locuințe de epoca bronzului (care datorită timpului nefavorabil, au rămas nesăpate), locuințe ce au fost săpate în campania următoare.

Întreg materialul rezultat din teren, în urma campaniei de săpături din anul 1997, a fost restaurat pe parcursul anului 1998 (la Laboratorul de restaurare conservare) și bine conservat, fotografiat alb-negru și color (cu imagini din șantier) și se găsește în prezent, în depozitul de arheologie al muzeului, iar o parte din acesta, în expoziția de bază a secției.

Acesta, în rezumat, este de tipul:

1) vase întregi și întregibile cu o toartă și cu 2 tortițe supraînălțate (Plș. nr.

1 fig. 1 și 2, Plș. nr. 2), multe fragmente ceramice ce nu au putut fi întregite de la mai multe vase, oase lustruite, mici, de tipul acelor și împungătoarelor os și de cornute mari de tipul brăzdarelor, percutoare, ciocane piatră, dălți, cuțite curbe din piatră (Plș. nr. 3), râșnițe cu frecător, obiecte de bronz (inel de buclă), zgură bronz, chirpici etc. – pentru epoca bronzului (MIC2, IC4, MIIb).

2) dar și de tipul: cuie și piroane fier, cuțit fier (din 3 bucăți), (Plș. nr. 1 fig. 3) vârf de săgeată, un alt vârf săgeată cu un capăt piramidal, un vârf de arbaletă, vârf din fier de dimensiune mare, cu un capăt bipiramidal, fragmente bronz (metalice) de la un cazan (pentru topit), bucăți din vase feudale, trei bucăți lupe fier și resturi de fier topit; în general, obiecte din fier finite și resturi din prelucrare de secol XI-XIII d.Cr., aparținând deci, unui atelier de prelucrare a fierului ce se găsea în partea sudică a așezării, destul de mare în comparație cu restul locuințelor – bordei de ev mediu descoperite în vecinătate.

Acesta a fost delimitat în întregime, având vatra de foc (arderea) situată vestic cu încă 2 încăperi consecutive cu intrare între ele, iar ușa de acces amplasată spre nord-est. (plș.nr.1)

În concluzie, „Șantierul arheologic de la Vârteșcoiu” a oferit un bogat material provenit de la un cuptor de ardere, un important atelier metalurgic (singurul de așa mare dimensiune descoperit în zonă), cât și din locuințele cercetate atât de epoca bronzului cât și a evului mediu timpuriu. Să fi fost aici un important centru metalurgic? Completarea cercetărilor cu delimitarea necropolei (parțial cercetată) prin acoperirea carierei cu săpăturile propuse, vor putea permite concluzionarea ipotezelor avute cu privire la locul de reședință, etc. dar, mai ales, „salvarea” importantelor vestigii arheologice atât din așezare cât și din necropolă, întrucât extragerea permanentă a argilei din carieră distruge toate aceste dovezi tot mai greu de găsit și atât de greu de păstrat in situ.

– CAMPANIA ANULUI 2000 –

Următoarea și ultima campanie de cercetări s-a efectuat în luna iulie a anului 2000, timp de două săptămâni, fiind organizată, cu acest prilej, o tabără internațională. La cercetări au participat un număr de 13 studenți și elevi din România, Germania, Franța, Suedia, Marea Britanie, Olanda, Austria.

Tabăra de arheologie a fost organizată de către Service Civil Internațional – filiala România și patronată de către Inspectoratul pentru Cultură Vrancea. A fost cercetată sistematic suprafața de 59,40 mp la adâncimea de -1,20 m. Au fost descoperite 6 locuințe adâncite în secțiunea ST6/2000 (trasată pe jumătate din anul anterior), de epoca bronzului (Cultura Monteoru – etapele MIIa - MIIb) de forme rectangulare cu colțurile rotunjite, de diferite mărimi și poziții, orientate

cu latura mare spre sud și sud-est. Locuințele au fost numerotate în continuare cu L57/2000, L58, L59, L60, L61 și L62/2000 cu un inventar arheologic bogat, care se compune din ceramică fragmentară și întregibilă cu o gamă variată de forme de vase specifice etapei Culturii Monteoru târzie (II a - IIb – cca 1.400 ani î.Cr.). De asemenea, au fost descoperite unelte din piatră, os și corn, ceramică (fusaiole, greutăți de vatră etc.).

A fost săpată o parte din necropola de ev mediu. Mormintele de înhumăție sunt în poziție întinsă și orientate E-V și aparțin așezării medievale (sec. XII-XIII) din imediata apropiere. Sunt fără inventar. Mormintele descoperite vor fi supuse analizelor C14 pentru datare.

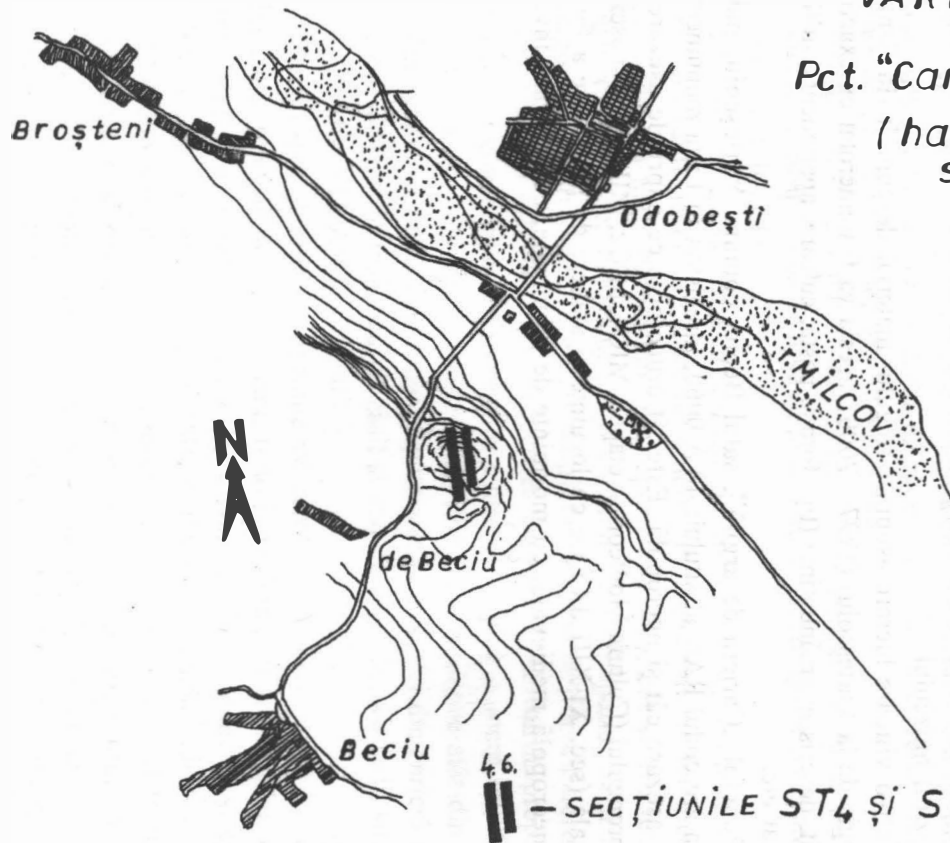
Inventarul arheologic descoperit a fost restaurat-conservat și este în prezent în depozitul muzeului.

Într-o viitoare lucrare asupra întregului material descoperit (în Șantierul arheologic de la Vârteșcoiu) (1997 - 2000), acesta va fi numerotat cu exactitate, denumit, descris în amănunțime (tip, formă, pastă, culoare, apartenență, utilitate) clasificat etc.

Punctul „Cariera de argilă”, satul Beciu, comuna Vârteșcoiu, județul Vrancea are codul RAN al sitului: 40 A 0060, înregistrat în Lista monumentelor atât ca așezare cât și necropolă. Este sit arheologic ce cuprinde așezarea de epoca bronzului (Cultura Monteoru – etapele MIC4, MIC2, MIIa - IIb) și așezarea medievală (sec. XI-XIII d.Cr.) – cu locuințe și ateliere de prelucrare a fierului cât și necropolă medievală, cu morminte de înhumăție, cu sau fără inventar arheologic.

VÂRTEȘCOIU

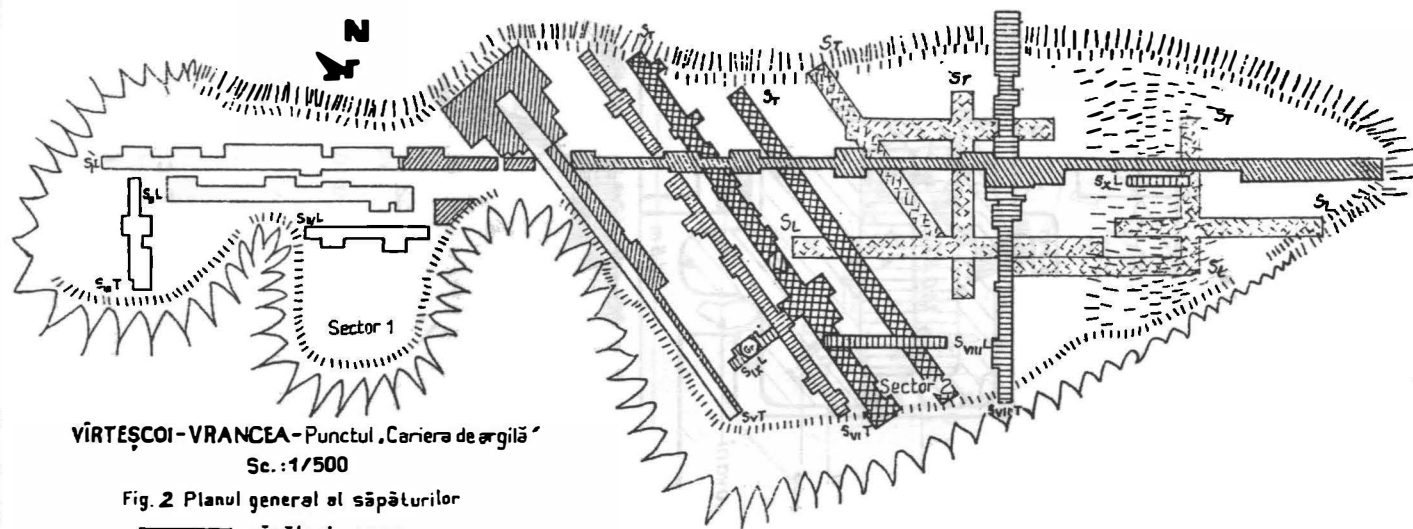
Pct. "Cariera de argilă"

(harta topo)
sc. 1:25.000

4.6.

— SECȚIUNILE ST4 ȘI ST6 / 1997

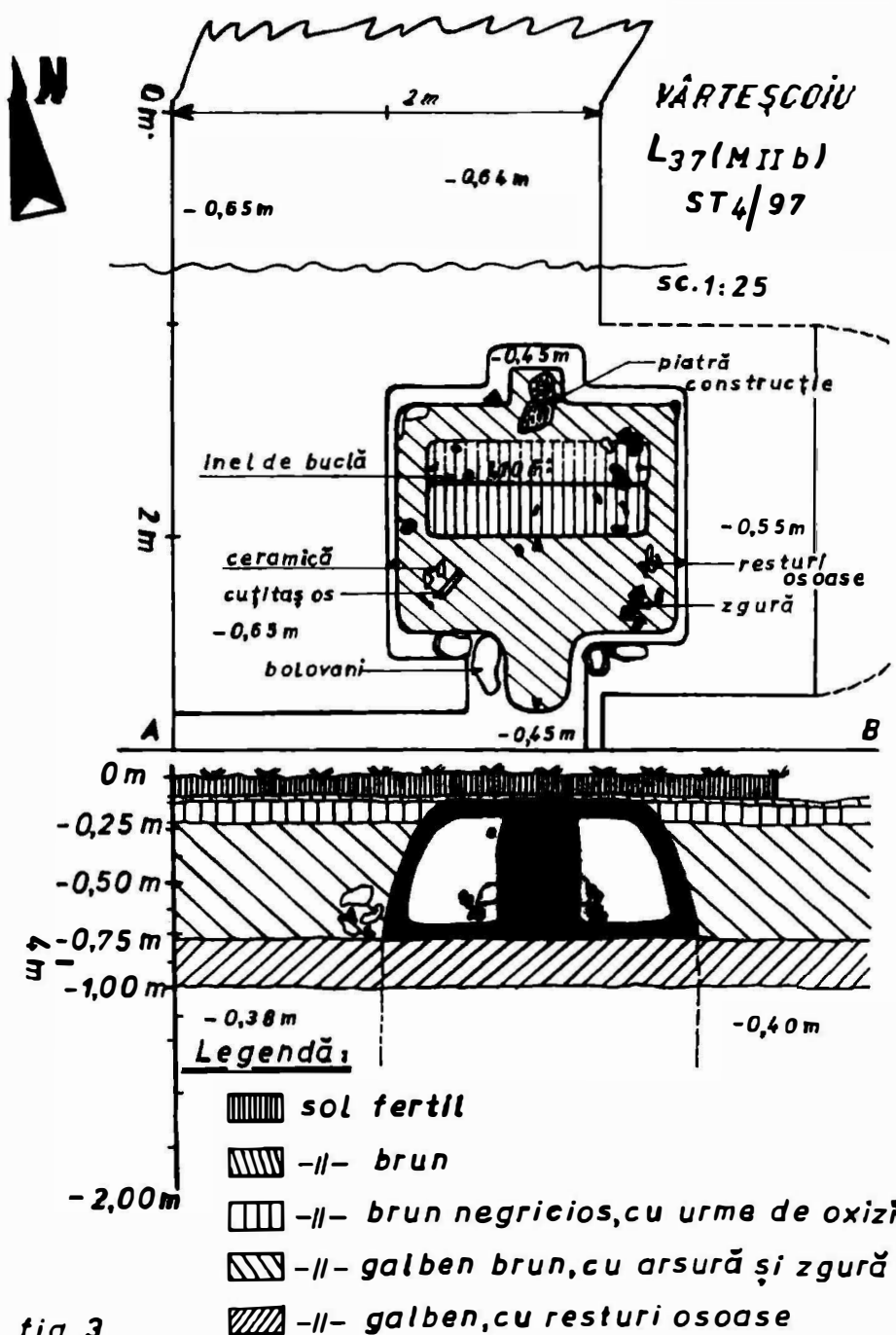
fig.nr. 1

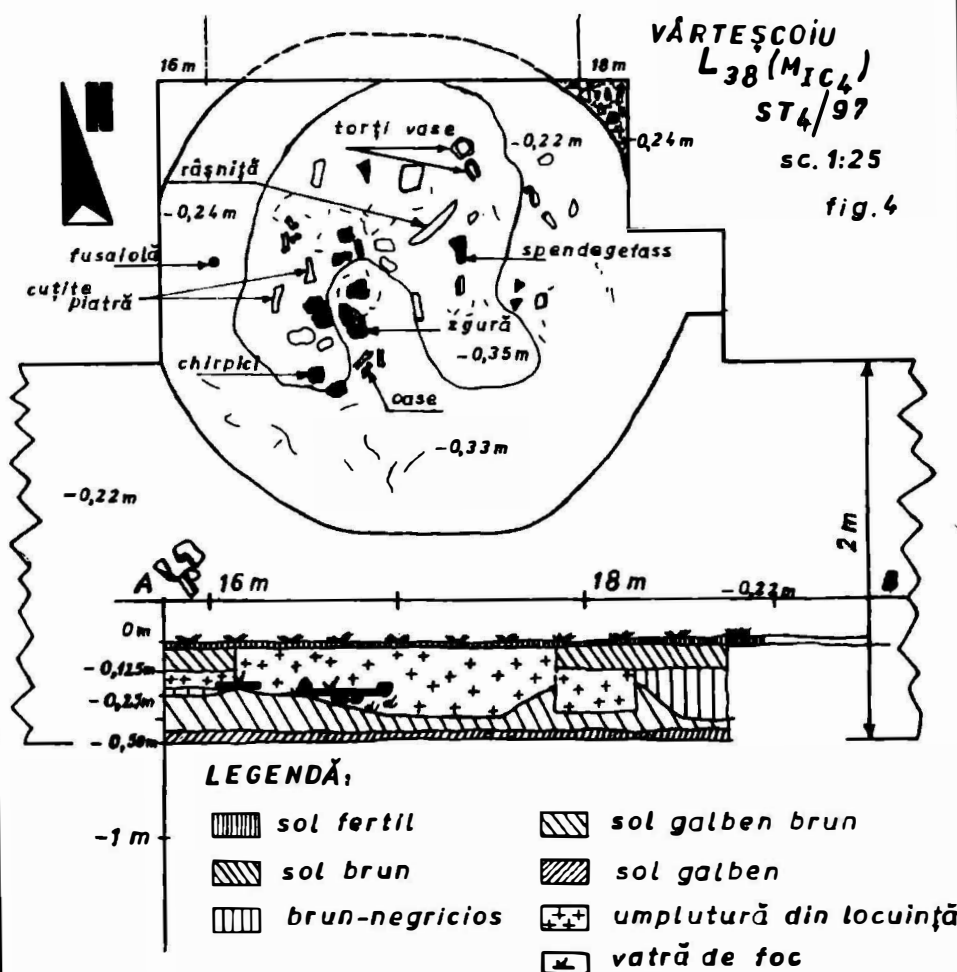
VÎRTEȘCOI-VRANCEA-Punctul „Cariera de argilă”
Sc.: 1/500

Fig. 2 Planul general al săpăturilor

 sǎpǎturi 1987
 " 1988
 " 1989
 " 1991
 " 1997
 propuneri de sǎpǎturǎ
 1998 - 1999

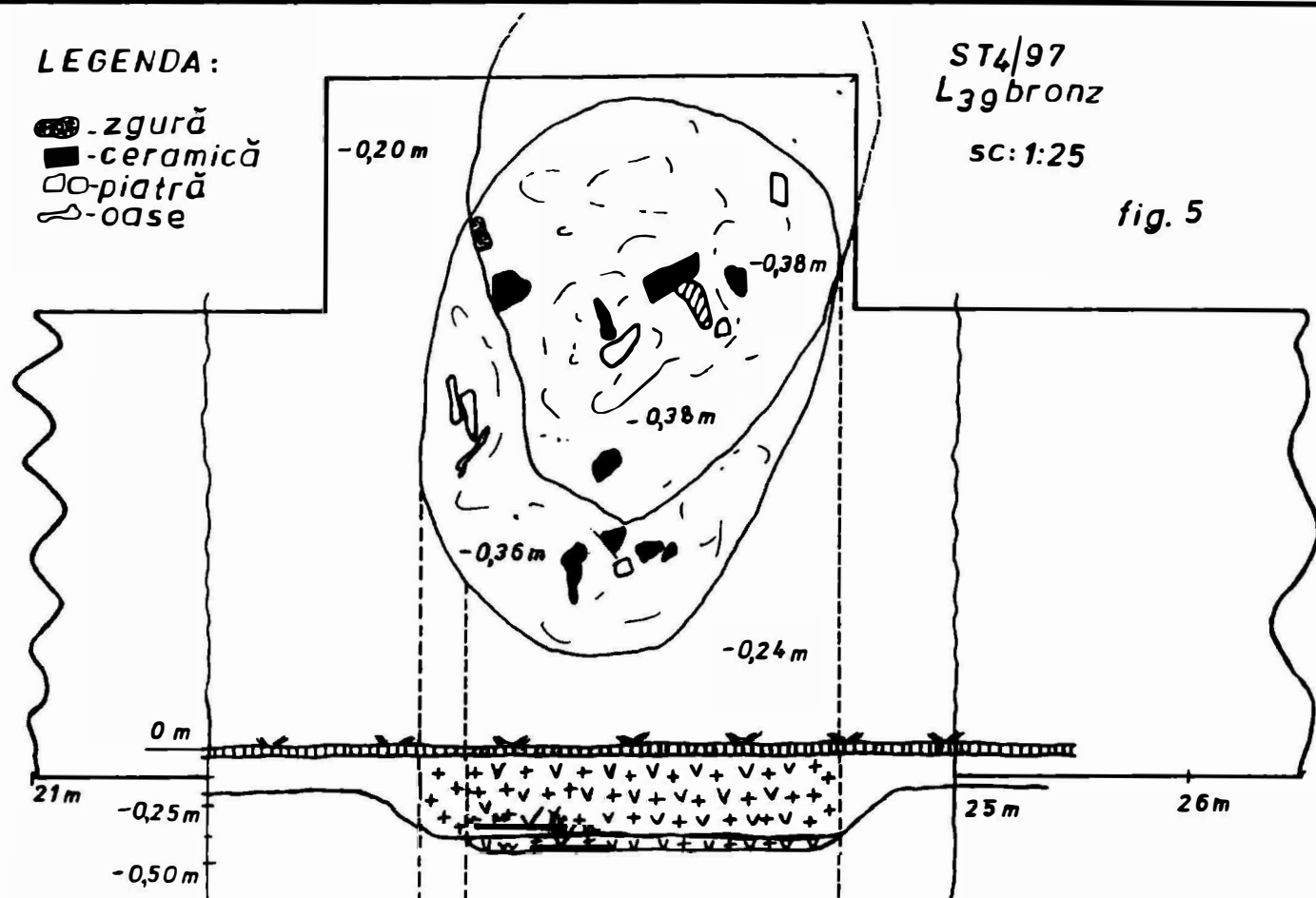
LEGENDA:

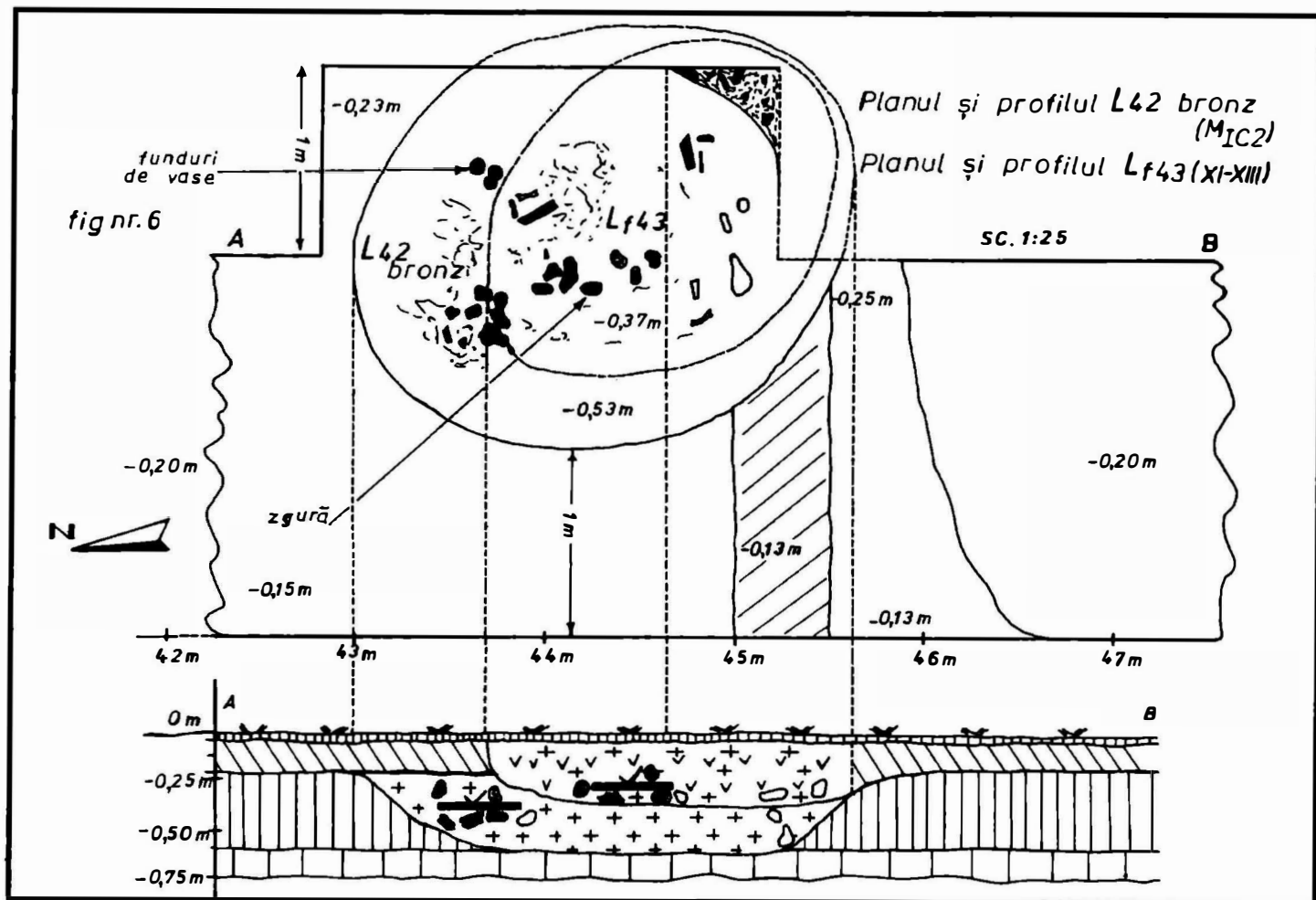
- - zgură
- - ceramică
- - piatră
- - oase

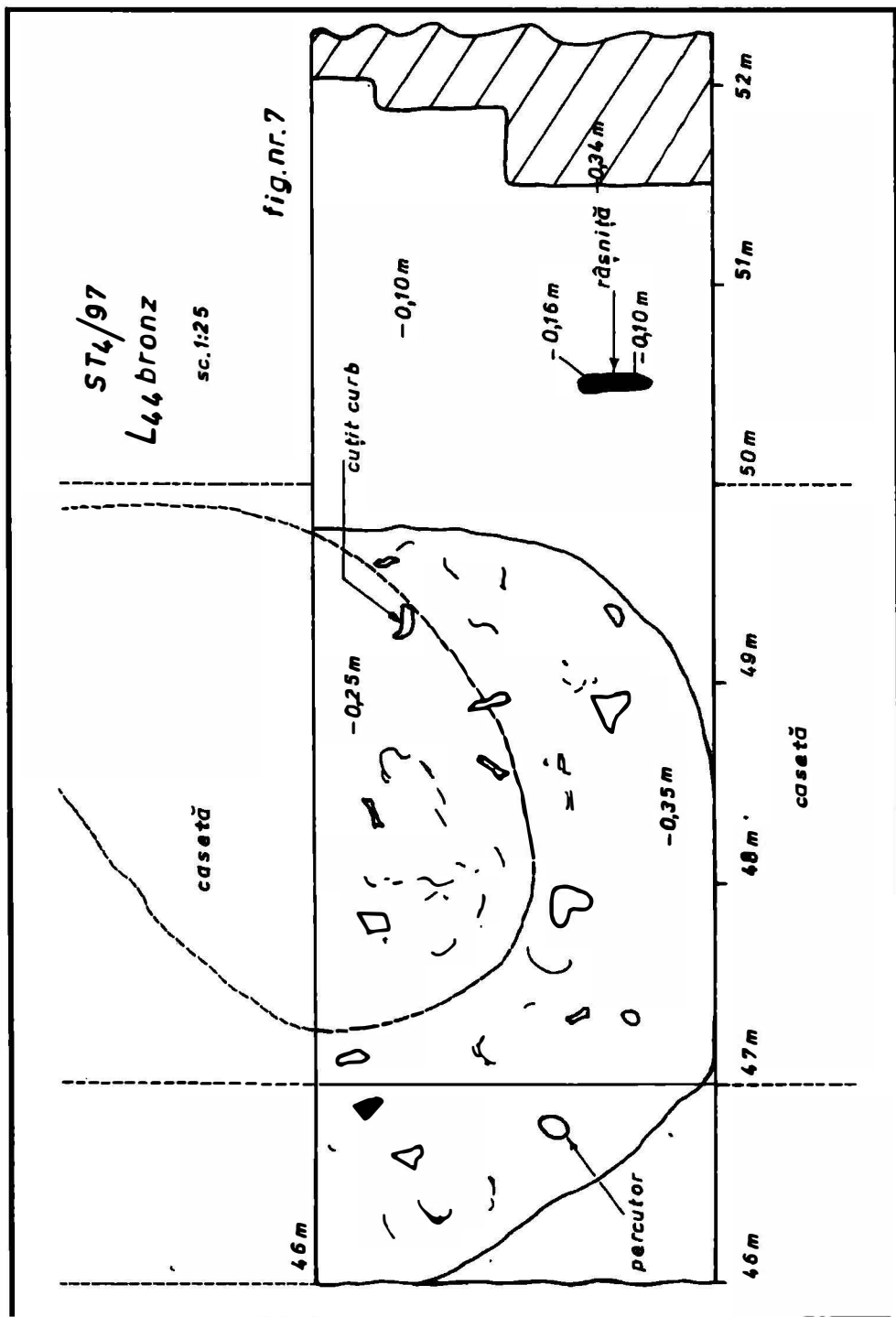
ST4/97
L39 bronz

sc: 1:25

fig. 5

VĂRTEȘCOIU, 1997

ST4/97

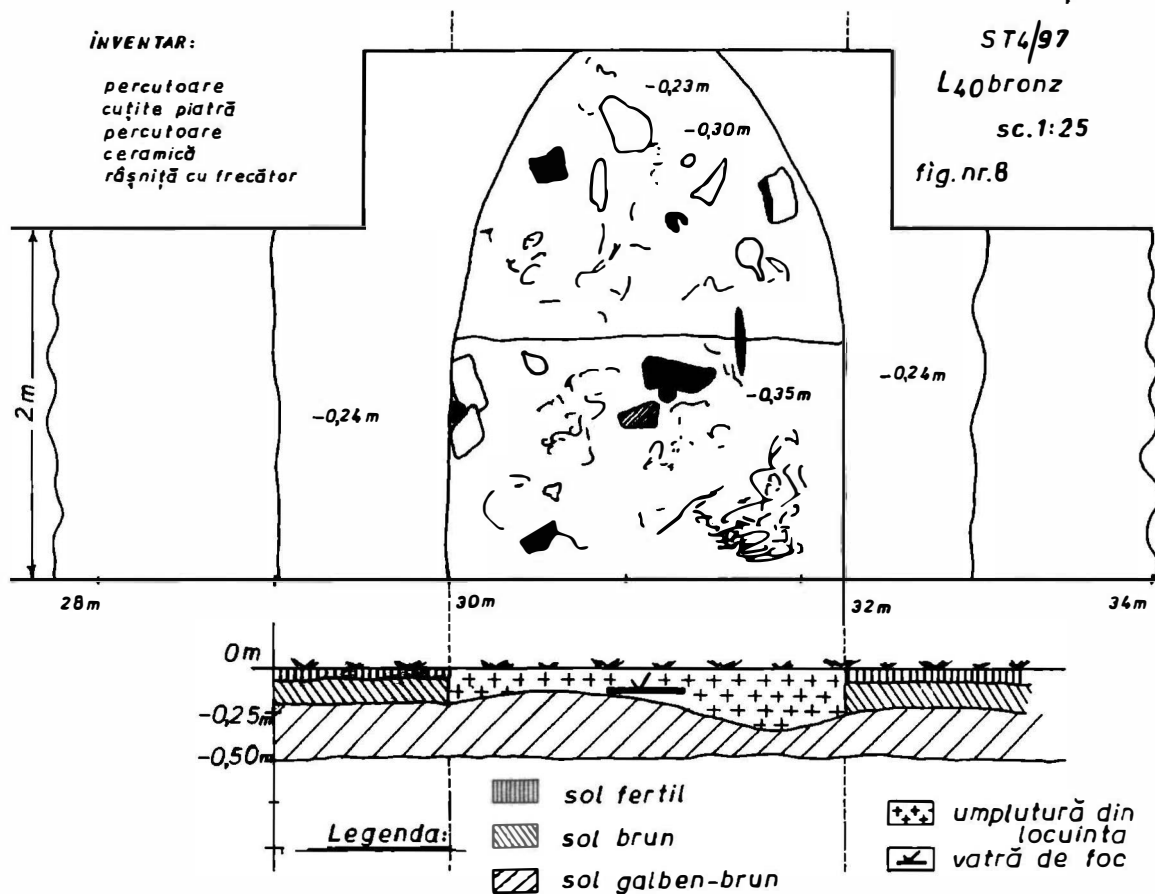
L40bronz

sc.1:25

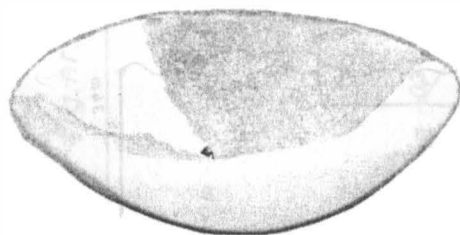
fig.nr.8

INVENTAR:

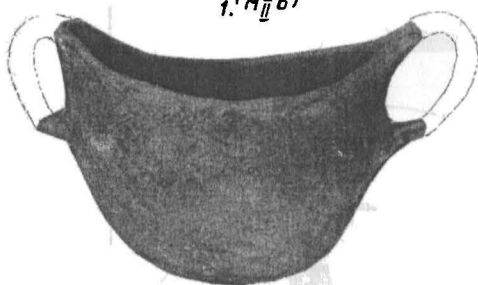
percutoare
cuțite piatră
percutoare
ceramică
râșniță cu frecător

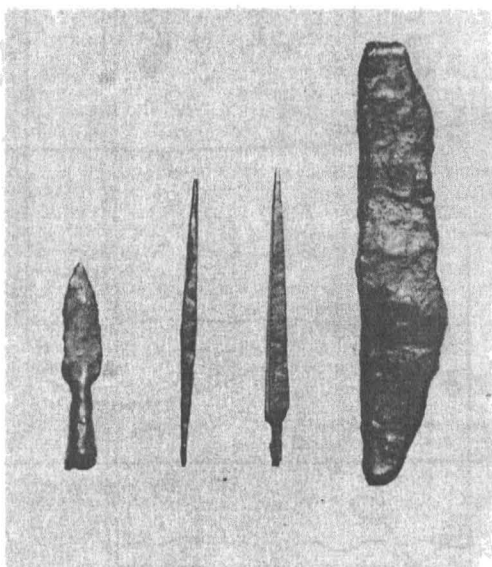
VÂRTEȘCOI, 1997
ST4

1. (M_{II}b)

2. (M_{II}b)

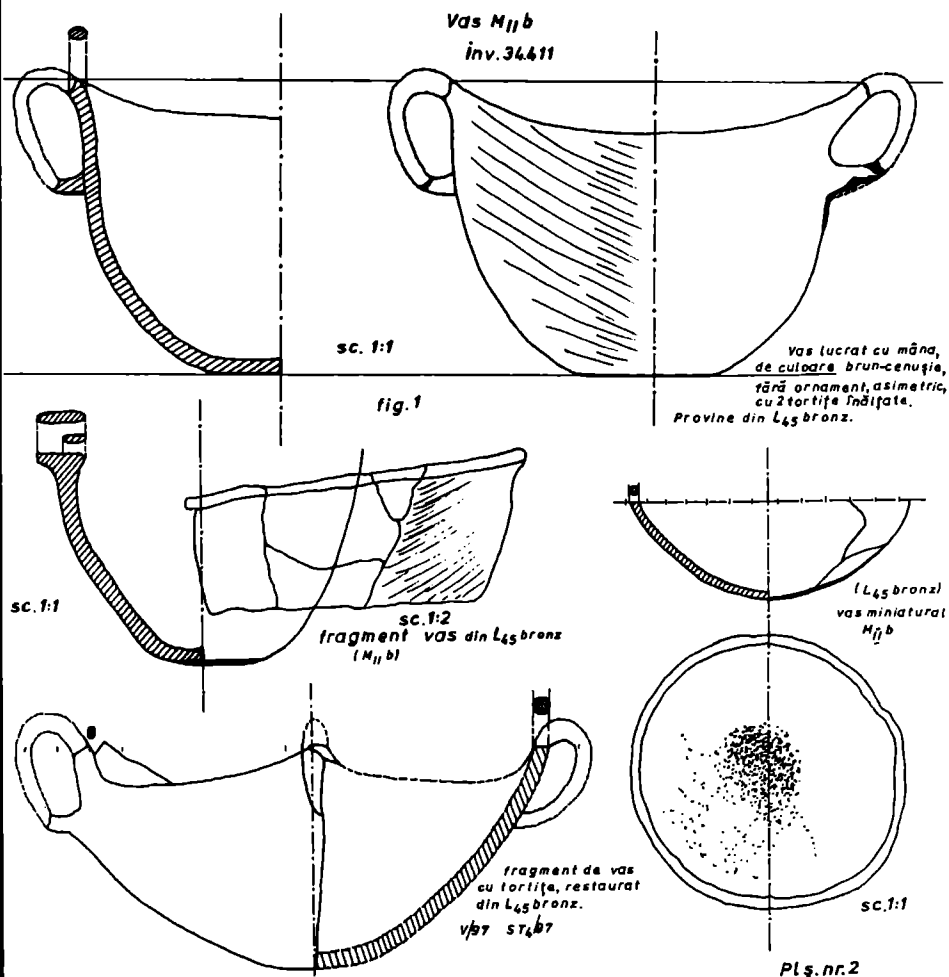
3. Unelte finite
din fier-arme-
(sec. XI-XIII dC), din
L45f.

3. (sec. XI-XIII)

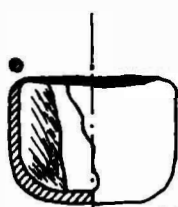
Planșa nr.1 — material rezultat din săpătură: (restaurat-conservat)

1. Vas miniatural M_{II}b, din L45 bronz. Restaurat 50%. Inv. 34.414

2. Vas cu 2 tortițe M_{II}b, din L45 bronz. Inv. 34.411

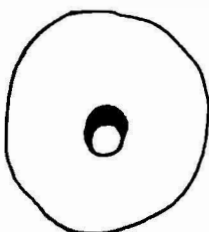
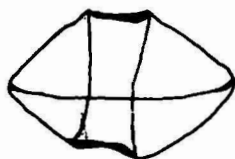

V/97
ST₄/97

creuzet
ceramică din L₄₇ bronz
(rest. 70%)

Inv 34.415

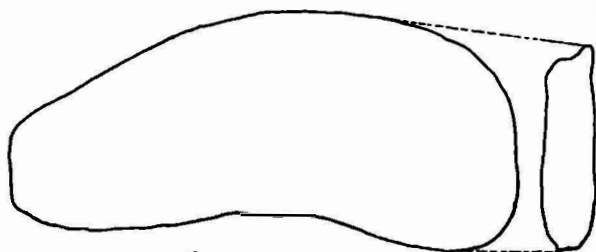
SC.1:1

fusaiolă din L₃₈ bronz

Inv 34.416

SC.1:1

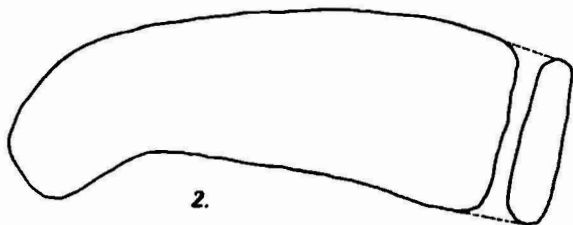

1.

V/97
ST₄/97

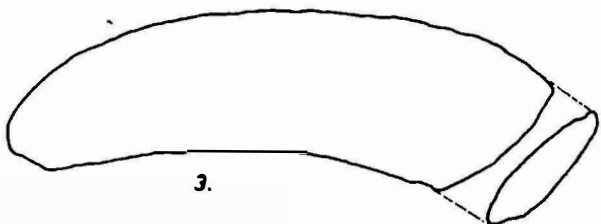
1.2.3.- cutite curbe
din piatră (gresie)

1. cuțit dintr-o gresie
„vârlurită” de apă, din
L₄₀ Monteoru.
Inv. 34.421

2.

2. cuțit dintr-o gresie
ordinară, din
L₃₈ Monteoru.

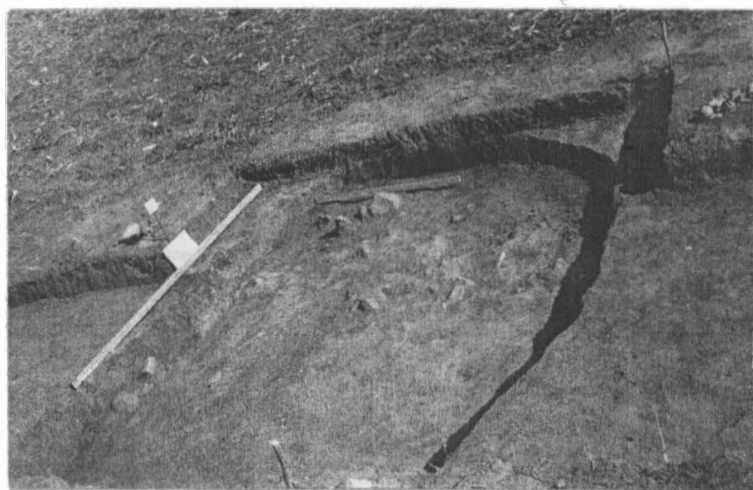
3.

3. cuțit dintr-o gresie
oxidată-erodată,
din L₃₈ Monteoru.

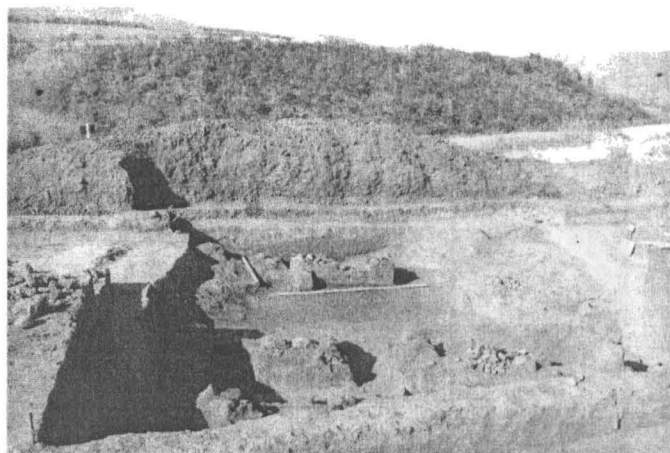
Planșa nr. 3

fig.1 – Secţiunea ST4/97 – imagine generală pe direcţia N-S.

fig.2 – Locuinţa L42 bronz.

1. Loc.
*L*₄₅bronz

1.

2. Loc.
*L*₃₈*b*

2.

3. Loc.
*L*₄₈bronz

3.

*Pl*ș.
nr. 5

**RAPORT ASUPRA SUPRAVEGHERII ARHEOLOGICE
DE LA BISERICA „SFÂNTA CRUCE” DIN ODOBEȘTI
– CAMPANIA ANULUI 1997 –**

Aurel Nicodei

Biserica „*Sfânta Cruce*” din Odobești a fost construită în 1832 de către meșterul Șerban Guranda pe locul unei mai vechi biserici consemnată de documente în secolul al XVIII-lea. Fondurile necesare au fost strânse de la obștea târgoveților.

Punerea în operă a proiectului de consolidare și restaurare, începută în anul 1997, a necesitat intervenția la fundațiile clădirii.

Prezența mea pe șantier a avut scopul de a supraveghea arheologic săpăturile efectuate de constructor.

Prin proiectul de consolidare s-a stabilit turnarea unei centuri de beton care să „îmbrace” fundația bisericii. Acest lucru a impus săparea unui șanț de jur-împrejurul bisericii cu lățimea de aproximativ 1 m și cu adâncimea funcție de adâncimea fundației clădirii.

Lucrările la săparea acestui șanț au relevat următoarele aspecte arheologice:

1. Fundația bisericii este alcătuită din bolovani de râu și spărtură de cărămidă legate cu mortar de var cu nisip de consistență mare. Fundația are adâncimea de 1,5-1,6 m în zona pronaosului pe o lungime de cca 3 m de la colțul SV al pronaosului. În zona naos-altar fundația are o adâncime de cca 60-100 cm.

Fundația turnată nu este unitară din punct de vedere constructiv, evidențiindu-se 2 etape succesive de construcție. (Foto 1, 12, 18)

2. În zona absidei naosului s-a relevat o aglomerare de bolovani de râu care erau adosați fundației absidei. (Foto 9, 10)

3. Fundația absidei naosului este supralărgită cu cca 50 cm în afara elevației. (Foto 12, 13)

4. Peste fundația turnată este o fundație zidită cu înălțime de cca. 40-50 cm care are din punct de vedere constructiv două aspecte:

a) asize cu bolovani de râu intercalați cu asize de cărămidă în zona pronaos (Foto 4);

b) asize de cărămidă în zona naosului (Foto 11).

5. La absida altarului, pe axul longitudinal al bisericii, ținută la nivelul fundației bisericii, am relevat o casetă cu lungimea de 1 m, lățimea de 50 cm și înălțimea de 80 cm alcătuită din zidărie acoperită cu lespezi din gresie șistoase, de culoare verde, inscripționate cu caractere chirilice așezate cu inscripțiile în jos (Foto 20, 22, 23).

Între cărămizile scoase de la casete am găsit și 3 cărămizi cu inscripție (Foto 24, 25).

În casetă am găsit un vas de sticlă umplut cu o substanță solidă de culoare roșie (Foto 21, 26), probabil un amestec de rășini și uleiuri folosite în ritualul sfințirii fundației bisericii. Lângă vas am găsit resturile unei candelice metalice. Această casetă a avut probabil un rol de „piatră de fundație” a actualei biserici.

6. Pe latura nordică a absidei altarului s-au descoperit mai multe resturi osteologice în poziție secundară (Foto 17).

7. Pe latura nordică fundația prezintă aceleași elemente constructive ca pe latura sudică (Foto 18).

8. În interiorul bisericii nu am relevat date.

În urma observațiilor făcute se impun următoarele concluzii:

1. Biserica actuală este construită pe fundația unei construcții anterioare.

2. În construcția bisericii actuale s-au refolosit cărămizi, bolovani de râu și lespezi de piatră de la construcția anterioară.

3. Nu au fost relevate date care să poată data ansamblul bisericesc anterior începutului de secol al XIX-lea.

Anexă

I. Lespezile inscripționate au următoarele dimensiuni:

a) L=51-52 cm

l=36-37 cm

h=3,5-4 cm

cu următoarea inscripție:

NICOLAI

NICOLAI (ILN) (ILN)

IOAN: CASANDRA

b) L= 82-83 cm

l=53 cm

h=4,5 cm

cu următoarea inscripție:

(SRN) IO(N)N(E)G(US)TOR IO(AN)? APOS(T)
GHEORGHE
( )ISC ( )
PAUNII ION CO( )N( )
ILII: ILENA NICOLAI
IAN( )VCA ( )
MIHA(IL)
GHEORGHE
CATRINA
(STI)EFANA

II. Printre cărămizile demolate, ale casetei, sunt trei cărămizi inscripționate cu următoarele dimensiuni:

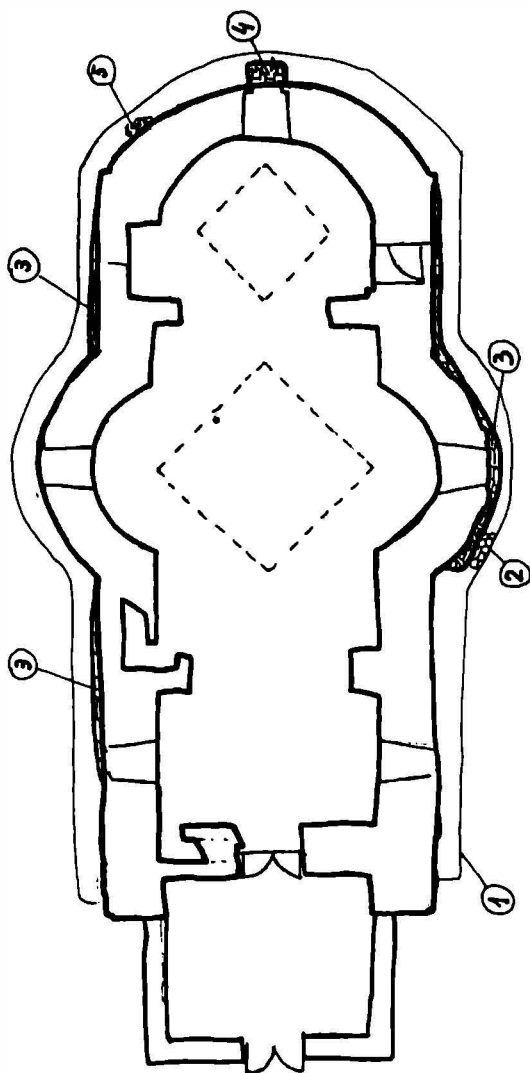
a) 26,5 x 14 x 5 cm cu inscripția
„CAT.MAPA” CAT(RINA) MARIA

B) 25 X 12 X 4 cm cu inscripția
K(OM)AD( )K;

b) 28 x 26,5 x 6,5 cm cu un text cu caractere slavone greu lizibil în faza actuală a restaurării;

c) Dintre aceste cărămizi cea mai târzie este databilă în prima jumătate a secolului al XIX-lea, (folosește un alfabet de tranziție – chirilic – latin).

BISERICA SFÂNTA CRUCE DIN ODOBEȘTI
 SCARA : 1:125
 DESENAT : A. NICODEI

LEGENDĂ:

- ① SANT PENTRU TURNAREA CENTURII DE BETON-ARMAT
- ② AGLOMERARE BOLOVANI RAU
- ③ FUNDATIE TURMATĂ ANTERIOARĂ BISERICII ACTUALE
- ④ CASETĂ ZIDARIE
- ⑤ ÎNHUMATII SECUNDAR

BISERICA, SFÂNTA CRUCE¹ – FUNDATIA SUOICĂ PL. 1

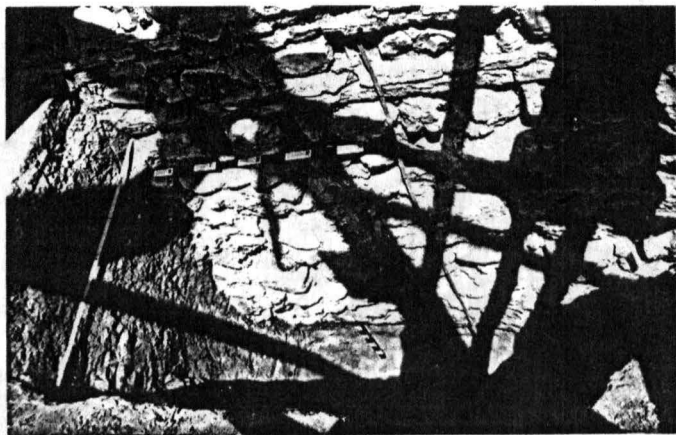

FOTO 1: FUNDATIE PRONAOS ÎN APROPIEREA PRIDVORULUI – PROFIL STRATIGRAFIC VESTIC

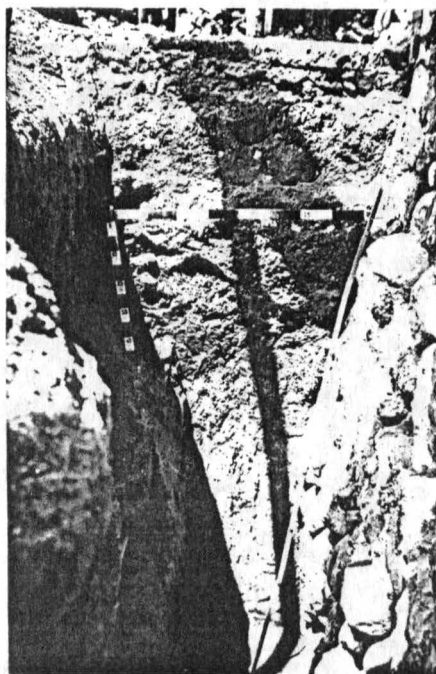

FOTO 2: PROFIL STRATIGRAFIC VESTIC PRONAOS ÎN APROPIEREA PRIDVORULUI

FOTO 3: PROFIL STRATIGRAFIC SUC ZONA PRONAOS

PL. II

ZONA PRONAOS LATURA SUDICĂ

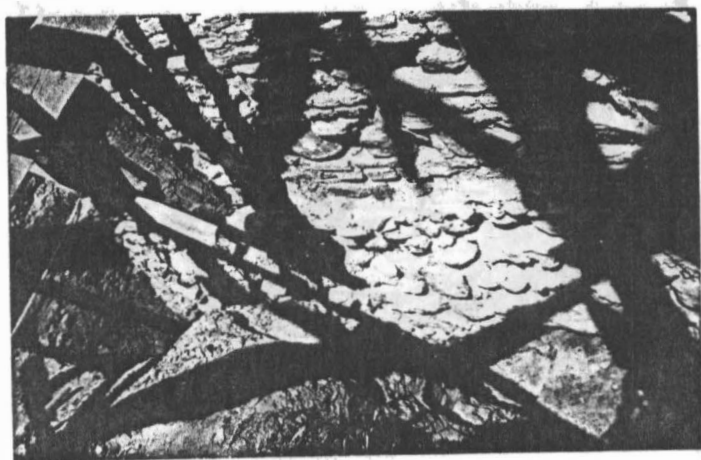

FOTO 4 VEDERE DE LA EST SPRE VEST

FOTO 5: DETALIU - FUNDATIE ZIDITA

FOTO 6 DETALIU FUNDATIE TURNATA

PRONAOS - LATURA SUDICĂ

PL. III

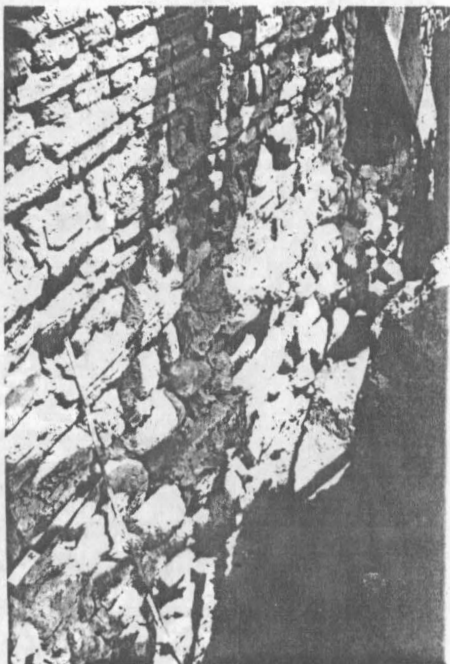
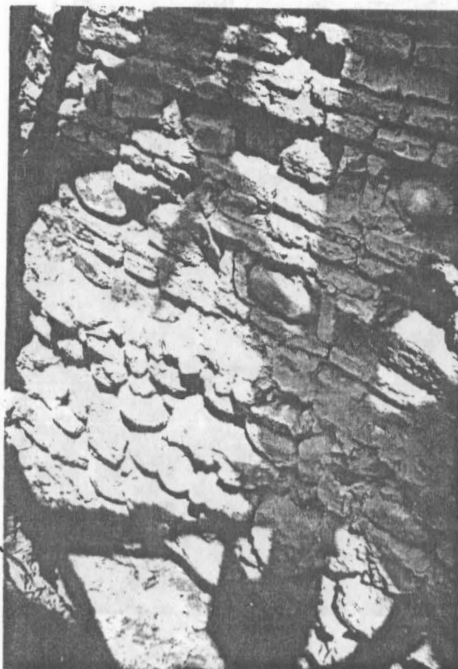

FOTO 7: VEDERE DE LA EST SPRE VEST FOTO 8: VEDERE VEST-EST

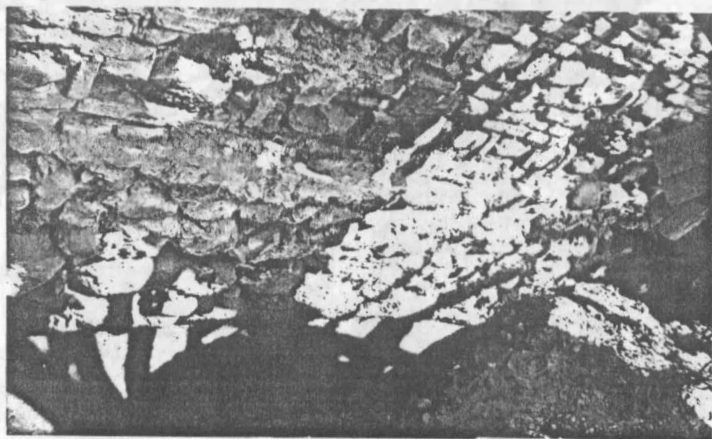

FOTO 9: VEDERE SUD - NORD

Foto 10: LATURA SUDICĂ A ABSIDEI
NAOSULUI - FUNDATIE + AGLOMERAREA
DE BOLOVANI DE RÂU

Foto 11: FUNDATIE PRONAOS - ABSIDA
NAOS - DUPĂ ÎNDEPĂRTAREA
BOLOVANILOR

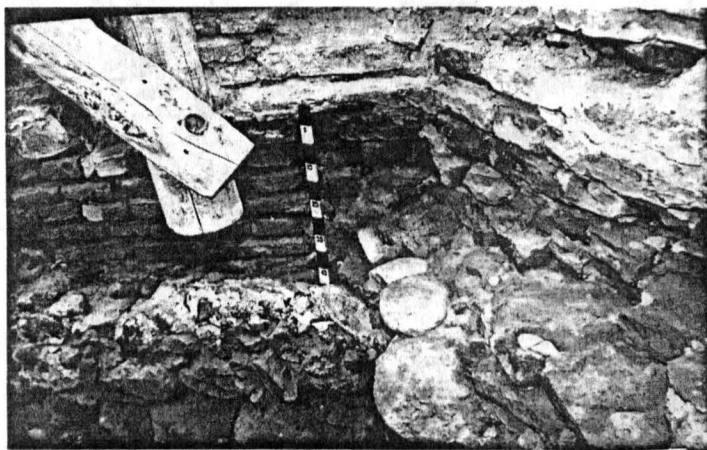
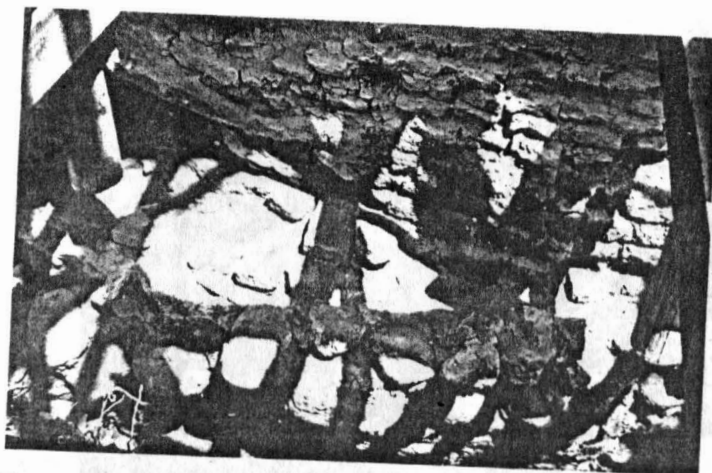

Foto 12: DETALIU FUNDATIE PRONAOS - ABSIDA NAOS

PL. V

FOTO 13

ABSIDĂ NAOS
LATURA SUDICĂ
SPRE VEST

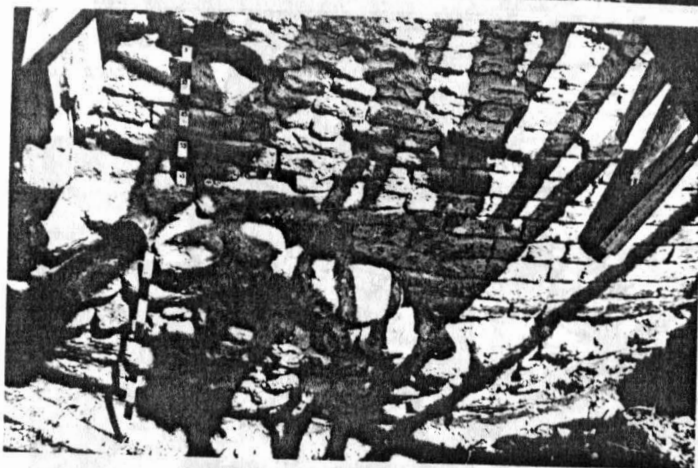

FOTO 14

ABSIDĂ NAOS
LATURA SUDICĂ
CENTRU

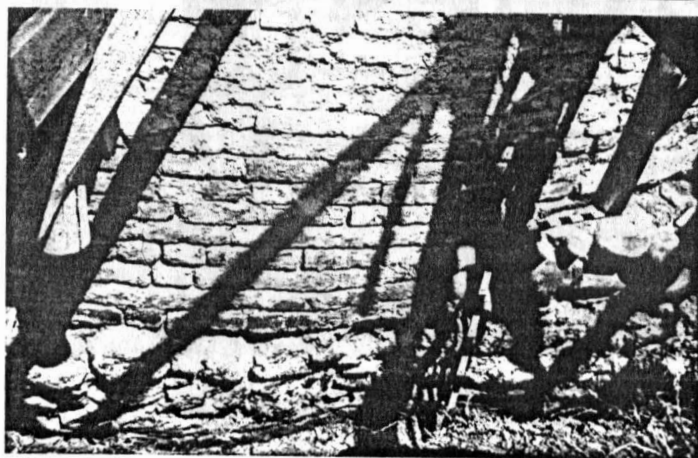
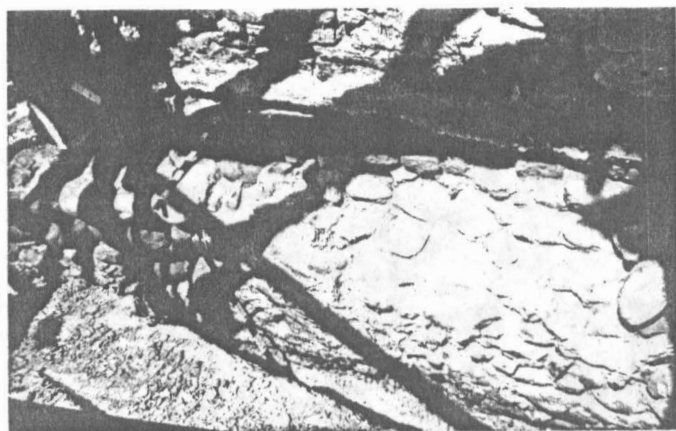

FOTO 15

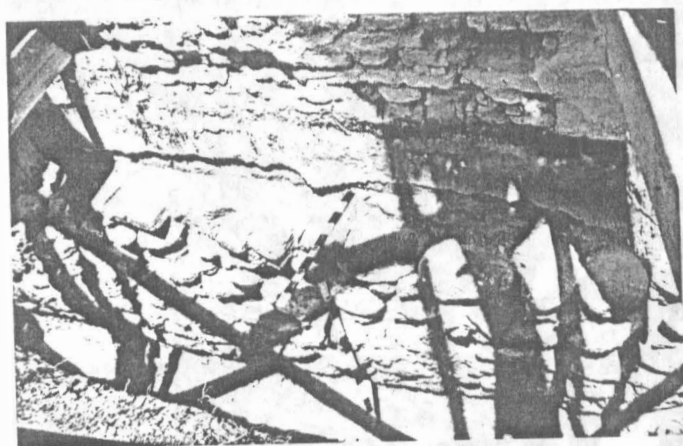
ABSIDĂ NAOS
LATURA SUDICĂ
SPRE EST

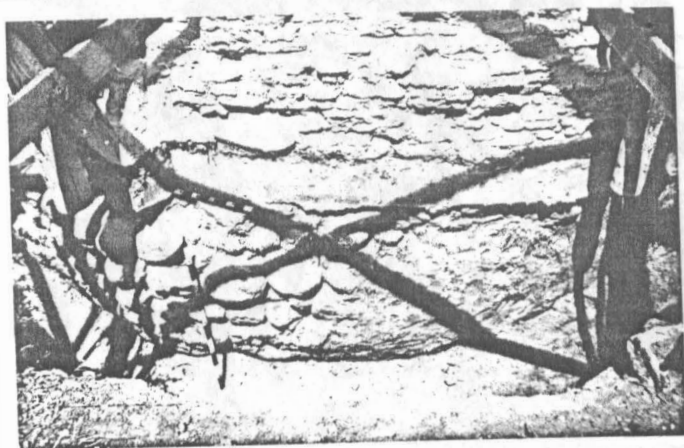
ALTAR
LATURA SUDIC
VEST

Foro 16

ALTAR
LATURA SUDIC

Foro 17

ALTAR - A85
SUD-EST

Foro 18

PL. VI

PL V

Foto 19: ALTAR-LATURA ESTICĂ ZONA „PIETREI DE FUNDATIE” A BISERICII.

Foto 20: „PIATRA DE FUNDATIE”-CASETA
DIN CĂRĂMIDĂ CĂPĂCUIȚĂ CU LESTERE DE
GRESIE

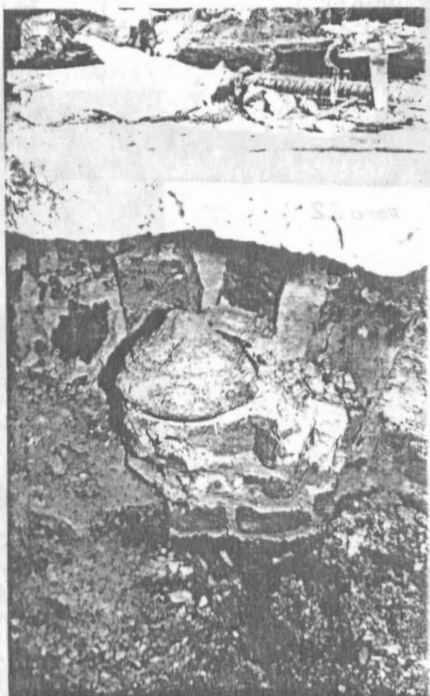
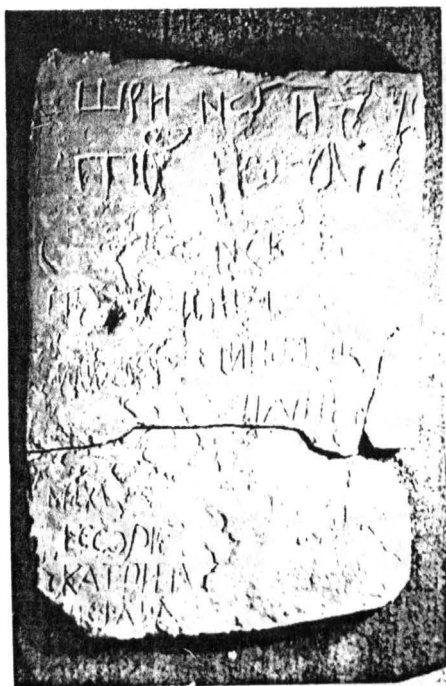

Foto 21: CONȚINUTUL BOLULUI
AFLAT ÎN „PIATRA DE FUNDATIE”.

Pl. VIII

Foro 22

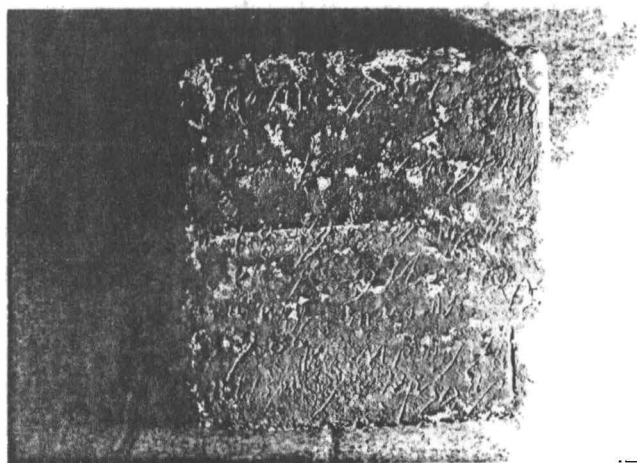
Foro 23

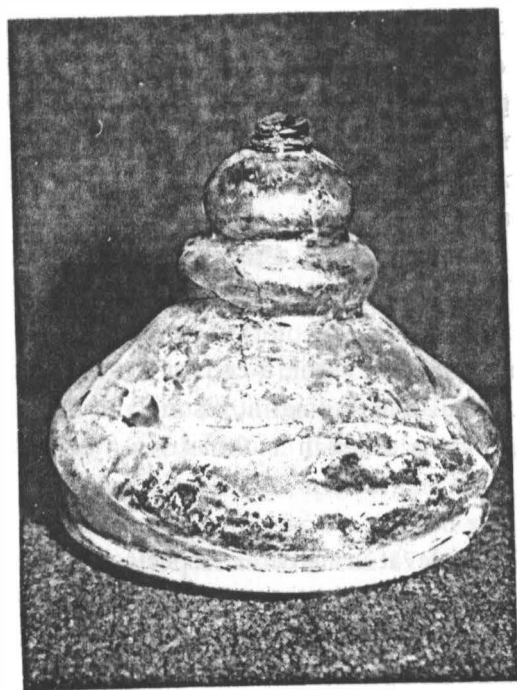
Foro 24

PL IX

Foro 25

Foro 26

RAPORT PRELIMINAR ASUPRA SUPRAVEGHERII ȘI SONDAJULUI ARHEOLOGIC REALIZATE LA BISERICA „SF. ÎMPĂRAȚI” DIN FOCȘANI ÎN ANUL 2003

Aurel Nicodei

Biserica „Sf. Împărați Constantin și Elena” din Focșani, fostă Capelă militară pentru garnizoană, a fost ctitorită în anul 1815 de către Costache (Constantin) Robescu, fost mare serdar, și soția sa Măriuța.

Campania de cercetare arheologică inițiată din anul 1997 odată cu începerea lucrărilor de restaurare a monumentului aprobate de Oficiul Național al Monumentelor Istorice conform proiectului nr. R27/1995 realizat de firma Abreal ArtProduct s.r.l. din București, a continuat în anul 2003, în perioada 3-22 august, fiind prilejuită de lucrările de sistematizare pe verticală a curții bisericii și a avut ca scop descărcarea de sarcină arheologică a incintei.

Sistematizarea curții, parte integrantă a proiectului de restaurare, a constat în îndepărtarea straturilor de depuneri din ultimii două sute de ani până la nivelul de călcare al începutului de secol al XIX-lea când s-a construit monumentul.

Scopuri și obiective

Cercetarea arheologică a constat în supraveghere arheologică în timpul lucrărilor de excavare manuală și mecanică a molozurilor până la nivelul preconizat și într-un sondaj manual având ca scop prelevarea de informații necesare descărcării de sarcină arheologică

Obiectivul sondajul a fost acela de a repera eventualele construcții sau alte elemente arheologice aflate sub nivelul de călcare actual al curții.

Metode și tehnici folosite

Sondajul efectuat în perimetrul curții, a constat în săparea manuală a trei secțiuni perpendiculare pe axul longitudinal al bisericii în partea de sud și de nord a acesteia și a uneia în zona estică în axul bisericii (Vezi planul general al cercetării arheologice).

Rezultate

Sondajul arheologic a relevat următoarele aspecte importante:

1. Existența în partea sudică a incintei a unei fundații alcătuită din bolovani de râu și cărămidă legată cu mortar de nisip cu var, situată la distanța de 5,60 m față de biserică, cu o orientare aproximativă vest-est. Fundația are baza la adâncimea de 100 cm față de nivelul actual de călcare și înălțimea de cca 60

cm. Lățimea fundației nu a fost reperată exact datorită imposibilității extinderii sondeajului în zona sudică unde este gardul și un trotuar pietonal, dar probabil aceasta este de 65-75 cm (vezi foto 3, 4, 5, 7).

În partea nordică fundația a fost demolată de construcția căminului pentru cablul telefonic iar spre sud continuă pe o lungime de cca 3 m intrând sub trotuarul pietonal. (vezi planul general)

Informații orale confirmă existența în această zonă a unei construcții, cu rol de locuință, încă existentă în perioada anterioară începerii lucrărilor de construire a blocurilor, din anii 70 ai secolului trecut.

2. În aceeași zonă, sudică, s-a relevat existența unei amenajări din cărămidă întreagă și fragmentată, suprapusă de un strat de rocă cu o grosime de 3-5 cm friabilă, lamelară, de culoare verzuie. Această amenajare aflată la adâncimea de 60-65 cm sub nivelul actual de călcare este reperată pe toată suprafața incintei între trotuarul pietonal vestic și construcția anexă din zona sud-estică a incintei. Ea este limitată brutal de șanțurile efectuate pentru cablul telefonic la sud și pentru o conductă de apă la nord. (vezi planul general). Stratigrafic credem că această amenajare a suprapus nivelul de construcție al bisericii (foto 3, 6, 7, 19, 21).

3. Sondeajul a relevat existența unui zid împrejmuitoar pe laturile estică și nordică ale incintei (vezi planul general). Conform unor informații orale zidul ruinat era vizibil în anii anteriori construirii blocurilor din zonă.

Zidul este acoperit parțial de accesul pietonal din zona nordică a bisericii și a fost distrus parțial pe latura estică prin construirea căminului și canalului termic.

Latura nordică a zidului situată la cca. 4,5 m-5 m de biserică cu o lungime relevată de cca. 24 m (fără stabilirea exactă a colțului nord vestic) are o orientare aproximativ paralelă cu biserica (foto 26, 27, 28).

Latura estică aflată la cca. 4 m de absida altarului, distrusă parțial are o lungime de cca. 13 m (fără stabilirea colțului sud-estic) are orientare NV-SE făcând un unghi mai mare de 50° cu latura nordică (foto 23, 24, 25).

Zidul este format dintr-o fundație turnată din bolovani de râu mari cu spărtură de cărămidă înecate în mortar de nisip cu var friabil cu o adâncime de cca 60 cm. (Baza fundației se află la cca 170 cm adâncime față de nivelul trotuarului pietonal actual) și o lățime de cca 65-70 cm. Fața superioară a fundației a fost nivelată cu o asiză de cărămidă pe care s-a continuat elevația păstrată pe latura sudică a zidului pe o înălțime de cca 80-90 cm.

Elevația este din zidărie alcătuită din bolovani de râu casetați în cărămidă

legată cu mortar de nisip cu var.

Dimensiunile cărămizilor sunt cuprinse între 24-25 cm lungime, 13-14 cm lățime, 4,5-5 cm grosime.

Lățimea elevației păstrate este de cca 60-65 cm, cu specificația că fața nordică a laturii nordice nu a fost relevată din cauza trotuarului pietonal.

Supravegherea arheologică realizată asupra evacuării pământului din incintă nu a relevat aspecte deosebite de cele reperate în secțiuni și descrise anterior.

Materialele arheologice recoltate constau într-o gamă variată de fragmente ceramice găsite pe fundul unei gropi datate anterior construirii bisericii (secolul al XVIII-lea - începutul secolului al XIX-lea) – relevate în SI –sud sub pavajul descris mai sus la punctul 2.

Locația arhivei și a materialului arheologic

Arhiva scrisă și fotografică se află la secția de istorie a Muzeului Vrancei.

Materialele arheologice au fost transportate la laboratorul de conservare și restaurare al Muzeului Vrancei.

Raportul de supraveghere arheologică a fost depus în 2 exemplare la Direcția de Cultură și Culte a județului Vrancea.

Concluzii

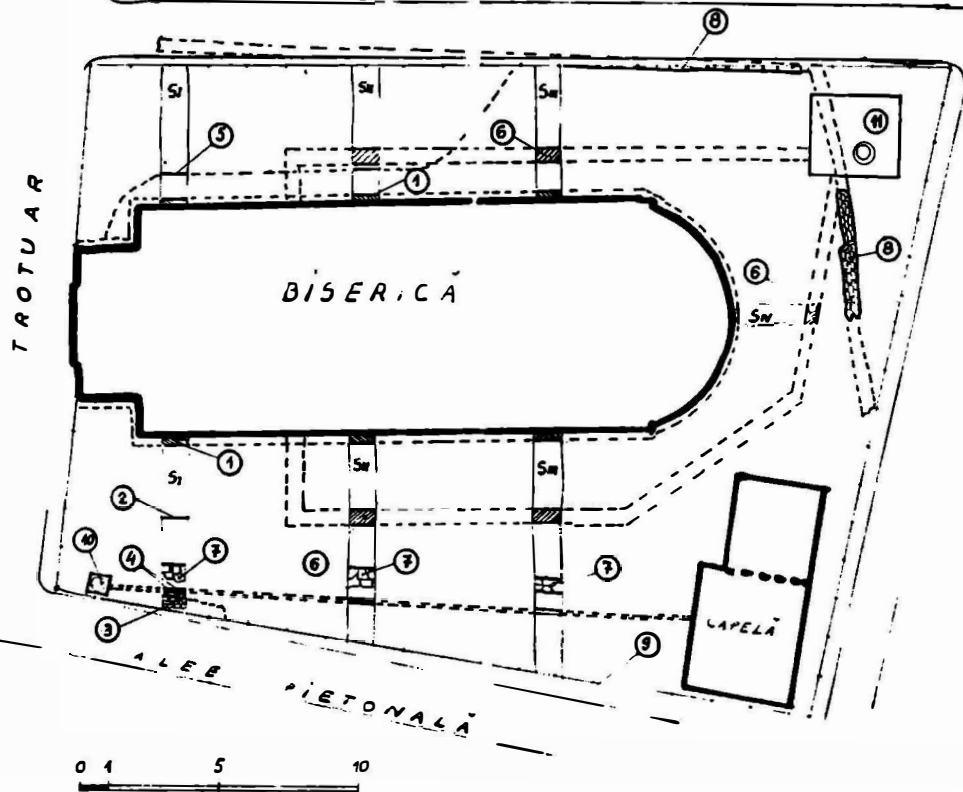
Supravegherea și sondajul arheologic realizat au avut ca rezultat relevarea a 2 aspecte importante:

1. existența pe laturile estică și nordică a **unui zid de incintă**, probabil contemporan cu biserica, ce s-a păstrat la nivel de fundație și pe o înălțime de 70- 80 cm din elevație până la nivelul actual de călcare pe latura nordică și la nivel de fundație pe latura estică.

2. existența în partea sudică a bisericii a **unei construcții**, cu rol probabil de locuință, care a fost distrusă în cea mai mare parte de groapa de fundare a blocului din această zonă în anii 70 ai secolului al XX-lea.

Ca urmare a rezultatelor obținute **propunem eliberarea de sarcină arheologică** a incintei curții bisericii „Sf. Împărați – Capelă” din Focșani **cu condiția conservării „in situ” și punerii în valoare a laturii nordice a zidului de incintă.**

BISERICA SF. ÎMPĂRAȚI FOCSANI
PLAN GENERAL AL SONDAJULUI ARHEOLOGIC
CAMPANIA 2003

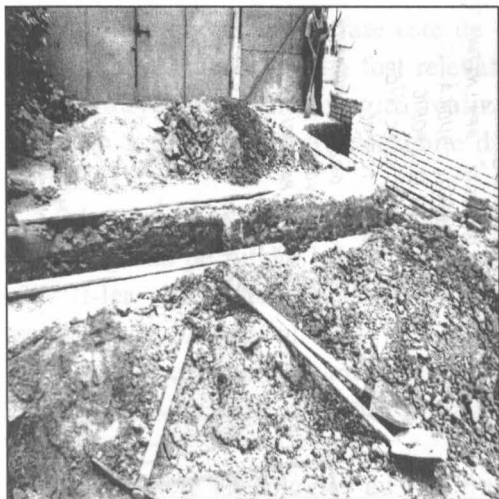
LEGENDĂ

- ① LENTURĂ BETON ARMAT
- ② CONDUCTĂ APĂ NEFUNCȚIONALĂ
- ③ FUNDATIE SUDICĂ
- ④ CABLU TELEFONIC
- ⑤ CABLU ELECTRIC
- ⑥ CANAL TERMIC
- ⑦ PAVAZ GRESIE FRIABILĂ
- ⑧ ZID ÎNCINTĂ BISERICĂ
- ⑨ GARD PANDURI PLASĂ SĂRMĂ
- ⑩ CĂMIN CABLU TELEFONIC
- ⑪ CĂMIN TERMIC

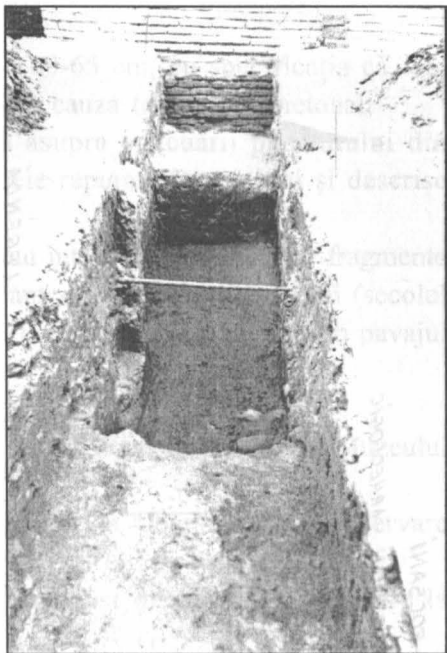
INTOCMIT: A. NICODEI
 DESEMAT: A. NICODEI

N. N.

Planșa 1.
Sf. Împărați- Focșani

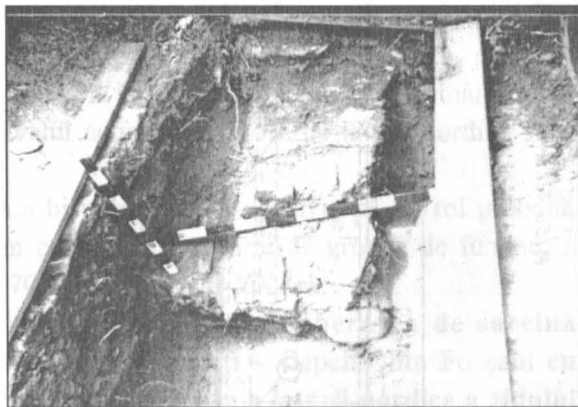
Foto 1. SI, vedere g-rală est- vest

Foto 2. SI, vedere sud- nord

Foto 3. SI, vedere nord- sud

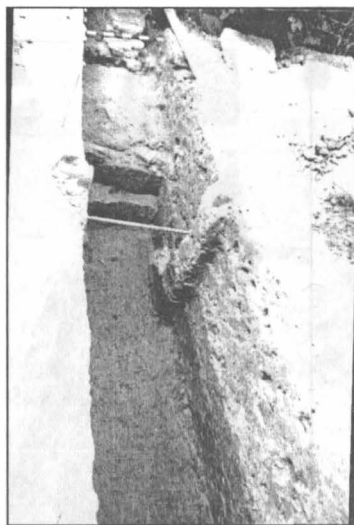

Foto 4. SI, fundație sudică

**Planșa 2
Biserica Sf. Împărați- Focșani**

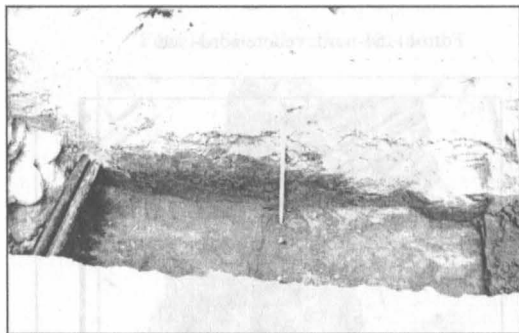
Foto 5. S1, fundație sudică , cablu telefonic

Foto 6. S1, profil stratigrafic vestic

Foto 7. S1, pavaj

Foto 8. S1, profil stratigrafic vestic

Foto 9. S1, profil stratigrafic estic

Foto 10. S1, vas ceramică

Planșa 3
Sf. Împărați – Focșani

Foto 11. SI-nord, vedere nord- sud

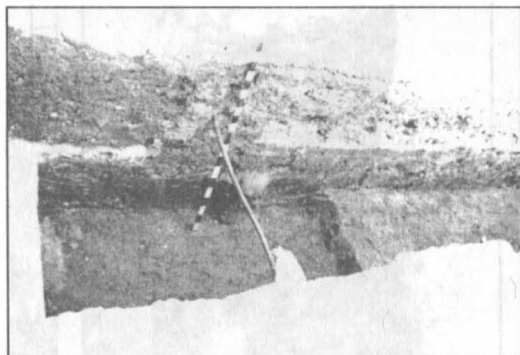

Foto 12. SI-nord, profil stratigrafic
vestic

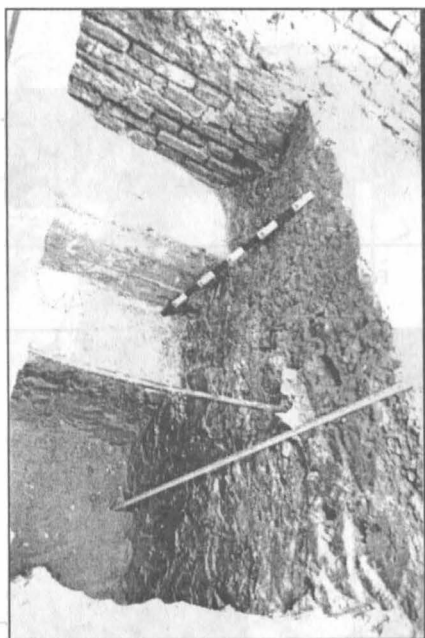

Foto 13. SII-nord, vedere nord-est-sud-
vest

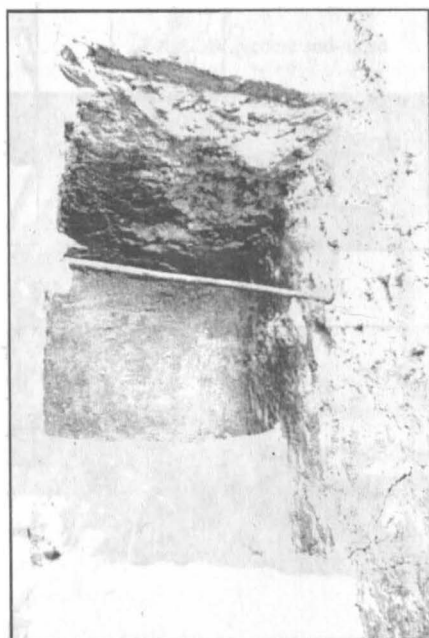

Foto 14. SII-nord, vedere spre nord

Planșa 4
Biserica Sf. Împărați- Focșani

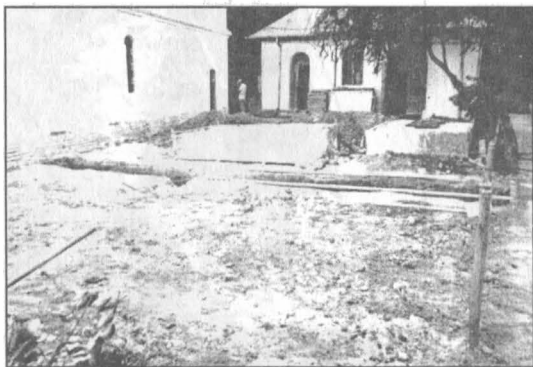

Foto 15. SII-sud, vedere generală vest-est

Foto 16. SII-sud, vedere sud- nord

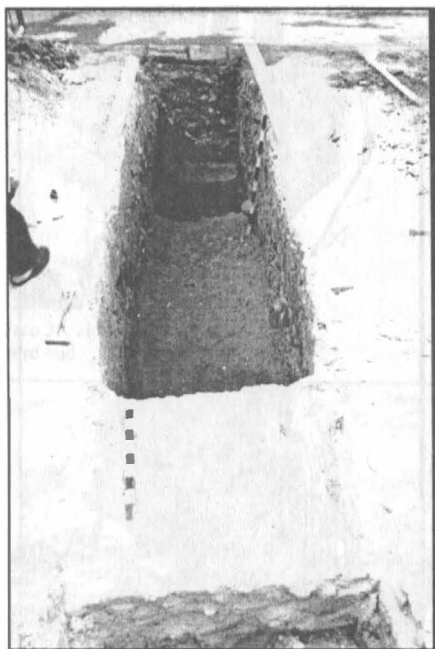

Foto 17. SII-sud, vedere nord-sud

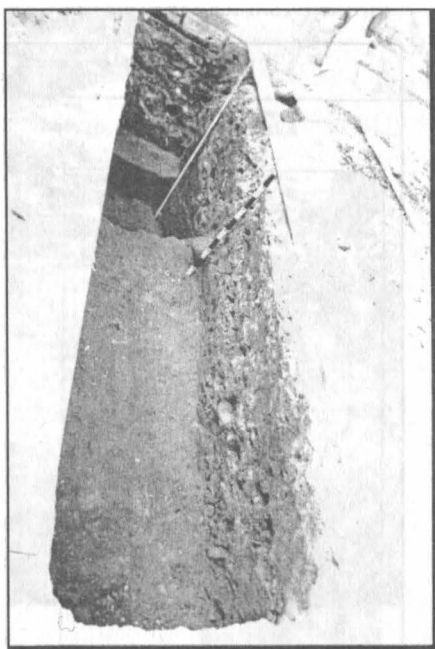

Foto 18. SII-sud, profil stratigrafic vestic

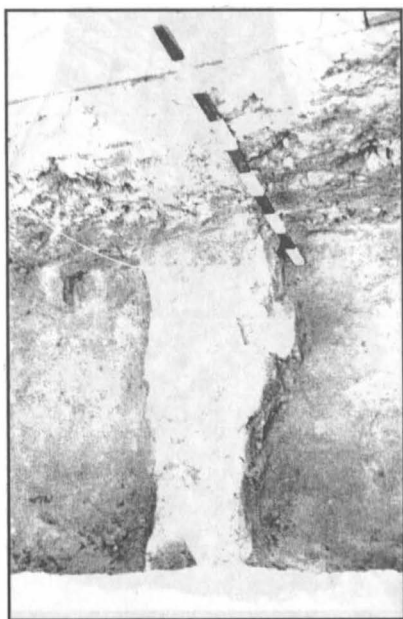
Planșa 5
Biserica Sf. Împărați- Focșani

Foto 19, SIII-sud, vedere sud-nord

Foto 20, SIII-sud, vedere nord-sud

Foto 21, SIII-sud, pavaj

Foto 22, SIII-sud, zona sudică

Planșa 6
Biserica Sf. Împărați- Focșani

Foto 23, zid estic

Foto 25, zid estic, vedere
nord-sud

Foto 27, zid nordic- zona centrală

Foto 24, zid estic, vedere g-rală

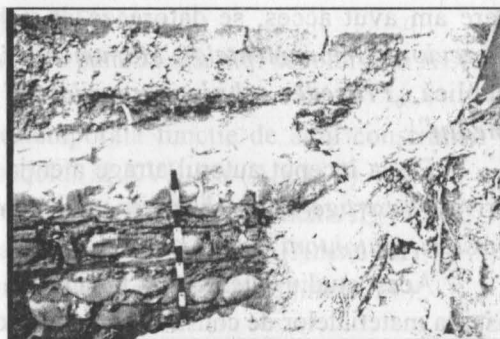

Foto 26, zid nordic, zona estică

Foto 28, zid nordic, vedere est-vest

MATERIALE DE CONSTRUCȚIE FOLOSITE LA RIDICAREA BISERICILOR MEDIEVALE DIN JUDEȚUL VRANCEA

Aurel Nicodei

Studiul asupra materialelor de construcție folosite pentru ridicarea lăcașurilor de cult medievale din zona județului Vrancea este rezultatul strângerii a mai multe informații în urma unor sondaje și cercetări arheologice efectuate la câteva dintre bisericile județului.

Abordarea mai amănunțită a temei s-a lovit de lipsa unor lucrări sistematice asupra domeniului. De altfel singurul studiu de sinteză asupra subiectului, la care am avut acces, se datorează dr. arh. Cristian Moiescu, care în *Revista muzeelor și monumentelor. Monumente istorice și de artă*, nr.1 din anul 1985 publică „*Procedee tehnice, materiale și meșteri constructori români în evul mediu*”¹.

De la început autorul atrage atenția asupra lipsei unei cercetări sistematice privind „*extragerea, prelucrarea și punerea în operă a materialelor utilizate de meșterii autohtoni*”².

Acest studiu este de fapt punctul de plecare bibliografic în demersul nostru asupra materialelor de construcție folosite de meșterii locali în ridicarea lăcașurilor de cult în perioada Evului mediu în zona județului Vrancea.

Cercetarea pe care am întreprins-o, asupra acestui subiect, cuprinde pe lângă sursele bibliografice, informații obținute în urma unor cercetări arheologice și de teren efectuate la câteva biserici și foste mănăstiri din zonă.

Obiectivele urmărite în cercetarea noastră sunt:

1. identificarea bisericilor construite până către sfârșitul secolului al XIX-lea care folosesc materiale și tehnici tradiționale de construcție. Punctul terminus al perioadei îl constituie începutul folosirii betonului armat în ridicarea construcțiilor, tehnica folosită pentru prima oară în județul Vrancea, conform

---

¹ Cristian Moiescu, *Procedee tehnice, materiale și meșteri constructori români în Evul Mediu*, în „*Revista muzeelor și monumentelor. Monumente istorice și de artă*”, nr.1, anul XVI, 1985, p.25 - 29

² *Ibidem*, p.25

datelor deținute, la biserica „Sf. Voievozi” din Biliești construită în anul 1893³.

2. caracteristicile materialelor din care sunt construite aceste biserici;

3. analizarea unor materiale, îndeosebi cărămizi, prelevate în urma cercetărilor arheologice și de parament (ale zidului) la un număr de 9 biserici din orașul Focșani și din județ;

4. concluzii asupra datelor obținute și formularea unor obiective de cercetare viitoare.

Identificarea bisericilor am realizat-o folosind următoarele surse:

- a) **Anuarul Casei Bisericeii** pe anul 1909⁴;
- b) **Anuarul Episcopiei Romanului** pe anul 1936;
- c) Lista monumentelor istorice din Județul Vrancea;
- d) Evidențele aflate la Protopopiatul Focșani.

Pentru județul Vrancea sunt cunoscute până la sfârșitul secolului al XIX-lea un număr de 151 de biserici.

Acestea au următoarea repartitie temporală funcție de anul construirii:

- 12 biserici sunt construite în secolul al XVII-lea (Anexa I)
- 50 biserici sunt construite în secolul al XVIII-lea (Anexa II)
- 45 biserici în prima jumătate a secolului al XIX-lea (Anexa III)
- 44 biserici în a II-a jumătate a secolului al XIX-lea (Anexa IV)

Informațiile despre materialele din care sunt construite bisericile le-am obținut din aceleași surse bibliografice arătate mai sus. Acestea sunt însă succinte, referindu-se doar la modul generic „*biserica este construită din...*”: lemn, cărămidă, piatră, „*zid*”, pământ. Nu sunt referiri la alte materiale folosite, tehnici de construcție etc. Aceiași lipsă de informații caracterizează și documentele vremii referitoare la bisericile mănăstirilor vrâncene. Catagrafiile mănăstirilor fac doar întâmplător referiri la materialele de construcție folosite la ridicarea bisericilor.

Sursa cea mai importantă de informații referitoare la materialele de construcție o constituie cercetarea arheologică a monumentului. Mostrele de

---

³ **Anuarul Eparhiei Romanului**, 1936, Institutul de Arte Grafice „Marvan”, SAR București, 1936, p.213

⁴ **Administrațiunea Casei Bisericii, Anuar 1909**, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1909.

materiale descoperite „in situ” pot fi analizate apoi cu mijloacele tehnice de care dispunem la ora actuală.

În cele ce urmează vom trece în revistă puținele informații bibliografice referitoare la acest lucru, particularizând cu descrierea caracteristicilor materialelor relevate la monumentele cercetate arheologic. (Anexa VI)

Toate aceste biserici ctitorite de domnitori, dregători domnești sau obști, sunt construite de meșteri locali folosind materialele de construcție tradiționale și care se găsesc cu ușurință în zonă: lemn, piatră, cărămidă, nisip, var. Ultimile două materiale sunt folosite ca liant-mortar, pentru realizarea zidurilor.

Mai puțin folosite sunt materialele mai greu de obținut deci mai scumpe: fierul, mai ales sub formă de cuie, cupru și plumbul sub formă de tablă pentru învelitoare.

Plecând de la realitatea că județul Vrancea este situat în cea mai mare parte în zonă subalpină și colinară, având vegetație predominantă pădurea de foioase în amestec și de rășinoase, lemnul de construcție – brad, molid și stejar – a reprezentat materialul cel mai la îndemână⁵

Până la sfârșitul secolului al XVII-lea începutul secolului al XVIII-lea cele mai multe lăcașuri de cult din zona județului Vrancea erau construite din lemn, fapt caracteristic pentru întreg teritoriul țării⁶

Cele mai vechi atestări documentare ale unor biserici din județul Vrancea sunt din a doua jumătate a secolului al XV-lea:

- biserica de lemn „*Adormirea Maicii Domnului*” din satul Odobasca, comuna Cotești, atribuită lui Stan Cotea Odobescul căpitan în oastea lui Radu cel Frumos, al cărui an de ctitorie este 1471⁷ – (lăcașul actual este reconstruit la începutul secolului al XIX-lea);

- biserica de lemn „*Sf. Nicolae*” din Străoane de Sus, ctitorie obștească, atribuită legendar perioadei lui Ștefan cel Mare – 1477 - 1478⁸. Actuala biserică

⁵ N.Șt. Mihăilescu, Șt.N. Mihăilescu, V.Macovei, **Valea Putnei. Cu privire specială asupra Vrancei**, Editura Științifică, București, 1970, p.75 - 80 passim

⁶ Paul Petrescu, **Arhitectura țărănească de lemn din România**, Editura Meridiane, București, 1974, p.43; Ioan Godea, **Biserici de lemn din România (nord-vestul Transilvaniei)**, Editura Meridiane, 1996, p. 29 - 31, passim

⁷ Râpeanu Petre, Dumitrescu Ilie, **Cotești 500 ani de existență**, 1972, p. 23 - 25

⁸ Apieotesei Constantin, Iorga Toma, Străoneanu Balaș A.I., **Monografia comunei Străoane**, lucrare editată de Consiliul local, 1997, p.336

este databilă în secolul al XVIII-lea⁹

Multe biserici de zid din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea sunt construite pe locul sau în apropierea unor biserici din lemn. (Anexa V).

Lemnul de brad sau de stejar, sub formă de bârne sau dulapi era materialul cel mai la îndemână. Inclusiv cuiele erau din lemn, învelitoarea de asemenea. Nu vom intra în detalii, asupra acestei problematici existând o bogată bibliografie¹⁰.

Bisericile de zid, ce impuneau un efort material și uman important, s-au construit în țara Românească și Moldova de către mănăstiri cu ajutorul financiar al domnitorului sau al dregătorilor domnești.

Către a II-a jumătate a secolului al XVII-lea, începutul secolului al XVIII-lea, dezvoltarea comunităților de tip urban, negustorești și meșteșugărești, creșterea puterii economice a acestora, a permis ridicarea și de către acestea a unor construcții de zid.

Prima biserică din zid cunoscută ctitorită „*de obște*” din județul Vrancea este construită în anul 1697 de obștea tăbăcarilor din Focșani.

Inexistența unor biserici de zid anterioare secolului al XVII-lea în zona județului Vrancea, evidentă atât în izvoarele documentare cât și în informațiile de tip arheologic, cred că poate fi explicată doar prin contextul socio-economic și politic al zonei: - zonă de graniță, cu o anumită instabilitate politică, fapt ce a reținut inițiativele ctitoricești ale domniei. Existența unor comunități rurale cu o putere economică redusă, lipsa implicării domniei în aceste zone de graniță, unde nu exista o localitate mai importantă, este, credem, cauza lipsei ctitoriilor domnești în această perioadă. Ștefan cel Mare, de departe cel mai activ ctitor al perioadei, ridică biserici de zid în zonele învecinate, Bacău, Galați, chiar Râmnicul-Sărat din Țara Românească, fără a ridica o asemenea construcție în

⁹ Cristache Panait, Ioana, **Bisericile din lemn din Curbura Carpaților, jud. Buzău și Vrancea**, în „*Spiritualitate și istorie la întorsura Carpaților*”, vol. II, Buzău, 1983, p. 248

¹⁰ Asupra folosirii lemnului ca material de construcție al lăcașurilor de cult din județul Vrancea vezi: Pavel Lelia, Manoliu Rodica, **Monumentele de artă în lemn din patrimoniul județului Vrancea**, în „*Studii și comunicări*”, I, Focșani, 1978; Cristache Panait, Ioana, **Bisericile din lemn din curbura Carpaților, jud. Buzău și Vrancea**; 1983; Constantinescu, Horia, **Biserici de lemn din Eparhia Buzăului**, Buzău, 1987; Cherciu Ion, **Contribuții la studiul monografic al bisericilor de lemn din Țara Vrancei – Valea Nărujei**, în „*Vrancea – Studii și comunicări*”, XI, Focșani, 1997; vezi și Paul Petrescu, *op. cit.*, p. 43 - 53; Ion Godea, *op. cit.*, p. 45 - 96

zona Milcovului.

Cea mai veche construcție din zid este mănăstirea fortificată ctitorită de Irimia Movilă (1595 – 1600 - 1605) la Vizantea Mănăstirească. Biserica mănăstirii era construită din lemn pe temelie de piatră.¹¹ Biserica s-a păstrat până pe la Primul Război Mondial, astăzi existând doar fundația construită din bolovani mari de râu¹². În apropierea ei s-a construit o altă biserică din zid în anul 1858.¹³ Existența unei importante incinte fortificate, amplasamentul periferic al fundațiilor fostei biserici de lemn, duc la ideea existenței unei foste biserici de zid¹⁴, dar ipotetica ei prezență nu poate fi confirmată decât în urma unor cercetări arheologice.

Această ctitorie apare izolată, în zona de care ne ocupăm, până către mijlocul secolului al XVII-lea când, tot inițiativa domnească, de data aceasta a lui Matei Basarab, duce la ridicarea bisericii de zid de la mănăstirea Soveja, în 1645, ca urmare a încheierii păcii cu domnul moldovean Vasile Lupu. (Prin reciprocitate acesta din urmă construiește biserica „*Stelea*” din Târgoviște). Mănăstirea cunoscută sub denumirea de „*Dobromira*” („*bună pace*”), funcționează pînă la secularizare și păstrează încă biserica cu pisania originală.¹⁵

Dezvoltarea celor două târguri de graniță, Focșanii Munteni și Focșanii Moldoveni, este marcată de ridicarea de către domnitorul Grigore Ghica în anul 1661 a bisericii mănăstiri „*Sf. Ioan Botezătorul*” în Focșanii Munteni.¹⁶

Pentru secolul al XVII-lea sunt cunoscute 12 biserici de zid¹⁷, dintre care se remarcă ctitoriile voievodale ale lui Matei Basarab de la Soveja și cea a lui Grigore Ghica din Focșanii Munteni cât și biserica fostei mănăstiri Bordești, reprezentantă „*de elită*” a stilului brâncovenesc¹⁸, ctitorită în anul 1699 de un dregător a lui Constantin Brâncoveanu, Mănăilă Mărăcineanu, căpitan de margine în Buzău.

---

¹¹ Lelia Pavel, **Pictura pe lemn din colecția mănăstirii Vizantea**, în „*Studii și Comunicări*”, III, Focșani, 1980, p. 502

¹² Epifanie Norocel, **Ctitorii Voievodale în Eparhia Buzăului**, Buzău, 1988, p. 340 - 345

¹³ Ibidem, p. 339

¹⁴ Ibidem, p. 341

¹⁵ Ibidem, p. 350

¹⁶ Ibidem, p. 285

¹⁷ Anexa I

¹⁸ V. Drăguț, **Tradiții ctitoricești la Curbura Carpaților** în vol. **Spiritualitate și istorie la întorsura Carpaților**, sub îngrijirea dr. Antonie Plămădeală, vol. 2, Buzău, 1983, p.167 -

Secolul al XVIII-lea și îndeosebi secolul al XIX-lea impun construcțiile de zid în detrimentul celor de lemn care continuă să fie construite doar de către comunități mici din zona muntoasă și colinară.

Secolul al XVIII-lea reprezintă un adevărat salt în ridicarea bisericilor din zid. Se construiesc un număr de 50 de biserici dintre care 17 numai în cele două orașe de graniță Focșanii Munteni și Focșanii Moldovei. Sunt și 21 de biserici din lemn construite în această perioadă care au funcționat până în prima jumătate a secolului al XX-lea. Pentru prima dată numărul de biserici din zid depășește numărul de biserici construite din lemn. Cărămida și tehnica zidirii învinge în fața lemnului, material mai perisabil și care nu permitea construirea de biserici mai mari și mai impunătoare. (Anexa II)

Secolul al XIX-lea consfințește supremația zidului prin construirea a nu mai puțin de 84 biserici din cărămidă și piatră față de doar 28 de biserici construite din lemn (Anexa III).

Dezvoltarea economică a comunității permite realizarea unor biserici mai mari cu materiale mai scumpe, puse în operă de echipe de constructori mai numeroase.

Caracteristicile materialelor de construcție

Materialele principale folosite, de altfel tradițional pe întreaga perioadă a epocii bizantine în arhitectura religioasă¹⁹, sunt cărămida, piatra și mortarul, care împreună duc la realizarea unor zidării capabile să facă față sarcinilor unor construcții speciale, monumentale, cum sunt bisericile.

Cărămida

Constructorii de biserici au acordat o atenție deosebită cărămizii pentru că aceasta răspundea unor cerințe tehnice și economice:

- materia primă, lutul, este ușor de procurat și de prelucrat, cărămidile fiind pregătite în apropierea șantierului viitoare biserici;
- cărămida, permite folosirea unor forme arhitecturale rezistente și estetice: bolți, arce, coloane etc.
- cărămida, poate fi confecționată în cantități mari, în forme și dimensiuni dorite, funcție de rolul pe care îl joacă și locul unde este folosită²⁰.

Pentru zona județului Vrancea nu avem documentate tehnici sau operațiuni

---

¹⁹ A.Choisy, *L'Art de batir chez les Byzantins par A. – ingénieur en chef des ponts et chaussees*, Paris, Librairie de la Societe Anonyme de publication periodiques, 13 - 15, Quai Voltaire, 13 - 15, 1883, p.7 - 10

²⁰ Cristian Moisesu, *Procedee tehnice...*, p.25

de confecționare a cărămizilor, dar acestea sunt generalizate la nivelul întregului Ev Mediu.

Cărămidarii, funcție de elementele constructive ale edificiului stabilite de meșterul de lucrări, confecționau cantitatea și tipurile de cărămizi necesare.

Nu avem informații asupra numărului de cărămizi dintr-un cuptor și câte cuptoare se realizau, dar sunt construcții care au 2 sau chiar mai multe tipuri de cărămidă ceea ce presupune proveniența din cuptoare diferite a acestora.

Calitatea pastei și a arderii cărămizilor diferă de la o construcție la alta fiind dată de profesionalismul echipei de cărămidari în a alege materia primă, a omogeniza pasta, a construi cuptorul și a obține o temperatură adecvată. Sunt construcții cu dimensiuni diverse ale cărămizilor datorate tiparelor construite neuniform.

Cercetările arheologice și observațiile asupra paramentului efectuate la opt biserici de zid și la fundația unei biserici de lemn, au evidențiat existența a trei tipuri de cărămizi folosite în perioada secolelor al XVII-lea - al XIX-lea:

1. **cărămidă obișnuită** de format dreptunghiulară cu dimensiunile încadrate între:

a) 26 - 29 cm lungime; 14 - 16 cm lățime; 3,5 - 4,5 cm grosime;

b) 21 - 26 cm lungime; 12 - 15 cm lățime; 5 - 6 cm grosime;

2. **cărămidă profilată** cu un capăt semicircular folosită pentru cornișă (la biserica armenescă). (Foto 1)

3. **cărămidă pătrată** folosită pentru pardoseală

a) la biserica „*Donie*” din Focșani: laturile sunt de 22x22 cm; 3,4 - 3,5 cm grosime;

b) la biserica „*Profetul Samuil Focșani*”: laturile de 25x25 cm; 5 cm grosime; – acestea au urme de smălțuire la partea superioară.

Tabel conologic cu forma și dimensiunile cărămizilor

Data-re Anul	Localitate/biserică	Forma-	Loc utilizare	Dimensiuni în cm.		
				Lung.	lățime	grosi me
1699	Bordești / <i>Ad. Maicii Domnului</i>	dreptunghiulare -	fundație biserică	26,5	14,5	4,5-5
			pivniță stăreție	29	13	4,5

1705	Mera- fosta mănăstire <i>Sf. Împă- rați</i>	dreptunghiulară	zid incintă	25-29	13-17	3,8- 5,5
			stăreție	22	12	3,5
1708 - 1714	Focșani / <i>Ad. Maicii Domnului</i> -Donie	dreptunghiulară	fundație biserică	26-29, maj. 28	13-14,5	4,5-5
		pătrate	pardoseală biserică	22	22	3,4-4
1743	Focșani / <i>Gheorghe</i> -cimitir sudic	dreptunghiulare	Fundație și elevație biserică	27+28	14-15	4-5
1755	Focșani / <i>Profetul Samuil</i>	pătrate	Pardoseală biserică (sec. XIX)	25	25	5
		dreptunghiulare	Pardoseală originală (sec. XVIII)	28	14	4
1783	Văleni / <i>Ad. Maicii Domnului</i>	dreptunghiulare	pridvor	22-26	12,5-13	3,5-5
1789	Focșani / <i>Sf. Gheorghe</i> - armenească	dreptunghiulare	fundație zidită	24-26	13-14	5-6
			prag absidă estică	21-23	11-13	4
1815	Focșani / <i>Sf. Împărați</i>	dreptunghiulare	elevație biserică	23; 24-25; 26-27	12-13	3,8-5
Înc. sec. XX	Cotești /Cimitir schit <i>Sf. Treime</i>	dreptunghiulare	gropniță	26- 26,5	13	7-7,5

Din analiza dimensiunilor cărămizilor folosite la construirea bisericile din acest tabel nu putem stabili o legătură între anul construirii și dimensiunile cărămizilor. Cărămizile dreptunghiulare au dimensiuni ce variază între 22 - 29 cm., lungimea, 11 - 17 cm., lățimea și 3,5 - 7,5cm grosimea.

Putem însă afirma că grosimea de 7 - 7,5 cm., a cărămizilor este caracteristică sfârșitului de secol XIX începutului de secol XX, la bisericile anterioare neîntâlnind asemenea grosimi.

Analizele realizate asupra cărămizilor au constatat în:

- stabilirea conținutului în Si, Ca;
- măsurarea indicelui de absorbție al apei (I.A.A.).²¹

²¹ Analizele s-au efectuat în laboratorul Muzeului Vrancei, de către chimist Dana Petrișor.

Probele au constat în cărămizi recoltate din zidurile a 5 biserici:

- 1) „Sf. Împărați” din Focșani (începutul secolului al XIX-lea)
- 2) „Adormirea Maicii Domnului” - Donie, (1710 - 1712);
- 3) „Sf. Gheorghe” – armenească din Focșani (secolul al XVIII-lea);
- 4) „Sf. Gheorghe” cimitirul sudic Focșani (secolul al XVIII-lea);
- 5) „Adormirea Maicii Domnului” din Văleni, comuna Străoane (secolul al XVII-lea).

S-au făcut probe și pe cărămizi recoltate din incinta fostei mănăstiri Mera, fără a avea certitudinea că sunt identice cu cele folosite la construcția bisericii.

a) Stabilirea conținutului în Si și Ca.

S-a realizat cu ajutorul spectrofotometrului cu absorbție atomică. Probele s-au cântărit și apoi s-au solubilizat în soluții de acid compatibile (Si în soluție de silicomolibdat de amoniu, Ca în acid clorhidric și o sare de calciu, Cu în soluție de acid sulfuric și sulfat de cupru) și apoi cu ajutorul aparatului s-a stabilit concentrația elementului respectiv în soluție. Se determină conținutul procentual folosind curbele de etalonare realizate experimental (Vezi planșa).

Determinant pentru calitatea pastei din care se prepară cărămida (ceramica în general), este raportul dintre Ca și Si. Cu cât conținutul în Si este mai mare, cu atât pasta ceramică este mai grosieră, mai puțin rezistentă, mai casantă. Până la 100% conținutul pastei este format din alte elemente: Cu, Mg, Zn etc.

De asemenea stabilirea conținuturilor în Ca, Si, Zn, Cu, se constituie în surse de stabilire a identității argilelor din care sunt preparate pastele ceramice, ajutând la stabilirea locurilor de extragere a acestora.

b) Determinarea Indicelui de absorbție al apei (I.A.A.)

Se realizează prin introducerea probelor în apă timp de 3 - 4 zile și calcularea după formula $I.A.A.\% = [(M_f - M_o)/M_o] \times 100$, unde

M_f = masa după 3 - 4 zile de stat în apă;

M_o = masa inițială.

Funcție de I.A.A. ceramica se clasifică în 10 clase, de la I la X. Prima clasă are I.A.A. = 6 - 8 %, iar clasa X are I.A.A. = 26 - 30 %.

Ceramica din clasele I - IV, cu I.A.A. între 6 și 16 % este o ceramică grosieră, cu mult siliciu; ceramica din clasele VII - X, cu I.A.A. cuprins între 20 și 30 % are o pastă de calitate superioară, cu mai puțin siliciu, mai fină, mai omogenă, mai rezistentă la umiditate și tensiuni mecanice.

Conținutul în siliciu, calciu și I.A.A. al cărămizilor

Nr. crt.	Biserica. Localitate	An ctitorie	Proba nr.	Si%	Ca%	I.A.A. %
1.	Fosta mănăstire „Sf. Împărați” Mera	1705-1712	1	37,9	20,2	19,5
			2	38,45	18,8	
			3	38,25	19,5	
2	„Adormirea Maicii Domnului” - Donie, Focșani	1710-1714	1	30,85	19,4	27,08
			2	31,02	18,9	
			3	30,53	19,3	
3	„Sf. Gheorghe”, cimitirul sudic Focșani	1743	1	32,15	29,85	29,6
			2	32,02	30	
			3	31,83	29,95	
4	„Sf. Gheorghe” (armenească), Focșani	1789	1	39,65	12,55	18,63
			2	39,58	13,1	
			3	39,87	12,75	
5	„Adormirea Maicii Domnului”, Văleni, comuna Străoane	1783	1	37,1	19,5	19,51
			2	36,9	19,1	
			3	38,2	19	
6	„Sfintii Împărați” - Capela Militară, Focșani	1815	1	36,8	17,93	26,31
			2	36,5	17,4	
			3	36,2	16,57	

Analizele realizate scot în evidență calitatea cărămizilor folosite la ridicarea bisericii „Sf. Gheorghe” din cimitirul Focșanilor Munteni, ctitorie a domnitorului Nicolae Mavrocordat din anul 1742.

Biserica de cimitir, construită se pare după un plan mai redus al bisericii fostei mănăstirii „Precista” din Focșanii Moldovei, ctitorită de același domn între anii 1709 - 1716, biserica „Sf. Gheorghe” pare să confirme, prin calitatea cărămizilor, un adevărat program ctitoricesc al lui Nicolae Mavrocordat pus în operă în cele două orașe de pe Milcov. Cărămida folosită, cu un conținut ridicat de calciu de aproape 30% și I.A.A. de 29,6% este de bună calitate, lucru ce presupune o echipă de cărămidari specializată. Uniformitatea dimensiunilor cărămizilor și a arderii acestora întăresc afirmația de mai sus.

Cărămidă de bună calitate, deși cu un conținut mai scăzut de Ca, s-a folosit și la construirea bisericilor „Donie” (construită între anii 1710 - 1714) și „Sf. Împărați” - Capela militară (1815) din Focșani.

De o mai slabă calitate sunt cărămizile folosite la construirea bisericii armenești din Focșani (1789) sau a celor din Mera și Străoane.

Din păcate numărul obiectivelor de unde am prelevat mostre de cărămizi este prea mic pentru a permite o imagine clară asupra întregului teritoriu al județului.

Piatra

Piatra este folosită în construcții încă din antichitate.²² Sub formă brută, ca bolovani de râu, sau prelucrată din blocurile de roci, îndeosebi gresii și calcare, sub diferite forme și mărimi, piatra a fost întrebuințată și la construcția bisericilor din județul Vrancea.

În mod curent s-au folosit bolovani de râu sau lespezi de piatră adunate din văile râurilor și torenților din zonă. Aceștia erau folosiți la construirea fundațiilor sau în elevație, în alternanță cu cărămida și având ca liant mortarul de var hidraulic²³.

Cele mai multe biserici folosesc piatra brută pentru construirea fundațiilor. Se săpa șanțul de fundare care, apoi, era umplut cu bolovani de râu, cărămidă spartă, toate acestea „încate” în mortar hidraulic. Tehnica cunoscută sub denumirea de „*fundație turnată*” – este simplă și nu necesită cunoștințe tehnice deosebite. Meșterul intervenea în zona superioară a fundației, orizontalizând construcția prin 2 - 3 asize de cărămidă. Bolovanii de râu sunt de dimensiuni variabile, neregulate, dar în general dimensiunile sunt între 15 și 30 cm. (Foto 2, 3, 4, 5, 6, 7).

Sunt folosiți și bolovani de mai mari dimensiuni ce formează așa-numitele „*fundații ciclopiene*” Acestea erau folosite la construcțiile ale căror teren de fundare era mai puțin rezistent, așa cum este cazul fundației de la biserica armenescă „*Sf. Gheorghe*” din Focșani. (Foto 5).

Unii meșteri au folosit ca liant pentru bolovanii fundației chiar pământ argilos, așa cum am relevat la biserica „*Sf. Impărați*” din Odobești de la mijlocul secolului al XIX-lea (foto 12, 13) sau la fundația capelei din cimitirul schitului Cotești construită în 1850. (Foto 8).

De asemenea bolovani de râu sunt folosiți pentru susținerea tălpilor la bisericile construite din lemn. Acest lucru este relevat arheologic la biserica „*Nașterea Maicii Domnului*” din Văleni, comuna Străoane, distrusă de un incendiu în anul 2001. La această biserică – inedit pentru cercetarea arheologică din zona județului Vrancea, – însăși inscripția de ctitorire este făcută pe un

---

²² A.Choisy, *op.cit.*, p.8

²³ Cristian Moisesescu, **Procedee tehnice...**, p.26

bolovan uriaș cu dimensiunile de: lungime 70 cm, lățime 50 cm, înălțime 35 cm. (Foto 10, 11).

Folosirea pietrei în elevație este relevată în 2 forme:

1. sub formă de lespezi de piatră tăiată neregulat în amestec cu cărămidă întreagă și fragmentară ca la biserica fostei mănăstiri Soveja (1645) (Foto 12).

2. bolovani de râu încadrați cu cărămizi așezate orizontal și vertical la biserici din prima jumătate a secolului al XIX-lea (Biserica „Sf. Cruce” și „Sf. Împărați” din Odobești, Foto 2, 8, 9, 13).

Cea de-a doua tehnică apărută în zonă, în secolul al XVIII-lea, amintește tehnica bizantină a casetării sau „cloisonné”, ce constă în „*dispunerea blocurilor de piatră în șiruri orizontale, fiecare bloc fiind încadrat de asize de cărămidă dispuse atât pe orizontală cât și pe verticală.*”²⁴ Tehnica este folosită în zona Odobeștilor și la construcțiile civile din perioada secolelor al XVIII-lea, al XIX-lea. Bolovanii de râu se găseau cu ușurință pe valea Milcovului contribuind la reducerea costurilor cu materialele.

Foarte bine reprezentată este folosirea bolovanilor de râu în ridicarea zidurilor împrejmuitoare la fostele mănăstiri Vizantea, Soveja și Mera. (Foto 14, 15, 16, 17, 18, 19).

În mai mică măsură este atestată folosirea **pietrei fasonate**. În zidul împrejmuitoare al fostei mănăstiri Mera (Foto 18, 19), piatra este fasonată îndeosebi în zona colțurilor zidăriei.

De asemenea piatră fasonată este folosită pentru confecționarea treptelor sau a bordurilor.

Un rol important îl are **piatra sculptată** în realizarea ancadramentelor de uși și ferestre și a coloanelor interioare sau exterioare ale bisericilor.

Reprezentativă pentru folosirea pietrei sculptată este biserica fostei mănăstiri Bordești. Portalul ancadramentele ferestrelor, coloanele interioare sunt executate de o echipă de pietrari care ating culmi ale rafinamentului datorat stilului brâncovenesc.²⁵ (Foto 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26).

²⁴ Cristian Moiescu, **Arhitectura românească veche**, I, Editura Meridiane, București, 2001, p. 110

²⁵ Despre sculptura bisericii vezi M. Iliescu, **Decoratia bisericii din Bordești (Vrancea) și importanța ei pentru iconografia românească**, în „*Biserica Ortodoxă română*”, Buletinul Oficial al Patriarhiei române, anul XCIV, nr. 1 - 2, ianuarie-februarie, București, 1976, p. 180

Mortarul

Un rol important în executarea zidăriilor din cărămidă și piatră îl are mortarul.

Tehnica bizantină de construire a zidului presupunea folosirea unui strat de mortar de grosimea cărămizii, deci mortarului îi revenea cca 50% din masa zidăriei.²⁶

Compoziția mortarului este alcătuită din nisip și var hidrolic. Acest tip de mortar de var hidrolic este caracterizat printr-o întărire și o rezistență bună, inclusiv în mediul umed. Uneori în compoziție se puneau ceramică sub formă de cărămidă pisată.²⁷

Varul obținut în urma „stingerii” cu apă a „pietrei de var” în gropi special construite trebuia să fie „învechit”. Cel mai bun var, conform tradiției bizantine fiind varul vechi de trei ani²⁸. Tehnica de producere a „pietrei de var”, cunoscută tradițional, constă în arderea la temperaturi ridicate a calcarelor, cele mai bune fiind marmorele. Pentru un var de bună calitate se recomandă folosirea unor calcare fără impurități (oxizi de fier sau argile)²⁹. Acesta putea fi folosit și pentru tencuieli ce ulterior constituiau suportul picturii murale a bisericilor.

Pentru zona Vrancei este documentată o singură localitate în care existau cuptoare de var – Găuri-Livezile³⁰. Este probabil ca piatra de var să fi fost adusă și din zone limitrofe județului.

Varul era stins și depozitat pentru învechire în gropi în apropierea locului viitoare construcții. O groapă de var am relevat în zona altarului bisericii armenesti „Sf. Gheorghe” din Focșani. De formă rotundă cu un diametru de cca 2 m și o adâncime de 3,50 m, groapa mai păstra un strat de var de cca 100 cm. (Foto 26).

Nisipul folosit pentru mortar era excavat din albia râurilor din zonă.

Granulația acestuia variază între 0,3 - 0,7 cm pentru mortarurile bune.

²⁶ A.Choisy, *op.cit.*, p. 8 - 9

²⁷ Cristian Moisesescu, **Procedee tehnice...**, p. 26

²⁸ A.Choisy, *op.cit.*, p.10

²⁹ Mihail Mihalcu, Mihaela Drăgănoiu, **Varul și tehnologiile legate de prepararea și utilizarea lui în recomandările erminilor și practica din pictura murală medievală românească**, în „*Revista muzeelor și monumentelor. Monumente istorice și de artă*”, nr.1, anul XLIX, 1980, p. 64 - 68

³⁰ N.St. Mihăilescu, St.N. Mihăilescu, V. Macovei, **Valea Putnei, cu privire specială asupra Vrancei**, Editura Științifică, București, 1970, p. 49

Nisipurile de calitate sunt din pulbere de silex sau de calcar, fără argile. Pentru îmbunătățirea calității acestora, nisipurile se spălau pentru a îndepărta praful de argilă.

Diferențele de granulație a nisipului de la un monument la altul, datorate cel mai probabil priceperii maistrului în a-și alege locurile de excavație a materialelor, sunt evidente la bisericile cercetate. Nu avem informații documentare despre locurile de unde se aducea nisipul, însă având în vedere rețeaua relativ deasă de râuri din zonă, nisipul era adus din văile acestora. Cel mai bun nisip pentru construcții se extrăgea din valea Siretului. Exploatarea rudimentară se făcea și pe văile Milcovului, Putnei, Nărujei, Râmnei³¹.

Pentru asigurarea stabilității zidărilor până la întărirea mortarului se foloseau **tiranți din lemn** introduși în masă zidăriei³². Procedul folosit încă de bizantini atât la pereți cât și la arce și bolți³³ l-am întâlnit și la bisericile studiate.

Tot pentru asigurarea stabilității construcției se folosește metoda exagerării grosimii zidurilor³⁴. La bisericile studiate am întâlnit ziduri cu grosimi de până la 1,79 m. (Fundatia zidită a bisericii armenesti pe latura sudică a pridvorului)³⁵.

Lemnul

La construcțiile de zid lemnul avea un rol secundar dar foarte important. El era folosit în stare brută sau cioplită, ca bărne, bile, dulapi, la ridicarea schelelor, pentru susținerea arcelor și cupolelor în faza de execuție (cofraje), ca tiranți, în interiorul zidărilor, pentru a asigura stabilitatea construcției până la întărirea mortarului.

Pentru **șarpantă** se foloseau căpriori, grinzi, dulapi sau scânduri.

Pentru **învelitoare** probabil era folosită șindrila sau dranița din lemn de brad, de cele mai multe ori, sau de stejar. Aceasta era considerată până către sfârșitul secolului al XVIII-lea un material scump, „*nobil*” comparabilă cu „*tinicheaua*”

Deși nu este documentată pentru Vrancea, este probabilă folosirea paielor la învelitoarele unora dintre biserici. Paul Petrescu consideră că până la sfârșitul secolului al XVIII-lea folosirea acestui material era generalizată la bisericile din Moldova și Transilvania³⁶

---

³¹ *Ibidem*, p. 49

³² Cristian Moiescu, **Procedee tehnice...**, p.26

³³ A.Choisy, *op.cit.*, p.115 - 120

³⁴ Cristian Moiescu, **Procedee tehnice...**, p.26

³⁵ Anexa VII

³⁶ Paul Petrescu, *op. cit.*, p. 44

Aflate în stare de ruină sau restaurate de mai multe ori, bisericile studiate nu au oferit elemente originale despre folosirea lemnului în zona învelitoarei.

Am relevat doar golurile din zidărie unde au fost montați tiranții, care în timp au putrezit.

Metalul

Folosit ca feronerie la uși și ferestre, metalul avea un rol restrâns în ansamblul construcției.

Cercetarea arheologică a relevat o gamă variată, dar într-o cantitate relativ redusă, de cuie și piroane care au fost folosite pentru prinderea elementelor din lemn. (Foto 28).

Confecționate din fier, prin batere cu ciocanul la cald, cuiele au dimensiuni cuprinse între 7 și 10 cm, iar piroanele între 15 - 23 cm.

La învelitoare nu avem informații explicite asupra folosirii metalului, dar pentru secolul al XIX-lea avem documente care atestă existența unor tinichigii focșăneni. Deși documentul din 9 aprilie 1832 se referă la învelirea cu tablă a bisericii „Sf. Gheorghe” din Tecuci³⁷, este de presupus că și bisericile din zona Focșaniilor erau acoperite cu tablă – cel puțin pentru perioada de sfârșit a secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea.

Ceramica

Despre cele câteva fragmente de olane de coamă descoperite la fosta Mănăstire Mera nu putem afirma că ele au aparținut acoperișului bisericii, ele provenind mai probabil de la coama zidului de incintă sau de la acoperișul stăreției.

Credem că olanele nu au fost folosite pentru acoperirea bisericilor din zona Vrancei, mult mai probabile fiind acoperișurile din paie, stuf, șindrilă sau tinichea.

Concluzii

Până la sfârșitul secolului al XIX-lea în județul Vrancea s-au construit peste 150 de biserici dintre care 108 din zid.

Dacă până în secolul al XVII-lea cele mai multe biserici erau construite din lemn, în secolul al XVIII-lea raportul dintre bisericile de lemn și de zid înclină în favoarea celor de zid. În secolul următor construcțiile din zid ocupă locul preponderent.

Bisericile din lemn folosesc ca material predominant lemnul fasonat sub

---

³⁷ Nicolae Stoicescu, *Câteva elemente despre acoperișurile vechilor biserici*, în „*Buletinul Monumentelor Istorice*”, anul XL, nr.2, 1971, p.65

diferite forme și uneori piatra, sub forma bolovanilor de râu sau a pietrei ciplite, la fundație și pământul nears (paianta) la pereți.

Bisericile de „zid” înglobează mai multe materiale: cărămidă, piatră, nisip, var, lemn, metal și construirea lor impune eforturi materiale și umane mai mari. Punerea în operă a acestor materiale necesită cunoștințe tehnice pe care le aveau echipe specializate conduse de un maestru. Deși constructorii au rămas de cele mai multe ori anonimi ei și-au pus semnătura prin calitatea execuției.

Semnificația termenului de „zid” este multiplă acoperind mai multe variante:

- a) asize (rânduri) succesive de cărămidă legate cu mortar hidraulic;
- b) piatră brută sau cioplită legată cu mortar hidraulic;
- c) piatră brută sau cioplită + cărămizi legate cu mortar;
- d) beton armat + cărămidă legată cu mortar de ciment. Această variantă apare pe la finele secolului al XIX-lea, marcând sfârșitul tehnicilor de construcție tradiționale.

Materialele folosite la construcția bisericilor din județul Vrancea sunt aceleași care au fost folosite pe întreg teritoriul românesc: lemnul, piatra, cărămida, mortarul hidraulic, metalul.

Cunoașterea caracteristicilor materialelor „de epocă”, folosite în construcția bisericilor până către sfârșitul secolului al XIX-lea în zona de care ne ocupăm, nu poate fi făcută plecând de la informații documentare. De aceea, pe lângă similitudinile făcute cu bisericile din alte regiuni ale țării, este necesară recurgerea la izvorul arheologic. Credem că cercetarea arheologică este cea care poate să asigure mostre din materialele folosite la construirea bisericilor. Studiarea acestora, analizele de laborator efectuate pot da informații pertinente asupra caracteristicilor acestor materiale.

Studiul efectuat de noi asupra unui număr restrâns de obiective (circa 6% din totalul obiectivelor cunoscute în județ), îl considerăm un prim pas în cunoașterea acestei problematice.

Extinderea cercetărilor și la alte monumente reprezentative, analizarea în laborator a mai multe mostre de materiale, prelevarea de probe de mortar și analizarea acestora, compararea cu probe de sol pentru identificarea carierelor de argilă, nisip, calcar, sunt câteva direcții ale unor cercetări viitoare.

Cercetarea de teren, cercetarea arheologică, se impune ca principala modalitate de a reconstitui caracteristicile materialelor folosite la construirea bisericilor medievale ca și a tehnicilor de punere în operă a acestora.

Anexa I

Biserici de zid construite în secolul al XVII-lea în județul Vrancea

Nr. crt.	An ctitorie	Hram-Localitate- Ctitor	Material de construcție
1	1600-1606	Fosta mănăstire din Vizantea Mănăstirească-domnitorul Irimia Movilă (actuala biserică construită în 1858)	Cărămidă+piatră (probabil)
2	1643	„Sf.Voievozi”;-Gugești, comuna Câmpeneanca;ctitor necunoscut;	cărămidă
3	1644	„Adormirea Maicii Domnului”,-schitul Vărzărești, comuna Urechești; -Radu Vârzaru;	cărămidă
4	1645	„Nașterea Domnului”;-Soveja; –domnitorul Matei Basarab;-	piatră +cărămidă
5	1661	„Sf. Ioan Botezătorul; -Focșani -domnitorul Grigore Ghica;	Cărămidă+piatră
6	1661; reparată în 1774	„Adormirea Maicii Domnului”;-Domnești;- domnitorul Eustație Dabija	Cărămidă +piatră
7	1665-1670	„Cuvioasa Paraschiva”;-Focșani;-doamna Dafina, soția domnitorului Eustație Dabija	lemn, apoi cărămidă pe fundație de piatră
8	1670-1680	„Ovidenia ;-Odobești;-vistiernicul Todorașcu Iordache Cantacuzino	cărămidă
9	1694	„Sf.Voievozi” a fostului schit Bonțești	zid
10	1698	„Adormirea Maicii Domnului”;-Bordești;-căpitanul Mânăilă	cărămidă pe fundație de piatră
11	1697	„Ovidenia”, Focșani,-bresla tăbăcarilor	zid
12	1700-1705	„Sf. Nicolae”-vechi;-Focșani;	cărămidă

Biserici cunoscute documentar dar demolate:

1	1600-1606; biserica actuală construită în 1858	Fosta mănăstire –Vizantea Mănăstirească –domnul Ieremia Movilă	Zid (de cărămidă și piatră probabil)
2	1694;biserica actuală construită în 1802-1804	„Sf. Voievozi”;-schitul Bonțești;	zid
3	1697	„Ovidenia;-Focșani-Tăbăcari;-obștea;	zid

Din lemn sunt cunoscute documentar mai multe biserici, dar care nu mai există, pe locul lor construindu-se alte biserici din lemn sau zid (vezi **Anexa V** – 8 biserici din lemn pe locul cărora s-au construit biserici de zid).

TOTAL=12 biserici, 11 din zid, din care 9 sunt încă în funcțiune

Anexa II
Biserici din secolul al XVIII-lea

Apar 50 biserici în secolul al XVIII-lea dintre care 2 au fost reconstruite în secolul al XIX-lea

Lemn = 21 dintre care 5 reconstruite din cărămidă, 1 arsă în anul 2001 – Văleni – Străoane;

Cărămidă = 12

Zid = 15 – probabil cărămidă+ piatră – fundație de piatră sau nespecificată

Nr.crt.	Hramul Bisericii;-Localitate	An ctitorie; Ctitor	Material de construcție
1.	– „Sf.Voievozi”, fost schit; Bonțești – Cărligele;	1702	Zid
2.	Adormirea Maicii Domnului Târnița – Bolotești	1702 – refăcută în secolul al XX-lea	Lemn
3.	„Sf. Împărați”;-Mera	1705;domnitorul Antioh Cantemir	Cărămidă
4.	Sf.Dumitru, Focșani	1709;-căpitan Vicol	cărămidă
5.	„Adormirea Maicii Domnului”; Donie –Focșani	1710-1714 Stolnicul Done	Cărămidă
6.	Adormirea Maicii Domnului – Precista; Focșani	1709-1716 domnul Nicolae Mavrocordat	Zid
7.	„Sf.Treime”_schit;- Cotești	1720 – Episcopul Ștefan I	Zid
8.	„Cuvioasa Paraschiva”-Panciu	1726 – reconstruită din zid în 1913	Lemn
9.	Sf.Nicolae”-Nou; Focșani;	1732- Năsturel biv-vel Paharnic	cărămidă
10.	„Nașterea Maicii Domului”;- Odobești	1732 – Costache Razu-vel spătar și Vasile Buzilă cămăraș	cărămidă
11.	Sf.Gheorghe (armenească);- Focșani	1732,reconstruită în 1789; comunitatea armenilor	Carămidă
12.	Adormirea Maicii Domnului Scânteia – Bolotești	1733	Probabil cărămidă
13.	Adormirea Maicii Domnului – Jălăboiu;Focșani	Prima jumătate a sec. al XVIII- lea; refăcută între 1770-1776	Zid
14.	Sf.Voievozi; Focșani	1740; căpitanul Curt	Cărămidă

15.	Sf.Gheorghe – cimitirul sudic Focșani	1742 – domnul Nicolae Mavrocordat	Cărămidă
16.	Adormirea Maicii Domnului;- Domnești – Pufești	1742 – Grigore Ghica cu domnița Ruxandra și Vornicul Costache	Zid
17.	Sf.Apostoli Petru și Pavel, Schitul Sihastru	1747-1769 pe locul ei s-a construit în 1891	Lemn
18.	Proorocul (Profetul) Samuil;- Focșani;	1755	Zid - cărămidă
19.	Sf.Gheorghe;- Anghelești com.Rugineti	1757-1758;- Ioan Scarlat Gr.Ghica	Lemn
20.	Adormirea Maicii Domnului Lărgășanu – Corbița	1760	Lemn
21.	„Sf.Nicolae”,Căpățanu – Broșteni	1766	Zid
22.	Adormirea Maicii Domnului, Valea Neagră Nistorești	1765-1757	Lemn
23.	Sf.Gheorghe – Caragea;-Odobești	1767	Zid
24.	Cuvioasa Paraschiva, Valea Sării	1772-1773	Lemn de stejar
25.	„Intrarea în biserică”,- Nănești – comuna Tănăsoaia	1776	Lemn
26.	Sf.Apostoli – Cazacii;-Odobești	1777	Zid
27.	„???” , Poiana – com.Vrâncioaia	1780	Lemn de stejar
28.	Sf.Voievozi – Tăbăcari	După 1780	Zid
29.	„Nașterea Maicii Domnului” Săpunaru –	1783	Cărămidă
30.	„Sf.Nicolae”;-Vrâncioaia	1783	Lemn
31.	Ovidenia – Intrarea Maicii Domnului în biserică”,Focsani	1789 (OPCN)	Zid
32.	Sf.Voievozi (Stamatinești);-Focșni	1789;-banul Stamatini	Cărămidă
33.	„Prea Cuvioasa Paraschiva Spinești – Vrâncioaia	1789	Lemn pe temelie din piatră
34.	„Cuvioasa Paraschiva”;- Năruja	1789 vechilul Vrancei Serban Bălțan	Zid (piatră)
35.	Intrarea Maicii Domnului în biserică (Ovidenia – Armeni), Focșani	1789-1798	Zid cărămidă
36.	Ovidenia – Tăbăcari, Focșani	1800	Zid
37.	Sf.Nicolae – Tăbăcari, Focșani	Sec.XVIII	Cărămidă
38.	Sf.Nicolae Nistorești –	Sec.XVIII	Lemn
39.	„Sf.Voievozi”;- „Mirceștii vechi”- Vânători	Sec.XVIII Constantin Mavrocordat	Zid

40.	Adormirea Maicii Domnului Mănăstirea Fitionești	Sf.sec.XVIII	Lemn
41.	Sf.Voievozi Păulești – Tulnici (Hăulișca)	Sec.XVIII	Lemn
42.	Sf.Nicolae, Prisaca -Valea Sării	Sec.XVIII	Lemn de brad
43.	Sf.Voievozi Răcoasa	Sec.XVIII	Lemn
44.	Cuvioasa Paraschiva Ruginești	Sec.XVIII	Lemn
45.	Sf.Voievozi, Herăstrău – Nistorești	Sec.XVIII	Lemn
46.	– Sf.Ioan Botezătorul, Chițcani – Movilița	Constr.sec.XVIII (documentar datată în sec. al XVI-lea)	Lemn
47.	Sf.Nicolae, Străoane	Sec.XVIII (tradiție 1477)	Lemn
48.	Nașterea Maicii Domnului Văleni – com.Străoane	Sec.XVIII	Lemn - arsă în 2001
49.	„Sf.Nicolae”;-Adjuda Vechi	Sec.XVIII?	Cărămidă
50.	„Intrarea în biserică”-Pădureni	Sec.XVIII	Zid

Anexa III

Biserici construite în prima jumătate a secolului al XIX-lea (1801 - 1850)

Nr.crt.	Localitate Biserica	An ctitorie	Material de construcție
1.	Focșani Sf.Nicolae (Stroe)	1839 – pe locul uneia de lemn	Cărămidă
2.	Sf.Impărați	1815	Cărămidă
3.	Sf.Gheorghe (cimitirul nordic)	1839	Zid
4.	Sf.Mina și Sf.Haralambie	1802	Cărămidă
5.	Odobesti Ovidenia	1820	Cărămidă
6.	Sf.Cruce	1832	Cărămidă
7.	Sf.Ioan	1810	Zidită
8.	Andreiașu de Jos Sf.Apostoli	1850	Piatră brută tencuită
9.	Ivăncești Sf.Gheorghe	1825	Zid masiv
10.	Jariștea Duminica tuturor sfinților	1845	Cărămidă
11.	Măndrești Sf.Voievozi	1834	Cărămidă
12.	Pânticești – Câmpineanca Sf.Dumitru	1838	Zid din cărămidă și piatră de râu

12.	Pânticești – Câmpineanca Sf.Dumitru	1838	Zid din cărămidă și piatră de râu
13.	Petroasa – Găgești Sf.Nicolae	1820	Zid
14.	Vărsătura – Jariștea Trei Ierarhi	1845	Zid
15.	Vulcăneasa – Mera Sf.Impărați Constantin și Elena	1849	Cărămidă
16.	Mărășești Adormirea Maicii Domnului	1830-1835	Cărămidă
17.	Ciorăni Păunești Sf.Nicolae	1836-1842	Cărămidă
18.	Anghelești – Ruginești Sf.Gheorghe	1805	Lemn
19.	Fitionești Pogorârea Sf.Duh	1850	Cărămidă
20.	Colacu – Valea Sării Sfinții Voievozi	1850	Piatră
21.	Herăstrău Sf.Voievozi	1830 monument istoric	Lemn brad
22.	Negrilești Sf.Voievozi	1833	Lemn
23.	Nereju Sf.Voievozi	1835	Lemn
24.	Nistorești Sf.Nicolae	1810	Lemn
25.	Paltin Sf.Gheorghe	1840	Lemn
26.	Poiana Adormirea Maicii Domnului	1820	Lemn
27.	Răcoasa Sf.Voievozi	1807	Bârme lemn
28.	Tichiriș Adormirea Maicii Domnului	1850	Lemn pe temelie de piatră
29.	Rotilești – Câmpuri Sf.Nicolae	1830	Lemn
30.	Gura Văii – Câmpuri Adormirea Maicii Domnului	1840	Lemn
31.	Vidra Adormirea Maicii Domnului	1850	Piatră
32.	Brazi schit Sf.Gheorghe	1827	Cărămidă

33.	Schitul Poiana Mărului Duminica Tuturor Sfinților	1812	Lemn
34.	Schitul Recea Nașterea Maicii Domnului	Biserica actuală în 1802 pe locul alteia mai vechi din lemn 1692; 1710 documentar	Zid
35.	Odobasca – Cotești Adormirea Maicii Domnului	1800 documentar prima biserică este construită la 1471	Lemn
36.	Schitul Dălhăuți Izvorul Tămăduirii	1828 pe locul uneia de lemn documentate la 1625	Zid
37.	Sfinții Voievozi	1810	Lemn
38.	Sfinții Împărați	1840-1850	Cărămidă
39.	Schitul Rogozu Nașterea Sf.Ioan Botezătorul	Înc.sec.XIX	Cărămidă
40.	Schitul Mușunoaiele Hram	1800	Lemn
41.	Lespezi Homocea Nașterea Maicii Domnului	1834 (metoh al mănăstirii Mera)	Zid?
42.	Slobozia Bradului Sf.Nicolae	1808	Cărămidă
43.	Vizantea – fosta mănăstire Sf.Cruce	1850	Cărămidă
44.	Voetin – Sihlea Adormirea Maicii Domnului	1808	Cărămidă
45.	Milcovul Sf.Ecaterina	înc.XIX	cărămidă

Între 1801 - 1850 s-au construit 45 de biserici dintre care:

- 15 din lemn;
- 18 din cărămidă;
- 9 din „zid”, tot din cărămidă sau cărămidă cu piatră;
- 3 din piatră.

Anexa IV

**Biserici construite în a II-a jumătate a secolului al XIX-lea
(1851-1900)**

Nr. crt.	Localitate Biserica	Anul construcției	Materiale de construcție
1.	Focșani Biserica Sf.Apostoli Petru și Pavel	1870	Cărămidă
2.	Andreiașu de Sus Adormirea Maicii Domnului	1870	Lemn – bărne

3.	Bilești Sf.Voievozi	1893 prima biserică construită din beton	Beton + cărămidă
4.	Boțârlău Sf.Nicolae	1864	zid
5.	Găgești Sf.Voievozi	1890	Cărămidă
6.	Purcelești – Bolotești Adormirea Maicii Domnului	1885	Cărămidă ?
7.	Jariștea Adormirea Maicii Domnului	1894-1907	Cărămidă
8.	Jorăști Sf.Nicolae	1872	Zid
9.	Lămotești – Vânători Sf.Nicolae	1894	Cărămidă
10.	Răstoaca Sf.Nicolae	1894	Cărămidă
11.	Sârbi- Țifești Sf.Apostoli Petru și Pavel	1895	Cărămidă
12.	Suraia Prea Cuvioasa Paraschiva	1888	Cărămidă
13.	Tufele – Țifești Adormirea Maicii Domnului	1886	Cărămidă
14.	Vânători Sf.Voievozi	1892	Cărămidă
15.	Panciu Sf.Apostoli	1859	Zid
16.	Crucea de Sus- Cbicerea Sf.Voievozi	1875	Cărămidă
17.	Diocbeți – Movilița Prea Cuvioasa Paraschiva	1894	Zid
18.	Domnești Târg Sf.Impărați Constantin și Elena	1890	Cărămidă
19.	Movilița Sf.Impărați	1859	Zid
20.	Varnița Sf.Voievozi	1864	Lemn
21.	Păunești Prea Cuvioasa Paraschiva	1899-1903	Zid
22.	Sf.Gheorghe	1865	Cărămidă
23.	Pufești Înălțarea Domnului	1875	Cărămidă
24.	Ruginești Nașterea Maicii Domnului	1864	Lemn

25.	Satul Nou – Panciu Sf.Ioan Botezătorul	1865	Cărămidă
26.	Străoane Sf.Nicolae	1866	Cărămidă
27.	Slobozia Ruginesti Sf.Voievozi	1864	Zid
28.	Valea Seacă Sf.Voievozi	1889	Cărămidă
29.	Sf.Nicolae	1866	Piatră+cărămidă
30.	Buricioaia-Adjud Sf.Voievozi	1864	Cărămidă
31.	Clăpicești Sf.Dumitru	1864	Piatră+cărămidă
32.	Coza – Tulnici Sf.Ioan	1870	Lemn
33.	Părosu – Ticbiriș Sf.Voievozi	1857	Piatră
34.	Spulber Sf.Nicolae	1871	Lemn
35.	Tulnici Sf.Voievozi	1891	Cărămidă
36.	Valea Babei – Câmpuri Sf.Voievozi	1893	Cărămidă
37.	Vizantea Înălțarea Sf.Cruci	1858	Piatră cioplită
38.	Boghești Sf.Voievozi	1859	Cărămidă
39.	Schit Trotușanu Sf.Nicolae	1858	Cărămidă
40.	Schitul Poiana Mărului Nașterea Maicii Domnului	1877	lemn
41.	Gugești Sfinții Voievozi	1879	lemn
42.	Maluri Sf.Nicolae	1890	cărămidă
43.	Schit Vărzărești Sf.Gheorghe	1890	zid- cărămidă
44.	Schit Sihastru Sf.Apostoli Petru și Pavel	1891	Cărămidă

Între anii 1851 – 1900 s-au construit **44 biserici** dintre care: 7 din lemn; 24 din cărămidă; 7 „zid” tot cărămidă – sau cărămidă cu piatră; 2 cărămidă + piatră; 2 piatră cioplită; 1 beton + cărămidă (1893 – Bilești).

Anexa V

Biserici de zid construite pe locul sau în apropierea unei biserici de lemn

Nr. crt.	Denumire biserică	An documentat construcție lemn	An construcție zid
1.	Înălțarea Sfintei Cruci, a fostei mănăstiri Vizantea	1600-1606	1858
2.	Sf. Voievozi, a schitului Dălăuți	1625	1810
3.	Nașterea Maicii Domnului, mănăstirea Soveja	Anterior 1645	1645
4.	Cuvioasa Paraschiva, Focșani	1665-1670	După, zid
5.	Nașterea Maicii Domnului, schitul Recea	1685	1802-1804
6.	Sf. Împărați, a fostei mănăstiri Mera	1686	1705-1712
7.	Sf. Nicolae Nou-Focșani	1680-1690	1732
8.	Sf. Dumitru, (Vicol)-Focșani	1696	1709
9.	Sf. Nicolae (Vechi), Focșani	Anterior 1700	1700-1705
10.	Sf. Voievozi, (Stamatinеști)-Focșani	Desc. Arheologică-fundațiile unei biserici de lemn	1789-1798
11.	Sf. Voievozi-Mirceștii vechi-Vânători	Anterior construcției de zid	Sf.sec. XVIII

Anexa VI

Lista bisericilor și fostelor mănăstiri la care s-au efectuat observații asupra materialelor de construcție folosite

1. Fosta mănăstire „*Adormirea Maicii Domnului*” – Bordești (1699), ctitor Căpitanul Mănăilă;
2. Fosta mănăstire „*Sf. Împărați*” – Mera 1705 - 1712 – ctitor – domnitorii Constantin și Antioh Cantemir;
3. Biserica „*Sf. Gheorghe*” – (armenească) din Focșani – 1732, reconstruită în 1789 comunitatea armenească;
4. Schitul „*Sf. Treime*” – Cotești – ctitor episcopul Ștefan al Buzăului (1720 - 1732);
5. Biserica „*Adormirea Maicii Domnului*” din Focșani – 1710 - 1712 – ctitor Stolnicul Done;
6. Biserica „*Sf. Gheorghe*” din Cimitirul sudic Focșani, 1742 – ctitor domnitorul Nicolae Mavrocordat;
7. Biserica „*Profetul Samuil*” – Focșani – 1755 – ctitor domnitorul Constantin Cehan Racoviță;

8. Biserica „*Nașterea Maicii Domnului*” Văleni, comuna Străoane, 1783, ctitor obșteă sătească, „popa Gheorghe”;
9. Biserica „*Sf. Impărați*”, Focșani, 1815 – ctitor familia Robescu.

AnexaVII

Dimensiuni cărămizi relevate în cercetare arheologică:

L=lungime; l=lățime; h=grosime

S = secțiune; C = carou

1. Fosta mănăstire „*Adormirea Maicii Domnului*” Bordești (1699)

1. Cărămizi fundație pridvor-pronaos: L=26,5 cm; l=14,5 cm; h=4,5-5 cm;
2. Cărămizi fundație pronaos-naos: L=26, 5; l=14,5; h=4,5-5;
3. Cărămizi boltă demolată (SI/98-stăreție): L=29; l=13; h=4,5;
4. Cărămizi demolate în S III/98 – (în S zidăriei): L = 26,5- 28,5 cm; l = 14-16 cm; h=3,5-5 cm;
5. Fundație zidită C6/98 – Dimensiune cărămizi: L=25-26; l=13,5-14; h=4;
6. Cărămizi fundație zidită S7/98: L=25-28; l=15; h=4-4,5;
7. Cărămizi nivelare fundație 97/98: L=26-27; l=13,5; h=4,5-5;
8. Cărămizi zid incintă colț SE (S II): L=27; l=15; h=3,5-4;
9. Depozit cărămidă S II (nord zid incintă): L=27-27,5; l=14-15 cm; h=4-5 cm;
10. Cărămizi S IV clădire vestică (probabil paviment): L=27cm; l=14-14,5cm; h=4-4,2cm;
11. Cărămizi fundație zid incintă estic: L=26-27cm; l=13-15cm; h=4,5-5,5cm;
12. Cărămizi zid incintă vestică: L=25,5-27cm; l=13,5-15cm; h=4-4,5cm;
13. Cărămizi pavaj (C 1/99): L=26-27cm; l=14 cm; h= nedeterminată – (nu s-a săpat);
14. Cărămizi zid C 3/99: L=25-26cm; l=14-15cm; h=4-5cm;
15. Cărămizi plintă C 3/99 (2 asize): L=27cm; l=16cm; h=5cm;
16. Cărămizi zid incintă vestic C 4/99: L=26-28cm; l=14-17cm; h=4,5-5cm;
17. Cărămizi contrafort zidărie colț SE al stăreției: L=26-27cm; l=14-15cm; h=4,5-5cm;
18. Cărămizi zid + boltă (S V-VI) zonă sudică stăreție: L=26-27cm; l=14-15cm; h=4,5-5cm;
19. Cărămizi fundație zidită V-E (SV): L=27cm; l=14cm; h=4cm;
20. Fus coloană din gresie gri-verzuie – decorat caneluri în torsadă: Diametrul=30 cm; L fragm.= 55 cm;

21. Căramizi contrafort biserică – zona pridvor-pronaos: L=25-27; l=14-18; h=4-5 cm;
22. Căramizi zidărie E-V (5 asize C 7): L=20cm; l=15-16cm; h=4,5-5cm;

Mănăstirea Mera (1705)

Căramizi

1. Căramidă SI: L=25-29 cm; l=14-16 cm; h=4-5,5;
  2. Căramidă din S II umplutură (din demolarea zidului): L=29 cm; l=13-17 cm; h=3,8-5,5 cm;
  3. Căramidă spărtură 2002: L=22cm; l=12cm; h=3,5cm;
  4. Căramidă S XXV2002: L=frag.12 cm; l=14; h=5,5;
- Piatră fasonată fundație zidită turn SE: L= 28-30 cm; l= 20 cm; h=7-18 cm;**

Biserica „Adormirea Maicii Domnului” - Donie – (1708 - 1714)

Căramidă

1. Căramizi fundație: L=27-28 cm – cele mai multe 28 cm;
l=13-14,5 cm - cele mai multe 14 cm;
h=4,5-5 cm - cele mai multe 5 cm;
Căramidă uniformă, bine arsă, relativ rezistentă.
2. Căramizi elevație sudică: L=26-29 cm; l=13,5-14,5 cm; h= 4,5-5 cm;
Căramidă uniformă, bine arsă, unele căramizi sunt friabile.
3. Căramizi fundație pronaos: L=26-29 cm; l=13,5-14,5 cm; h= 4,5-5 cm.
Căramidă uniformă, bine arsă.
4. Căramizi pardoseală: 22 x 22 x 3,4-4 cm;
5. Căramizi elevație pronaos naos nordic: L=25-25,5cm; l=12-14cm; h= 4,2-5cm.
Rosturi între asize 2,5-3 cm.

Piatră

- Lespezi de piatră cioplită folosite la bordura trotuarului: L=1 m; l=15 cm; h=30 cm.

Biserica „Sf. Gheorghe” – cimitirul sudic Focșani – (1743)

Căramidă

1. căramidă elevație pridvor-pronaos nord; L=27-28 cm; l=14-15 cm; h=4-5 cm;
2. căramidă elevație altar-est: L=27-28 cm; l=14-15 cm; h=4-5 cm;

3. cărămidă fundație: L=27-28 cm; l=14-15 cm; h=4-5 cm.

Mortar de var hidrolic, rezistent, cu nisip fin. Rosturile între asize între 2 și 4 cm.

Piatră

Bolovani de râu folosiți la fundație turnată alcătuită din bolovani de râu + fragmente de cărămidă înecate în mortar;

Biserica „Profetul Samuil” Focșani (1755) - (sondaj arheologic V.Bobi – 1976)

1. cărămidă pardoseală: 25x25x5 cm – cu urme de smălțuire la partea superioară (probabil o fază de început de secol XIX);
2. cărămidă pardoseală: 28x14x4 cm – 3 asize de cărămidă formând probabil pardoseala originală mijloc de sec. al XVIII-lea.

Biserica „Nașterea Maicii Domnului”, Văleni – Străoane (1783)

Cărămizi folosite la pridvor: L=22-26 cm; l=12,5-13 cm; h=3,5-5 cm

Biserica „Sf. Gheorghe” Armenească Focșani (1789)

Cărămizi

1. cărămizi fundație zidită nordică: L=25-26cm; l=13-14cm; h=5-6cm;
2. cărămizi fundație zidită sudică: L=20-26 cm; l=12-14 cm; h=5-6cm;
3. cărămizi fundație catapeteasmă: L=23 cm; l=14 cm; h= 5 cm;
4. cărămizi fundație zidită sudică: L= 24-26 cm; l=13-14 cm; h=5-6 cm;
5. cărămizi fundație zidită sudică: L=24-26 cm; l=14-15 cm; h=5-6 cm;
6. cărămizi fundație zidită nordică: L=25 cm; l=13 cm; h=5,5-6 cm;
7. cărămizi fundație zidită sudică: L=25-26 cm; l=14-15 cm; h=5-6 cm;
8. cărămizi din zona pridvor-pronaos – (adâncime –140 cm): L= fragmentară; l=13-14cm; h=3,5-4 cm;
9. cărămizi prag absidă estică a proscomidiei (S 13): L=21-23 cm; l=11-13 cm; h=4 cm;
10. cărămizi fundație zidită absidă altar interior: L= 25-26cm, l=13-14cm; h=5 cm;
11. cărămizi fundație zidită absidă altar exterior: L=24-26 cm; l=13 cm; h=4,5-5 cm;
12. cărămizi fundație zidită altar (S 17): L=25-26 cm; l=13 cm; h=6 cm
13. cărămizi elevație pronaos-naos nordic: L= 24-26 cm; l=12-13cm, h=4,5-5cm;

Piatră

-bolovani de râu folosiți în fundație –forme neregulate cu dimensiuni: 15-25 cm.

Biserica „Sf. Împărați” Focșani (1815)

1. Elevație pronaos-naos nord: L=23-27cm; predodmină 24-25 cm; l=12-13cm; h =3,8 -5 cm, predomină 4 cm și între 4-5 cm; (dimensiuni cărămizi variate). Rosturi 2-3 cm;mortar hidraulic nisip fin + var.

Schit Cotești

Gropniță cimitir (începutul secolului al XX-lea):

1. Dimensiuni cărămidă gropniță: L=26-26,5 cm; l=13 cm; h=7-7,5 cm; Capelă cimitir – sec.XIX

Lățimi fundație reperate în cercetare arheologică**Fosta Mănăstire Bordești**

- fundație turnată pridvor bolovani de râu+ cărămidă frag.= 144 cm;
- fundație dintre pridvor-pronaos – bolovani de râu+cărămidă frag.=132 cm;
- fundație dintre pronaos-naos – bolovani de râu+cărămidă = 86 cm.

Biserica „Sf. Gheorghe” (Armenească), Focșani

- fundație zidită între naos și pronaos – cărămidă = 120 cm;
- fundație turnată – bolovani de râu + cărămidă spartă = 115 cm;
- fundație zidită pridvor pronaos = 136 cm;
- fundație zidită pridvor-nord (elevația zidului = 129 cm) = 179 cm;
- fundație zidită nord naos – spre absida nordică = 125 cm.

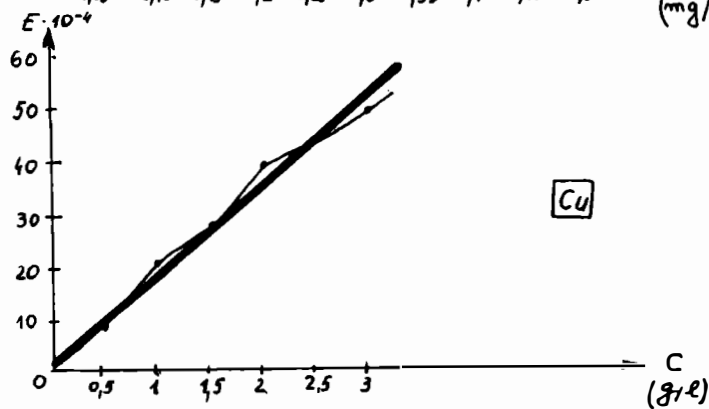
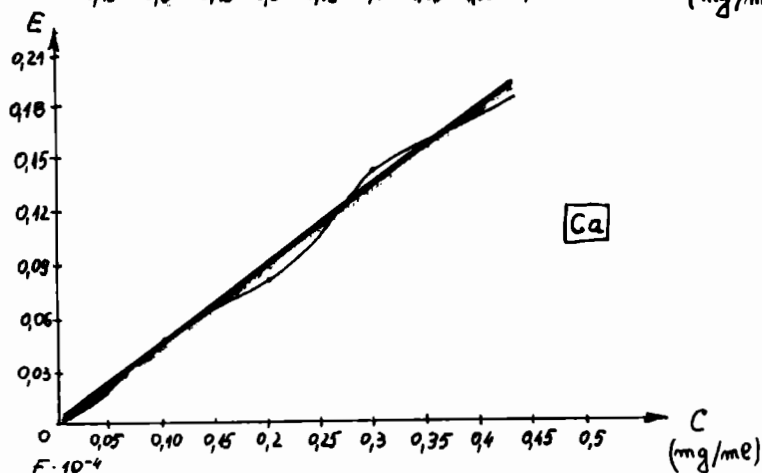
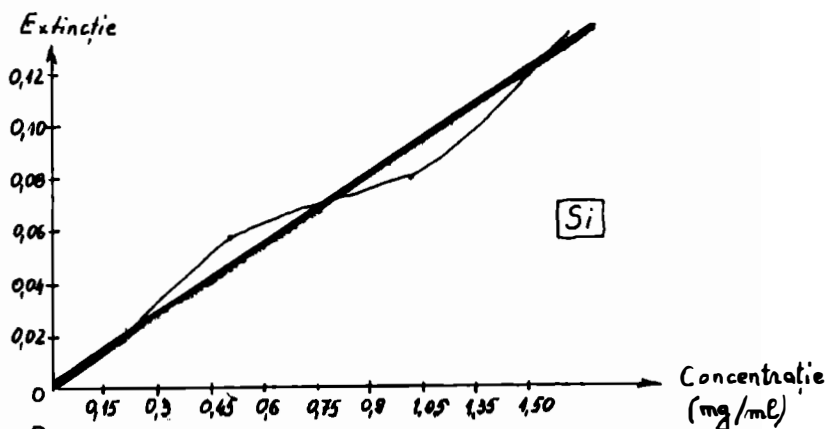
Listă fotografii

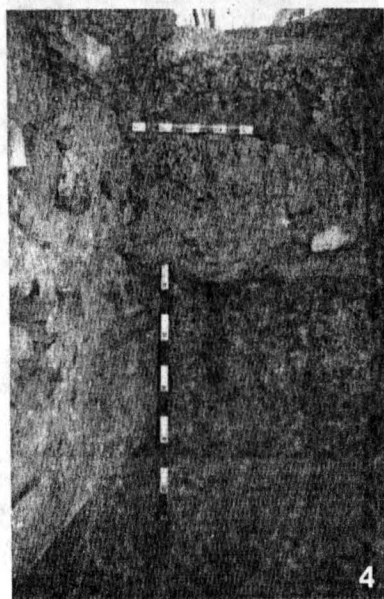
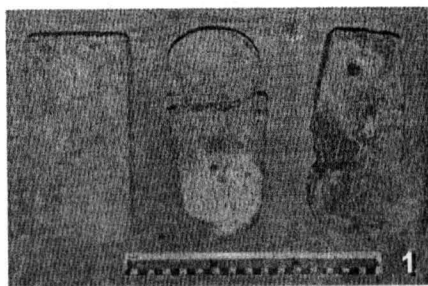
1. Cărămizi profilate și normale de la biserica armenească „Sf. Gheorghe” din Focșani (1789)
2. Bolovani de râu folosiți la fundație și în elevația bisericii „Sf. Cruce” din Odobești (1832)

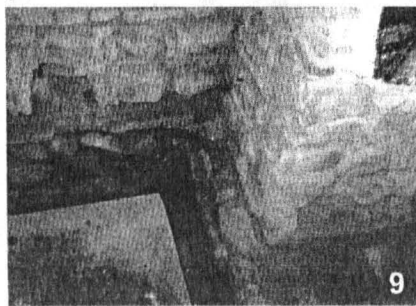

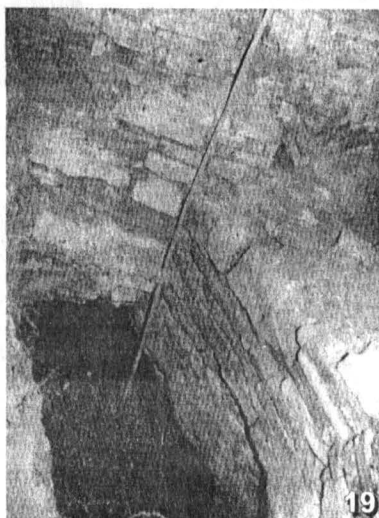
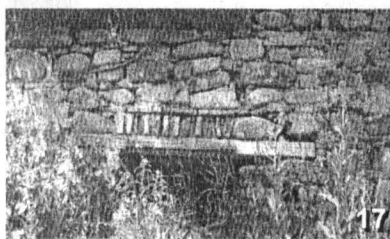
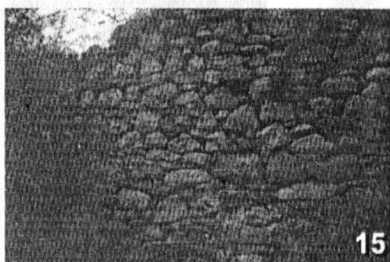
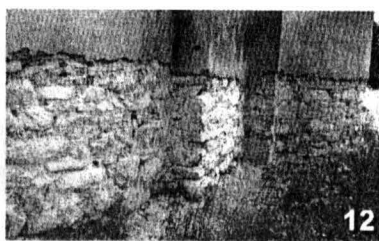
3. Idem
4. Fundații turnate cu bolovani de râu și cărămidă spartă la biserica armenească „Sf. Gheorghe” (secolul al XVIII-lea) Focșani
5. Fundație „ciclopiană”, turnată și fundație „zidită” – la biserica armenească „Sf. Gheorghe” Focșani
6. Fundație „turnată” și „zidită” biserica armenească „Sf. Gheorghe” Focșani
7. Fundație turnată – biserica armenească „Sf. Gheorghe” Focșani
8. Fundație cu bolovani de râu cu liant pământ + mortar de var – Biserica „Sf. Împărați” Odobești (începutul secolului al XIX-lea)
9. Fundație și elevație la biserica „Sf. Împărați” Odobești
10. Bolovani de râu folosiți pentru susținerea tălpii unei biserici din lemn – biserica Văleni, comuna Străoane (1783)
11. Bolovan de râu folosit la susținerea tălpii cu inscripție – an de ctitorie și preot – biserica Văleni, comuna Străoane (1783)
12. Elevație biserica fostei mănăstiri Soveja (1645)
13. Asize din bolovani de râu intercalați cu cărămidă la biserica „Sf. Împărați” din Odobești (mijlocul secolului al XIX-lea)
14. Intrarea sudică a fostei mănăstiri Vizantea (începutul secolului al XVII-lea)
15. Zid din piatră de râu la fosta mănăstire Vizantea (secolul al XVII-lea)
16. Turn intrare fosta mănăstire Soveja (secolul al XVII-lea)
17. Idem
18. Bolovani de râu și piatră fasonată folosită la construcția zidului de incintă a fostei mănăstiri Mera (secolul al XVIII-lea)
19. Idem – intrarea în turnul – locuință din colțul sud-estic al incintei fostei mănăstiri Mera (secolul al XVIII-lea)
20. Fragmente din piatră sculptată – biserica fostei mănăstiri Bordești (1699)
21. Fragment fus coloană relevat în cercetarea arheologică incinta fostei mănăstiri Bordești (1699)
22. Idem
23. Baze coloane interioare – biserica fostei mănăstiri Bordești (1699)
24. Coloană încastrată – idem
25. Acroteră – încastrată pe colțul sud-vestic al pridvorului sub cornișa bisericii fostei mănăstiri Bordești (1699)
26. Groapă de var în altarul bisericii armenesti din Focșani
27. Cuie și piroane de la fosta mănăstire Bordești

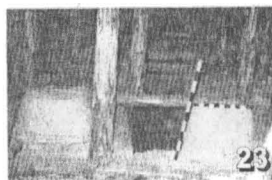
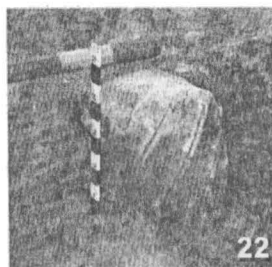
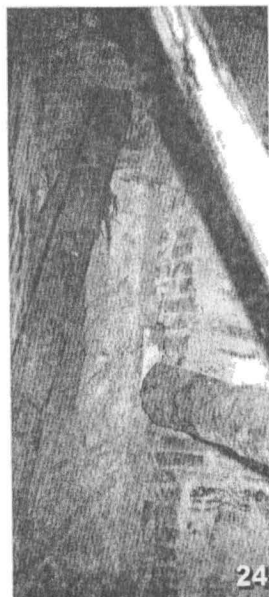
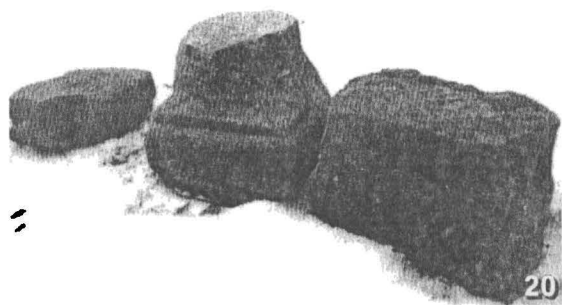
CURBELE DE ETALONARE PENTRU STABILIREA
CONȚINUTULUI ÎN Si, Ca, Cu

DOCUMENTE DIN PATRIMONIUL MUZEULUI VRANCEI

Boldeanu Mihaela

Din documentele originale păstrate la Muzeul Vrancei, inedite, am ales să prezentăm patru exemplare.

Este vorba despre înscrisuri ce au fost emise de cancelarii domnești și de Mitropolia Sucevei și care fac referire la proprietăți și părți de moșii atât din Țara Moldovei (**Bârlădenii** din ținutul Putnei, **Jorăști**, **Pățești** „din partea de sus pe Siret” sau **Găgeștii**, „în gârla Putnei den gios”), dar și din Țara Românească, și anume **Mândreștii**.

Primul document (inv. nr. 2361) este emis la Iași de Vasile Lupu în **1646** și întărește dreptul de proprietate al unui anume Radul asupra unor „părți de ocină” în Jorăști, domnul intervenind practic în neînțelegerea pe care acest Radu o are cu „Enachie din Focșani”

Cum am menționat, documentul este unul original, scris cu cerneală neagră pe hârtie filigranată, textul cuprinde 17 rânduri, deosebit de frumos realizat. Este în limba română cu caractere chirilice. Stema Moldovei (capul de bour), în tuș, marchează încheierea textului. Înscrisul este realizat pe o singură pagină a unei file pliată în trei, cu dimensiuni de 30 x 19 cm.

Din **1664** este următorul document (nr. inv. 2359), act de danie a domnului moldovean Eustratie Dabija către „adevărată slugă a noastră” Zaharia diacul, cămarașului din „lontru”, pentru o jumătate de siliște la Pățești și încă un vad de moară la Găgești, „cu aceastea cu toate, cu tot locul și vinitul”. Actul emis la Iași la 12 aprilie este realizat cu cerneală neagră pe hârtie filigranată, are dimensiuni de 40 x 28,5 cm, două file și este pliat în trei. Scris în limba română cu caractere chirilice, actul poartă semnătura domnului, păstrând urme ale pecetii în ceară.

Același Eustratie Dabija vodă este prezent și în cel de-al treilea document (nr. inv. 2358), emis de data aceasta de Mitropolia Sucevei. Zapisul acesta de cumpărătură (**1 mai 1665**) îl punea practic pe domn în posesia unei jumătăți de sat din Bârlădeni, în ținutul Putnei, „din vatra satului și din câmpu și din țarină și din finaț și cu heleșteu de pește și cu vad de moară în Sirețel” Proprietatea aparținuse lui Iorga mare postelnic și era vândută acum de urmașii acestuia.

Înscrisul este întărit cu pecetea în tuș a Mitropoliei Sucevei (Sfântul Gheorghe omorând balaurul) și poartă, printre altele, semnătura lui Miron Costin, vel comis al Moldovei în acel moment.

Textul în limba română și cu caractere chirilice este cu cerneală neagră, pe hârtie filigranată, dublă, pliată în trei, de 43 x 28,5 cm.

Ultima alegere s-a oprit la un act ce poartă semnătura și pecetea domnească a lui Constantin Brâncoveanu, domnul muntean.

Într-un înscris realizat cu caractere deosebit de frumoase, într-un text de 15 rânduri, Constantin Brâncoveanu întărea la 1 mai 7212 (1704) părți de moșie în hotarul Mândreștilor și cerea stabilirea dijmei datorate anual.

Documentul este redactat în limba română cu caractere chirilice, pe o singură filă pliată în trei, ruptă la îndoitori și cu dimensiunile de 31,32x21,5 cm. (nr. inv. 1914). Pecetea care încheie textul este în tuș roșu, ca și semnăturile.

Cele patru documente le vom prezenta în transcriere însoțite de copiile lor.

1. 1646 (7155). Vasile Lupu întărește lui Radu proprietăți în **Jorăști**.

Noi Vasilie voievod b[o]jju m[i]l[o]stiu g[o]spodar zemlia Moldavscoi scriem domnia mea la slugile noastre la Lupașco staroste de ținutul Putnei și la Dabija căpitanul. Dămu-vă știre că domniei mele s-au jăluit sluga noastră Radul pe Enachie din Focșani zicând înaintea domniei mele că au cumpărat doi bătrâni părți de ocină din sat din Jorăști ce sântu în ținutul Putnei și au mai rămas un bătrân parte de ocină într-aceia sat nevândută. Așijderea s-au sculat acei oameni din Jorăști, a cui a fost aceea parte nevândută și s-au neguțat cu sluga noastră Radul drept 45 de galbeni. Iar Enachie s-au sculat fără știrea slugei noastre Radului, de au cumpărat acea parte de ocină. Și Enachie n-au avut triabă să cumpere peste tocmeala slugei noastre Radului pentru căci Radul au cumpărat mai de multă vreme. Drept aceia dacă vei vedea cartea domniei mele iar voi ca să mergeți împreună cu omul slugei noastre Radului și să-i dați 45 galbeni lui Enachie cum au fost tocmit cu acei răzeși întâi și să opriți pe Enachie să nu mai aibă treabă într-aceia ocină, nici dă nu o are, ce să ție acea ocină sluga noastră ce mai sus este scris. Și altul să nu se mai amestice înaintea cărții noastre.

U las l(eat) 7155 octomvrie 1

Vel logofăt Ursu

Pătrașco

2. 1664(7172). Eustratie Dabija-vodă face danie în **Pățești** lui Zaharia diac.

Noi, Eustratie Dabija voevod.

Adică această adevărată slugă a noastră Zaharia diacul cămărașul din Iontru, slujindu domniei mele din copilăria lui atâta vreme câtă-am fostu domnia mea

boiaru până ne-au miluit Dumnezeu cu această cinste cu domnia țării noastre Moldovei, pentru aceia și acest slujindu domniei mele și țării cu dreptate și cu credință, milostivitu-m-am și din deosebita mila noastră dat-am și am miluit de la noi credincioasei slugei noastre ce mai sus scriem Zaharie diacul cămărașul din lăuntru într-a noastră țară a Moldovei, jumătate de sat de siliște de sat de Pătești partea din sus pe Sireat în ținutul Putnei cu vatră de sat și cu câmpu și cu țarină și cu loc de finaț și cu tot locul și din tot venitul, cărei iaste domniei mele dreaptă cumpărătură cu bani gata de la Nastasia Bârlădeanca și de la fratele ei Cosmiță(?) ficii Erimiei Nădăbaico, iară loru le-a fostu dreaptă moșie de la părintele lor Eremia și de la moșul lor Nădăbaico cel bătrân, ce-au fostu vornic și cu niște părți de cumpărătură ce-au avut de la alți răzeși [...] de acoloa, de carele și direasă de cumpărătură și alte zapise ce-am avut domnia mea pre [...] această ocină ce mai sus scriem.

Le-am dat toate pe mâna slugei noastre Zahariei diacul cămărașul lăuntru, pentru aceea ca să fie dreaptă ocină și moșie cu tot vinitul [...] așîderea.

Iarăși am mai dat și a[cest]ui precredincioasă slugă noastră ce mai sus s[crie] Zaharia diacul cămărașul din lontru, cu un vad de moară în gîrla Putnei de gios, la sat la Găgești, carile iaste dreaptă cumpărătură domniei-meale de la Avram, ginerele lui [...] (altă cerneală), și de la alți răzeși, a lui dreaptă ca să-i fie dreaptă ocină și moșie de danie și de miluire credincioasei slugei noastre ce mai sus scriem, Zaharie diacul cămărașului din lontru. Această giură de siliște din sat din Pătești și acestu vad de moară ce iaste la sat la Găgești în gîrla Putnei din gios carile și mai sus scriem. Cu acestea cu toate, cu tot locul și vinitul, ca să-i fie slugei noastre ce mai sus scriem Zahariei diacul cămărașului din lountru, împreună cu giupâneasa lui Ștefana, dreaptă ocină și moșie neclătită și neruinată în veaci. Iar după a noastră viață și domnie, pre cine va milui Dumnezeu, să fie domnu într-această țară a Moldovei, să nu aibă a strica această dreaptă danie și miluire a noastră. Ci să aibă domnia lui a-i întări ca să-i facă Dumnezeu parte de slugă dreaptă cum și nouă, de acesta.

Iar cine s-ar ispiti a strica această danie și miluire să fie neertat de Dumnezeu și de Preacurata Fecioara Maria și de toți svinții și să fie procleat și trecleat și să aibă parte cu Iuda și cu treacleatul Arie, în veci în munci amin. In das neumisat.

Ot Iasoh

vlt 7172 msta apr.12

Evstratie Dabija voevod

Pisah Eftimie

3. 1665 (7173) Eustratie Vodă cumpără de la Alecsandra sora răposatului Iorga postelnic, **Bîrlădenii** din ținutul Putnei.

(...) Ghedion arhiepiscop i mitropolit Suceavschi. I Nicolai Buhuș, vel logofăt i Toma Ca[nta]cozino vel dvornic nijnii zemlia i Solomon Bîrlădeanu, vel dvornic [...] zemli, i Nicolai Racoviță hatman i pîrcălab Suceavschi i Stamatie vel postelnic i Toderășco i Iordache vel spătar, i Gligorie ceașnic i Duca vel vistiarnic i Toader Păladie, vel stolnic i Miron Costin i Ghinea vel medelnicear, i Ursachi vel slugariu i Lupașco Buhuș vel slugiar, i Lupașco vel jitnicer i Toader Vitreș i Ursul i Ghiorgghi i Enachi i Frîncul i Stircea i Chirilă Gîrnea [...]. Scriem și dăm știre cum au vinit înaintea noastră Alicesandra sora răposatului Iorgăi ce-au fost postelnic mare și feciorul ei Toderășco de a lor bună voie, de nime nevoiți nici asupriți și au vândut cumpărătura frăține-său Iorgăi postelnicul giurădate de sat de Bîrlădenii în ținutul Putnei, din vatra satului și din cîmpu și din țarină și din fînaț și cu heleșteu de pește și cu vad de moară în Sirețel și din tot locul cu tot venitul.

Care giurădate de sat o au cumpărat Iorga postelnicul de la Constantin feciorul lui Dragomir și de la Maței feciorul Mitei. Și frate-său Nistor și Ion feciorul lui Franț?! și Toader nepoți lui Bucășin și Damaschin feciorul lui Ciofilea și Toader feciorul Blagăi, nepoți lui Zmulțilă și Milcov feciorul lui Lazor. Și Măcsin feciorul lui Balotă și Oprea feciorul lui Drăghici și Albul feciorul Turcului și Toader feciorul lui Gheorghii, nepoții Bîrlădeanului.

Aceasta au vândut mării sale domnu nostru Io Evstratie Dabija voevod cu mila lui Dumnezeu, domnul Țarei Moldovei drept 300 de lei bătuți. Și le-au plătit Măria sa Vodă deplin aceștia bani 300 de lei bătuți întru mînele Alecsandrei, sora Iorgăi postelnicul, și a feciorului ei, a lui Toderășco, denaintea noastră. Deci și noi văzând de a lor bună voe tocmeala și de la Măria sa Vodă plata deplin. Și noi încă am făcut mării sale lui Vodă, acest zapis ca să-i fie de credință și cu toții am iscălit. Pentru credință și eu Stratulat Rugină am scris ca să se știe.

Vlt 7173 msta mai 1 dni

* Între cele treisprezece semnături se distinge cea a lui Miron Costin, vel comis.

4. 1704 (7212) Constantin Brâncoveanu întărește proprietăți în **Măndreștii munteni**.

M[i]l[o]stie b[o]jje Io Costandin voivod[...]. Gavril pisah. Voao șase boiari anume Robe căpitan cel mic. Iane căpitanul ot Pîcleni i Grama logofăt, Nicula Munteanu(...) i Cîrstea pîrcălab către aceasta vă fac domnia mea în știre. În

vreme ce veți vedea această carte a domniei mele, iar voi să căutați să vă strângeți toți la moșia ce se cheamă **Mîndrești** și să alegeți partea Mitrei Sutașul și a lui Dumitrul Hagiul și a lui Dumitrache, cine câtă parte de moșie are într-acel hotar, de moștenire au de cumpărătoare de către ailalți moșneani împregiureni și de Gheorghită Caldărușă.

Însă să le cetiți fieștecăruia cărțile și zapisele cine ce vor avea.

Și precum veți afla cu suflețele voastre, așa să-i tocmiți și să-i așezați, alegându fieștecăruia partea de moșie ce va avea, unind către alții.

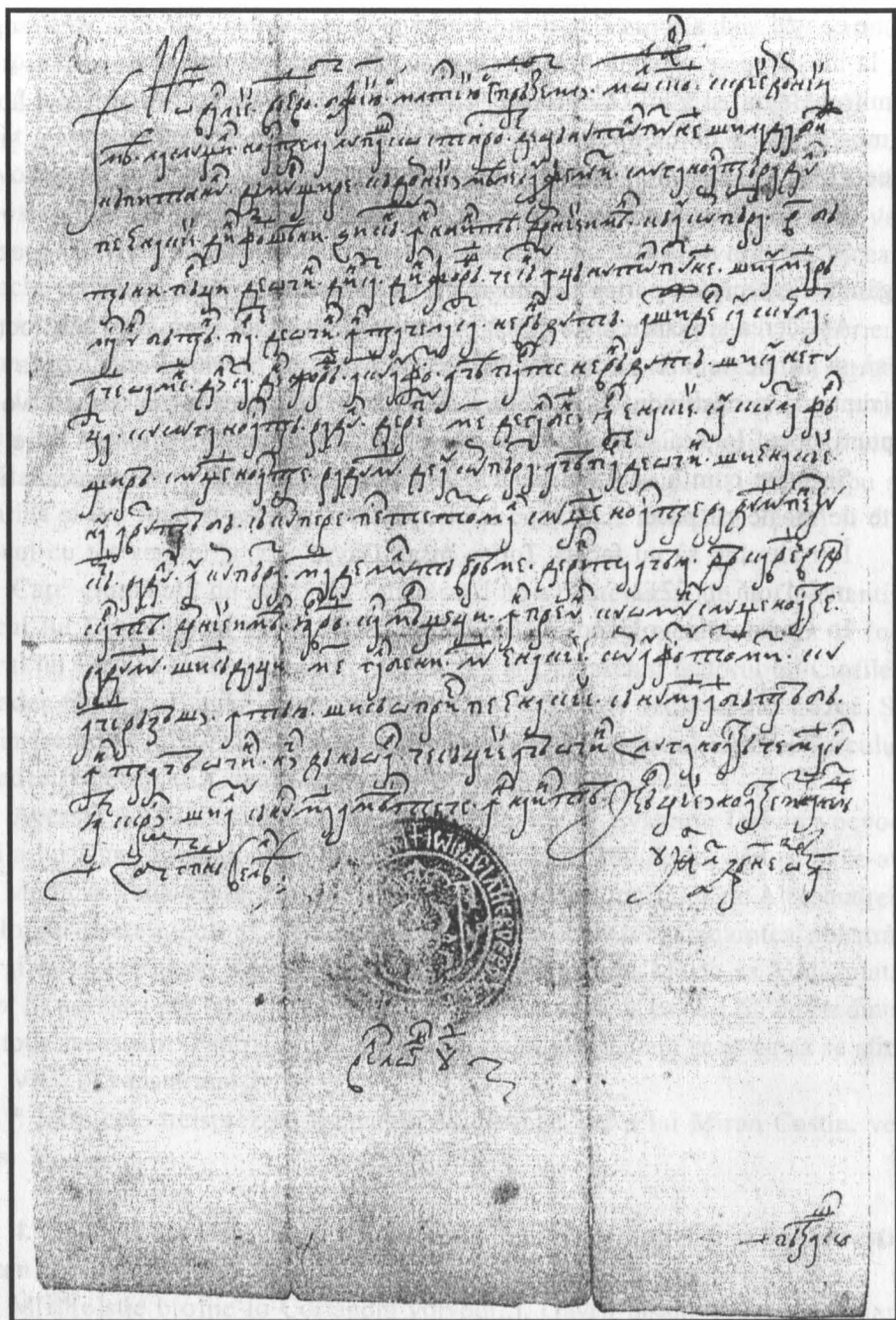
Așisderea și pentru niște dijmă ce iaste strînsă de an și an, încă să-i tocmiți ca să-și ia fieștecare pe cartea lui ce va avea de moșie. Pentru că avînd pre[ruptură] și neștiindu cine, cîtu va stăpîni, domnia mea v-am dat pre voi la [ruptură] locul lor, ca să le faceți așezămînt, ca să nu mai fie gîlceavă între ei.

Și dupre cum îi veți tocmi, să le dați și scrisoare ca să-și ție fieștecare a lui parte de moșie cu pace.

Într-alt chip să nu faceți. Tolico pisah Gavril

mai 1 dni lt. 7212

Io Constantin voievod.

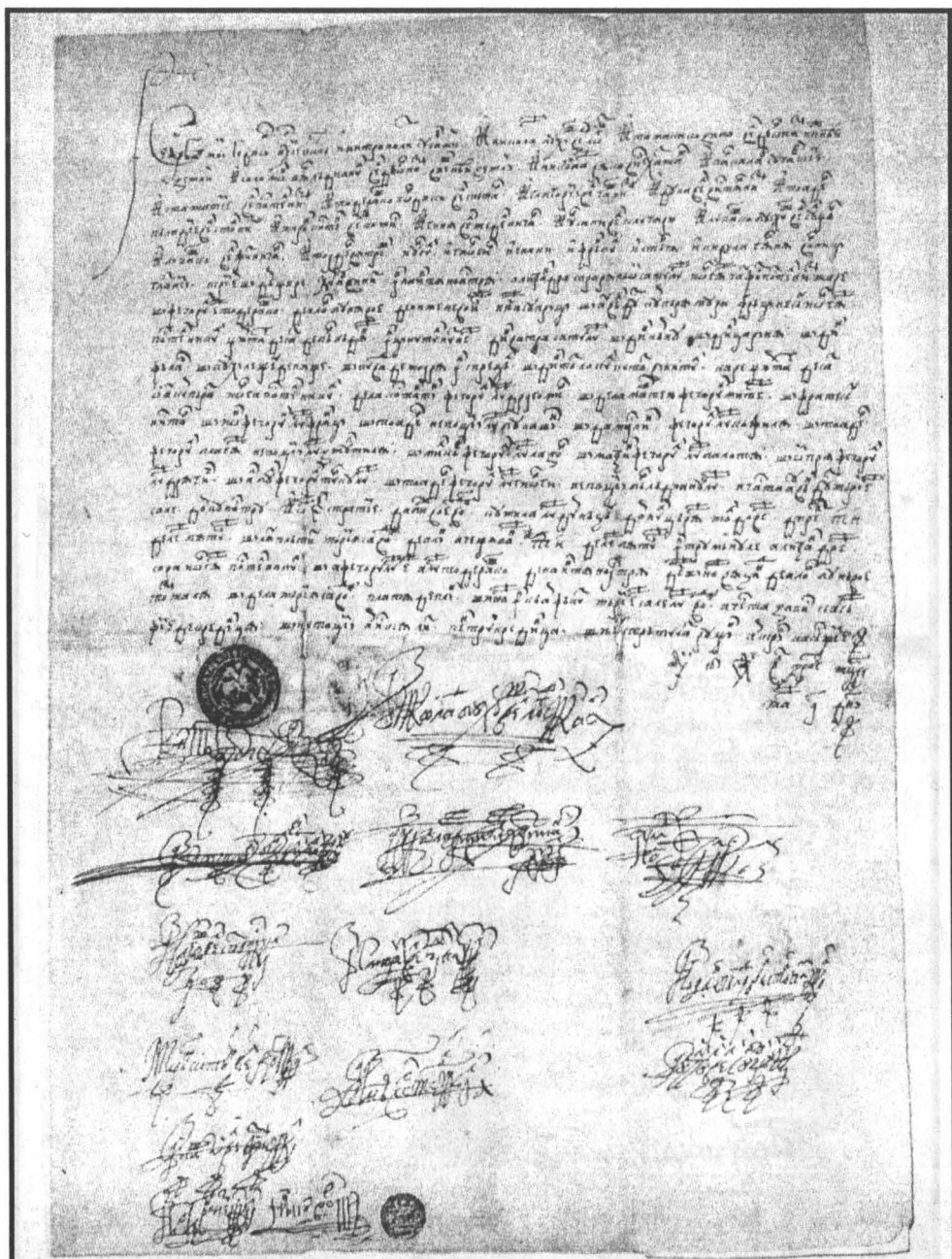

1646 [7155] - octombrie 1. Vasile Lupu întărește proprietăți în Jorăști (Putna) unui anume Radu (nr. inv. 2361)

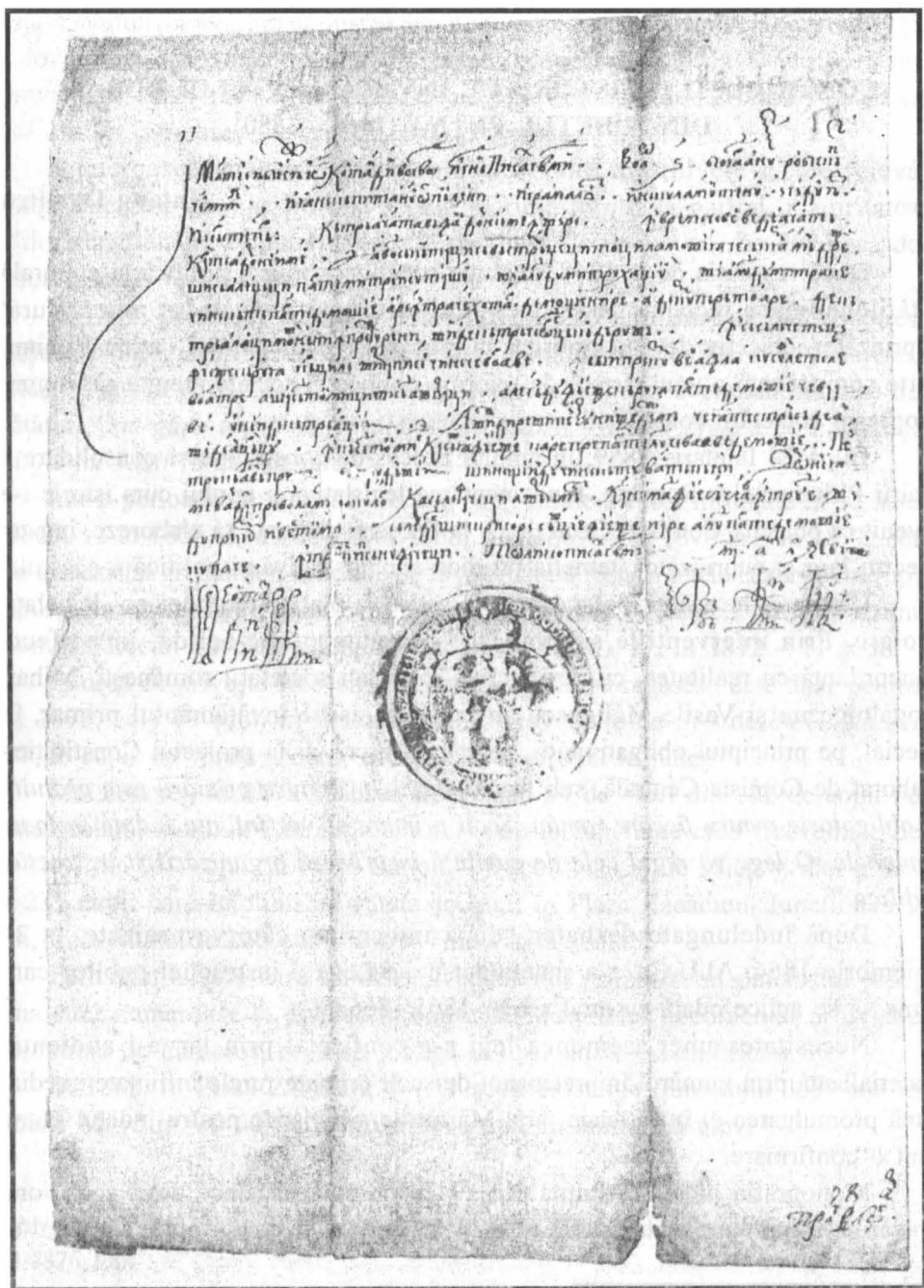
[illegible]

Ташкент, 1961

1664 [7172] - aprilie 12. Eustratie Dabija vodă face danie de proprietăți la **Pătești și Găgești**, pentru Zaharia camărăș (nr. inv. 2359)

1665 [7173] mai 1. Eustatie Dabija-vodă cumpără părți din Bîrlădenii de la ținutul Putnei de la Alecsandra, sora lui Iorga postelnicul (nr. inv. 2358)

CONTRIBUȚII LA ISTORICUL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI RURAL DIN JUDEȚUL PUTNA (1864 - 1880)

Huțanu Dumitru

După revoluția de la 1848, evoluția socio-economică, politică și culturală a țărilor române reclama necesitatea instituirii unui învățământ primar rural cuprinzător, obiectiv devenit prioritar în procesul creării statului național unitar, parte componentă a unui sistem de reforme politice și sociale menite să asigure progresul societății românești.¹

După 24 Ianuarie 1859, în amplul proces de construcție și consolidare a Unirii Principatelor Române, fundamentarea legislativă a noului curs istoric i-a revenit ca obiectiv Comisiei Centrale de la Focșani, chemată să elaboreze, într-un spectru larg și cuprinzător, temelia juridico-administrativă și politică a acestuia.

Ca atare, în atribuțiile acesteia va cădea și elaborarea unei noi legislații școlare. Prin intervențiile susținute de o argumentație solidă, în perfectă concordanță cu realitatea, cu perspectiva evoluției societății românești, Mihail Kogălniceanu și Vasile Mălinescu au reușit să așeze învățământul primar, în special, pe principiul obligativității, principiu înscris și în proiectul Constituției, elaborat de Comisia Centrală, sub formularea: „*Învățătura primară este gratuită și obligatorie pentru fiecare român. Școli primare se vor înființa îndată în toate comunele. O lege va regla cele de cuviință în privirea organizării și instrucției publice.*”²

După îndelungate dezbateri, după întocmirea câtorva proiecte, la 24 noiembrie 1864, Al.I. Cuza a sancționat noua Lege a instrucției publice care urma să se aplice odată cu anul școlar 1865/1866

Necesitatea unei asemenea legi s-a confirmat prin larga-i audiență, materializată prin numărul impresionant de școli primare rurale înființate imediat după promulgarea ei în întreaga țară. Mărturiile arhivistice pentru județul Putna sunt o confirmare.

Monografia județului Putna din 1941 consemnează încă două școli, una la Năruja (1861) și alta la Scurta (1862), necuprinse însă în Anuarul general al

---

¹ Bălcescu, Nicolae, **Mersul revoluției în istoria românilor**, în „Opere”, București, 1959, p.184

² Protocoalele Comisiei Centrale, Sesiunea I, Focșani, 1859, p.71

învățământului public. Funcționarea lor trebuie să fi fost sporadică de vreme ce un document din 1876 stipula că, până în acel an, în Plasa Vrancea nu supraviețuise decât școala din Vidra, cu aceeași titulatură de „urbană”, „a cărei local este proprietatea întregii comunități Vrancea”³.

Numeroasele mărturii documentare regăsite în arhivele locale relevă dorința sătenilor de a se înființa școala, dorință împlinită parțial, majoritatea școlilor funcționând cu întreruperi, fie din lipsă de învățători, fie din lipsă de fonduri bănești ori de localuri.

În 1876, prefectul județului comunica Ministerului Instrucțiunii Publice că „Școala din Vidra fiind prea îndepărtată, locuitorii satelor Nereju, Nistorești, Păulești, Negrilești și Găuri, pierzându-și speranța într-o eventuală numire de învățători, „au găsit localnici, învățători provizorii, care să predea fără plată și au înființat școli în aceste sate.”⁴

Într-o perioadă de numai 6 - 8 ani, școli rurale au fost înființate în 12 sate în 1865, 12 în 1866, 3 în 1867, 4 în 1868, 2 în 1869, 3 în 1870 și 3 în 1872. Nu toate au rezistat greutăților. Procesul de învățământ a fost, în unele cazuri, întrerupt temporar, în altele, lichidat încă din fașe. Deși incomplete, datele de arhivă sunt convingătoare: în 1866 funcționau 17 școli, în 1869 - 19, în 1872 - 11 școli.

În ceea ce privește frecventarea acestor școli, se regăsesc date doar pentru anul 1873, cele 19 școli în funcțiune erau frecventate de 579 de elevi din cei 2697 de copii de vârstă școlară existenți la acea dată în județ.⁴

Mai concret, în Plasa Vrancea frecventau 54 de elevi din 142 de copii de vârstă școlară, în Plasa Zăbrăuți cele trei școli în funcțiune erau frecventate de 124 elevi din 959 copii, în Plasa Gârlele - 6 școli cu 135 de băieți și nici o fată din 237 copii care împliniseră vârstă școlară; în Plasa Răcăciuni funcționau 9 școli, frecventate de 266 copii din 947 de vârstă școlară.⁵

Dificultățile prin care a trecut învățământul primar rural din fostul județ Putna sunt numeroase și diverse în conținut. Materialul documentar arhivistic este extrem de numeros, ceea ce obligă la doar unele exemplificări.

În 1868, în Plasa Zăbrăuți, din 11 școli existente, funcționa doar una în comuna Movilița, cu 60 de locuri, frecventată de numai 15 elevi.⁶

---

³ Arhivele Naționale Vrancea (în continuare se va cita: A.N. Vn.), fond Prefectura Putna, dosar nr. 3/1876, f.84

⁴ *Ibidem*, f.248

⁵ *Idem*, dosar nr.5/1873, f.388

⁶ *Ibidem*, dosar nr.28/1868, f.210, 211

Dacă greutățile materiale puteau fi depășite prin sprijinul comunelor, al unor săteni mai înstăriți, lipsa de învățători rămânea principala cauză a întreruperilor procesului de învățământ. Semnificativă, în acest sens, ni se pare a fi situația școlii din satul fostului deputat în Adunarea Ad-hoc a Moldovei, la 1857, Ion Roată.

Din dorința de a-și vedea copiii știutori de carte, locuitorii Câmpurilor au închiriat, încă din 1865, o casă pentru școală, locuință pentru învățător, au procurat mobilier dar n-au reușit s-o deschidă decât la 1 noiembrie 1868, avându-l ca învățător pe Ștefan Nistorescu.⁷ Abia deschise porțile școlii, se vor închide după numai un an de zile. Între 1870-1871, școala nu mai funcționa.⁸ Își reîncepe cursurile în 1874, pentru ca, în 1876, revizorul școlar al județului Putna să ceară, prin adresa nr.72/1876, oct.16, ridicarea acesteia la gradul I, argumentând că „*este frecventată de 40 băieți și 33 fete, divizați în trei clase cu cursuri identice celor urbane*”, conduita învățătorului fiind ireproșabilă dar neexistând o subvenție comunală care „*să dea echivalentul sânguinței*” lui.⁹

Învățătorii depuneau mari eforturi pentru a menține școlile deschise, renunțau de multe ori la retribuție, acceptând cu stoicism condițiile precare. Mărturii stau supliciile învățătorilor din Soveja, Bolotești, Irești.¹⁰ La Soveja chiar primarul devenise o piedică. Învățătorul se plângea prefecturii că școala „prin treptata absențare progresivă”, rămăsese cu 11 elevi din cei 45 înscriși, că apelul făcut primăriei nu găsea nici un ecou, însuși primarul „în loc să fie de pildă la ceilalți și dânsul a luat copilul ce avea la școală sub cuvântul că, dacă n-au toate comunele din plasă școală, «de ce să fie năpăstuită numai comuna Soveja»”¹¹

Anual, apropierea iernii și lipsa lemnului de foc aduceau mari prejudicii desfășurării cursurilor școlare. Într-un proces verbal al primăriei Păunești, Plasa Zăbrăuți, se specifica faptul că locuitorii acestui sat vor școală dar „*deși sunt răzeși, însă păduri nu au și, dacă s-ar cumpăra lemne, nu sunt bani în casă*” Argumentând că „*locuitorii sunt nevoiași, încât nu se poate aplica a contribui în timpul de față pentru cumpărarea unor asemenea lemne*”, primarul insista pentru a li se aproba lemne din pădurea statului, aflată în imediata apropiere a

⁷ *Ibidem*, dosar nr.6/1869, f.46, 49

⁸ *Ibidem*, dosar nr.5/1873, f.403

⁹ *Ibidem*, dosar nr.3/1876, f.312

¹⁰ *Ibidem*, dosar nr.14/1866, f.196, 152 bis, 154 bis

¹¹ *Ibidem*, f.160

comunei, face apel la sprijinul arendașilor și proprietarilor.¹²

În aceeași situație se afla și școala din Vultur, confirmată și de raportul revizorului școlar.¹³

Atitudinea pasivă, ostilă uneori, a oficialităților comunale, amestecul lor în procesul de învățământ, ba chiar persecutarea învățătorilor îngreuiiau și mai mult starea învățământului rural.

Învățătorul Nicolae Ciricu, din comuna Vultur, înainta suplică după suplică prefecturii în care se plângea de refuzul primarului de a înzestra școala cu mobilierul ce-i lipsește (sigiliu, catedră, două scaune, clopoțel), de a face reparațiile curente, necesare localului. Mai mult, subprefectul plăsii Biliești, Ioan Oprișan, intenționa să-și stabilească reședința în localul școlii, aceasta urmând a se muta „într-un local privat, mic și mizerabil”; învățătorul apela la prefect „să nu tolereze a se împlini nedreapta dorință a dlui Ioan Oprișan și a dispărea astfel una din cele mai bune școli rurale din plasa Biliești”.¹⁴

Asemenea plângeri fac și învățătorii din Călienii, Costieni, în timp ce învățătorul din Movilița cerea ajutorul dorobanților pentru a-l „executa” pe primarul comunei de obligațiile ce-i revin. Aceasta pentru ca școala să nu mai sufere ca în anul 1867 de lipsa materialului didactic și a mobilierului necesar (4 bănci, 1 tablă pentru aritmetică, 1 tablă pentru cetire, 4 mese, 3 scaune, 3 registre, un ceasornic de perete, un clopoțel, pecete, topor, lemne de încălzit, hârdău pentru apă, necesar copiilor, 2 câni de băut apă pentru copii)¹⁵.

Însăși revizorul școlar era nevoit să apeleze la sprijinul prefecturii împotriva abuzurilor săvârșite de notarul comunei Biliești și pentru a-l obliga să se poarte pe viitor „cu mai multă demnitate și fără pasiune cu personalul didactic din acea comună”¹⁶.

Reabilitarea localurilor școlare era anevoioasă. În 1873 majoritatea școlilor dețineau una, două odăi din nuielă și lemn și funcționau sporadic. Doar câteva erau din zid și în stare de funcționare.¹⁷ Nepăsarea primarilor începea să se generalizeze, determinând intervenții repetate ale revizorului școlar pe lângă prefect.¹⁸

---

¹² *Ibidem*, dosar nr.14/1866, f.179 bis

¹³ *Ibidem*, f.249, 275

¹⁴ *Ibidem*, dosar nr.28/1868, f.111

¹⁵ *Ibidem*, f.168, 318, 330

¹⁶ *Ibidem*, f.388

¹⁷ *Ibidem*, dosar nr.5/1873, f.36, 56-69, 16

¹⁸ *Ibidem*, f.89, 144, 231, 373 bis

În urma unei inspecții făcută în Plasa Răcăciuni, revizorul școlar constata că majoritatea școlilor „sunt într-o stare foarte mediocră, lipsite de multe necesarii”, „localurile sunt neigienice” iar „primarii privesc cu multă indiferență această deplorabilă stare a școlilor manifestă neglijență în trimiterea copiilor la școală, ceea ce făcea ca acestea să fie populate de un număr restrâns de elevi”¹⁹. Asemenea situații întâlnea și cu ocazia inspecțiilor făcute în celelalte plase ale județului.

Folosirea preoților în învățământul primar se dovedea a fi păgubitoare în unele locuri, reclamând necesitatea încadrării de învățători, absolvenți de școli normale.

Unii preoți lipseau de la școală luni întregi, ocupându-se „de afaceri particulare sau preoțești”, ca acela din Pănțești-Răcăciuni²⁰.

Împotriva preotului-învățător din Valea Seacă se plâneau atât revizorul cât și părinții și copii. Analizând activitatea acestuia revizorul o categorisea ca nesatisfăcătoare. Examinând elevii claselor I și a II-a, constata că aceștia nu cunoșteau nici măcar literele. Situația se datora deselor absențe ale acestuia cauzate de treburile preoțești, gospodărești (având mult teren arabil, vii) sau de dese procese „pe la tribunal pe care vrea să le câștige”²¹. În ambele cazuri, revizorul cerea destituirea preoților și numirea unor adevărați învățători.

Aceeași cerință o exprima și în 1876 în cazul preotului din Suraia-Biliești, la care constatase „completa neglijență în îndeplinirea misiunii, recomandând un alt învățător”²².

Nepăsarea, neimplicarea primarilor în sprijinirea procesului de învățământ căpătase dimensiuni îngrijorătoare. Plângerile învățătorilor, rapoartele revizorului școlar către prefect „umplu scoarțele dosarului de la prefectură”

Revizorul școlar insista ca „în împăciuirea acestor reclamațiuni, ce curg ca și ploaia”, să se dea „o circulară tuturor primarilor a nu mai face obstacole ci a îngrijii școala”²³.

Mărturiile de mai sus vădesc cât de anevoios a fost începutul învățământului primar rural din județul Putna. În pofida acestor greutăți, setea de carte a țaranului român, necesitatea existenței și permanenței unui învățământ

¹⁹ *Ibidem*, f.417 bis

²⁰ *Ibidem*, f.442

²¹ *Ibidem*, f.266

²² *Ibidem*, dosar nr.3/1876, f.70

²³ *Ibidem*, f.309

primar rural reclamată de noul stadiu istoric în care intrase România după 1877, odată cu cucerirea independenței statale și înscrierea ei pe făgașul european al evoluției socio-economice și politice au determinat o dezvoltare rapidă, susținută a acestuia, devenind una din resursele umane care a contribuit la consolidarea unui învățământ gimnazial, liceal și universitar de înaltă ținută profesională și socială în România sfârșitului de secol XIX.

EROUL MAREȘAL ALEXANDRU AVERESCU – DOCUMENTE INEDITE PRIVIND ÎNMORMÂNTAREA SA ÎN MAUSOLEUL DE LA MĂRĂȘTI

Maria Mihăilescu

Alexandru Averescu, mareșal al României, s-a născut de Ismail pe 9 martie 1859.

La vârsta de 22 de ani este absolvent al Școlii Divizionare de la Mănăstirea Dealu, iar cinci ani mai târziu, în anul 1886, îl găsim absolvent al Școlii de Război din Torino (Italia).

General de Brigadă în anul 1906, este numit un an mai târziu, de către regele Carol I, ministru de război, iar între anii 1911 - 1913, șef al Marelui Stat Major, Comandant al Corpului 1 Armată (1914) și al Armatei a 2 a (1916-1918).

După înfrângerile armatei române din campania din 1916 și după laborioasa operă de refacere a ei din primăvara anului 1917 cu ajutorul Misiunii franceze în frunte cu generalul Henri Berthelot, bătălia de la Mărăști din iulie 1917, condusă de generalul Alexandru Averescu, rămâne ca o dovadă a vitalității și eroismului armatei române.

În anul 1918, în calitate de prim-ministru, negociază cu Puterile Centrale, Pacea de la București.

Ministru de externe în 1919, prim ministru între 1920-1921, mareșalul Alexandru Averescu, a împărtășit ideea consensului forțelor politice interne în materie de politică externă, pronunțându-se pentru legături prioritare cu puterile Antantei.

Membru de onoare al Academiei Române, în ultima parte a vieții îl găsim consilier de Coroană.

A fost inițiatorul eternizării bătăliei de la Mărăști prin ansamblul „Câmpul istoric de la Mărăști” și a Mausoleului, exprimându-și dorința de a-și găsi odihna veșnică acolo, alături de „*cei pe care i-am trimis să moară pentru țară*”

Se stinge din viață pe data de 3 octombrie 1938, în vârstă de 79 de ani.

Prezentăm mărturii inedite privind funerariile mareșalului Alexandru Averescu.

TELEGRAMĂ

F.urgentă

Divizia a 6 a Infanterie

Prezentată la București C.Nr.2.96.St. cuv.257, data 4/10.ora 9,25

Transmisă de ora 22.40

În conformitate cu dispozițiunile Președenției Consiliului de Miniștri Nr.6237 prin care se înaintează programul funerariilor naționale ale defunctului Mareșal Averescu, se face cunoscut:

- vagonul mortuar sosește în gara Mărășești la ora 13.59 joi 6 Octombrie 1938.

Se va da onorul pe peron de către una companie cu Drapel și muzică.

Cortegiul se transportă la Mărăști cu automobilele procurate de către autoritățile civile. La Mărăști sunt trupe care au primit deja ordinul de a da cuvenitul onor.

Vor lua parte cât de mulți ofițeri care vor sta la dreapta companiei de onoare pe peronul Gărei Mărășești.

Ținuta trupei de ceremonie, iar a ofițerilor din front K.4.c. pentru cei afară din front D.4.c.

În Gara Mărășești se va face un scurt serviciu religios de către preoții ce urmează cortegiul, la care va lua parte și Preotul Garnizoanei Focșani și Tecuciu.

Se va însărcina de Dvs.un ofițer cu personalul necesar pentru a asigura înbarcarea în automobile, precum și la Mărăști aranjarea întregei asistențe.

La ceremonie Compania de Jandarmi, va asigura ordinea în Gara Mărășești, precum și la Mărăști.

Deasemenea luați măsuri de a se da onorurile tot cu una companie, Drapel și muzică în Gara Focșani.

În ziua înhumării ora 17, armata întrerupe orice activitate printr-un minut de reculegere.

Domnul Comandant al Diviziei 6-a va lua parte și la Mărăști la înhumare.

Din Ordin

Comandantul Garnizoanei București

General (ss) Petrescu

Nr.263/4.X.938

p.conformitate

Șeful Bir.Adjutanturei

Div. 6-a

Maior I. Buhăescu¹

La data de 4 octombrie 1938, prefectul județului Arbore, trimite o

¹ Arhivele Naționale Vrancea, fond Prefectura jud.Putna 1932-1939, dosar 129/1938, f.356

fonogramă pretorului plășei Mărășești și Vrancea:

FONOGRAMĂ:

Domnului Pretor al plășii Mărășești și Vrancea

În vederea înmormântării mult regretatului Mareșal Al.Averescu la Mărăști, în ziua de 6 Octombrie a.c. ora 16, vă rog să luați următoarele măsuri:

Orașele și satele pe unde va trece convoiul, să fie curățate.

Fiecare locuitor prin fața porții va stropi cu apă, să domolească praful.

Locuitorii bărbați și femei vor fi înșiruiți pe marginea drumului în orașe și sate, îmbrăcați pe cât posibil în costume naționale de sărbătoare.

Autoritățile în frunte cu preoții vor fi alături.

La toate autoritățile vor fi arborate steagul național îndoliat.

În timpul trecerii convoiului mortuar, clopotele vor trage neconținut.

Premilitarii și școlile îmbrăcați curat cu drapelele îndoliate vor fi asemenea înșiruiți pe marginea drumului.

Preoții din Cercul Pastoral Mărăști și Vidra vor fi cu feloane și epitrafire curate la Mărăști la ora 14.

La Mărăști se vor găsi înșiruiți pe marginea drumului din sate locuitorii bărbați și femei din comunele Mărăști, Câmpuri, Soveja, Vizantea și Găuri, îmbrăcați asemenea național.

Prefect

Colonel Arbore

Nr. 16136

1938 octombrie 4.”²

„Ținutul Dunărea de Jos Galați

Prefectura județului Putna

Servicul Administrativ

Domnului Primar al Orașului Focșani

Nr. 16168 - 1938 octombrie 5

Vă facem cunoscut că în ziua de 6 octombrie a.c. spre orele 13, va trece prin Gara Focșani trenul mortuar cu rămășițele pământești a defunctului Mareșal Averescu.

Vă rugăm să luați măsuri pentru pavoazarea Gării și arborarea drapelului îndoliat.

În această zi vor lua parte pe peronul Gării, toate autoritățile din oraș, școlile, straja Țării, precum și cetățenii orașului.

Școlile vor avea drapelele îndoliate.

---

² *Ibidem*, f.354

Deasemenea clopotele tuturor bisericilor din oraș vor suna în timpul trecerii trenului mortuar.

Prefect

Ss indescifrabil”³

Nota telefonică pe care o redăm în continuare reflectă încă o dată minuțiozitatea cu care au fost organizate funerariile eroului de la Mărăști:

„Notă telefonică

Luată de la D-l General Dabija

- 1. La înmormântarea Mareșalului Averescu se vor face funerarii naționale.*
- 2. Înmormântarea se va face la Mausoleul Mărăști.*
- 3. Trenul, vagonul mortuar va sosi în gara Mărășești, Joi 6 Octombrie a.c. ora 14 cu același tren vor veni Domnii Miniștri în frunte cu Sanctitatea Sa Dl Miron Cristea Patriarhul României.*

4. Din Gara Mărășești se vor găsi mai multe mașini pentru transportarea asistenților la Mărăști. Mașini vor mai veni și de la București.

5. Drumurile, podurile, podețele, pe unde urmează să treacă carul mortuar să fie făcute accesibile (se va pune în vedere Domnului Inginer al Serviciului Județian de Drumuri)

6. Se va lua măsuri ca școlile și premilitarii dela comunele pe unde urmează să treacă cortegiul mortuar vor ieși înainte îmbrăcați în haine de sărbătoare și cu drapele cernite.

7. Deasemenea tot prin comunele pe unde urmează să treacă cortegiul se va arbora drapele cernite.

8. Se va interveni la Primăria Focșani ca să dea 100 drapele necesare pentru decorarea Mausoleului.

9. În scopul organizării funerariilor mâine 4 Octombrie a.c. după amiază va sosi la Prefectură Domnul Inginer Petrescu din partea Societății Mărăști.

10. Se vor lua măsuri pentru paza drumurilor pe unde urmează să treacă cortegiul.

Deasemenea se vor găsi 30 de jandarmi la Mărăști pentru menținerea ordinei”⁴.

Mareșalului erou Alexandru Averescu i-a fost îndeplinită înflăcărata dorință de a-și dormi somnul de veci lângă cei care s-au jertfit la Mărăști în puternica ofensivă a Armatei a 2-a române, pentru reîntregirea țării, pentru România Mare.

---

³ *Ibidem,*

⁴ *Ibidem, f.350*

O PAGINĂ DIN REZISTENȚA ANTICOMUNISTĂ DE PE VALEA RÂMNICULUI

Miron Gheorghe

Răsturnarea Monarhiei și instaurarea regimului comunist, odată cu proclamarea Republicii Populare Române la 30 decembrie 1947, au adus după sine implantarea modelului sovietic în structurile administrative, economice, sociale și culturale.

Anul 1948 a adus naționalizarea principalelor întreprinderi industriale, bancare, miniere, de transport, asigurări, planificarea centralizată a economiei, legea învățământului, continuându-se în anul următor cu exproprierea suprafețelor de 50 ha rămase în urma reformei agrare din 1945 și începerea colectivizării agriculturii.¹ Toate aceste transformări au fost însoțite de arestări masive care au decimat, practic, întreaga elită politică și intelectuală a vechii societăți românești.

Instituțiile statului, de la cele centrale și până la cele ale ultimului sătuc au fost acaparate de către noile cadre, cu „*origine sănătoasă*”, însă fără o prea mare pregătire intelectuală sau administrativă. S-a trecut la exterminarea sistematică a elitei politice și intelectuale românești care nu făcuse actul de supunere față de noul regim. Dintre cei care și-au sfârșit viața în închisorile comuniste, în condiții greu de imaginat, amintim doar pe cei mai cunoscuți: Iuliu Maniu, Ion Mihalache, Gheorghe Brătianu, Mircea Vulcănescu, Constantin Argetoianu.²

Mulți alții, au trecut prin coșmarul „*reeducării*” de la Pitești și Gherla, torturați îngrozitor, ieșind din închisori abia în 1964 când s-a decretat amnistia generală a deținuților politici, rămânând cu sechele fizice și psihice pentru tot restul vieții.

Încă de la începutul instaurării comuniștilor în România, s-au organizat mișcări de rezistență împotriva lor, mai ales în regiunile de munte, unde asemenea organizații de luptă erau facilitate de condițiile naturale care ofereau protecție membrilor acestora. Cea mai mare parte a luptătorilor din rezistență erau ferm

---

¹ Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1999, p. 445

² *Ibidem*, p. 446

convinși de izbucnirea unui război iminent între democrațiile occidentale și Uniunea Sovietică, așteptând ajutor occidental pentru răsturnarea ocupantului sovietic și a marionetelor locale.

După cum relatează Gheorghe C.Asanache, cel care a cules informațiile cuprinse în dosarul care face obiectul studiului de față, între cei care s-au angajat în lupta împotriva regimului comunist instalat cu ajutorul Armatei Roșii, au fost mulți învățători, preoți, țărani de pe Valea Râmnicului, din localitățile Bordeasca, Dumitrești, Mihăileni etc. Grupul de rezistență care a luat ființă aici, pe Valea Râmnicului, a fost în permanentă legătură cu cele din Munții Vrancei, unde se afirmaseră în special cele conduse de căpitanul Octavian Voinea, Ion Paragină, învățătorul Gheorghe Mălăcescu și Mihai Timaru.³

Mulți dintre aceștia luptaseră în Al Doilea Război Mondial pe Frontul de Răsărit, unde au avut neșansa să cadă în prizonierat și să vadă cu ochii lor comunismul la el acasă. Aici, în lagărele de prizonieri de la Oranki și Mânăstârka, s-a înfiripat în inimile ofițerilor români ura împotriva cizmei roșii și ideea de a pune bazele unei rezistențe armate împotriva acestui flagel.⁴

După ani de prizonierat, întorși acasă, acești ofițeri au trecut la organizarea unor nuclee de rezistență anticomunistă.

Ionel Militaru, din Motnău-Dumitrești, sursa principală a informațiilor din dosarul folosit în realizarea acestei lucrări, relatează că încă din anul 1946 primește știri de la unchiul său, Gheorghe Militaru, aflat în prizonierat în Uniunea Sovietică. Gheorghe Militaru, îi transmite prin intermediul lui Pascu Florian, din Dolj – Gânciova, îndemnul de a lupta împotriva comunizării țării.

Venirea lui Gheorghe Militaru din prizonierat, în 1948, a dus la conturarea unei mișcări de rezistență pe Valea Râmnicului. Cadru didactic de profesie, fost inspector școlar, acesta avea experiență în organizarea unor acțiuni departe de ochii autorităților, căci în perioada antebelică el făcuse parte din mișcarea legionară, iar prigoana carlistă și mai apoi cea antonesciană au impus o activitate discretă a membrilor acesteia.⁵

La Motnău, Gheorghe Militaru avea avantajul de a cunoaște împrejurimile, posibilitățile de ascundere, însă mai ales pe locuitorii care nu erau de acord cu noua orânduire. Cum toată lumea era nemulțumită de noul regim care îngrădea

---

³ Arhiva Muzeului Vrancei (în continuare se va cita: A.M.Vn.), dosar nr. 35231, f. 3

⁴ Nicolae Cojocaru, *Filmul unei Existențe*, f.a., passim

⁵ A.M.Vn., dosar nr. 35231, f. 4

credința, libertățile individuale, impunea cotele obligatorii și punea botniță exprimării libere, lui Gh.Militaru nu i-a fost greu să adune în jurul său oameni gata de luptă cu arma în mână.

La scurt timp după întoarcerea din prizonierat, Gh.Militaru adună în jurul său locuitori din zona Râmnicului, din care amintim pe Isofăchescu Victor, învățător din Bordești, Petrache Constantin din Bordești, Dinu Bentea, Militaru Ionel, Militaru Costică, Lăptucă Stan, Paraschiv Cucu, Bucureșteanu Ion, toți din Dumitrești. Mai făceau parte din grupare frații Cucu: Ion, Costache, Radu, Grigore și Neagu; Băculescu Vasile din Lacul-Baban, farmacistul Costin Mihail din Cotești, Roșu Nicolae, Jugănaru Gheorghe, Cristogea Enache, Săraru Radu, toți din Chiojdeni, Zamfirescu Cristea, Gheorghe Dediu, Fifire Stan din Jitia, iar din Bisoca erau Popa Ion, Mănciu Toader, Mănciu Gheorghe.⁶

Grupul de rezistență a luat numele de „*Sfântul Mihail*” însă, după arestarea lui Gh. Militaru, în 1949, își va schimba titulatura în „*Vlad Țepeș*” al II-lea, după denumirea ce era răspândită toată țara.

Legăturile cu Bordeștiul erau menținute prin intermediul lui Petrache Constantin, zis „*Bulgaru*”, iar cu Bucureștiul se făceau prin intermediul colonelului Ion Strâmbei cu o persoană deplin conspirată din Buzău.⁷

Important este faptul că grupul lui Gheorghe Militaru avea legături strânse chiar cu organele de securitate care, de cele mai multe ori, îi informau pe luptătorii din rezistența anticomunistă despre cum acționau autoritățile. Astfel, în Râmnicu-Sărat colaborau cu plutonierul major Homea, în Dumitrești cu Colabani Cojan, iar în Chiojdeni cu Drăgulinescu. Toți aceștia îi informau despre mișcările securiștilor și traseul urmat de aceștia când plecau în căutarea partizanilor.⁸

Satul Motnău, datorită izolării față de localitățile principale, se preta foarte bine la asemenea acțiuni. Aici, în curtea lui Dinu Bentea, aveau construită o ascunzătoare, o „*catacombă*”, chiar sub cotețul porcului care, după cum se exprimă Ionel Militaru „*era și el de acord cu noi, fiindcă atunci când doream să ieșim din ascunzătoare, ciocăneam în podeaua cotețului și el, foarte cuminte, se retrăgea și ne lăsa cale liberă să ieșim sau să intrăm în catacombă*”.

Pe lângă armament, în ascunzătoare se găseau cărți și ziare aduse de către Ionel Militaru, cumnatul lui Dinu Bentea. Ziarele erau înmânate de către Ionel

---

⁶ *Ibidem*, f. 25

⁷ *Ibidem*, f. 4

⁸ *Ibidem*

Militaru lui Stelian Rădulescu și Ștefan Teodor, acesta din urmă din București, urmărit general de către Securitate.

Cu toate că antenele organizației erau întinse în județele Putna și Buzău și aveau legături și cu unii dintre securiști, în primăvara anului 1949 inevitabilul s-a produs.

La 25 martie 1949, în Motnău, învățătorul Horia Manolescu împreună cu soția sa, prieteni buni ai lui Gheorghe și Ionel Militaru, au organizat o serbare și o piesă de teatru la care au participat și oficialitățile comunale. Evident, printre aceștia se aflau și securiști: Coman, Zota, Olteanu și Copcigă Stoian. După încheierea spectacolului, Copcigă Stoian i-a adresat lui Ionel Militaru următoarele cuvinte: „În noaptea asta vă scoatem ca pe șobolani”.⁹

Noaptea, Securitatea s-a prezentat să-i aresteze pe cei aflați în ascunzătoarea din curtea lui Dinu Bentea. Ionel Militaru, a avut șansa să vadă mașinile securiștilor, a urmărit acțiunea acestora și văzând consecințele, a luat drumul codrilor. Trezit din somn și îmbrăcat doar în pijama, escortat de către securiști către ascunzătoarea din cotețul porcului, Dinu Bentea reușește să profite de faptul că nu fusese încătușat și fuge de sub escortă în pădurea din apropiere. Cu toate că organele de securitate l-au urmărit și au deschis focul, el reușește să scape.¹⁰

În ascunzătoare sunt găsiți și arestați Gheorghe Militaru, Stelian Rădulescu și Nica Mihăilescu. Au fost descoperite o armă Z.B. împreună cu 1500 de cartușe, un pistol mitralieră și un pistol. Armele fuseseră primite de la Gh.Dumitrescu și transportate de către Ionel Militaru¹¹.

Gh.Militaru a fost condamnat la 10 ani de muncă silnică, însă după executarea acestora a mai fost reținut încă 5 ani.¹²

A doua zi, acțiunea autorităților a continuat cu încercarea de arestare a lui Victor Isofăchescu. Văsile Drăgoi, pădurar în Dedulești, unde Isofăchescu era învățător împreună cu soția sa, l-a înștiințat pe acesta despre arestările de la Motnău, sfătuindu-l să stea ascuns. Urmând sfatul acestui om, Isofăchescu nu s-a mai prezentat la școală în data de 26 martie 1949.

Într-adevăr, în acea zi s-au prezentat la Școala din Dedulești securiști

---

⁹ *Ibidem*, f. 12

¹⁰ *Ibidem*, f. 5

¹¹ *Ibidem*, f. 31

¹² *Ibidem*, f. 5

deghizați în inspecori școlari. Au cercetat-o pe soția sa, însă aceasta nedivulgând nimic au trebuit să plece fără a-și îndeplini misiunea.

Victor Isofăchescu s-a retras la un bun prieten și, de aici, s-a ascuns în pădurea de la Sfântul Ion din Terchești, unde și-a făcut un adăpost știut doar de dascălul din Gura Calitei. Rămânând ascuns aici o perioadă, s-a deplasat pe ascuns la Motnău, unde a căutat să refacă legăturile cu vechii tovarăși scăpați de arestare pentru continuarea rezistenței.¹³

Aceeași echipă de „*inspecori școlari*” s-a deplasat la Bordeasca, unde l-au arestat pe învățătorul Mircea Pavel, directorul școlii din localitate.

Mircea Pavel a fost arestat degeaba, el nefăcând parte din grupul de rezistență. Motivul era că în urmă cu patru zile, Mircea Pavel se întâlnise la Râmnicu Sărat cu Rădulescu. Aceștia se cunoșteau încă din timpul războiului, luptând împreună în Uniunea Sovietică. La Râmnic, Rădulescu l-a rugat pe prietenul său să doneze câteva sute de lei pentru cei din închisori, însă Mircea Pavel neavând bani suficienți la el, l-a asigurat că îi va trimite mai târziu. Pentru această promisiune, Mircea Pavel a fost arestat din școală, încătușat și transportat la Râmnicu Sărat. Este torturat pentru a-și recunoaște implicarea în grupul „*Mihail*”, însă neputându-se dovedi apartenența sa la acest grup, este eliberat după patru luni de detenție, bineînțeles sub amenințarea de a nu divulga nimic despre cele petrecute în pușcărie și la anchetă.

Din ziua în care a fost eliberat, s-a aflat sub atenția organelor de securitate până în 1989.¹⁴

A mai fost arestat preotul Sebastian Popescu din Dumitrești. Este închis la Râmnicu Sărat și anchetat de către locotenentul-major Horoștain, căpitanul Tomiță, colonelul Moritz Strul și alți tortionari ca: Olteanu, Petrache, Ispas, Lungu și Moise. Lupu și alții se distrau în timpul anchetei, făcând întrecere care bate mai tare.

Leșinat în urma bătăilor primite, preotul Popescu este scos afară unde se turna apă rece peste el pentru a-l aduce în simțiri. Fiind în curtea închisorii și păzit de un singur gardian care moțăia datorită oboselii, preotul cere voie să meargă la toaletă. Aici, văzând că gardianul dormita pe o bancă la circa zece metri, îi încolțește gândul evadării. În momentul arestării fiind îmbrăcat în sutană, o avea încă pe el și o agață în ușa toaletei pentru a da impresia că e încă acolo.

---

¹³ *Ibidem*, f. 27

¹⁴ *Ibidem*, f. 32

Îmbrăcat doar în cămașă și izmene, reușește să sară gardul închisorii, se strecoară afară din oraș și, de aici, merge pe albia râului Râmnic, până i se pierde urma. Cu toate eforturile făcute, autoritățile nu l-au putut depista. În noaptea următoare, tot pe căi lăturalnice, ajunge în satul Strâmba, unde este găzduit de un enoriaș care îi îngrijește rănilor provocate de bătaie și arsurile de la soba de gătit, căci fusese torturat bestial. De aici, Sebastian Popescu a luat legătura cu Ionel Militaru și Victor Isofăchescu, alăturându-se acestora.¹⁵ După aceasta, securiștii au încercat să-i aresteze soția, însă aceasta a fost avertizată și a reușit să scape. În schimb, au fost arestați cei trei copii ai acestora, doi băieți și o fată. În fapt, securiștii au folosit copii preotului ca ostatici, condiționând eliberarea lor de predarea părinților. După o perioadă, copii au fost eliberați însă preotul și soția sa nu se predaseră. La începutul anului 1950, copii au fost arestați din nou. Cunoscând condițiile de detenție și gândindu-se la fetiță, care avea 16 ani, cei doi soți hotărâsc să se predea. Preoteasa, fata și unul dintre băieți sunt lăsați liberi, însă preotul și băiatul cel mare, Octav, sunt arestați și judecați. Sebastian Popescu este condamnat la 20 ani de muncă silnică iar Octav la 5 ani de închisoare corecțională.¹⁶

După arestarea lui Gheorghe Militaru și a celorlalți, nepotul acestuia, Ionel Militaru, împreună cu alții au încercat să refacă legăturile pentru continuarea luptei.

Născut la 30 noiembrie 1923 în comuna Dumitrești, Ionel Militaru termină șapte clase în anul 1937 în satul său natal. Își satisface stagiul militar începând cu anul 1944, când ia parte la luptele din 27 august din jurul Buzăului, luptând în continuare în Ungaria, Austria și Cehoslovacia. Luptele finale au fost date în fața trupelor generalului Vlasov, voluntar în armata germană. După încheierea operațiunilor militare, face o pauză de 25 zile în Moravia împreună cu camarazii de arme. Aici, li se alătură combatanți din Divizia „Tudor Vladimirescu”, aduși special pentru a face educație socialistă și democratică a armatei. Împreună cu alții, a luat poziție împotriva acestor „trădători”, subliniind faptul că nu vor accepta doctrina comunistă împotriva voinței lor, drept pentru care este luat în evidență și urmărit după lăsarea la vatră.¹⁷ La alegerile din 1946 i-a fost interzis dreptul de vot, spunându-i-se că nu se află pe listele cu alegători.

---

¹⁵ *Ibidem*, f. 7

¹⁶ *Ibidem*, f. 17

¹⁷ *Ibidem*, f. 28

Tot atunci, află vești de la unchiul său, încă prizonier în U.R.S.S., care îi transmite îndemnul de a nu cădea în plasa întinsă de comuniști și de a se împotrivi acestora prin toate mijloacele. În mai 1948, când s-a votat noua constituție, face propagandă împotriva comuniștilor în fața secției de votare din Dumitrești. Este avertizat de către șeful de post din comună și dispare înainte de a fi arestat. După întoarcerea unchiului său din prizonierat organizează sub conducerea acestuia gruparea „*Sfântul Mihail*”, care a dăinuit până la 25 martie 1949 când a fost desființat de către securiști prin arestarea mării majorități a membrilor ei.

Scăpând din mâinile lor, reușește împreună cu alții să refacă grupul de rezistență. Trebuie spus că pentru implicarea sa în grupul unchiului său este judecat în lipsă și condamnat la șapte ani de închisoare corecțională și două mii lei amendă pentru delictul de „*uneltire contra ordinii sociale prin favorizare*” Sentința a fost pronunțată la 16 septembrie 1949 de către Tribunalul Militar Galați.¹⁸

Oameni de nădejde ai acestora au fost Ion Aldea și Păuna Baci, care de nenumărate ori au indus în eroare securiștii, informându-i eronat. Au existat însă și „*răutățile satului*”, cum îi numește Ionel Militaru, informatori notorii ai autorităților: Stan Ghiu, Neculai Ghiu, Petruș Roșu, Constantin Bentea, Stoica Gorun, Blidaru Ion. Acesta din urmă, a fost făcut ofițer peste noapte pentru serviciile aduse autorităților.¹⁹

Sub conducerea lui Victor Isofăchescu și prin intermediul lui Petrache Constantin din Bordești sunt stabilite legături cu cei din Motnău, unde se întâlneau periodic cei scăpați de arestarea din martie 1949. Împreună cu Isofăchescu se aflau: Ionel Militaru, Dinu Bentea, colonelul Strâmbei Ion, preotul Sebastian Popescu, frații Cucu. Au fost stabilite legături cu partizanii din Munții Vrancei, din Nereju, Tulnici, Bârsești, Herăstrău, Nistorești, iar organizația și-a luat numele de „*Vlad Țepeș al II-lea*” după numele ce era răspândit în toată țara.²⁰

La Motnău aveau adăposturi care erau folosite mai ales pe vreme rea, în rest își petreceau timpul sub cerul liber. Astfel de ascunzători aveau la Tulburea, Dealul-Roșu, Peletic, Roșca, Poienița Rotundă, care erau schimbate frecvent pentru nu a fi depistați.

Diferiți emisari erau trimiși în Munții Vrancei, Babadag, Făgăraș, Banat,

---

¹⁸ *Ibidem*, f. 31

¹⁹ *Ibidem*, f. 13

²⁰ Valeriu Anghel, Alexandru Deșliu, *Vocație și destin*, Editura Terra, Focșani, 2000, p. 61

Oltenia pentru punerea în aplicare a unei revolte generale, căci țara fierbea de nemulțumire.

Însă acțiunea Securității a izolat micile grupuri de acțiune, făcându-le vulnerabile.

Sistemul de informare și comunicare era rudimentar dar bine organizat. Clopotele bisericilor din satele învecinate înștiințau pe fugari de apropierea trupelor de miliție plecate în căutarea lor, iar ciobanii sunau din bucium într-un anumit fel dacă observau ceva suspect.

Din când în când mai existau întâlniri cu câte o patrulă plecată în căutarea lor, însă oamenii nu erau uciși ci erau dezarmați și eliberați.

Împreună cu cei din Munții Vrancei, plănuiseră ca acțiunea finală să aibă loc la 23 iulie 1950 când trebuia declanșată revolta în Vrancea, Valea Râmnicului și nordul Buzăului.

Totul era însă o înscenare a Securității pentru a pune capăt mișcării de rezistență din Vrancea și împrejurimile acesteia. Fusese răspândit zvonul că va începe un nou război iar americanii vor sosi, în sfârșit, cu ajutoare. La Bârsești se adunaseră cinci – șase sute de persoane înarmate cu arme de foc și arme albe, ca la răscoală. Au trecut la ocuparea Sfatului Popular, postului de Miliție și Poșta. Au arestat milițienii și activiștii de partid iar la telefoane au anunțat pe cei care sunau că regimul comunist a căzut. Au stat cu ochii pe cer așteptând trupele parașutate americane, dar când și-au dat seama de capcana în care căzuseră era prea târziu, căci mașini pline cu trupe de securitate și civili înarmați au sosit în zonă, arestând pe majoritatea răsculaților.²¹ Din cei care au acționat cu mult curaj amintim: Crăciun Radu Hurjui, Ilie și Toader Posmagiu, tată și fiu, împușcați de securiști în luptele din munți, Bălan Gheorghe – student la Teologie, executat la Jilava, Cărlianu Grigore, Nistor Antonescu, Radu Mihail, Chiciur Ionel, Pavel Avram, Lădaru Gheorghe, Cojocaru Ion, Cojocaru Gheorghe, Ion Costică, toți condamnați la ani grei de pușcărie, mulți găsindu-și sfârșitul în detenție. Au mai fost executați prin împușcare Cojocaru Vasile, Constantin și Victor Manoliu, tată și fiu, uciși în închisoare în 1952.

Din cei de pe Valea Râmnicului au murit în închisori: colonelul Strâmbei Ion, executat la Jilava, învățătorul Gheorghe Dumitrescu, mort în închisoarea din Botoșani, Caprițopol Costică mort tot la Botoșani, Cucu Paraschiv, mort la Caransebeș, Cucu Ion, mort la Gherla, Lăptucă Stan, mort la Gherla, toți din

---

²¹ Asociația „Uniriștii” Focșani, Liceul Unirea Focșani, 1943 - 1951, vol.III, f.121

comuna Dumitrești. Au decedat după detenție preoții Sebastian Popescu și Gh.Ionescu, învățătoarea Caprițopol, Ioana Militaru, Costică Militaru, Dinu Bentea, Calotă Costică, Crăciun Dumitru, Victor Velicu, toți din Dumitrești.²²

Ionel Militaru pune această trădare pe seama colonelului Victor Lupșa din Comuna Zăgan, jud. Trei Scaune, „care a înșelat toată Vrancea și pe noi, cei din Valea Râmnicului, când eram pregătiți să dăm lovitura de grație la 23 iulie 1950”

El are o întâlnire cu colonelul Lupșa în ziua de 20 iulie 1950, la care participă și colonelul Strâmbei. Aici, Lupșa le cere informații despre ce forțe dispun pentru ziua de 23 iulie. Militaru și Strâmbei fac greșeala de a-i dezvălui acestuia punctele de rezistență și numele oamenilor din conducerea acestora, precum și tot planul acțiunii. Rămăsese stabilit ca la o anumită oră și la un anumit semnal să înceapă revolta atât în Munții Vrancei cât și pe Valea Râmnicului. În ziua respectivă, grupul de la Motnău se afla în sat în așteptarea semnalului, bazându-se și pe colaborarea unora dintre securiști cu ei. Ziua s-a scurs fără ca semnalul răscoalei să fie dat, iar aceștia au plecat să-l caute pe colonelul Lupșa pentru a le da lămuriri. Pe drum, a doua zi, au întâlnit niște oameni din Nereju care le-au povestit despre cele petrecute la Bârsești și despre arestările făcute în comunele din Vrancea. Au tras concluzia că doar colonelul Lupșa putea trăda, căci el cunoștea în amănunt fiecare grup și conducător al acestora, iar arestările fuseseră făcute la sigur. Ionel Militaru propune lui Strâmbei să pornească amândoi în căutarea trădătorului pentru a-l pedepsi, însă Strâmbei se opune. Nu l-au mai revăzut niciodată pe Lupșa, iar acesta este condamnat la moarte în lipsă la procesul celor din Vrancea.²³

În arhivele Securității există un anume Lupșa, însă apare ca răsculat și nu ca informator.²⁴

Imediat după această acțiune din Vrancea au început arestările în masă pe Valea Râmnicului și în Buzău. Din acest moment, Victor Isofăchescu, Ionel Militaru, colonelul Strâmbei, Dinu Bentea și alții, au fost hăituiți permanent de către autorități.

Cu timpul lașul a început să se strângă în jurul lor, capturarea acestora fiind doar o chestiune de timp.

---

²² A.M.Vn., dosar nr. 35231, f. 14

²³ *Ibidem*, f. 28 verso

²⁴ Asociația „Uniriștii” Focșani, *op.cit.*, p. 120

La 22 august 1950, cei patru se găseau în apropierea unei stații de funicular de apa pârâului Motnău, într-un loc unde apa era limpede și peștii se jucau în bătaia soarelui. Crezând că nu-i nimeni în apropiere, ei au tras câteva focuri de armă în apă pentru a ameți peștii și a-i putea prinde. Pe margine erau „ufișuri” foarte înalte și nu se vedea drumul principal care trecea pe la 20 - 25 metri de locul unde se aflau.

Fiind ocupați cu prinderea peștilor, ei n-au observat o patrulă de milițieni care se apropia de locul unde se aflau. Dat fiind că a doua zi era 23 august, se pornise o amplă acțiune de căutare a „bandiților”, căci autoritățile se temeau ca aceștia să nu încerce ceva și să strice sărbătorirea zilei.

Norocul lor a fost că milițienii s-au speriat de focurile de armă trase în apă și au crezut că sunt somați să se predea. S-au apropiat de ei fără a-și scoate armele și vorbind tare ca să fie auziți, spunând că și ei „au copii acasă”. Au fost dezarmați cu ușurință sub amenințarea că sunt ățintite asupra lor și alte arme, ascunse în tufișuri. Chestionați, au recunoscut că veniseră în căutarea lor. Li s-a vorbit frumos și nu li s-a făcut nici un rău. Au fost eliberați, punându-li-se armele la spate și închizătoarele în genți.²⁵

În septembrie 1950, aceștia ajung în satul Motrău unde au găsit adăpost și au putut să stea ascunși. Însă s-au găsit printre localnici câțiva „binevoitori” care au indicat securiștilor locul unde aceștia se ascundeau. Ionel Militaru povestește că a fost anunțat de către prietenii săi despre trădare și i s-a propus să fugă. Era prea târziu. Satul fusese înconjurat de către trupe de securiști și milițieni. Pentru a evita pierderile, securiștii au amânat atacarea partizanilor pe timpul zilei, cu toate că ei cunoșteau cu aproximație locul unde erau ascunși. Grupul de partizani și-a organizat apărarea însă atacul nu s-a produs. La căderea nopții, Victor Isofăchescu a pus la cale un plan de salvare al acestora. Au profitat de faptul că în seara zilei de 2-3 septembrie 1950 la Motnău avea loc un bal al tineretului în sat, deci urma să fie agitație mare, fapt ce le putea înlesni fuga. Isofăchescu, Militaru și Dinu Bentea s-au îmbrăcat în haine femeiești și cu mare prudență s-au strecurat nevăzuți afară, unde erau așteptați de către complici de-ai lor care mergeau la bal. Satul era pe o distanță de trei kilometri împânzit cu cinci posturi fixe de pază unde se aflau, printre securiști, și iscoade ale lor, din sat, aduse pentru a-i recunoaște pe fugari. Militaru spune că printre aceștia se aflau: Ispas Gheorghe, Ion Bârgău, Ion Buzățelu și Ion Blidaru.²⁶

---

²⁵ *Ibidem*, f. 15

²⁶ *Ibidem*, f. 8

Cum autoritățile se așteptau la indivizi înarmați și nu la fete și femei care mergeau braț la braț, ei s-au putut strecura cu ușurință printre cei aduși pentru capturarea lor. Ajunși la ieșirea din sat ei s-au îndreptat către Bordești, unde intenționau să stea câteva zile, până la liniștirea situației.

Bănuind că fugarii s-ar putea adăposti în localitatea natală a lui Victor Isofăchescu, a doua zi, casa părintească a acestuia a fost înconjurată de către milițieni și securiști. Încercarea de a scăpa din încercuire cu ajutorul armelor, trăgând însă numai ca să-i intimideze pe securiști, s-a soldat cu un eșec total. După un scurt schimb de focuri ei au fost prinși, legați cu sârmă ghimpată și transportați la Râmnicu Sărat. Odată cu acest ultim episod, se încheiase și cea mai mare acțiune de rezistență împotriva regimului comunist, de pe Valea Râmnicului.

Pentru cei implicați în această acțiune au urmat ani grei de închisoare, și chinuri de neimaginat, care n-au reușit însă să le zdruncine credința în democrație, libertate și ura anticomunistă.

Ne-am oprit asupra memoriilor unui participant direct la rezistența anticomunistă din convingerea că aceste mărturii vor da o imagine mai cuprinzătoare a evenimentelor petrecute în a doua jumătate a secolului XX.

Alături de documentele oficiale, mărturia omului participant la un anume eveniment din istorie, la o anume acțiune, constituie, cu rezervele impuse de subiectivitatea celui implicat și de scurgerea timpului de la fapte la consemnarea acestora, un izvor prețios de cunoaștere, evaluare și interpretare a fenomenului istoric pentru orice cercetător.

UN ARTIST PLASTIC PÂNCEAN – TRAIAN DIACONESCU

Ionuț Iliescu

Printre personalitățile orașului Panciu se numără și profesorul și avocatul Traian Diaconescu, pictor amator.

S-a născut la 3 septembrie 1902, în frumoasa comună vrânceană Tulnici, fiind fiul preotului Neculai Diaconescu¹ și al Mariei². A absolvit, pe rând, Liceul „Ferdinand I” din Bacău, în 1924³, Facultatea de Filosofie și Litere din cadrul Universității din București, în 1929⁴ și Facultatea de Drept, la Universitatea Mihăileană din Iași, în 1939.⁵

Între 1924 - 1928, Traian Diaconescu a lucrat la Casa Centrală a Asigurărilor Sociale București, ca impegat clasa I și subșef de birou.

Între 1930 - 1937, acesta a funcționat ca profesor secundar la mai multe școli: Școala Normală din Orhei, Liceul de Băieți din Bolgrad,⁶ Seminarul Teologic „Episcopul Melchisedec” din Ismail⁷, Școlile de Arte și Meserii din Focșani și Cetatea Albă și Liceul Tehnic Agricol din Soroca.⁸

În fine, între 1939 - 1969 (anul pensionării), Traian Diaconescu a funcționat la Judecătoria orașului Panciu, ca avocat pledant și totodată membru al Baroului de avocați al județului Putna.⁹

A decedat în 1980¹⁰, fiind înmormântat în cimitirul orașului Panciu, oraș în care a trăit și a lucrat mai bine de patru decenii. Mormântul său este străjuit de o impunătoare cruce de marmură albă, achiziționată de la descendenții familiei

---

¹ Dosar aflat în colecția personală, f. 43 (în continuare se va cita: D.c.p.); dosarul este alcătuit din acte și documente oferite de doamna Mironica Păunescu, nepoata pictorului, căreia îi aducem mulțumiri și pe această cale

² *Ibidem*, f. 37

³ *Ibidem*, f. 43

⁴ *Ibidem*, f. 44

⁵ *Ibidem*, f. 42

⁶ *Ibidem*, f. 39

⁷ *Ibidem*, f. 36

⁸ *Ibidem*, f. 39

⁹ *Ibidem*, f. 39 - 40

¹⁰ *Ibidem*, f. 67

focșănene Macridescu¹¹ și montată de sculptorul de monumente funerare Constantin Colios.¹²

În ultimii ani de activitate profesională, avocatul Traian Diaconescu se dedică picturii, nobilă preocupare care avea să-i „*acapareze*” cea mai mare parte a timpului liber de care acesta a beneficiat după pensionare. Lucrările sale – executate în ulei pe pânză și carton – destul de numeroase, au abordat următoarele teme: vase cu flori și elemente de natură moartă, peisaje de iarnă, aspecte din mediile urban și rural, personalități istorice, icoane, autoportrete. În perioada 1970-1979, acestea au făcut obiectul mai multor expoziții, bucurându-se de o largă apreciere pe plan local; cea mai mare parte a acestor tablouri – circa 70 - 80 – au fost donate atât unor instituții pângene, cât și rudelor și prietenilor pictorului amator, atât din Panciu, cât și din Focșani, Adjud și București. Nobilul gest a fost făcut atât de pictor, cât și de urmașii acestuia.

Prima expoziție a pictorului amator Traian Diaconescu a fost organizată la Panciu, în anul 1970.¹³ Cu această ocazie, vizitatorul a fost plăcut surprins de tablourile având drept motiv de inspirație minunata lume a florilor, crizantemelor, garoafelor; albăstrelele sunt puse în frumoase vase de lut, amintind de faimoasele centre ale ceramicii populare vrâncene Garoafa și Irești. Ele sunt însoțite de o serie de elemente care simbolizează coexistența hranei spirituale (cărțile) și a nevoii de frumos și de lumină spirituală, satisfăcută nu doar de contemplație, ci și de creație (lampa) cu cele care vorbesc despre existența biologică propriuzisă, surprinsă în banalul ei zilnic (fructe pe țălere și farfurioare, ulcioare, cești de ceai, pipe etc.).

Din expoziție nu au lipsit personalitățile neamului românesc, reprezentate de exponenți ai literaturii, politicii și istoriografiei secolului XIX: Gheorghe Asachi, Al. Vlahuță și Mihail Kogălniceanu.

Lor li s-au adăugat tablourile surprinzând orașul Panciu în devenirea sa arhitecturală. Unul dintre ele prezintă în prim-plan o parte din orașul vechi, cu o alee străjuită de copaci și flori, în depărtare, un bloc singuratic își face, timid parcă, apariția.

Cea de a doua expoziție a fost vernisată în anul următor; natura moartă cu flori, peisajele locale și portretele au atras atenția publicului local, care și-a exprimat opinia nu doar verbal, ci și în scris. Din păcate, caietul de impresii al

---

¹¹ *Ibidem*, f. 65

¹² *Ibidem*, f. 64

¹³ *Ibidem*, f. 33

acestei expoziții nu s-a păstrat. Cert este însă că publicul și-a manifestat dorința ca acest gen de manifestare să fie reeditat și pe viitor.¹⁴

În numărul său din 28 ianuarie 1971, ziarul „*Milcovul*” consemna: expoziția „*a fost deschisă în sala clubului Casei de Cultură din Panciu unde expune pictorul pensionar Traian Diaconescu. Maturitatea artistică, varietatea tematică, autenticitatea exponatelor sunt exprimate prin tablouri portretistice, peisaje pâncene ori compozițiile „Tractoare în podgorie” și „Flori în așteptare”*”

Dintre tablourile expuse se remarcă atât portretul poetului nostru național Mihai Eminescu, cât și cel care-i prezintă pe autor și soția sa, profesoara Eleonora Diaconescu, în timpul unui sejur petrecut în 1938 în minunatul oraș montan Piatra-Neamț.

Din motive lesne de înțeles, din expoziție a lipsit o frumoasă pictură cu subiect biblic: transpus pe meleaguri românești, ținând în brațe un mieluşel, înconjurat simbolic de o turmă de oi, Mântuitorul propovăduiește lumii: „*Eu sunt păstorul cel bun. Păstorul cel bun sufletul său își pune pentru oi*” (Ev. Ioan, X, 11)

Se pare că această expoziție a fost găzduită de Casa de Cultură a oraşului Panciu și în 1972, după cum rezultă din interviul luat în luna martie de către Camil Laurențiu, de la ziarul „*Milcovul*”, artistului V. Crăiță-Mândră, metodist în cadrul Centrului Județean de Îndrumare a Creației Populare și a Mișcării Artistice de Amatori.¹⁵

La 29 iunie 1974, pictorul amator Traian Diaconescu invită concetățenii pânчени la o nouă expoziție personală, găzduită de aceeași instituție mai sus menționată; spicuim din cuvântul de deschidere, rostit de directorul Casei de Cultură a oraşului dintre vii: „*Deschid această expoziție de pictură... pentru a prezenta cetățenilor din oraşul nostru un număr de 32 lucrări din cele mai reprezentative ale avocatului Traian Diaconescu, pictor amator. ...Astăzi pictorul ne satisface dorința de a se prezenta din nou cu o serie de tablouri în care se vede o maturitate de gândire și de execuție deosebită. Gama acestor lucrări este mult mai largă... În cuprinsul lucrărilor de față sunt evidente mutațiile apărute în viața poporului nostru...*”

Au servit ca subiect pentru tablourile prezentate „*...înaintașii noștri, eroi ai neamului, în frunte cu Horia, Cloșca și Crișan, Avram Iancu...*” Lor li se alătură: „*...doctrinarii revoluției de la 1848, în frunte cu Heliade Rădulescu,*

---

¹⁴ *Ibidem*

¹⁵ D.c.p., f.13

membru în guvernul provizoriu, om de cultură și inițiator în viața noastră culturală și artistică..., mare român..., ...cărțurari de mare prestigiu cultural și științific, cum a fost Dimitrie Cantemir, membru al academiilor apusene „...doctrinarii revoluției de la 1848, în frunte cu Heliade Rădulescu, membru în guvernul provizoriu, om de cultură și inițiator în viața noastră culturală și artistică..., mare român..., ...cărțurari de mare prestigiu cultural și științific, cum a fost Dimitrie Cantemir, membru al academiilor apusene „*din timpul său...*, ...*Nicolae Iorga, un alt gigant al epocii sale...*” Nu trebuie uitate nici lucrările prezentând flori și peisaje.¹⁶

Organizatorii au întocmit „*lista explicativă de lucrările expuse*”, pe care o reproducem în cele ce urmează:

„*Tabloul nr. 1. Peisaj de iarnă: În dreapta râpi cu copaci desfrunziți, rari. În stânga, construcții. Pe drum, înspre seară, un cetățean se întoarce acasă la ai săi.*”

Tabloul nr.2, Peisaj de iarnă: Pădure în dreapta și stânga, cu căsuțe răzlețe de locuitori forestieri, spre punctul „Moșinoaiete”

Tabloul nr. 3. Peisaj de vară – S-a luminat de ziuă. Soarele ridicat de o suliță cuprinde totul în lumina nehotărâtă a dimineții. (Alexandru Vlahuță – „*România pitorească*”)

Tabloul nr. 4, Peisaj de iarnă: În stânga, un sat în dispariție. În dreapta, un oraș în devenire. Două locuitoare ale satului se opresc parcă surprinse de apariția neașteptată a motociclistului care merge spre blocuri.

Tabloul nr. 5. O variantă modernă a pădurii fermecate, cu Strâmbă-Lemne și Statu-Palmă-Barbă-Cot.

Tabloul nr. 6. Peisaj de sfârșit de iarnă: În stânga, în depărtare, un sat în transformare, un locuitor al satului cu tractorul, pregătind semănatul de primăvară, în dreapta un oraș în devenire.

Tabloul nr. 7. Peisaj de primăvară – Construcțiile își fac apariția chiar și pe câmp.

Tabloul nr.8. Peisaj de vară: Un sat în transformare și un oraș în devenire. Un lucrător prospectează bogățiile naturale ale subsolului.

Tabloul nr. 9. Natură moartă cu maci roșii, spice de grâu cu vin de Panciu, care dau o notă locală.

Tabloul nr. 10 – Natură moartă: Vază de sticlă cu crizanteme.

Tabloul nr. 11. Peisaj de iarnă: O muncitoare cu copii spre creșă.

¹⁶ *Ibidem*, f. 33

Tabloul nr. 12 – Autoportret.

Tabloul nr. 13 – Natură moartă: Două borcane cu maci și spice de grâu.

Tabloul nr. 14 – Peisaj urbanistic: Centrul orașului vechi.

Tabloul nr. 15 – Natură moartă: Crizanteme albe cu fructe.

Tabloul nr. 16 – Peisaj de toamnă pănceană.

Tabloul nr. 17 – Autoportret cu...¹⁷

Tabloul nr. 18 – Interior sovejan cu lăzi de zestre.

Tabloul nr. 19 – Interior sovejan cu recamier.

Tabloul nr. 20 – Peisaj de iarnă păncean.

Tabloul nr. 21 – Peisaj de toamnă, femeie stângînd roadele.

Tabloul nr. 22 – Maternitate. Mamă profund pătrunsă de dragostea pentru cel căruia i-a dat naștere.

Tabloul nr. 24 – Domnul Dimitrie Cantemir. 251 de ani de la moartea primului nostru mare cărturar.

Tabloul nr. 25 – Avram Iancu, revoluționarul din Transilvania de la 1848, jurist supranumit „*Regele munților*”

Tabloul nr. 26 – Horia, Cloșca și Crișan – eroi ai românilor din Transilvania, 1784.

Tabloul nr. 27 – Ion Heliade Rădulescu, membru în guvernul provizoriu de la 1848, om de înaltă cultură, membru în cămăcămie, inițiatorul culturii naționale, lucrând în toate domeniile: teatru, poezie, politică etc.

Tabloul nr. 28 – Gheorghe Asachi, are același rol în Moldova.

Tabloul nr. 29 – Vasile Alecsandri, mare poet, făcând parte din pleiada revoluționarilor de la 1848.

Tabloul nr. 30 – Mihai Eminescu, cel mai mare poet al neamului nostru.

Tabloul nr. 31 – Mihail Kogălniceanu, mare om politic progresist, colaborator al domnului A.I.Cuza, istoric.

Tabloul nr. 32 – Nicolae Iorga, om de o cultură prodigioasă.¹⁸

Pictorul a păstrat caietul de impresii al acestei expoziții,¹⁹ din care reproducem pasajele cele mai importante în cele ce urmează:

Maricel Alaci (1 august) - „...*Pictura redă sentimente multiple ale celui ce pictează. ...Ei bine, dumneavoastră ați reușit acest lucru. Picturile dvs. mi-au plăcut, sincer să fiu și mai ales cele care exprimă simțămintele într-un anumit*

¹⁷ *Ibidem*, f. 34 - 34 verso

¹⁸ *Ibidem*, f. 35 - 35 verso

¹⁹ *Ibidem*, f. 49

*moment, mi-au plăcut picturile care vă leagă de anumite situații și care vă trezesc amintiri... florile au fost, sunt și vor fi viață și numai viață...; munca dvs este demnă de tot respectul, cu atât mai mult cu cât rezultatele au fost strălucite”.*²⁰

Profesor Miuța Bradea, Oradea (1 august) - „Expoziția care se desfășoară sub ochii mei mă farmecă. Încerc un sentiment de mândrie pentru nobila strădanie a pictorului Traian Diaconescu.

N-am bănuț că stăbătând coama sură a Carpaților să-mi revăd măicuța și glia vacanțelor școlare, mă vor înduioșa atât de adânc, atât de stăruitor, ca acum, încremenita ondulație a penelului, de la taina și puterea mugurilor florală la omătul codrilor de argint și al stâncilor cărunte sub cerul de cristal albastru.

*În fața acestor priveliști sună în pieptul meu izvoare noi și neașteptate. Amândurora le mulțumesc. Cu venerație.”*²¹

Profesor (indescifrabil) București, 2 august – „Azi ca, și-n trecut dintre pâneci se ridică figuri ilustre care vor dăinui în timp. .

Ca firul ierbii ce trăbate pământul pentru a-l împodobi pictorul Traian Diaconescu reușește prin bogăția culorilor și varietatea temelor zugrăvite pe pânzele sale să aducă ceva nou în liniștitul orașel străjuit de Măgura Vrancei. Gingășia, bogăția sufletului, preocupările și aspirațiile omului acestor meleaguri sunt bine redade.

Coloritul viu, contrastant, linia viguroasă, expresivitatea, toate sunt parcă un ecou al sufletului românesc de totdeauna.

*O trăire plină de bucurie aci, rămâne o frumoasă aducere aminte în memoria vizitatorului ca un omagiu adus pictorului Traian Diaconescu ce închină evenimentelor anului gândurile, munca, opera sa. Toată admirația”.*²²

Elev Dan Roșca, 3 august: „În mijlocul acestor opere – căci sunt niște lucrări demne de toată admirația – am rămas să-mi regăsesc pentru o clipă liniștea sufletească.

Am reușit să recunosc într-adevăr un om cu un talent deosebit, care pentru finisarea lui a depus o muncă respectabilă. Toate acestea nu le spun pentru a flata, doar pur și simplu îmi mărturisesc propriile sentimente în urma celor văzute. Iubesc în general arta și tot ce-i frumos, dar pictura mă fascinează cu culorile ei. Găsesc că pe lângă culoarea care îi dă viață picturii, ea conține și

---

²⁰ Ibidem, f. 50

²¹ Ibidem, f. 51

²² Ibidem, f. 52

multă muzicalitate, multă poezie... Dar fără părtinire, toate picturile sunt demne de admirație."²³

Indescifrabil, 4 august: *„Stând în mijlocul acestor creații și admirându-le, am avut impresia că mă aflu în fața unor lucrări executate de un mare artist profesionist.*

Toate lucrările m-au fascinat prin coloritul lor viu, prin ideea de creație..."²⁴

Maxim Prodan, 7 august: *„Claritatea imaginii și impresionantul joc de culori al acestor tablouri îți dau impresia că te afli în fața unor tablouri realizate de un profesionist.*

Finețea și varietatea temelor expuse îți creează impresia unei țări de basm.

Deoarece și eu sunt un pasionat al penelului (în general al peisajului) pot spune că tablourile ... au în ele ceva care te fascinează; ...portretele prezentate sunt de o extraordinară reușită. ...fiecare tablou are... în el ceva caracteristic ...care îl fac pe autorul lor să fie considerat de către mine cel mai bun pictor amator din orașul nostru."²⁵

Ecaterina Săndulescu, pensionară, 8 august: *„Vizitând expoziția, îmi apar în minte, ca localnic ce sunt, o serie întreagă de oameni care în decursul timpului au avut preocupări nobile.*

Izvor al sufletelor mari, printre aceștia, îmi amintesc de profesoara Eleonora Diaconescu, ce cu câțiva ani în urmă picura în sufletele elevilor dragostea de muncă, de pământul românesc, de cei ce și-au dăruit viața pentru binele nostru al tuturor.

Pictorul amator Traian Diaconescu, soțul profesoarei, menține vie flacăra frumosului, prin penel, reușind să atragă în jurul tablourilor sale tineri și vârstnici.

*De aproape trei sferturi de veac, de când trăiesc în acest oraș, n-am văzut o expoziție cu picturi așa de originale, frumoase și grăitoare, care ilustrează viața celor de aici. Privesc tabloul care înfățișează strada Republicii, din orașul nostru. Și văd cum un copil de la grădiniță sădea stejarul de lângă statuie. Era chiar copila mea.*²⁶ *...Florile, minunatele crizanteme, te farmecă prin coloritul lor. Toate îți vorbesc. ...Expoziția aceasta face cinste orașului*

---

²³ Ibidem, f. 53

²⁴ Ibidem, f. 54

²⁵ Ibidem, f. 55

²⁶ Ibidem, f. 56

nostru”.²⁷

Cristinel Marian Cucoli, 8 august: „Sensibilitatea ce emană din aceste frumoase tablouri este poate lucrul cel mai uimitor la Dvs. Dar pentru a ajunge la această perfecțiune de dăruire a fost nevoie de o adevărată muncă de giuvaergiu pe care mi-ați împărtășit-o în acele seri pe care nu le voi uita.

Revelația culorii și a desenului rămân calificative pentru opera Dvs.... Dvs aveți puterea să pătrundeți în mijlocul lucrurilor și să scoateți paralela ce există între trecut și prezent... E parcă o profeție în acel tablou intitulat „O variantă modernă a pădurii fermecate” și nu greșesc dacă afirm că lucrul pe care vreți să-l dați prin aceste tablouri simplilor vizitatori este tocmai viziunea unei existențe plană de o pulsație sănătoasă, viguroasă. Și poate această fărâmă de umanitate prinsă cu multă trudă în aceste minunate pânze merită să fie cunoscută de mai mulți oameni, de țară. Bucuria pe care ați revărsat-o în această seară în ființa mea nu se va uita ușor și fără rezerve vă mulțumesc. Vă mulțumesc Dvs. și în același timp tablourilor pentru echilibrul avut acum. Sincere felicitări!”²⁸

Factor poștal G. Caragață, 10 august: „...ființa mea e mulțumită, aflându-mă în fața unor lucrări de artă, atât de pline în frumusețe, expresie și lumină.

Ca om simplu ce trăiesc pe aceste plaiuri, fără nici o instruire...specială, vin și eu în fața acestor lucrări pentru că simt nevoia de a vedea și de a citi tot ce-i frumos și folositor. Și nu mai am nimic de spus, decât câteva cuvinte:

...Cât de fericiți sunt cei învățați și plini de dăruire.

...Cât de fericiți sunt cei ce muncesc, conștiinți fiind de progresul lor.

...Cât de fericiți sunt cei ce dăruiesc oamenilor ceea ce știu și ceea ce pot.

...Privesc, mă bucur și plec din fața acestor valori... mai încrezător în mine însumi.”²⁹

Indescifrabil, 14 august: „Expoziția pictorului Traian Diaconescu mi-a lăsat o impresie deosebită. Varietatea temelor, rigurozitatea felului de a se exprima și în special faptul că în tablourile sale sunt peisaje și teme de actualitate din viața noastră mi-au plăcut în mod deosebit.”³⁰

---

²⁷ Ibidem, f. 57

²⁸ Ibidem, f. 58 - 59

²⁹ Ibidem, f. 59 verso

³⁰ Ibidem, f. 60 verso

Indescifrabil, 20 august: „Puține lucruri au darul să impresioneze pe oameni printre acestea se numără și pictura. Dar pictura adevărată este menită să ridice pe om în cele mai înalte sfere de visare și creație. Acest lucru s-a petrecut și cu mine vizitând expoziția domnului avocat Traian Diaconescu.

Prima impresie pe care mi-au lăsat-o tablourile, la o privire sumară a acestora, este aceea că pictorul mânuiește și combină într-un mod foarte fericit culorile, expoziția întâmpinându-te cu un aer de căldură și solemnitate.

Examinând mai atent fiecare tablou în parte, am constatat că pictorul... nu abordează teme abstracte. Și ca urmare este atent la transformările ce survin în permanență în jurul nostru.

Cu lărgă varietate de teme și culori, expoziția place vizitatorului, chiar și celui mai neinițiat și promite alte și alte tablouri...”³¹

Idescifrabil, 8 septembrie: „Având fericirea să vizitez expoziția pictorului Diaconescu, am fost deosebit de impresionat de tablourile expuse, care dovedesc real talent.

Față de talentul atât de remarcabil al pictorului nostru – subsemnatul originar fiind tot din Panciu, nu ne rămâne decât să-i dăm concursul, cumpărând din tablourile preferate și să-i urăm mulți ani fericiți spre a ne dăruî în continuare cât mai multe tablouri frumoase care să reconforteze sufletul”

Familia O.Brânză, 12 septembrie: „Avem fericirea să avem în mijlocul nostru pe pictorul Diaconescu, care ne dă ocazia să distrăm ochii cu arta lui atât de nobilă.”³²

Nicolae Mirodone, 19 septembrie: „Deși cunoșteam lucrările domnului Diaconescu, nu m-am oprit să-mi fac hatârul inimii și am venit să revăd ceea ce cunoșteam.

Sunt și eu un amator de artă și mă simt chemat la fiecare expoziție în rol de confrate sau poate mai puțin.

Lucrările domnului Diaconescu mă impresionează mereu, simt în ele ceva original, sau poate un iz pâncean. De aceea revin mereu cu plăcere asupra lucrărilor... E o notă aparte, o spun cu sinceritate...”³³

Indescifrabil, 20 septembrie: „Frumusețea și sensibilitatea ce emană din aceste mici picături de artă sunt menite să-ți încânte privirile și să-ți purifice sufletul. Privindu-le, simți că trăiești cu adevărat, simți că ai fi în mijlocul tuturor

---

³¹ Ibidem, f. 60 verso - 61

³² Ibidem, f. 61 verso

³³ Ibidem, f. 62

pictorilor renumiți de pe Terra. Dacă te afli în mijlocul acestei mici, dar expresive expoziții, simți că vorbești parcă cu culorile armonios îmbinate, cât și cu peisajele și figurile imortalizate artistic pe pânză.

Sensibilitatea ta sufletească va fi răscolită, liniștea te va cuprinde și devii melancolic. Gândurile-ți zboară departe, undeva într-o cutie cu culori, sau acuarele, ai vrea să fii pensula miraculoasă a pictorului artist. Frumusețea tablourilor te face să trăiești din plin bucuriile vieții, te face să iubești frumosul și poate pentru tine, omule de rând, irealizabilul.

Dacă ai un ochi căruia îi place frumosul, vei vedea până departe, până în neantul sufletului pictorului-artist... Am fost profund impresionat de mica noastră expoziție artistică de artă, care m-a făcut să gust timp de 30 de minute... frumusețea artei, a culorii și talentului”.³⁴

Indescifrabil, 27 septembrie: „În momentul în care m-am apucat să scriu în acest caiet de impresii, am simțit dorința puternică de visare, în care tot subconștientul meu dorea să se dezvăluie, fiind cuprins pe deplin de o extraordinară liniște ataraxică și cum îmi făcusem o imagine asupra conținutului, mi-a fost frică până la sfârșit de o fatală incongruență.

Ne simțim uneori... anihilați de forțele iresponsabile ale naturii, când orice om, oricât de simplu ar fi el, simte nevoia să-și manifeste gândurile și simțămintele prin artă.

Acest lucru vrea să ni-l demonstreze Traian Diaconescu, cu ajutorul penelului și șevaletului, făcându-ne pe noi, vizitatorii, să iubim și să îndrăgim artele frumoase. ...Mișcat profund de aceste frumuseți de artă..., doresc succes deplin în continuare pictorului.”³⁵

Indescifrabil 9 octombrie: „O impresie deosebit de plăcută mi-a făcut expoziția domnului Traian Diaconescu, profesor și avocat, dar, înainte de toate, un om de o rară simțire, modestie și dăruire. Aceste rânduri vor să omagieze nu numai omul și cetățeanul acestui admirabil oraș, dar și artistul.”

Regretatul Florin Muscalu, în calitate de ziarist la „Milcovul”, fără dată: „Orașul Panciu poate cunoscut și astfel: prin pictura lui Traian Diaconescu, fostul student al lui Mihail Dragomirescu. Este și acest fapt un blazon cultural...”³⁶

Între 21 noiembrie și 7 decembrie 1974, Comitetul de Cultură și Educație

³⁴ Ibidem, 62 - 62 verso

³⁵ Ibidem, f. 62 verso, 63

³⁶ Ibidem, f. 63 verso

Socialistă și Centrul de Îndrumare a Creației Populare și a Creației Artistice de Masă al Județului Vrancea au organizat în holul Teatrului „*Maior Gheorghe Pastia*” din Focșani (pe atunci denumit Teatrul „Municipal”) expoziția „*Itinerarii Vrâncene*”. Evenimentul a fost susținut de operele sculptorului Constantin Burtsea și de cele ale pictorilor amatori pânчени Lădaru Volga și Traian Diaconescu.³⁷

Cu acest prilej Traian Diaconescu a reținut atenția vizitatorilor cu 13 picturi în ulei („*Crizanteme*”, „*Copii vin la școală*”, „*Peisaj de iarnă*” I - II, „*Spre creșă*”, „*Pădurea fermecată*”, „*Spre Moșinoaiete*”, „*Interior sovejan*”, „*Lalele*”, „*Ion Heliade Rădulescu*”, „*Mihai Eminescu*” și „*Mihail Kogălniceanu*”).³⁸

Un an mai târziu, același pictor amator a venisat o nouă expoziție la Casa de Cultură din Panciu³⁹, fapt menționat și în presa centrală.⁴⁰ Referindu-se la acest eveniment, ziaristul A. Constantin nota: „*Publicul a apreciat deopotrivă căldura senină emanată de portretele și peisajele pictorului, peisajele detașându-se, cu deosebire, drept veritabile ode ale acelor meleaguri.*”⁴¹

Iubitorii de frumos s-au reîntâlnit cu minunatul univers floral creat de pictor – lalele albe și roșii, trandafiri albi, galbeni și roșii, garioafe, crizanteme, fie așezate în boluri, fie căzute (simbol al existenței trecătoare), însoțite de ceasuri (simbolul trecerii ireversibile a timpului), cărți (simbol al devenirii prin cultură), pensule în pahar (efortul creației) și cești de ceai și de cafea (simboluri ale unor vechi tabieturi și hobby-uri nevinovate). Unul dintre acestea surprinde sublimul gest de a oferi flori, gest cu o multitudine de semnificații de-a lungul unei vieți: o mână dăruiește privitorului un frumos buchet de flori roșii.

Dintre portrete, merită amintite atât cel al lui Dimitrie Cantemir – cu sceptorul în mână, lângă un pupitru pe care se află propriile-i scrieri – cât și cel al lui Ion Heliade Rădulescu, care-și definește astfel existența: „*Eu nu am muncit decât pentru România. Eu nu am scris decât pentru ea.*”

O altă categorie de tablouri expuse au fost cele care prezintă orașul Panciu în decursul transformărilor sale edilitare. În unul dintre acestea, sunt înfățișați doi trecători care se îndreptau către blocurile și casele din depărtare, pe un drum flancat de copaci încovoiați de furtună. Alte două tablouri surprind orașul în miez de iarnă. Casele, blocurile, străzile și ulițele sunt înconjurate de mantia

³⁷ *Ibidem*, f. 14

³⁸ *Ibidem*, f. 15

³⁹ *Ibidem*, f. 19

⁴⁰ *Ibidem*, f. 17

⁴¹ „*Milcovul*”, 15 martie 1975, p. 7

zăpezii, care îmbracă superb copacii și acoperă ogoarele. În zare, liniile de înaltă tensiune vorbesc de la sine despre electrificarea țării. Personaje precum un poștaş, un elev și o femeie dau viață acestor peisaje.

Printre lucrările expuse a figurat și un peisaj montan: înălțimile încărcate de zăpadă încadrează o frumoasă cabană și mai mulți bușteni.

Din această perioadă datează și două icoane înfățișând pe Maica Domnului cu Pruncul; ele sunt pictate după regulile clasice, chipurile celor două personaje biblice impresionând prin tristețea și tragismul pe care-l degajă.

O altă icoană surprinde o altă secvență importantă din Noul Testament, despre care vorbește de la sine citatul inserat în partea din dreapta jos a pânzei: „*Și pogorându-se Petru din luntre, a pornit pe apă spre IISUS, care l-a chemat, dar afundându-se IISUS și-a întins repede mâna, l-a apucat și i-a zis: «Puțin credinciosule, pentru ce te-ai îndoit?» (Ev Matei, cap.14, vers. 29 - 31)*” Mântuitorul poartă un veșmânt de culoare verde și o mantie roșie, astrele pălind datorită aureolei care-I evidențiază natura sacră. În mâna stângă Iisus ține crucea, în timp ce cu cea dreaptă îl prinde de brațe pe Petru, smulgându-l din valurile mării. Din barca aflată undeva prin preajmă, pescarii privesc înmărmuriți întreaga scenă.

În anul următor, Traian Diaconescu avea să picteze mai multe peisaje de iarnă, inspirat fiind de realitățile sovejene. Artistul amator surprinde două personaje feminine, purtând autentice costume populare caracteristice zonei, străbătând plaiurile natale. Gospodăriile sătenilor și modernele edificii turistice coexistă armonios, străjuite fiind de arborii impunători, încărcăți de zăpadă. Într-un alt tablou, cu tematică asemănătoare, peisajul hibernal este însuflețit de un cuplu din partea locului: bărbatul, cu o traistă-n băț și cu o sticlă în mână, al cărui conținut justifică euforia afișată, provoacă disperarea femeii, care merge în urma lui și cu capul plecat conform cutumei sacrosante din mediul rural românesc.

În 1977, Traian Diaconescu avea să participe la concursul de artă plastică desfășurat în cadrul etapei de masă a Festivalului Național al Educației și Culturii Socialiste „*Cântarea României*”, primind premiul I.⁴²

În organizarea Centrului de Îndrumare a Creației Populare și a Mișcării Artistice de Masă Vrancea (printre instructori numărându-se și pictorul Gheorghe Zaiț), în martie 1978, în holul Cinematografului „*Lepșa*” a fost vernisată expoziția de artă plastică și artă populară a artiștilor plastici și creatorilor populari vrânceni.

Printre participanții la această manifestare s-a numărat și pictorul amator

---

⁴² *Ibidem*, f. 66

Traian Diaconescu, lucrările expuse fiind în număr de 6: „*Portret de fată*”, „*Moara din Ghimicești*”, „*Natură statică*”, „*Peisaj de iarnă*”, „*Femeia în industrie*” și „*Peisaj din Mușunoaia*”⁴³.

În zilele de 5 și 6 mai 1979 a avut loc etapa interjudețeană a Festivalului Național „*Cântarea României*”, juriul central acordând premiul I lui Traian Diaconescu, acesta concurând la Secțiunea Artă Plastică cu tabloul „*Horia, Cloșca și Crișan*”.⁴⁴

Dintre tablourile realizate în acest an de pictorul pâncean, două rețin atenția în mod deosebit. Primul dintre ele, intitulat „*Paloșul Moldovei. 1457 - 1504*” îl înfățișează pe marele Ștefan-Vodă într-o ipostază emblematică pentru întreaga sa domnie: cu ochii arzători ațintiți către viitorul pământului peste care domnește, cu fruntea brăzdată de grijile tumultosului prezent (reliefându-se astfel extrem de puternica personalitate a voievozului) și cu sabia în mână, cu care a apărat creștinătatea jumătate de veac și cu care a garantat propășirea fără precedent a neamului său.

Cel de-al doilea tablou redă atmosfera caracteristică unui atelier de pictură, din care nu aveau cum să lipsească șevaletul, o lucrare neterminată și una finalizată, masa cu cărți. Legătura intrinsecă dintre pictor și actul creației, pe de o parte și sursa de inspirație – realitatea înconjurătoare, pe de altă parte – este redată – pe cât de simbolic, pe atât de firesc – de existența unor ferestre larg deschise, care dezvăluie panorama unei localități. Mai mult decât sigur, acesta a fost universul intim în care Traian Diaconescu și-a realizat tablourile... Creator și iubitor de frumos, Traian Diaconescu nu a fost preocupat de vânzarea propriilor tablouri, ci de a le face să fie cât mai accesibile publicului larg; dacă totuși și-a vândut din lucrări, ele au fost cu siguranță puține la număr, făcând acest lucru doar pentru a-și procura culorile și pânzele și pentru a înrăma tablourile, pensia nepermițându-i întotdeauna asemenea cheltuieli.

Cert este că majoritatea covârșitoare a tablourilor sale au fost donate Casei de Cultură, Bibliotecii, Școlii Generale și Liceului „*Ioan Slavici*” din Panciu, precum și Primăriei acestui oraș. Lor li se adaugă cele dăruite de către pictor rudelor, prietenilor și cunoscuților.

La 25 decembrie 1974, directorul Casei de Cultură din Panciu îi cerea lui Traian Diaconescu, cu titlu de donație, pentru această instituție „...*un număr de câteva (câte doriți) tablouri, pentru decorarea permanentă a clubului instituției*”

---

⁴³ *Ibidem*, f. 1 - 1 verso

⁴⁴ *Ibidem*, f. 66

noastre. *Facem acest apel călduros, întrucât ne-ați făcut această promisiune cu câțva timp în urmă*".⁴⁵

La 22 noiembrie 1975, pictorul a donat Casei de Cultură din Panciu optsprezece tablouri: „*Femeie culegând porumb*”, „*Natură moartă: ochiul boului cu mere și struguri*”, „*Maci roșii*” (I - II), „*Flori de cireș cu lalele*”, „*Avram Iancu*”, „*Horia, Cloșca și Crișan*”, „*Vasile Alecsandri*”, „*Peisaj de primăvară: la margine de râu*”, „*Cercetător de bogății naturale*”, „*Peisaj de iarnă*” (I - IV), „*Peisaj de vară*”, „*Peisaj păncean*”, „*Maci cu vin de Panciu*”, „*Maci cu ceșcuță roșie*”.⁴⁶ Doi ani mai târziu, conform mărturiei regretatului ziarist Florin Muscalu, gestul mărinimos al lui Traian Diaconescu avea să se repete: „*Într-unul din holurile Casei de Cultură din Panciu există o expoziție plastică permanentă. Despre ce este vorba? Pictorul păncean Traian Diaconescu, astăzi pensionar, a donat o parte din tablourile sale așezământului de cultură, lucrări la care adaugă altele noi, pe măsura realizării lor*”.⁴⁷

Tot la 22 noiembrie 1975, Biblioteca pănceană solicita pictorului amator „...a dona... câteva tablouri din lucrările dvs. personale de pictură”.⁴⁸

La 1 decembrie 1977, conducerea Liceului „*Ioan Slavici*” Panciu înainta pictorului amator Traian Diaconescu următoarea adresă: „*Se găsește la școala noastră tabloul cu subiectul „Suntem o națiune liberă și independentă. 1877”, creație a dvs., pe care ni l-ați împrumutat în primăvara acestui an (1977) spre a reintegra ciclul de figuri istorice, care pavoazează holul liceului. Noi, dorind a-l poseda în continuare, vă rugăm insistent să ni-l dați definitiv în zestre Liceului „Ioan Slavici” cu titlul de donație. În caz afirmativ, vă mulțumim și vă rugăm să fiți încredințat că el va fi păstrat și la noi cel puțin tot atât de bine ca și la dumneavoastră*”.⁴⁹

Documentația aflată la dispoziție permite reconstituirea concepției despre pictură a lui Traian Diaconescu. Una dintre cuvântările sale, ținute la vernisajul unei expoziții (nedată) face dovada faptului că pictorul amator păncean vedea în pictură o modalitate excelentă de manifestare a patriotismului: „*Unul din adevărurile cele mai sesizabile ale artei din toate timpurile și de oriunde a fost*

⁴⁵ *Ibidem*, f. 9

⁴⁶ *Ibidem*, f. 8

⁴⁷ Florin Muscalu, *Însemnări despre „Localismul creator”*. Casa orășenească de cultură Panciu, în „*Milcovul*”, nr. 1659, 6 august 1977, p. 4

⁴⁸ D.c.p., f.7

⁴⁹ *Ibidem*, f. 6

patriotismul. Creatorul de artă cu sufletul său sensibil la tot ce este mare și frumos a priceput, mai mult ca oricare altul, că între el și poporul din care face parte există o legătură intimă indestructibilă. Iar cunoașterea și înțelegerea vieții acestui popor s-a dovedit pentru el de o fundamentală importanță în procesul de creație. ...patriotismul este... o trăsătură firească ce există în ființa fiecărui locuitor al acestei țări, de aceea și prezența lui în opera de artă trebuie să fie tot atât de firească. ...patriotismul... trebuie să reiasă din calitatea lucrului pe care îl facem, din conștiinciozitatea cu care lucrezi și mai cu seamă din sinceritatea care se degajă din opera ta. Înainte de toate să ai convingerea că ceea ce faci este bun, că lucrul cu care te prezinți în public fiind apreciat ca frumos este prezumția că va fi apreciat și de alții la fel...

Eu personal nu sunt împotriva modernismului în artă, dar pictorul modern trebuie să creeze valori valabile, reale, în pas cu evoluția culturală generală. Pictorul trebuie să-și lărgească și să-și diversifice tematica prin anexarea universului... citadin...

Lucrările pictorului – spunea Traian Diaconescu – trebuie să fie cizelate îndelung, cu migală și răbdare.”

„În lucrările noastre să se vadă apartenența noastră la viața întregului pământ românesc...”, afirma pictorul pâncean. „Pictorul nu trebuie să fie izolat de lumea înconjurătoare. El trebuie să fie foarte receptiv la bogăția de sensuri atribuite de contemporani existenței.

El trebuie să fie sensibil la cerințele vremii pe care în modul său specific trebuie să le exprime, stăpân fiind pe o intuiție sigură și în contact cu întreaga cultură românească.

Artistul trebuie să aibă simțul măsurii și al cumpătării.

Pictând, artistul trebuie să fie el însuși pătruns de o emoție – emoția estetică, în momentul când lucrează el trebuie să trăiască împreună cu lucrurile și ființele pe care le pictează. Și astfel să asiste la transfigurarea lor și integrarea lor în alt univers decât cel știut. Astfel ca lucrările ieșite din pensula sa să capete o înfățișare fabuloasă, cu o structură nouă, schimbată într-un nou cosmos, dar la fel de frumos, ba chiar mai frumos decât acela. Artistul creînd acest nou cosmos al său, trebuie permanent să aibă trează în conștiința sa ideia și convingerea că se poate realiza acest țel nobil, nu prin trucuri, nici prin inflexiuni savante ale desenului, sau prin plâsmuiți bizare, nici printr-un colorit exagerat, ajuns chiar la paroxism... și nici măcar prin mimarea primitivismului sau a oricărei alte influențe la modă.

Artistul pictor amator trebuie să rămână credincios picturii adevărate,

tradiționale... să smulgă pastei de ulei colorate străluciri miraculoase, în scopul de a face ca materia să vorbească de contemporaneitate, de tradiția și de pământul patriei noastre. Numai în acest fel amatorul va putea obține o autentică și puternică trăire a actului creator, puternic concentrat înăuntru și temperat stăvilit în afară, ceea ce va da noblețe lumii închipuite de el.

Pictorul amator trebuie să-și făurească cu răbdare și cu sinceritate opera, ca valoare a patrimoniului național. ...Artistul pictor are misiunea sacră și patriotică să dea în lucrările sale străluciri de diamante realității, să insuflă privitorilor acea emoție estetică de care el însuși a fost animat în momentul creației. El are misiunea să facă oamenilor viața mai frumoasă pe pământ, iar pe om mai înțelegător”.⁵⁰

La rândul ei, corespondența purtată de artistul Nicolae Mirodone cu pictorul păncean oferă o serie de informații referitoare la modul în care Traian Diaconescu privea rostul și utilitatea artei.

Într-o scrisoare trimisă acestuia din urmă în 1973, pe când satisfăcea stagiul militar, Nicolae Mirodone mărturisea: „Cu plăcere îmi aduc aminte de acele ore plăcute (de câte ori) în atelierul dvs. înconjurați de lucrări, discutând filosofia și teoria artei... Ultima lecție a fost cea mai vie, mai puternică, mai adevărată.”⁵¹ ...Un oarecare nu ar fi făcut ceea ce faceți dv. Nu i-ar mai fi trebuit pictură la bătrânețe. Ar fi fost mulțumit și fericit că a chinuit o viață întreagă și acum are de toate odihnindu-se. Spiritul dv. v-a trădat pe față iubirea pentru frumos.

Trebuie să faceți o expoziție cu toate lucrările dv. Este ceva în lucrările dv. care mă fascinează. O mare pasiune și sinceritate impusă lucrărilor nu se poate să vă dezmință. E ceva cald ce merge la inimă privind lucrările dv. Știu că dv. faceți pictură pentru că altfel nu ați putea fi fericit, nu ați putea trăi. Totul vă e o necesitate. Asta e un lucru mare. Sunt gelos pe dv. pentru acest lucru.”⁵²

Scrisoare de răspuns a pictorului păncean se poate constitui într-o adevărată pledoarie pentru capacitatea artei chiar la nivel de amatorism – de a sluji ideile mari și frumoase ale existenței omenești: „...trebuie să oferim în lucrările noastre frumosul adevărat, pe care noi înșine îl apreciem ca atare, în mod cu totul sincer. Și să luăm din natură și din viață acest frumos. ...sinceră trebuie să fie și activitatea artistică. Iar motorul ei nu trebuie să fie o simplă pasiune, care poate la un moment dat să crească sau să scadă în intensitate, ci

⁵⁰ Ibidem, f. 22 - 23

⁵¹ Ibidem, f. 45

⁵² Ibidem, f. 46 - 46 verso

să fie o necesitate...

Și aceasta a fost calea pe care eu am urmat-o în mod consecvent în lucrările mele. Și tot aceasta este ideea pe care o recomand acelora care doresc să stea de vorbă cu mine, care mă socotesc cel mai modest mântuitor al culorilor și liniilor și care nu cred că am putut să ajung a realiza frumosul în artă așa cum am dorit.

Eu însă mă declar mulțumit că încercările mele le-am realizat pe calea cea adevărată, naturală și sinceră, urmând ca alte persoane să se pronunțe asupra noului și autenticului din încercările mele.

Vârsta mea septuagenară mă autorizează să cred că frumosul în artă este o variantă a frumosului din natură și din viață. ...Arta trebuie să fie în serviciul societății, s-o ajute să se înfrumusețeze, să o înobileze. ...Arta trebuie să contribuie la desăvârșirea omului... ...M-am străduit să merg pe cărarea bătătorită de înaintași, dar să nu neglijez cu totul principiul evoluției și să introduc în mod consecvent noul și autenticul.”⁵³

Traian Diaconescu a dat viață pânzelor sale printr-o laborioasă mânăuire a culorii pentru că a iubit frumosul și a intuit că îl poate făuri, dând astfel un sens aparte existenței sale. Dovada acestui fapt o constituie dedicația care însoțește unul din tablourile sale, realizat în primăvara anului 1973 și dăruit unui copil născut cu puțin timp în urmă: „*Dăruiesc de nașterea lui Ionuț acest tablou, pe care l-am depus pe fruntea lui ca un simbol al strădaniilor înaintașilor săi pentru viitorul fericit al urmașilor. Această dedicație este făcută să fie citită de dânsul când el va putea silabisi și când va putea înțelege sensul ideii dintr-însa.*

Și atunci își va aduce aminte că autorul florilor de pe verso a trăit cândva și că existența lui n-a fost numai o simplă plăsmuire.”

Încercarea de aducere aminte a faptelor și gândurilor lui Traian Diaconescu – făcută în rândurile de față – este menită să readucă la cunoștința pâncenilor o pagină din trecutul orașului, scrisă de unul din cetățenii deosebiți ai acestuia, adesea pe nedrept uitați.

---

⁵³ *Ibidem*, f. 20 - 21 verso

II. ETNOGRAFIE

MORĂRITUL ÎN VRANCEA. ASPECTE SOCIAL-ECONOMICE CU CARACTER GENERAL

David Mădălin

Apariția și evoluția instalațiilor țărănești pentru prelucrarea diferitelor produse agricole au evoluat din unelte casnice de mână, în raport direct cu ocupațiile de bază și evoluția relațiilor de schimb, în cadrul structurilor economico-sociale ale epocii¹.

În domeniul prelucrării produselor agricole un meșteșug de străveche tradiție în Vrancea arhaică a fost morăritul despre care documentele istorice ne oferă numeroase informații. Este vorba de meșteșugul specializat și nu de ocupația casnică de măcinare a semințelor cu ajutorul uneltelor din propria gospodărie.

Morăritul era practicat de meșteri morari cunoscători ai tehnicii de măcinare a boabelor cerealiere, în instalații tehnice acționate hidraulic².

Folosirea apei, care înlocuia forța umană și cea a animalelor de tracțiune constituie desigur un pas important și o inovație inegalabilă în evoluția acestui mecanism. Noua sursă este accesibilă indiferent de altitudine, zonă sau anotimp-desigur excluzând conștient zonele de stepă, relieful montan propriu-zis, iar în privința timpului perioada înghețului-varianțele de mori de apă de diferite tipuri, atestate pe teritoriul țării noastre întărind cele afirmate³.

---

¹ Ovidiu Dan-Dorin, Praoveanu Ioan, *Instalațiile de tehnică țărănească din zona Bran (secolele XVI - XIX)*, în *Studii și comunicări de istorie a civilizației populare din România*, vol. II, Sibiu, 1981, p.181

² Praoveanu, Ioan, *Etnografia Poporului Român*, în *Colecția Cursuri Universitare*, Ed. Paralele 45, București, 1998, p.166

³ Hoffmann, Herbert, *Moara plutitoare. Contribuții la studiul dezvoltării, răspândirii și funcționării unui mecanism complex de prelucrat cereale*, în *Studii și Comunicări a civilizației populare române*, vol II, Sibiu, 1981, p.126

Morile de apă, atât de importante în viața economică a populației au fost întemeiate de regulă la vaduri, la marginea râurilor. Îmbinând vechile râșnițe, ele se găsesc pretutindeni pe pământul românesc. Atâția oameni de la sate își iau numele de la ocupația lor de morari: Moraru, Morărescu etc.⁴.

Tehnologia prelucrării produselor cerealiere este ilustrată în *Rezervația de Arhitectură și Tehnică Populară Crângul Petrești* de grupul tematic al instalațiilor de măcinat, respectiv al morilor de apă de la Răiuți și Răchitașu de pe Valea Milcovului, Spulber de pe Valea Zabalei și Putna de pe Valea Putnei.

Construcții deosebite ca stil arhitectural și materiale utilizate⁵, aceste mori, reprezentative pentru zona de proveniență și având valoare de arhetip completează fericit tematica rezervației. Aceste instalații pun în evidența două tipuri de moară: unul cu roată orizontală sau cu „titirez”, având aducțiuni inferioară și transmisie directă la pietre și unul cu roată verticală prevăzută cu cupe având aducțiunea superioară, al doilea tip fiind mai evoluat și mai eficient decât primul.

Ce aduc însă nou aceste mori din Muzeul Satului Vrancean ca mecanism de funcționare față de râșniță?

Mecanismul de mișcare a pietrelor rămâne același, însă punctul de mișcare se coboară mai jos, unde se așteaptă căderea apei, care înlocuiește forța mușchilară a omului⁶. Apa cade pe paletele roții orizontale, de mici dimensiuni (în speță pentru morile din comunele *Reghiu* și *Andreiașu*), având o dispoziție dreaptă. Roata morii („titirezul”) se învârtă în plan orizontal și mișcă fusul morii care are o dispoziție perpendiculară față de roată. Acesta este elementul creator. Este suplimentată forța naturală a apei în cădere prin intermediul acestui sistem hidraulic nou. De asemenea, observăm că moara nu mai e mobilă, cum era cazul cu râșnița, ci imobilă. Randamentul ei nu mai e așa mic, ci cu mult mai mare. Am putea spune că și sub raportul calității făinii măcinate se obține un progres remarcabil.

În lumina celor relatate anterior, putem spune că moara cu titirez constituie

⁴ Carabiș, Vasile, *Morile și pivele de pe Valea Jelesului (Județul Gorj)*, în CIBINIUM 1967/1968, p.197

⁵ Bucur, Corneliu, *Aspecte social-economice ale practicării morăritului în partea de sud-est a Banatului*, în CIBINIUM – Studii și materiale privind Muzeul Tehnicii Populare din Dumbrava Sibiului, Sibiu, 1967/1968, p.197

⁶ Chelcea Ion, Dinita Gheorghe, *Instalații Tehnice țărănești în Muzeul Satului*, în Studii și Cercetări, Muzeul Satului, București, 1981, p.120

din punct de vedere tipologic tocmai acea formă de folosință hidraulică care posedă o capacitate maximă de adaptabilitate la condițiile unui debit mic, dimensiunile unor exemplare, în adevăratul sens „*miniaturale*” asigurând funcționarea morii, în prezența unui curs de apă scăzut⁷.

Observațiile prilejuite de cercetarea morilor mai sus menționate, devenite exponate muzeale, constituie un argument în sprijinul tezei necesității cunoașterii nu numai a unelei și produsului său, ci prin mijlocirea acestora, a însăși vieții producătorului de cultură materială sau spirituală, individual sau colectiv. Comparând condițiile geografice care au favorizat, dacă nu generalizat chiar tipul instalației întâlnite în zonă și randamentul lor cu cele caracteristice altor zone geografico-etnografice, concludem existența unei relații cauzale directe între tipul instalației stabilit de condițiile geofizice și geografice, randamentul acestuia și forma de proprietate.

Așa cum reiese din însăși denumirea locală, aproape generală în zonele de frecvență ale acestui tip de instalație „*râșnișă*”, randamentul său este total necorespunzător pentru ca un număr redus de instalații să poată satisface nevoile tuturor gospodăriilor comunei. În aceste condiții se impune în mod obiectiv construirea unui număr de mori al cărui randament comun să corespundă necesităților generale⁸. De asemenea, ipoteza admiterii în această zonă a unei mori pentru fiecare gospodărie trebuie exclusă de la început ca fiind practic imposibilă datorită, în primul rând condițiilor de mediu (debitul apelor). Rezultă de la sine ca absolut obiectivă și necesară ideea asocierii mai multor gospodari la construirea și folosirea, în comun, a unei mori. Aceasta face mult mai rentabilă din punct de vedere material, pentru fiecare dintre asociați, unirea forțelor și mijloacelor pentru construirea și exploatarea morii⁹.

Coproprietarii sunt solidari în a întreține moara cu muncă și cheltuială, proporțional cu cota parte a lor. La moară nu este sezon. Măcinatul se face tot timpul anului. Macină omul atât cât are, la orice oră din zi și din noapte, dar de obicei se macină ziua. Moara *umblă* sau *merge* și moara *stă* când e stricată sau nu are apă destulă. Când e lume multă, la moară e *năvală*. De aici și expresia „*pe rând ca la moară*”¹⁰.

Odată admisă ideea necesității acestor întovărașiri, se poate constata pe

---

⁷ Hoffmann, Herbert, *op.cit.*, p.127

⁸ Bucur, Corneliu, *op.cit.*, p.202

⁹ *Ibidem*, p.205

¹⁰ Carabiș, Vasile, *op.cit.*, p.240

baza cercetărilor întreprinse, că ele se realizau conform criteriului „*bunei înțelegeri*” În ceea ce privește numărul de întovărășiți în momentul temeliilor unei noi mori, situația este diferită de la o comunitate la alta¹¹, în funcție de potența economică, atât individuală cât și colectivă a participanților la această acțiune.

Bineînțeles că rămâne să aprofundăm, într-o cercetare ulterioară, acest aspect al organizării sociale a industriei morăritului țărănesc, care s-a dovedit a fi, pe acest plan, rezultatul interacțiunii constante a factorilor economici, geografici și politici. Putem concluziona însă că valoarea documentară a instalațiilor de morărit, nu se limitează exclusiv la prezentarea aspectelor etnografice legate de procesul tehnic de producere a bunurilor, tipologia uneltelor sau instalațiilor, ci se referă în aceiași măsură la cunoașterea formelor de existență social-istorică ale acestora.

---

¹¹ Bucur, Corneliu, *op.cit.*, p.206

III. PATRIMONIU

BISERICA DIN BONȚEȘTI

Lelia Pavel

În partea de vest a comunei Cârligele, lângă pădure se află satul Bonțești, a cărui vechime pe pierde în istorie în epoca pietrei, aici descoperindu-se urme neolitice de tip Cucuteni¹, unele dintre ele expuse în Muzeul Vrancei din Focșani.

Inițial, satul a fost cunoscut drept comuna Bonțești din regiunea dealurilor aparținătoare de județul Râmnicu-Sărat „*aflată în partea nordică a județului, la 35 km spre nord de orașul Râmnicu Sărat, ... la 4 km spre N-V de comuna Cotești, reședința plășei...*”² și era compusă din satele Bonțești și Dălhăuți.

Actualmente, este sat component al comunei Cârligele, al cărui nume ar proveni, după unii bătrâni, de la un locuitor al satului – Bontea, iar, după alții, de la familia Bonțescu, cea care deținea o proprietate în zonă, ce se întindea până în satul Bonțești.³

Întrucât nu se găsesc mărturii documentare din care să aflăm numele celui care a înființat satul, adică un strămoș cu numele de Bontea la care adăugat sufixul „-ești”, să dea numele satului, ni se pare mai plauzibilă ipoteza potrivit căreia acesta ar proveni de la dealurile din împrejurimi cunoscute ca „*boante, ciunțite*”.⁴

Prima mențiune documentară, care ne permite să aflăm de numele satului Bonțești, o constituie un document din categoria daniilor pe care voievozii le făceau unor dregători în schimbul serviciilor făcute domniei. Documentul a fost emis de cancelaria domnitorului Țării Românești de la Târgoviște, datat 16 martie 1520 (7028), prin care Matei Basarab întărea lui Căzan paharnic și fratelui său

---

¹ Eugen Comșa, **Date despre descoperirile neolitice din nord-estul Munteniei**, în „*Studii și comunicări*” – Vrancea, vol.IV, București, 1981, p.12, p.15

² G.I. Lăhovary, **Marele dicționar geografic al României**, vol.I, fasc.III, Belciugul – Botoșani, stab.-grafic J.V. Socecu, București, 1898, p.523

³ I. Budescu, **Monografia comunei Cârligele**, Vrancea, 1979, p.47

⁴ *Ibidem*, p.48

Sahat mai multe moșii printre care și Bonțești.⁵

Printr-o poruncă a lui Alexandru voievod, domnul Țării Românești, emisă la 10 mai 1576 (7084)⁶, se întărea stăpânirea papei Drăgușin și altora asupra unor părți de moșie la Bonțești.

Câțiva ani mai târziu, la mâna lui Mitrea mare vornic este dat un document de întăritură de moșii și țigani, la 27 februarie 1586(7094)⁷, pentru mai multe moșii în Săhăteni, greci, Tătărăi, în care este menționat și Bonțeștii.

Din anul 1615 (7123), mai 29,⁸ datează un „*uric slovenesc coojnec făcut de Radul Vodă*” pentru popa Stoică (Stoian) pentru partea lui din moșie tot de la Bonțești. Deci, iată că, la 1615, un preot Stoica (sau Stoian) din Bonțești stăpânea moșii, vii, păduri, într-o serie de sate vecine, dar și în Bonțești. Existența unui preot la începutul secolului al XVII-lea, presupune atestarea unei comunități religioase puternice care și-a înălțat un lăcaș de închinăciune, ce dăinuie și astăzi.

Biserica se află în partea de nord-vest a satului, pe un bot de deal, datând din veacul al XVII-lea, secol în care, în ținutul Vrancei, s-au construit numeroase și memorabile creații artistice, rezultate ale unor inițiative ctitoricești fie ale domnitorilor, fie ale unor dregători, dar, în mare parte, ale colectivității sătești. Un alt argument în favoarea încadrării monumentului de la Bonțești în rândul acestor construcții ni-l oferă înscrisul în piatră amplasat deasupra intrării în pronaos: 1702, an pe care noi îl considerăm că este acela în care s-a finalizat construcția bisericii.

Pisania, pictată⁹ pe peretele de vest al pronaosului deasupra intrării, menționează că: „*În numele Tatălui și al Fiului și al sfântului Duh. Data zidirei acestui Sf. locaș, cu hramul Sfinții Voievozi fiind necunoscută..., să socotea din tradiția locului a fi data de la finele secolului al XVII-lea. Se păstrează sculptat în exterior anul 1702, necunoscând lucrările aici*” Conform pisaniei, biserica a fost începută la finele veacului al XVII-lea, construcția acesteia terminându-se la începutul secolului următor, posibil în 1702, an săpat în piatra portalului.

Sursele documentare nu ne permit datarea exactă a monumentului, în

⁵ Direcția Generală a Arhivelor Statului, Indice Cronologic nr. 3, **Episcopia Buzăului**, București, 1958, p.13, nr. 5

⁶ **Catalogul documentelor Țării Românești. 1369 - 1600**, Secția istorică de la Arhivele Statului din București, București, Cartea Românească, 1947, p.160, nr. 1096

⁷ *Ibidem*, p.24, nr.143

⁸ *Ibidem*, vol.II, 1601 - 1620, București, 1974, p.350, nr. 687

⁹ Pisania a fost transcrisă după cea pictată în pronaos

schimb ne ajută să încadrăm în timp satul și sătenii, care de cele mai multe ori sunt principalii ctitori ai lăcașului înălțat pentru nevoile lor religioase.

Aceste surse documentare, completate la rândul lor de puținele slove ale pisaniei cum afirmam, la care adăugăm caracteristicile tipologice și de plan ale bisericii, ne ajută să încadrăm începutul construcției la finele secolului al XVII-lea și terminarea ei la începutul veacului următor.

De-a lungul timpului, clădirea a suferit mai multe reparații: în anul 1779 s-au făcut sub îndrumarea stareșului Eftimie de la schitul din Dălhăuți, în anul 1827 s-a reparat de către Teoctist, iar în 1827 de starețul arhimandrit Dionisie.¹⁰

Și, pisană, continuă cu alte precizări: „*Ulterior i s-au adus următoarele îmbunătățiri sub conducerea preotului paroh al Consiliului Parohial și cu contribuția enoriașilor în 1930, s-au refăcut acoperișul în 1956 s-au consolidat și reparat zidăria și tencuielile avariate de cutremurul din 1940; în 1958 s-a pictat „în tempera” Episcop al Buzăului fiind P.S.Dr.Antim Angelescu.... Pictor Vasile Pascu din Focșani. S-a sfințit azi 15 noiembrie 1959*”

Întrucât lăcașul a fost afectat de seismele din anii 1977 și 1986, au fost necesare noi lucrări de consolidare și reparații (centuri și sâmburi din beton, rostuirea cărămizilor din câmp, tencuieli interioare și exterioare) care au început după anul 1988 și s-au finalizat în 1995.

O alee în pantă conduce până la intrarea în biserică. Monumentul se remarcă prin armonia proporțiilor, dar și prin frumusețea aparatului decorativ.

Edificiul se înalță pe un plan navă (Planșa 1), realizat pe sistem constructiv obișnuit, cu soclu-fundație (având grosimea de 2 m) din cărămidă presată, de tip vechi, iar pereții din zidărie de cărămidă și mortar de var, atingând grosimea de 1,30 m.

Meșterii constructori au păstrat tradiționala dispoziție a spațiului interior impusă de cerințele ritului creștin în: pronaos, naos și altar.

Un ancadrament sculptat în piatră (fig. 1) încoronează intrarea. A fost decorat cu baghete puternic profilate care, la partea superioară, se întretaie cu altele orizontale, formând o grilă decupată în trepte deasupra ușii. Accesul în interiorul spațiului liturgic se face printr-o ușă din lemn montată în cadrul respectiv.

Pronaosul de plan dreptunghiular, amplasat pe latura vestică a construcției, este iluminat de ferestrele montate în golurile pereților de nord și de sud.

Un zid străpuns de intrarea semicirculară, mărginită de doi stâlpi din

---

¹⁰ G.I. Lahovari, *op.cit.*, p.523

zidărie, semiangajați, având grosimea de 1,50 m, desparte pronaosul de naos permițând circulația enoriașilor dintr-un spațiu în celălalt. Iluminatul este identic cu cel al pronaosului.

Bolți țesute din cărămidă, var și nisip căpătând forme sferice, sprijinite pe arce și pandantivi, acoperă cele două încăperi.

Un alt perete despărțitor, tot din zidărie, ținând locul tâmplei, separă naosul de absida altarului – accesul fiind posibil prin cele trei deschideri în care s-au montat ușile împărătești și cele diaconești.

Absida altarului, aflată în decroș față de naos, circulară în interior și poligonală în exterior, a fost acoperită cu o semicalotă racordată pe arce și pandantivi. Pe latura sudică, în dreptul vestmăntarului, s-a montat o ferestruică, iar, mult mai târziu, s-a amplasat o ușă din lemn ce face legătura spațiului liturgic cu exteriorul. În plin centrul laturii estice, o fereastră lasă lumina să pătrundă în altar.

Pereții interiori ai bisericii s-au tencuit și pictat în frescă în anul 1995, când s-au încheiat ultimele reparații.

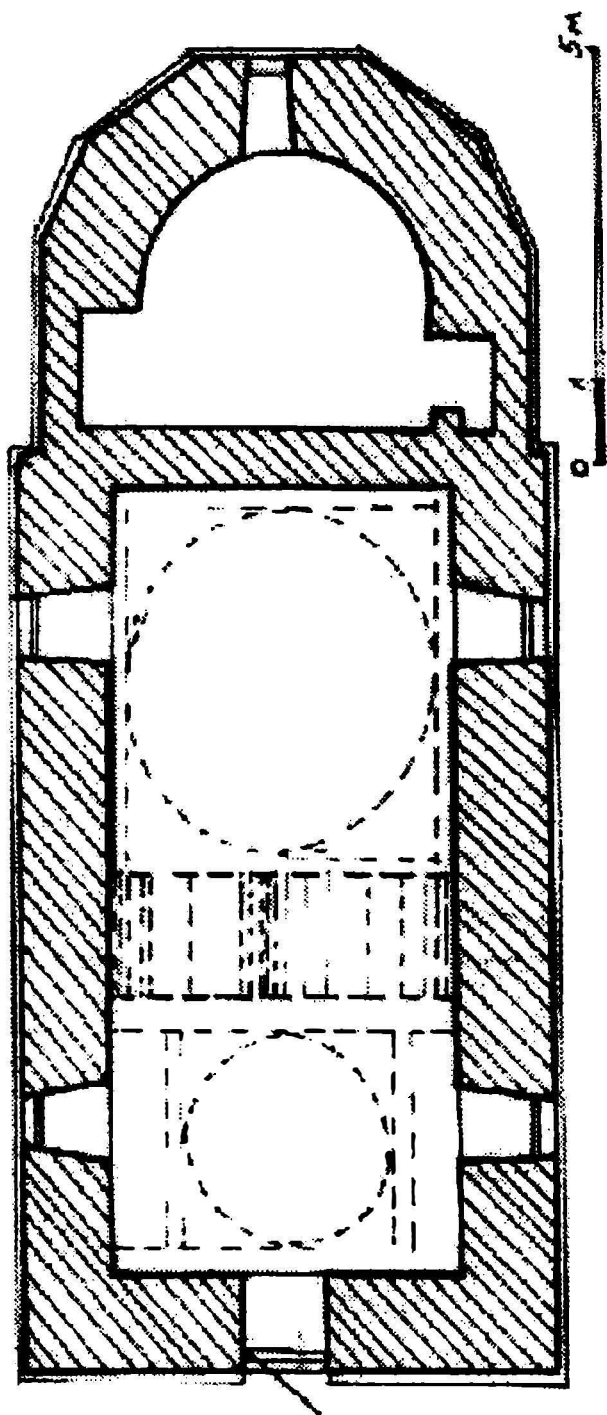
Fațadele sunt încrustate de un șir continuu de arce verticale (fig. 2) în profil ce se ridică pe un tor rotunjit, puternic reliefat, care înconjoară biserica deasupra temeliei, iar, în partea superioară, se înalță până aproape de cornișă. Arcele realizate, ca și celelalte profile, din cărămidă aparentă, semirostuită, conferă construcției o frumusețe și o expresie specifică, individuală.

Cornișa (fig. 3), formată dintr-o succesiune de brâuri din cărămizi dispuse în muchii, asigură, împreună cu arcele zidurilor, o suplețe deosebită bisericii.

La plastica fațadelor contribuie și ancadramentele ferestrelor, din piatră, care au primit același decor ca al portalului, baghete puternic profilate ce formează o grilă la partea superioară.

Acoperișul, confecționat din tablă pe șarpantă de lemn, în patru ape, cu rolul de a acoperi întregul edificiu, este străpuns de turla ce răsare direct pe pronaos. (fig. 4). Turla octagonală, realizată din scânduri învelite în tablă, este deschisă pe patru fețe (în care s-au montat obloane) și prezintă un acoperiș sub forma unui bulb învelit în tablă, timbrat de o cruce din fier asemănătoare cu cea de pe altar.

Așezată în mijlocul cimitirului, sus, pe culmea dealului, biserica se profilează cu mândrie dominând valea în care s-au așezat oamenii satului, mărturie certă a aceleași măsuri a timpului, constituind o valoare științifică atât prin vechime, dar și prin elementele arhitectonice, tehnice, decorative și tipologice deosebite.

Planşa 1 - Bontesti, plan biserică

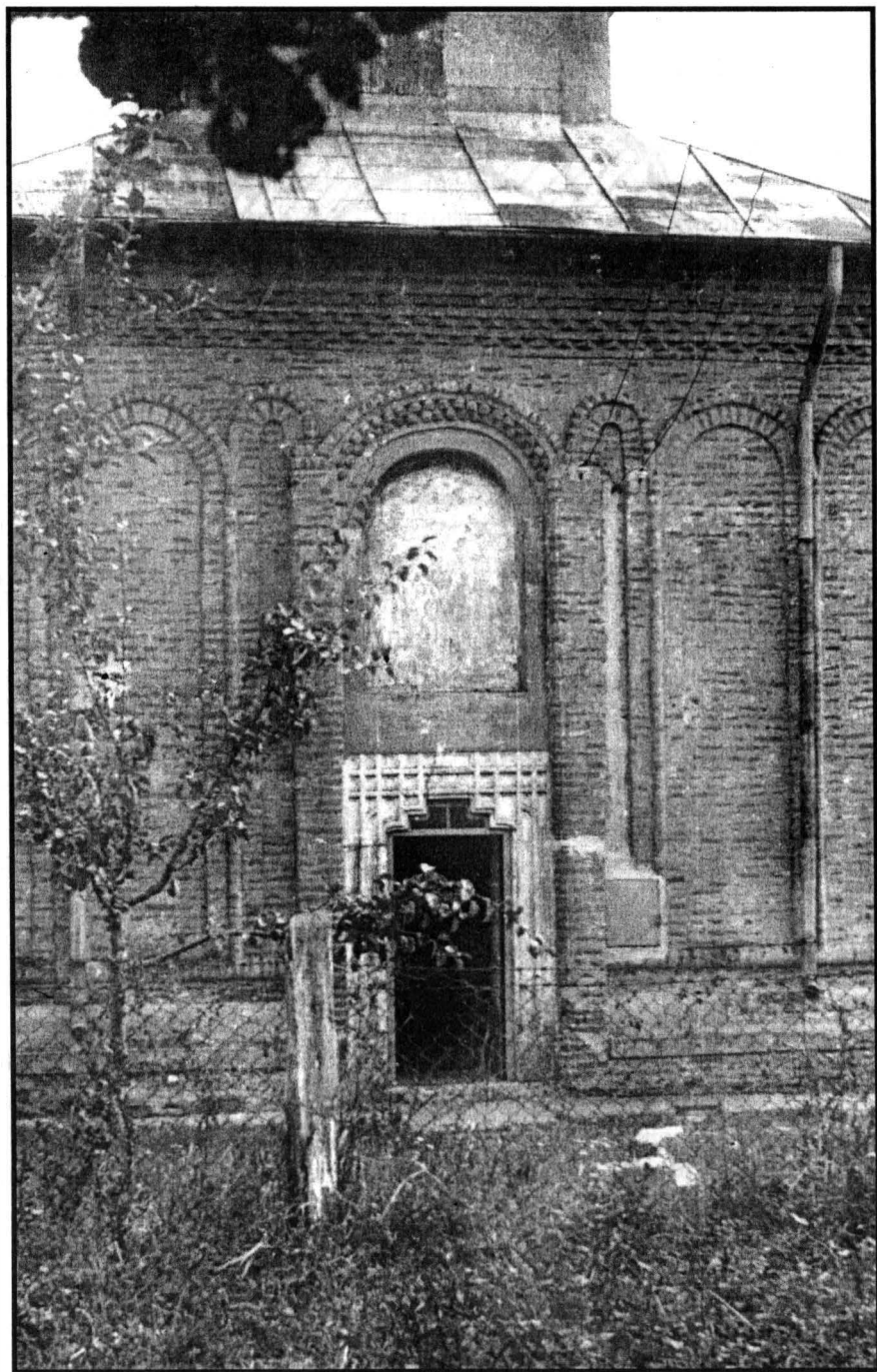
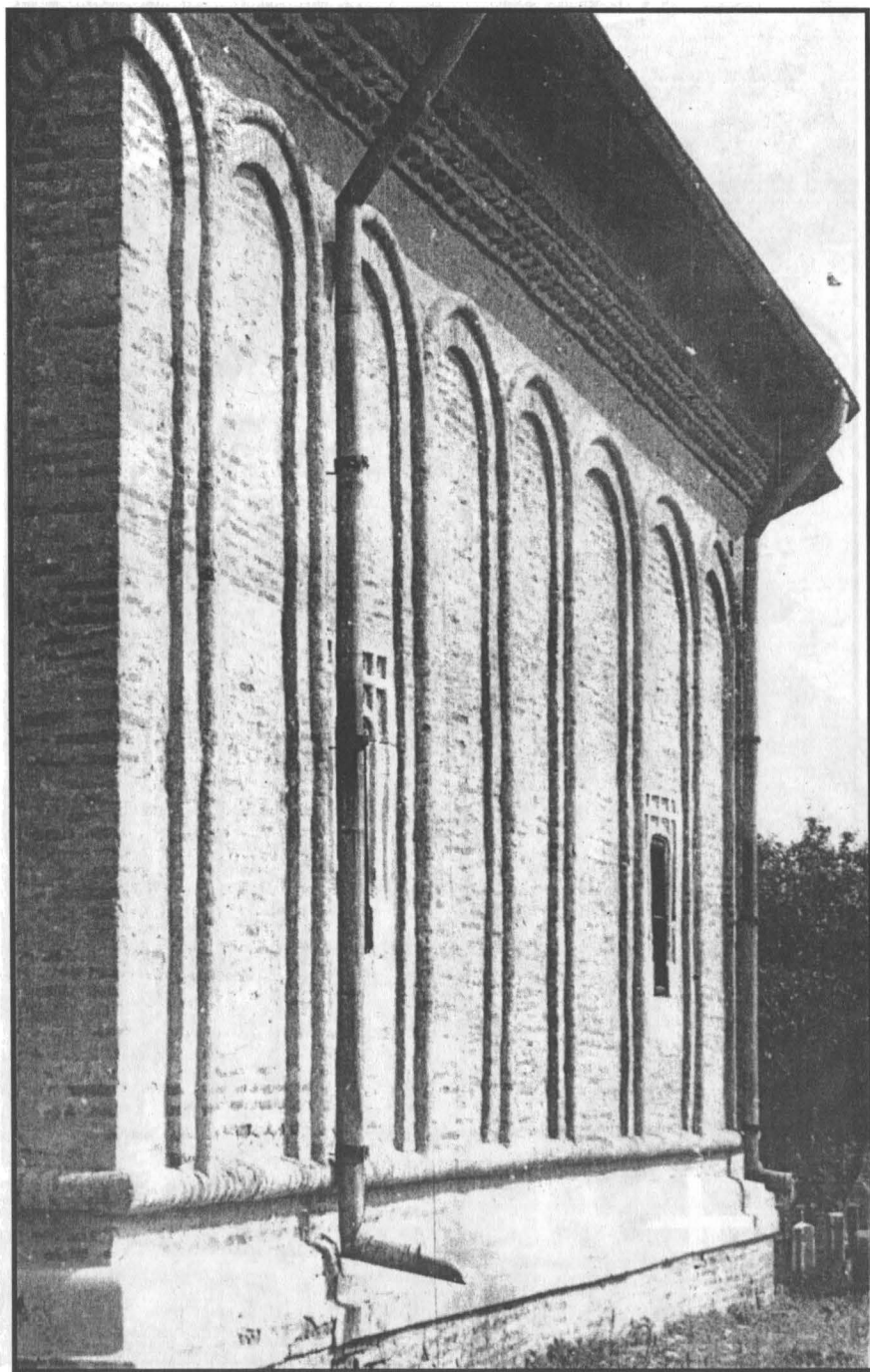

Fig. 1 - Portalul bisericii din Bonțești

Fig. 2 - Fațada de sud

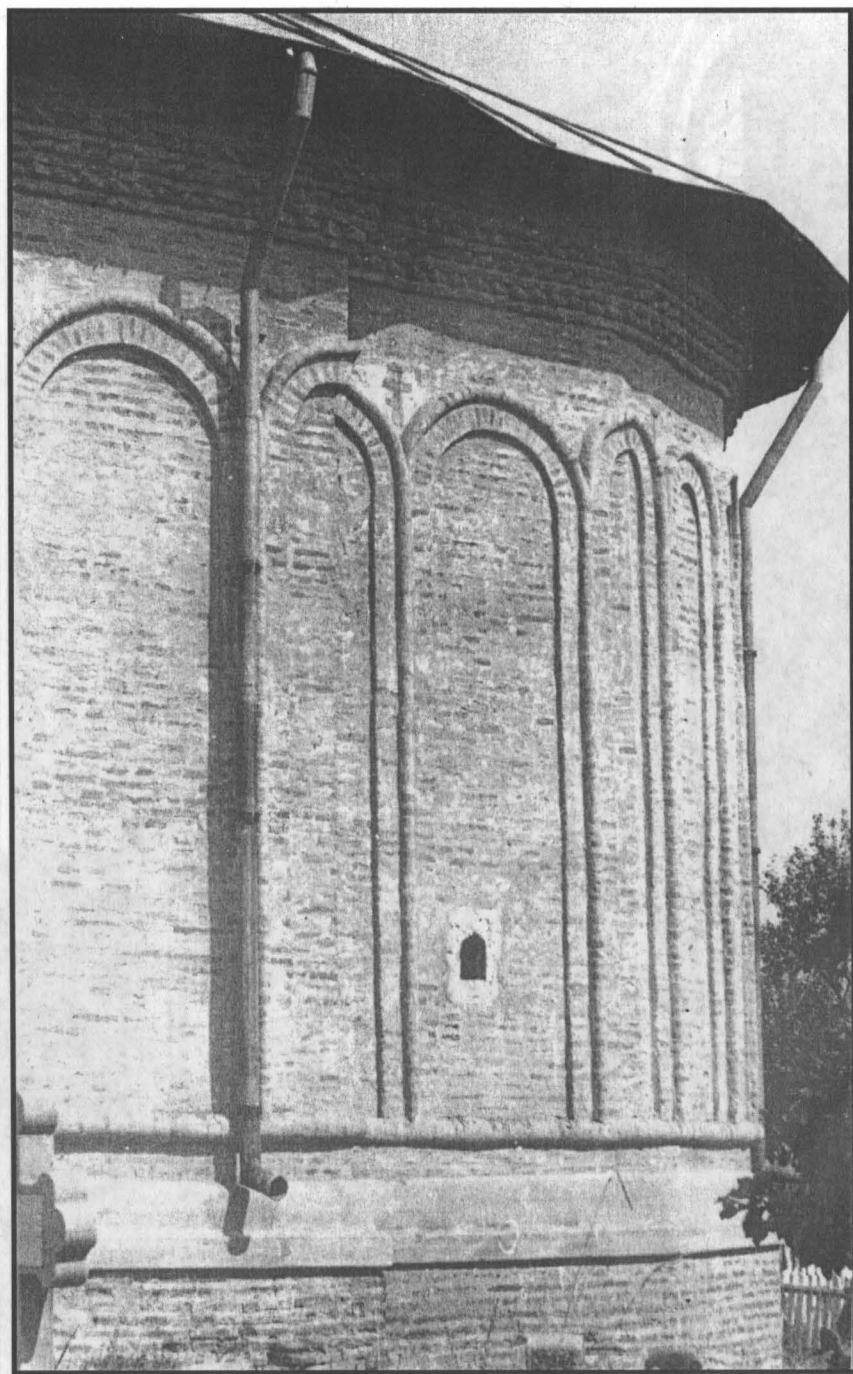
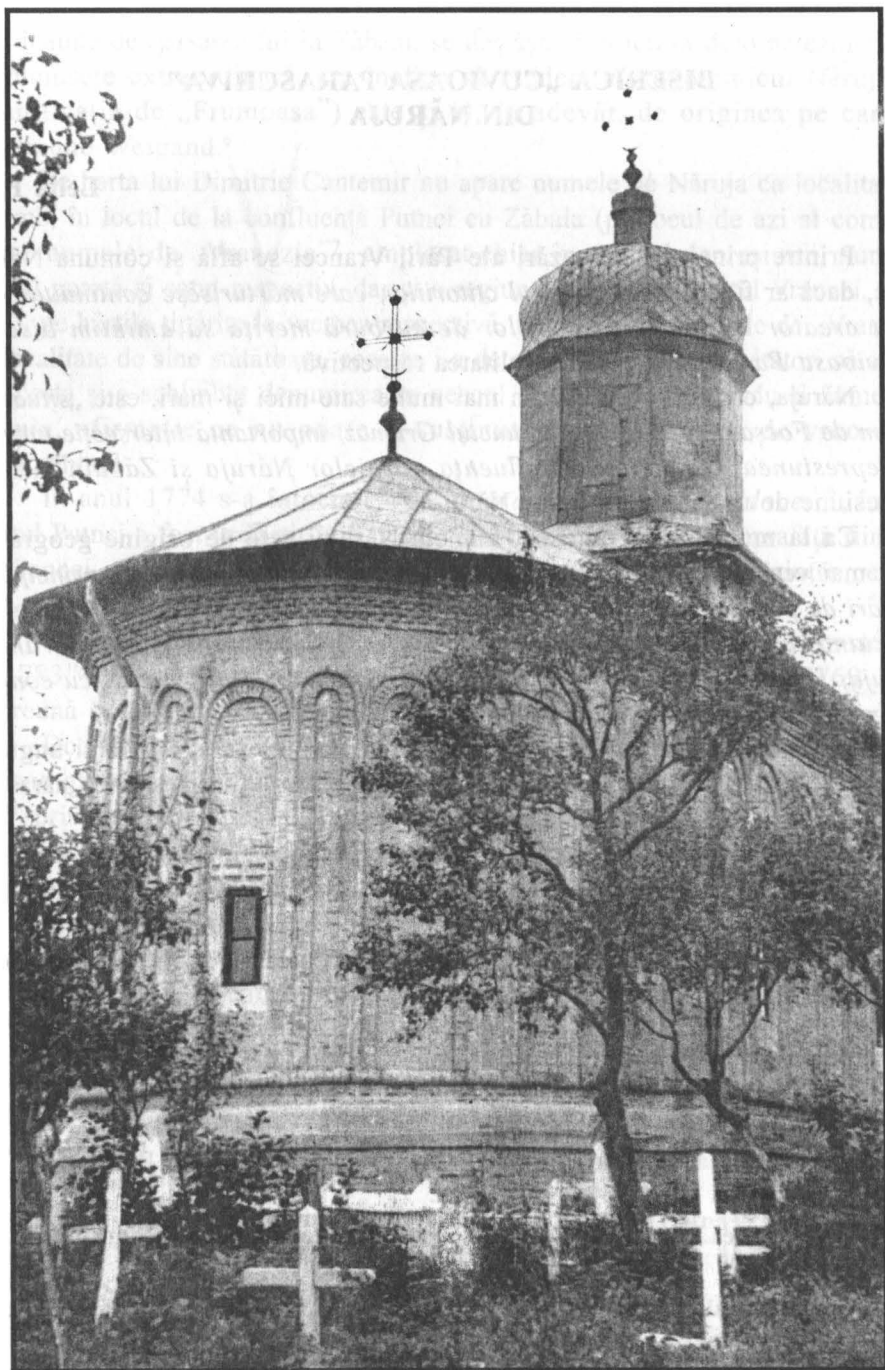

Fig. 3 - Detaliu cornișă și fațadă

Fig. 4 - Fațada de est cu turla

BISERICA „CUVIOASA PARASCHIVA” DIN NĂRUJA

Lelia Pavel

Printre principalele aşezări ale Tării Vrancei se află şi comuna Năruja, unde, dacă ar fi să urmărim „*firul ctitoriiilor, care mărturisesc continuitatea de efort creator în ținutul Carpaților de curbură merită să amintim biserica „Cuvioasa Paraschiva”*”¹ din localitatea respectivă.

Năruja, comună formată din mai multe sate mici şi mari, este „*situată la 55 km de Focşani şi la 8 km de punctul Grumaz, importantă intersecţie turistică în depresiunea Vrancei, la confluenţa pâraielor Năruja şi Zăbala*”², într-o depresiune de unde începe Valea Nărujei.

Ca la multe sate vrâncene, numele Nărujei este de origine geografică, mult mai vechi decât cele antroponime sau genealogice, de aceea „*principalele aşezări de pe Valea Zăbalei până la confluenţa acesteia cu Putna, ca şi cele de pe Putna, avale de numita confluenţă, se numesc: Nereju, Paltin, Prahuda, Năruja, Valea Sării, Poduri, Colacu, Tichiriş, Vidra – toate numiri cu conţinut geografic*”³.

După Iorgu Iordan⁴, numele satului ar proveni de la cuvântul unguresc „nyrres” care s-ar traduce prin „mestecăniş”, iar după alţii din slavul „narasu” – roşietic.

Numele acestui sat vădeşte influenţe străine aşa cum susţine şi Weigand⁵, dar pe care-l consideră ca fiind un derivat al cuvântului bulgăresc, tradus în germană, care ar însemna „Frumoasa”. Având în vedere că numele îl deţine atât satul cât şi comuna, dar şi râul care se varsă în Zăbala, unde, pe dreapta acestui

---

¹ V. Drăguţ, *Tradiţiile ctitoriceşti la Curbura Carpaţilor*, în *Spiritualitate şi istorie la întorsura Carpaţilor*, vol. II, Buzău, 1983, p. 181

² E. Giurgea, *Vrancea. Ghid turistic al judeţului*, Editura Sport Turism, Bucureşti, 1977, p. 108

³ I. Conea, *Vrancea. Geografie istorică, toponimie şi terminologie geografică*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1993, p. 91

⁴ I. Chelcea, *Consideraţii preliminare cu privire la Năruja – Vrancea*, în „*Danubius*”, *Istorie-etnografie*, Galaţi, 1967, p. 260

⁵ Al.P. Arbore, *Toponimia putneană*, în „*Milcovia*” – revistă regională de Studii, Tipografia „*Cartea Putnei*”, 1930, p. 27

râu, înainte de vărsarea lui în Zăbala, se desfășoară o terasă de o netezime și de o frumusețe extraordinară, am înclina să credem că toponimicul Năruja (cu semnificația de „Frumoasa”) este și el, în adevăr, de originea pe care i-o presupune Weigand.⁶

Pe harta lui Dimitrie Cantemir nu apare numele de Năruja ca localitate, în schimb, în locul de la confluența Putnei cu Zăbala (pe locul de azi al comunei) apare numele de „Vrancia”, amplasat chiar în centrul depresiunii, nume pe care îl poartă și satul respectiv, dar și o regiune întreagă – ținutul Vrancei. După 1782, pe hărțile tipărite la vremea respectivă, nu mai apare numele de „Vrancia” ca localitate de sine stătătoare, ceea ce i-a determinat pe unii cercetători să afirme că acesta și-a schimbat denumirea în veacul al XVIII-lea⁸, luându-și numele de Năruja, afirmație ce nu poate fi susținută și argumentată de vreo sursă documentară

În anul 1774 s-a întocmit o „*Catagrafie fiscală a Moldovei*”, în care ținutul Putnei a fost împărțit în 9 ocoale, cel mai mare ocol ca suprafață fiind cel al Vrancei, care îngloba toată zona montană și care cuprindea printre cele 14 sate și satul Năruja.

Ca localitate de sine stătătoare a apărut și pe harta tipărită la Amsterdam în 1783¹⁰, ridicată sub jurisdicția generalului F.G.Bowr în anii 1769-1770, împreună cu alte 22 de localități, cu denumirea de „Narusha”

Documentar, pentru fixarea satului în timp, avem un surset scos de pe un ispisoc al domnului Constantin Cantemir voievod, datat 7196 (1688) August 21,¹¹ prin care se întărea mănăstirii Mera mai multe danii și cumpărături, printre care „...și 12 fâlci de poiană la Năruja, carile s-au luat de la Petre, ce să chiamă Poienile Bosnei în dial...”¹².

Din alt document aflăm că la începutul secolului al XVIII-lea, în zona Nărujei s-a așezat o populație venită din Țara Românească și care plătea câte „șaizeci di parale” pentru locurile pe care s-au stabilit în urma înțelegerii cu

---

⁶ I. Conea, *op.cit.*, p. 169

⁷ *Ibidem*, p. 53

⁸ *Ibidem*, p. 56

⁹ I. Murariu, **Organizarea administrativ-teritorială a ținutului Putna în a doua jumătate a secolului al VIII-lea și începutul secolului al XIX-lea**, în „*Studii și comunicări. Vrancea*”, V - VII (1982 - 1984), Focșani, 1987, p. 63

¹⁰ I. Conea, *op.cit.*, p. 56

¹¹ A. Sava, **Documente putnene I, Vrancea. Odobești-Câmpuri**, 1929, Tipografia „*Cartea Putnei*”, Focșani, p. 38, nr. 64

¹² *Ibidem*, p. 41, nr. 64

nărujenii. Acesta este un zapis ce poartă data de 7210(1702) april, 15,¹³ și care ne face cunoscut că „*Neculai cu feciorii mei (Ioan și Tănăsie Vâlcani)*”, veniți din Țara Românească, se învoiesc cu răzeșii „*din satul Năruja să-și facă bordeie pe moșia acestora...*” Documentul de mai sus ne face cunoscut că satul Năruja este amintit și în alte acte de la începutul secolului al XVIII-lea. Același document menționează acceptarea în zona închisă a Vrancei a altor locuitori provenind din alte zone românești și prezența unui preot, Ion, care semnează și redactează actul respectiv „*Erei Ion preot amu scrisu*” Într-un act de vânzare se vorbește de un locuitor din Năruja și anume, „*Vasile Dalica ot Năruja*”, care cumpăra în 7227(1719), Maiu, 19¹⁴ „*în munții Pețicului o groapiă de fân și loc de casă.*”

În anul 1732, ianuarie 27¹⁵ se strica un zapis făcut de locuitorii comunei, „*de nărujeni, referitor la un schit din Gura Pețicului*” (ctitoria acestora), în urma căruia, un oarecare Ursul Gege trebuia să primească dealul Năruja în locul unui pământ pe care l-ar fi deținut și care aparținea schitului Pețicu. Ursu Gege era, de fapt, locuitor din satul Șindrilari, deci din afara obștii Vrancei, ceea ce îi va determina pe nărujeni să se lupte cu neamul Gegeștilor pentru a-l scoate din teritoriile vrâncene, luptă ce va dura până în anul 1738, când acesta „*mărturisește nărujenilor că a fost făcut un mare vicleșug cu un zapis mincinos prin care au luat dealul Hâjma, care de drept trebuia să rămână Nărujenilor*”.¹⁶

Satul și sătenii din Năruja, atestați documentar încă din anul 1688, au reprezentat pentru întreaga zonă a Vrancei, renumită pentru tradiția ei de libertate în vechile sale structuri ale obștii vrâncene, un important centru de luptă împotriva boierului Iordache Roset Roznovanu, care își întinsese stăpânirea și asupra moșiilor vrâncenilor. Procesul cu acesta a ajuns până la divanul țării, care prin Hrisovul din 1814¹⁷ emis de cancelaria domnului Scarlat Alexandru Calimah, a dat câștig de cauză vrâncenilor, întărindu-le stăpânirea asupra „*moșiilor din cuprinsul ocolul(ui) Vrâncii în toate hotarele lor din tot locul cu tot venitul, cu deplina stăpânire, în pacy și nesupărați mai mult.*”¹⁸ Mărturie a acestei lupte împotriva „boierescului” stă crucea de piatră din incinta bisericii, înălțată drept

¹³ A. Sava, *op.cit.*, p. 57, nr. 86

¹⁴ Idem, **Documente putnene II. Vrancea – Irești - Cîmpuri**, 1931, Tipografia Băncii Centrale Cooperative, Chișinău, p. 12, nr. 18

¹⁵ C.D. Constantinescu-Mircești și H.H.Stahl, **Documente vrâncene. Cărți domnești, hotărnicii, răvașe și izvoade**, vol. I, Tipografia „Bucovina” I.C. Țorouțiu, București, III, 1929, p.10, nr. 4

¹⁶ *Ibidem*, p.16, nr. 8

¹⁷ A. Sava, *op.cit.*, II, p. 181, nr. 223

¹⁸ *Ibidem*, p. 184

„Recunoștință din partea vrâncenilor” (cuvinte săpate în piatra monumentului) în amintirea celor care au biruit în anul 1814, printre aceștia numărându-se și preotul Șerban Bălan care slujea la biserica din Năruja.

Tot vrâncenii din Năruja primiseră, încă din 7267(1755), august 23¹⁹, în stăpânirea lor muntele numit de ei Munișoarele, printr-o mărturie de la Șandrea bivvel pitar și Ștefan Popăscul, vornic de poartă, care fuseseră rânduși de domnitorul Matei Ghica să facă împărțirea munților Vrancei pe sate.

Și dacă aminteam mai sus, la 1814, de un preot Șerban care slujea la Năruja, putem să confirmăm că nume de preoți legați de Năruja apar încă înainte de 1800, așa cum ne-a confirmă documentul emis în 1794, iunie 2²⁰, care-l menționează pe Gligorie sin popa Stan, care cumpără „*doa prăjini loc de casă în Năruja*”

Tot de numele satului Năruja, este legat și cel al preotului pomenit ceva mai târziu într-o scrisoare particulară adresată părintelui Șerban care slujea în satul Năruja în 1819, iulie 4.²¹

Un alt preot, Ion, ar fi trăit în apropierea Nărujei, el fiind amintit încă înainte de anul 1702²², ceea ce ne face să presupunem că în zonă exista la finele veacului al XVII-lea și începutul celui următor o efervescentă viață religioasă. Sătenii comunei Năruja ar fi ridicat încă din 7240 (1732)²³, un schit al lor la Gura Pețicului, poate în deal, pe locul unde se află azi una din bisericile satului, probabil o biserică din lemn așa cum obișnuiau vrâncenii să și-o facă din lemnul pădurilor Vrancei, material ce era la îndemâna lor. Biserica schitului nu a dăinuit peste veacuri datorită materialului perisabil din care s-a construit.

Documentele pe care le-am inserat mai sus, împreună cu cuvintele așternute de vopseaua zugravului în pisania actualei biserici, ne vorbesc de existența obștii nărujene, care și-a înălțat spre afirmare și legitimitate propria lor ctitorie de zid, care venea să înlocuiască vechiul schit din Gura Pețicului.

Lăcașul s-a ridicat în anul 1788, așa cum se consemnează în pisania de deasupra ușii de intrare în pronaos. Pisania a fost repictată în limba română, cu majuscule negre și roșii pe fond alb, prinsă între două acolade, după ce s-a restaurat biserica și pe care o reproducem: „*PISANIE. În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh amin.*”

¹⁹ A.Sava, *op.cit.*, II, p. 16 - 17, nr. 26

²⁰ *Ibidem*, I, p. 128, nr. 186

²¹ C.D. Constantinescu-Mircești și H.H. Stahl, *op.cit.*, p.140, nr. 84

²² A. Sava, **Contribuții la istoria bisericii vrâncene**, în „*Milcovia*”, anul II, vol. I, Focșani, 1931, p. 23

²³ *Ibidem*

Această sfântă biserică cu hramul „Sf. Cuvioasa Paraschiva a fost zidită în anul 1788 și împodobită ulterior cu o pictură în tehnica ulei, anul execuției și numele pictorului nefiind cunoscute. (fig. 1)

În anul 1980 cu osteneala preotului paroh Bratie Vasile și cu cheltuiala credincioșilor, au început lucrările de reparații interioare și exterioare, care s-au terminat în anul 1988.

În vara anului 1988 s-a început pictura din nou și restaurarea picturii de epocă de către pictorul Andronic R., lucrări ce s-au încheiat în toamna anului 1988.

Biserica a fost sfințită în anul 1990 în timpul Arhipăstoriei prea Sfințitului episcop Epifanie Norocel al eparhiei Buzăului, protopop fiind Dobrin Ctin”

Folosindu-ne de inscripție, de documentele de atestare a satului și a sătenilor, precum și de aspectele tipologice și de plan ale monumentului – putem afirma cu certitudine că zidirea acestuia s-a făcut în veacul al XVIII-lea.

Biserica a conservat tipul de plan trilobat, compus din altar, naos, pronaos și pridvor, încăperi care urmează spațiul liturgic pe axa est-vest, meșterii folosind cărămizi și mortar de var la înălțarea acesteia.

În incintă se accede printr-un pridvor amplasat pe latura de vest, o încăpere dreptunghiulară, deschisă la început, ulterior închisă cu geamuri (după 1985) montate între stâlpii octagonali din zidărie, care la rândul lor susțin cinci arcade trilobate, adânc profilate (fig. 2).

Sistemul de acoperire al pridvorului este realizat dintr-o boltă de tip semicalotă, central dispusă, sprijinită pe pandantivi și două semicilindrice, dispuse de o parte și de alta a celei centrale, pe axa vest-est. (fig. 3). La pardoseală s-au folosit pietre de râu.

Portalul din piatră (fig. 4), a cărei compoziție florală se înscrie într-un dreptunghi, cu o acoladă deasupra ușii din lemn, conduce spre spațiul liturgic. Prima încăpere, pronaosul, de plan dreptunghiular, este acoperit de o semicalotă care se sprijină pe arce și pandantivi. Lumina pătrunde în interior prin două ferestre din lemn montate în golurile pereților de sud și de nord.

Demarcația dintre pronaos și naos s-a realizat prin două coloane octogonale din zidărie, cu baze piramidale și capitele simple ce susțin central o arcadă trilobată și prin două coloane semiangajate pe care se sprijină alte două arcade semicirculare (fig. 5). Deasupra – un timpan din zidărie se înalță până la arcul de susținere al bolților celor două încăperi. Spațiul rămas liber între coloane asigură comunicația dintr-o parte în alta a enoriașilor. La decorarea coloanelor, meșterii zugrăvi s-au folosit de motive geometrice și florale pictate.

Naosul, lărgit de cele două abside circulare în interior și poligonale în exterior, este iluminat de două ferestre montate în axul absidelor. Bolta, care acoperă naosul îmbrăcând forma unei semicalote sferice sprijinită pe pandantivi

și arce de zidărie, a fost pictată cu chipul „Mântuitorului”

În absida altarului se pătrunde prin cele trei deschideri tăiate în peretele despărțitor ce ține loc de tâmplă, care se ridică sub forma unui timpan ce se pliază pe arcul de susținere al bolților. Absida se prezintă sub formă circulară în interior și poligonală în exterior, cu același sistem de acoperire ca și naosul și pronaosul. Lumina pătrunde în interior prin singura fereastră montată în axul estic al absidei.

Pardoselile întregului spațiu liturgic sunt așternute cu scânduri de lemn.

Biserica a avut de suferit în urma seismelor din anii 1977 și 1986, ceea ce a necesitat lucrări de restaurare-consolidare, care s-au încheiat cu refacerea picturii interioare în anul 1988, pictură care ilustrează și înveșmântează câmpul pereților conform programului iconografic și pentru care s-au folosit culori „în tempera”

Din pictura originală, datând din veacul al XIX-lea, s-au mai păstrat cea de pe catapeteasmă și un fragment pe peretele vestic, unde, de regulă, sunt redați ctitorii. În acest tablou (fig. 6), detașându-se de pe un fundal ce reprezintă cerul plin de stele, apar două personaje susținute de nori. În dreapta, un călugăr înveșmântat în negru primește binecuvântarea sfântului Ilona, așa cum, de altfel, ne-o confirmă slova chirilică din inscripție „Ilona când au blagoslovit pri Simion” Deducem că Simion ar figura printre cei care împreună au obștea nărujenilor ar fi inițiat construirea bisericii cu hramul „Cuvioasa Paraschiva”

Catapeteasma (fig. 7) a conservat de asemenea din pictura veche, originală, a secolului al XIX-lea, scenele praznicare ce sunt orânduite de o parte și de alta a „Sfintei Mahrame”, separate între ele de colonete semiangajate pe care se înfășoară panglici colorate, cu decor floral. Colonetele susțin la rândul lor friza heruvimilor înaripați, pe care se sprijină încă un rând de colonete semiangajate ce despart cadrele pictate cu chipurile apostolilor. Peste friza apostolilor se află crucea cu molenii încadrată de medalioane înfățișând chipurile prorocilor.

Locul icoanelor împărătești este ocupat de icoane pictate pe lemn, ce datează tot din secolul al XIX-lea, montate pe stâlpii de zidărie ai catapetesmei. Trei dintre ele impresionează printr-o pictură cu caracter fastuos, precum și prin forța expresivă a personajelor ce redau chipurile „Mântuitorului” (fig. 8), „Maicii Domnului cu Pruncul” (fig. 9) și al „Cuvioasei Paraschiva” – icoana de hram (fig. 10). Personajele au fost redată tronând pe jilțuri tratate baroc, ale căror ornamente sunt aurii. Pictorul, rămas anonim, a folosit culori mai bogate, specifice secolului în care le-a zugrăvit, printre acestea numărându-se: roșul cinabru, verdele, albastrul. Pentru redarea faldurilor ce urmăresc anatomia corpului a utilizat umbre și hașuri. Preocupat de aspectul artistic, zugravul a acordat o mai mică atenție în pregătirea suportului stratului pictural, mai ales la icoana de hram, ceea ce a dus la degradarea mai rapidă a picturii care s-a exfoliat pe porțiuni mai mari în partea inferioară a acesteia.

Pe icoana cu chipul „Maicii Domnului”, pe postamentul tronului este lizibilă o inscripție, de fapt data pictării icoanei și anume „18..0 martie 15” (cifra zecilor la anul inscripționat nu se poate citi întrucât icoana a suferit arsuri, dar, ținând cont de stilul pictural, bănuim că pictura s-a efectuat în prima jumătate a secolului al XIX-lea, înainte de 1850).

Cea de a patra icoană împărătească, de fapt o icoană portret, a fost pictată la finele secolului al XIX-lea cu chipul „Sfântului Nicolae” Nava icoanei este mărginită de o ramă perlată pe interior, decorată cu ornamente florale sub forma unei ghirlande în culorile: roșu, alb, albastru, verde.

Dintre piesele de mobilier cultic, demne de semnalat pentru lucrătura lor artistică, în trafor, nominalizăm ușile împărătești (fig. 12), ce datează ca și icoanele, din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Cele două canate au fost ornate cu decoruri ajurate de tip vegetal: frunze, fructe și flori aurii, prinse pe ramurile ce ies din două ghivece plasate la baza ușilor, ramuri ce se încolăcesc în jurul a patru medalioane pe care au fost zugrăviți evangheliștii. Medalioanele sunt încadrate de o ghirlandă de frunze aurii, în relief (fig.13). Axul central a primit același décor vegetal – frunze – în relief, aurii, ce se detașează de pe fondul roșu, iar la partea superioară razele solare încadrează un triunghi în care s-a pictat porumbelul, simbolul „Sfântului Duh”

În ceea ce privește plastica fațadelor, aceasta este simplă, lăsând locul brâului din cărămizi așezate pe colț și mărginit de două ciubuce profilate, să se desfășoare de jur împrejurul bisericii, deasupra ferestrelor, împărțind fațadele în două registre, iar pe cea principală urmărind conturul nișei în care s-a pictat icoana de hram cu chipul Cuvioasei Paraschiva. De o parte și de alta a nișei se află două cruci în relief, vopsite în alb. După restaurarea din 1988, pereții exteriori s-au finisat în praf de piatră.

Cornișa cu mai multe profile scoase în consolă este decorată cu denticuli la partea inferioară.

Acoperișul de tip șarpantă, cu învelitoare de tablă, este străpuns doar de turla oarbă ce se ridică pe cupola pronaosului. De formă octogonală, sprijinită pe un tambur pătrat din lemn învelit în tablă, acoperită de un bulb timbrat de o cruce din fier, turla contribuie la frumusețea exterioară a lăcașului. Pe laturi, niște fante foarte înguste imită ferestrele care ar fi trebuit să ilumineze interiorul turlei, dacă aceasta ar fi adăpostit clopotul. Sarcina a fost preluată de un alt turn clopotniță, înălțat separat, pe latura de vest a incintei bisericii, de fapt o construcție simplă din scânduri de lemn, în care s-a adăpostit clopotul.

În incinta bisericii, pe latura sudică, se află un mic cimitir, în care își află locul de veci preotul Nicolai Mihail cu soția sa Voica și o familie de învățători din comună – Răileanu. Ceea ce prezintă un real interes sunt medalioanele de pe crucile funerare în care au fost redată chipurile persoanelor înhumate în

costume de epocă de început de secol al XX-lea (fig. 14) sau în costume populare vrâncene (fig. 15).

Biserica de la Năruja, fondată la finele veacului al XVIII-lea, reprezintă năzuința de afirmare a obștii satești nărujene de a întemeia o ctitorie din zid, aici în Vrancea, unde multe dintre biserici au fost construite din lemn, înscriindu-se totodată în „acest exploziv fenomen de creativitate care a cuprins toate teritoriile locuite de români, indiferent de condițiile locale de stăpânire, demonstrând mai mult decât alte surse documentare impetuoasa descătușare a energiilor populare”²⁴.

---

²⁴ V. Drăguț, *op.cit.*, p. 179

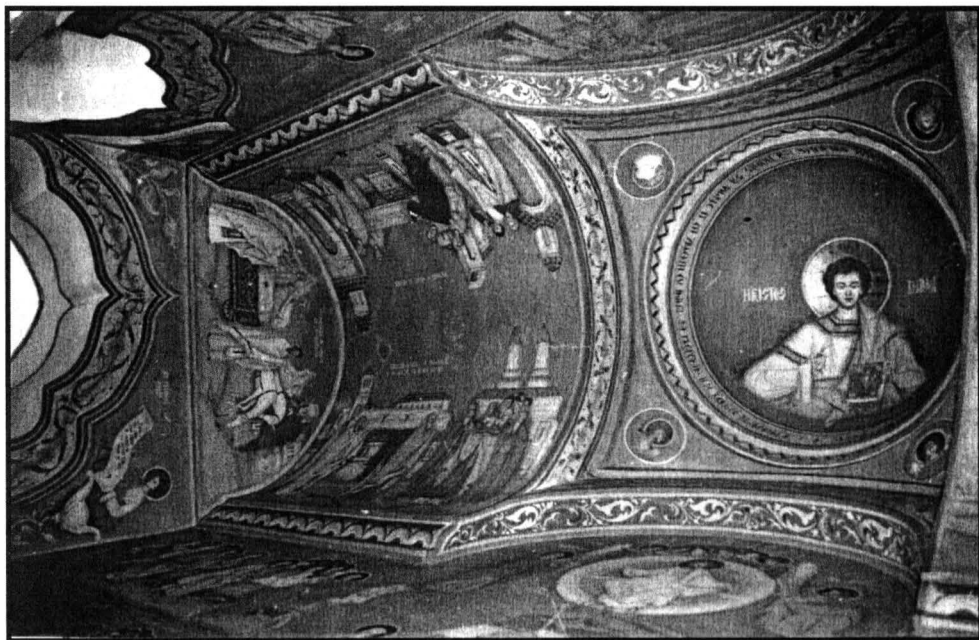

Fig. 3 - Bolta pridvorului

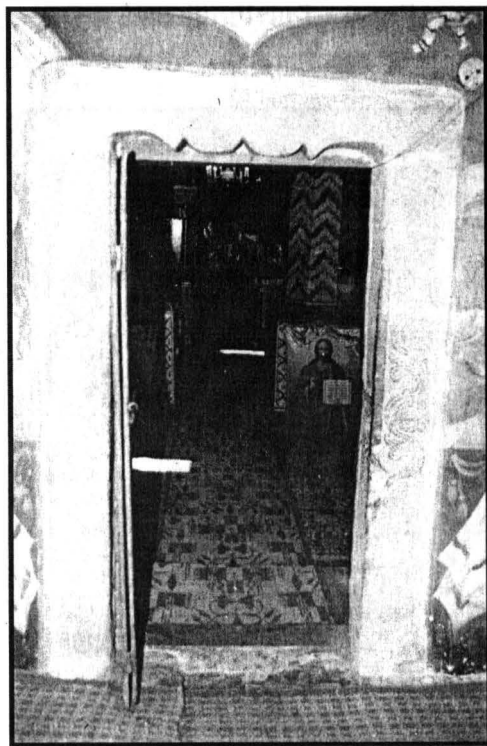

Fig. 4 - Portalul bisericii din Năruja

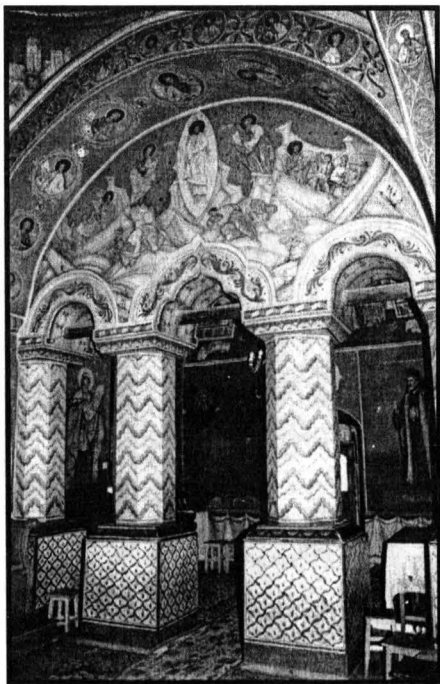
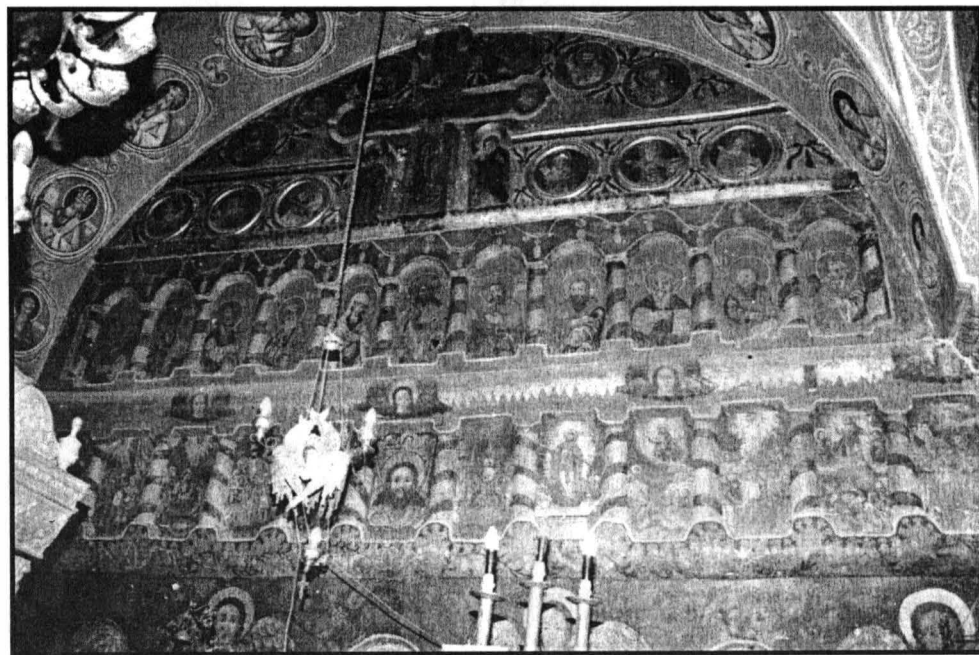

Fig. 5 - Demarcația dintre pronaos și naos

Fig. 6 - Detaliu-pictură de pe peretele vestic

Fig. 7 - Catapeteasma

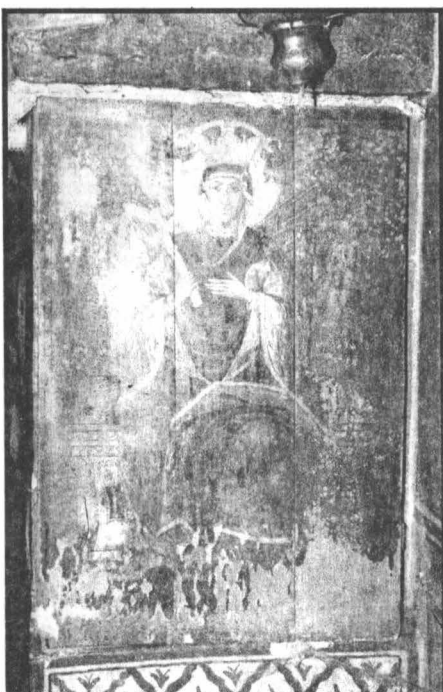

**Fig. 8 - Icoană împărătească
„Mântuitorul”**

**Fig. 9 - Icoană împărătească
„Maica Domnului cu Pruncul”**

**Fig. 10 - Icoana de
hram „Cuvioasa
Paraschiva”**

Fig. 11 - Icoana „Sfântul Nicolae”

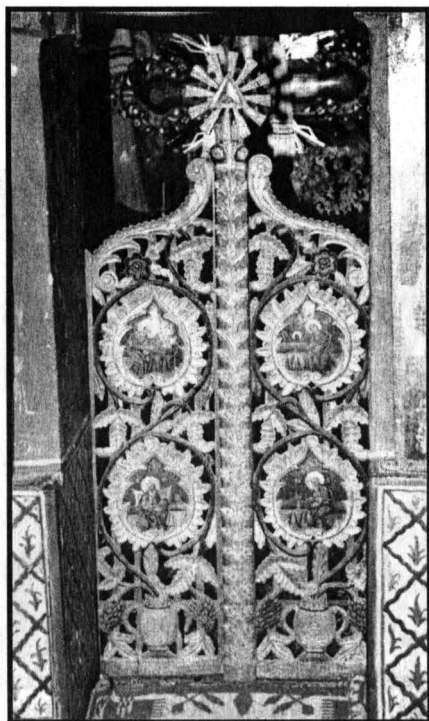

Fig. 12 - Ușile împărățești

Fig. 13 - Detaliu uși împărățești

Fig. 14 - Medalion cruce

Fig. 15 - Medalion cruce

IV. ȘTIINȚELE NATURII

AUTOTERAPIA LA ÎNCEPUTURILE EI

Ana Condrea

Dacă prin medicină înțelegem, mai cu seamă, deprinderea aplicării mijloacelor de leuire, atunci medicina se dovedește a fi mai veche decât omul. Într-adevăr la multe animale bolnave – și, știm că regnul animal l-a precedat pe om – se înregistrează comportamente mult asemănătoare celor observate la om, încât ar putea fi lesne încadrate, ca activități tămăduitoare. Există o filogeneză a acțiunilor lecuitoare, adică o dezvoltare progresivă pe scara animală a mecanismelor și mijloacelor pe care viețuitoarele (inclusiv oamenii) se împotrivesc diverșilor agenți patogeni și luptă pentru redobândirea sănătății.

De la tropismele care permit ființelor elementare să se îndepărteze de factorii dăunători, întâlniți în mediul ambiant, se trece la reflexe simple, ajungându-se la complexe reacții de adaptare ale animalelor superioare, reacții întemeiate adesea pe instinct, acea uimitoare memorie a speciei, care intervine când este vorba de conservarea sau recuperarea sănătății. Orice viețuitor este cuprins de acel instinct de leuire. Există multe exemple despre animale bolnave care se retrag în culcuș, evită eforturile, se abțin de la anumite alimente, sau chiar renunță pentru o perioadă de vreme la orice hrană.

Sau este cunoscut că mamiferele rănite obișnuiesc să-și lingă rănile, operație care duce nu numai la curățirea mecanică cu oprirea hemoragiei, dar și la o anumită dezinfecție cu ajutorul factorilor conținuți în salivă. Nu rare ori, unele animale pot fi surprinse expunându-și la soare, vreme îndelungată, plăgile sau părțile suferinde sau când părinții își scot ziua puii din vizuinile lor întunecate și-i expun razelor soarelui, de care toți puii au nevoie.

Vânătorii povestesc despre elefanți hăituiți, care iau lut cu trompa pentru a-și unge și astupa rănile, pentru a opri o hemoragie. Un elefant bolnav este ajutat tot timpul de semenii săi, îi aduc hrană, apă să bea sau să se răcorească.

Același lucru îl atestă și unele tratamente ortopedice întâlnite la păsări care pentru imobilizarea piciorului rupt înconjoară locul fracturii cu un manșon

de argilă, sau pene prinse în sângele încheșat.

În caz de indigestie, multe animale omnivore sau carnivore mănâncă ierburi, aliment neobișnuit pentru ele, dar care ajută la digestie. Unele dintre ele fac instinctiv, chiar o selecție terapeutică a speciilor vegetale pe care le consumă când sunt bolnave.

La începutul secolului trecut, naturalistul francez F.F.Virey, cunoscut și ca medic veterinar, afirmă că animalele au fost primii doctori în „medicină.” El se sprijinea pe informațiile cuprinse în vestita operă „*Historia naturalis*”, a lui Pliniu cel Bătrân (24-79 e.n.) unde sunt prezentate multe exemple în care animalele întrebuințează diferite specii de plante pentru a se vindeca.

Așa de pildă, uliul (*Accipiter*) când simte că i-a slăbit vederea, își umezește ochii cu secreția unui neam de lăptucă sălbatică (*Tragopogon picroides*), a cărui tulpină o zgârie cu ghearele pentru a produce latexul vindecător. Rândunelele tratează afecțiuni similare în cazul când acestea apar la pui, cu suc galben-portocaliu al plantei numită rostopască (*Chelidonium majus*).

Se mai notează că nevăstuicile se imunizează împotriva mușcăturii șerpilor veninoși, mâncând virnaș sau rută (*Ruta graveolens*), o plantă greu mirositoare, conținând un ulei eteric și glicozidul rutina. Lupii mușcați de șarpele cu clopoței caută instinctiv și mănâncă rădăcina unei plante denumită „rădăcina șarpelui” și care îi scapă de moarte. Cerbii răniți de săgeți erau găsiți rumegând frășinel (*Dictamnus albus*). Ulterior s-a constatat că scoarța tulpinii acestei plante aromatice este tonică și stimulentă, iar uleiul ei volatil este un puternic bactericid.

Când câinele este bolnav consumă frunzele unei graminee cunoscută sub numele de „iarba câinelui” (*Cynodon dactylon*). În cazuri asemănătoare, pisicile se tăvălesc peste catușnică, numită și „iarba mței” (*Nepeta cataria*), plantă ce conține substanțe aromatice. Vulpile, când mănâncă momelele cu otravă, consumă boabe de dalac (*Paris quadrifolia*) numite și „poama vulpii”, a căror acțiune vomitivă ar putea constitui un antidot.

Când sunt obosite sau fac lungi călătorii în căutarea locurilor de păscut unele ierbivore din regiunile tropicale și subtropicale consumă frunze de cafea, matte, guarana, cola, ceai, arbuști sau liane care cuprind substanțe stimulatoare ale sistemului nervos.

Ursulețul marsupial din Australia numit de localnici Koala (*Phascolarctus cinereus*) este un animal monofag, hrănindu-se în exclusivitate cu frunze de eucalipt, copac în care își petrece toată ziua. În mod obișnuit, Koala consumă frunze tinere și fragede de eucalipt, care sunt mai puțin toxice. Când însă este bolnav ursulețul consumă cu prudență și câte o frunză bătrână și tare, bogată în

substanțe cu efect dezinfectant, fapt cunoscut de medicii rezervațiilor unde supraviețuiește acest marsupial ocrotit.

Verificat experimental este faptul că multe animale folosesc plantele în combaterea paraziților intestinali. Specii de mamifere care hibernează, mănâncă spre sfârșitul verii plante cu acțiune dezinfectantă pentru tubul digestiv, cum ar fi pelinul (*Artemisia. absinthium*) și leurda sau usturoiul de pădure (*Allium ursinum*) a căror acțiune fitoncidă și viermifugă este recunoscută.

Ierunca (*Tetrastes bonasia*) consumă în timpul iernii, amenți de mesteacăn, care de asemenea, curăță tubul digestiv de tenii și de alți paraziți.

Un vestit farmacist medieval Jakob Christoffel von Grimmelshausen, relua în 1669, ideea lui Pliniu, potrivit căreia oamenii au ținut seama de felul cum animalele foloseau plante de leac. Astfel în una din operele sale, mult apreciate în epocă, scria: „*Credeți voi oameni, că noi, animalele suntem proaste? Dacă socotiți că suntem așa spuneți-mi vă rog, cine i-a învățat pe porumbeii sălbatici, gaițe, mierle și potârniche să folosească drept purgativ frunzele de tulchină (*Daphne mezereum*), iar pe turturele și găini, păpădia (*Taraxacum officinale*)? Cine a învățat pe câini și pisici să mănânce iarbă înrouată când vor să-și curețe pânțele. Cine i-a spus broaștei țestoase cum să-și vindece mușcătura, cu cucută (*Conium maculatum*)? Cine sfătuiește pe mistreți să mănânce iederă și pe urși mătrăgună, acestea fiind leacuri bune pentru ei? Cine l-a îmbinat pe vultur să caute și să folosească geode (depuneri concentrice de minerale), când nu-și poate depune ouăle decât cu greutate? Cine îndeamnă pe șarpe să mănânce molură (*Foeniculum vulgare*) când năpârlește și vrea să-și limpezească vederea”?*

Sute de astfel de observații, făcute de-a lungul secolelor, au dus la concluzia că medicina populară și farmacologia primitivă s-au inspirat, inițial și din aceste manifestări ale instinctului de apărare și conservare specifice animalelor.

Desigur că autoterapia vegetală a animalelor a fost posibilă și importantă sursă de inspirație pentru omul primitiv, dar nu unica, deoarece acesta se găsea în fața unor situații când doar propria lui experiență trebuia să decidă asupra plantelor presupuse utile și firești, deoarece el întâlnea unele specii de plante care reacționau în organismele umane altfel decât în cele animale. Astfel valeriana (*Valeriana officinalis*) la animale ca tigri, pisici, este excitantă, în timp ce la om este sedativă; fructele de mătrăgună, bine tolerate de păsări, produc omului tulburări grave; planta denumită măhuri sau osul lemnului (*Sarothamnus scoparius*) este toxică pentru om din cauza sparteinei, în timp ce pentru iepuri și câprioare, ea constituie hrana de bază în timpul iernii.

Prin urmare pentru progres, terapia, cu multele ei fețe, trebuie să se știe de unde a pornit și ce căi a străbătut. Este necesar să se compare ceea ce este cu ceea ce a fost și să confrunte rezultatele pentru a ști ce este de făcut în viitor.

Studiile de etnobotanică și etnozoologie pe care noi biologii le realizăm ne ajută să păstrăm un contact viu cu realitatea, să cunoaștem anumite capitole ale istoriei civilizației, și ne dă posibilitatea de a arunca o rază de lumină pe drumurile pe care „*Historia magistra vitae*” ni le arată pentru viitor.

REZUMAT

Lucrarea dorește să dovedească că adaptările animalelor superioare intervin și atunci când este vorba de conservarea și recuperarea sănătății.

Exemplele date arată o dezvoltare progresivă, pe scara animală, a mecanismelor și mijloacelor pe care viețuitoarele se împotrivesc agresiunii diversilor agenți patogeni, iar cunoașterea lor ne dă posibilitatea să descoperim drumurile pe care „*Historia magistra vitae*” ni le arată pentru viitor.

BIBLIOGRAFIE

1. Bologa, Valeriu și Izsak Samuel: Fapte și oameni din trecutul medicinei în patria noastră, Editura științifică, București, 1962
2. Dumitrescu, Marin, Din lumea animalelor, Editura didactică și pedagogică, București, 1973
3. Manteufel, P.A., Însemnările unui naturalist, Editura didactică și pedagogică, 1962
4. Mihail, Nicolae, Dan, Florica, Ce este instinctul? Editura științifică și enciclopedică, București, 1983
5. Opreș, Tudor, Bios, Ed.Albatros, București, 1986
6. Opreș, Mihalcea, Milenarele întâmplări ale plantelor medicinale
7. Paragină, Virgil, Medicina și farmacia din Ținutul Putnei, Editura Porto Franco, Galați, 1993

STUDII DE ETNOBOTANICĂ ÎN COMUNA NEREJU, JUDEȚUL VRANCEA

Ana Condrea

Urmând Valea Putnei până la Grumaz, iar de aici, valea Zăbalei, după 85 km de la Focșani, se ajunge la Nereju, una dintre cele mai mari comune din depresiunea Vrancei, și una din cele mai pitorești așezări montane ale județului.

Este străjuită de înălțimile Lapoșului (1250 m) și a Zboinei Frumoașe (1657 m), spre sud, de Monteoru (1330 m), pentru ca departe, spre răsărit, valea să se închidă cu înălțimile Măgurii Odobeștilor și ale Dealului Deleanu. Poienile întinse care marchează trecerea de la așezările permanente din satele Sahastru, Brădăcești, Chiricari, la zona „odăilor”, dau acestor locuri un farmec deosebit, dar și o notă de „vechime” nezdruccinată.

Atestat documentar la începutul secolului al XVIII-lea, vechimea sa este mult mai mare, fiind susținută pe plan etnoistoric de sociologii Dimitrie Gusti și H.H.Stahl, care au întreprins aici o amplă cercetare în perioada dinaintea celui de-al doilea război mondial. Se vorbește despre o individualizare a acestei zone (a Țării Vrancei), din care fac parte și comuna Nereju, individualizare ce a rezultat dintr-o evoluție îndelungată în condițiile unei autarhii economice și autonomii social-politice și administrative de veacuri.

Îndeletnicirile localnicilor rămân și astăzi activitățile forestiere, creșterea animalelor și meșteșugurile legate, în special, de aceste două ocupații de bază, prelucrarea lemnului și prelucrarea produselor animale. Se păstrează aici portul popular tradițional, elemente de tehnică țărănească din partea locului, cum ar fi „herăstraiele” de altădată, războaie de țesut și încă multe alte activități casnice și obiceiuri, și este de înțeles păstrarea acestora până în zilele noastre, deoarece, așa cum afirmă H.H. Stahl, această zonă a fost „*puternic apărută și aproape complet izolată față de marile drumuri de tranzit ale țării*” Această situație a determinat ca localnicii să-și rezolve multiplele probleme din domeniul vieții materiale și spirituale, apelând la cunoștințe din vechime transmise din generație în generație.

Folosirea coloranților vegetali în vopsirea textilelor, vindecarea bolilor cu plante de leac, utilizarea plantelor în diferite credințe și practici magice, erau probleme existențiale pe care omul trebuia să le cunoască sau dacă nu să apeleze la persoane „specializate” în aceste practici.

Când botanistul Valer Butură a întreprins, în prima jumătate a secolului, un amplu studiu etnobotanic în toate provinciile românești, a ales ca din ținutul Vrancei, acest studiu să-l facă la Nereju. Ca un fapt deosebit, amintește în acest studiu că exista pe atunci o bătrână, Ioana Stoienoaie, care cunoștea sute de specii de plante de leac, cu utilizările lor.

Actualul studiu etnobotanic efectuat în comuna Nereju, după aproximativ șapte decenii, își propune să consemneze, ceea ce a mai rămas din utilizarea plantelor, în alte scopuri decât cel alimentar, de către oamenii acestor locuri, unde civilizația a pătruns greu și nu întotdeauna în cel mai fericit mod.

Informațiile le-am cules din discuțiile purtate cu peste 20 de persoane, dintre care amintesc pe: Maria N.Bulete de 82 de ani, Vulcan Safta 65 de ani, Marinescu Simioana 70 de ani, Adumitri Ioana 59 de ani, Chichiur Voica de 58 de ani, Bratu Panainte 46 de ani, Crăciun Floarea 67 de ani, Mărioara Radu 46 de ani, Badiu Clementa 71 de ani, Niculescu Maria 70 de ani, Solomon Anica 50 de ani.

Pentru a identifica plantele după denumirile populare cunoscute în zonă am folosit determinatoare cu planșe color, uneori era suficientă descrierea lor, multe femei aveau plantele uscate iar pentru altele am mers în poiană sau în pădure pentru a le vedea și recunoaște.

Bogatul material cules a fost prelucrat astfel încât fiecare plantă este consemnată cu una sau mai multe rețete de utilizare.

Urmează lista plantelor cunoscute și utilizate în comună:

1. Afîn – *VACCINIUM MYRTILLUS* L. – Din frunze și fructe se face ceai pentru rinichi și pentru diabet. În amestec cu tulpini de coada șoricelului – *Achillea millefolium* L., ceaiul din frunze și fructe de afîn este bun pentru ulcer și gastrită. Fructele consumate ca atare sau sirop, dulceață, vindecă boli de vedere.

2. Alior, laptele câinelui – *EUPHORBIA CYPARISSIAS* L. Se folosește în tratarea negilor. Vacile care mănâncă alior pierd laptele.

3. Aloe – *ALOE* SP. – Frunza zdrobită se pune pe tăieturi, răni, pentru a grăbi vindecarea.

4. Anason – *PIMPINELLA ANISUM* L. Ceaiul din sămânță se dă copiilor mici pentru colici. Tot semințele se pun în țiucă pentru a-i da aromă.

5. Andrișoaică, mușcată creată – *PELARGONIUM RADULA* (CAV)L HERIT. Frunzele se pun în dulceață pentru a-i da un gust plăcut, iar ceaiul din frunze se dă copiilor mici, pentru colici.

6. Anghinare – *CYNARA SCOLYMUS* L. Ceaiul din planta întreagă se

folosește în tratarea bolilor de ficat dar și la colite.

7. Arin negru – ALNUS GLUTINOSA (L.) GARTN și Arin alb – ALNUS INCANA L.

Coaja de arin negru și arin alb se folosește pentru vopsitul lânii în negru. Se amestecă de obicei cu frunze de nuc, cu sovârf, coji de ceapă și droghită. Coaja de arin, cea verde, (cea neagră de deasupra se dă jos) împreună cu coaja de goldan – PRUNUS DOMESTICA, și cu coajă de stejar – QUERCUS SP., se fierb bine și cu această fiertură se fac băi pentru boli lumești.

8. Argințică de grădină sau de casă sau armurar – Silybum marianum (L.) Gartn. Planta cu totul este folosită sub formă de ceai pentru toate bolile. Deasemeni sămânța de argințică pusă în țuică și descântată se bea, de trei ori pe zi, pentru apucătură (boli provocate de farmede).

9. Argințica de pădure – Chrysosplenium alternifolium L. Din toată planta se face un ceai, care după ce este descântat se dă câte puțin, câteva zile la rând, celor care li se dădea „argintul” și le ieșeau bube, pe tot corpul. În acest timp nu se mănâncă și nu se bea acru, nu se bea apă rece și nici nu se spală pe mâini, picioare, corp cu apă rece, pentru că-l ia frigurile.

10. Bobornic – Veronica beccabunga L. Fiertura plantei este folosită pentru a scălda copii, pentru răceli și pentru strâns.

11. Bostan – Cucurbita pepo L. Din „mațe” de bostan (conținutul împreună cu semințe) amestecate cu țărâțe de grâu, se face legătură pentru amigdalită. Cu fiertura din vrej de bostan se fac băi copiilor bolnăvicioși.

12. Boz – Sambucus ebulus L. Cu rădăcina de boz macerată în gaz, se fricționau locurile dureroase în reumatism. Si fiertura plantei întregi se folosea tot pentru reumatism, sub formă de băi. Porcii care aveau viermi intestinali se priponeau în apropierea unei tufe de boz care era culcată la pământ, pe rând, în cele patru zări, apoi se puneă o piatră peste ea, timp în care se spunea un descântec. În câteva zile porcul elimina viermii.

13. Bujor alb – Paeonia officinalis L. Cu fiertura din flori se făceau spălături pentru poala albă și alte boli femeiești.

14. Buruiană de argint – Lysimachia vulgaris L. – Planta cu totul plămădită în țuică se dă celor bolnavi „de argin” sau de „apucătură de argin” (le-au fost făcute farmede și li s-a dat argin)

15. Buruiană cu cinci degete – Potentilla recta L. – Planta întreagă se pisează, se fierbe în lapte și se bea pentru năduf (astm).

16. Busuioc – Ocimum basilicum L. Se iau trei fire de busuioc, sare furată din drobul de sare de la oi, o mână de paie din mușuroiul de furnici, se

amestecă toate, se descântă și se pune în buzunar sau chiar în mâncare celui iubit pentru a-l face să te iubească.

Busuiocul este nelipsit la principalele ceremonii ale vieții: botez, nuntă, înmormântare, apoi în descântecelor de dragoste, la diferite sărbători. În an, pentru a-ți afla ursita: se pune sub pernă, se leagă la un par din gard, se dormea cu crenguțe de busuioc în sân. Cu busuioc și alte flori din grădină se merge la biserică în vinerea Paștelui, se lasă busuiocul și florile în altar și în Duminica Paștelui, la Învierea a doua se împart la lume și sunt purtătoare de noroc, sănătate, te feresc de rele.

17. Brad – ABIES ALBA MILL. – Cu cetină de brad fiartă se fac băi pentru reumatism. Din mugurii de brad se face sirop bun pentru tuse, boli de plămâni și pentru nervi.

18. Brusture dulce, captalan – PETASITES HYBRIDUS (L.) G.M. Împreună cu alte plante este folosit pentru tratarea cancerului. Sub formă de legături rădăcina se folosește pentru dureri de mâini și picioare.

19. Brustur – ARCTIUM LAPPA L. Pentru a trata sinuzita se folosește rădăcina tocată mărunt, pisată și din aceasta se fac trei legături: una la frunte, una la buric și una la tălpi, timp în care se stă cu capul în abureală de floare de tei.

20. Canceroaica – IRIS PSEUDACORUS L. I se mai spune plantă „de 9 boale” Rizomul se rade și se plămădește opt zile în vin sau țuică. Plămădită în vin este bună pentru hemoragie și se ia câte un păhărel mic de trei ori pe zi. Plămădită în țuică este bună pentru vătămătură dar mai ales este bună pentru orice fel de cancer dar în primele faze. Pentru cancer se ia câte o ceșcuță de plămădeală, de trei ori pe zi, pe nemâncate timp de 10 zile, se face pauză 10 zile și se repetă de trei ori.

21. Cartof – SOLANUM TUBEROSUM L. Cartoful (tubercul) este dat pe răzătoare și stors iar zeama se bea pentru boli de stomac, plămâni, pentru răceli și tuse. Din cartoful ras, amestecat cu țărâțe de grâu și stropit cu țuică se fac legături la gât, pentru amigdalită sau la frunte pentru durere de cap.

22. Cașul popii, nalbă mică – MALVA PUSSILLA SM. Cu fiertura plantei se fac băi pentru reumatism, durere de mijloc, de picioare; este bună și pentru spălat răni.

23. Cătina albă – HIPPOPHAË RHANOIDES L. Fructele coapte se zdrobesc, se amestecă cu zahăr sau miere și cu țuică și se ia dimineața pe nemâncate, câte o lingură și sunt bune pentru tensiune și pentru „toate bolile”

24. Ceapa – ALIUM CEPA L. – Ceaiul din coji uscate de ceapă se dă

pentru tuse, iar ceapa coaptă și amestecată cu ceară de albine se pune la buboale sau atunci când coace degetul. Pentru vătămătură ceapa se „*topește*” puțin pe vatră, se zdrobește, se stropește cu oțet și se pune pe burtă. Tot pentru greață, aplecătură, diaree se face o legătură care se pune pe burtă din ceapă zdrobită, leuștean – *LEVISTICUM OFFICINALE KOCH*, pelin – *ARTEMISIA ABSINTHIUM L.*, brustur amar – *ARCTIUM LAPPA L.*, se pisează toate se amestecă cu cenușă de lemn cât ai lua cu trei degete, de trei ori. Legătura din ceapă zdrobită și sare este bună pentru scrântitură.

25. Cicoare – *CICHORIUM INTYBUS L.* Ceaiul din toată planta este bun pentru boli de inimă. Frunzele și florile sunt puse pe răni sau tăieturi, pentru a grăbi vindecarea.

26. Cimbru ciobanului – *THYMUS SERPYLLUM TRIES.* Împreună cu tulpini de talpa găștei și muguri de pin, se face ceai și se bea câte o ceșcuță de trei ori pe zi, pentru năduf. Ceaiul de cimbru se mai bea pentru colită și pentru răceli, dureri de gât, guturai, boli de plămâni.

27. Cimbru de grădină – *SATUREJA HORTENSIS L.* Ceaiul din partea aeriană a plantei se dă copiilor mici pentru colici iar adulților pentru dureri de stomac și pentru colite.

28. Cireș amar – *CERASUS AVIUM (L) MINCH.* Ceaiul din cozi de cireșe, singur sau împreună cu mătase de porumb se folosește pentru boli de rinichi. Dulceața din cireșe amare este bună pentru ficat și stomac.

29. Ciuboțica cucului – *PRIMULLA OFFICINALIS (L.) HILL.* Ceaiul din inflorescență și rădăcină este bun pentru boli de inimă, boli de piept, nădușeli, pentru liniște.

30. Coacăze roșii, pomușoară – *RIBES RUBRUM L.* Ceaiul din frunze este bun pentru boli de ochi, iar fructele proaspete se mănâncă tot pentru o vedere mai bună, la fel și dulceața și vinul din coacăze.

31. Coadă calului – *EQUISETUM ARVENSE L.* Ceaiul din tulpini este bun pentru boli de rinichi. Fiertura din coada calului, gălbenele, coada șoricelului și rostopască se folosește la spălături pentru cancer de uter și ovare. Ceaiul din aceste plante are aceleași utilizări.

32. Coadă șoricelului – *ACHILLEA MILLEFOLIUM L.* Ceaiul din plantă se folosește la spălat răni, bube pentru a se cicatriza mai repede. Tot pentru răni, tăieturi se pun frunze zdrobite și se leagă. Ceaiul din coada șoricelului singur sau în combinație cu boabe de ienupăr *Juniperus communis L.*, cozi de cireșe amare, mătase de porumb (culeasă când este crudă), este bun pentru boli de rinichi, ficat, stomac.

33. Coadă racului – *POTENTILLA ANSERINA* L. Fiertura din planta întreagă se folosește sub formă de băi pentru cancer genital sau pentru alte boli de femei. Se poate asocia și cu frunze de stejar și frunze de nuc, în aceleași scopuri.

34. Crețișoară – *ALCHEMILLA VULGARIS* L. Ceaiul din planta întreagă este bun pentru dureri de ovare, câte 2-3 căni pe zi. Fiertura plantei, uneori asociată și cu flori de salcâm este folosită în aceleași scopuri, sub formă de spălături.

35. Dinții babei – *BIDENS TRIPARTITUS* L. Florile se fierb și fiertura se ține în gură pentru a calma durerile de dinți.

36. Droghiță – *GENISTA TINCTORIA* L. Tulpinile sau numai florile se utilizează pentru a vopsi lâna în nuanțe de galben-verde sau galben. În fiertura plantei se mai adaugă borș sau piatra acră și sare, pentru o mai bună fixare a culorii.

37. Fag – *FAGUS SYLVATICA* L.; Măr dulce – *MALUS DOMESTICA* BORKN; Prun – *PRUNUS DOMESTICA* L.

Cu fiertura din frunze de fag se vopsește lâna în culoarea bej; dacă se amestecă și cu frunze de măr dulce și coajă de prun se obține culoarea roz.

38. Gălbenele – *CALENDULA OFFICINALIS* L. Fiertura din planta întreagă cu flori este folosită ca scăldătoare pentru copiii slabi și care nu cresc. Ceaiul din flori de gălbenele, rizom de canceroaică, rădăcină de lumânărică neagră, inflorescența de șofran, se bea, câte o ceșcuță de trei ori pe zi, pentru hepatită și alte boli de ficat. Planta întreagă fiartă în vin este bună pentru poală albă, câte o ceșcuță de trei ori pe zi.

39. Ghebe – *ARMILLARIELLA MELLEA* VAHL. Ghebe opărite cu tărâțe se pun la gât pentru a trata amigdalita.

40. Goldan, prun – *PRUNUS DOMESTICA* L. Cu fiertura din scoarță de prun se vopsește lâna în nuanțe de roșu.

41. Gușter – *SCROPHULARIA NODOSA* L. Planta întreagă se pisează, se opărește și se leagă la gât la porci când suflă greu, când horcăie, când sunt răciți.

42. Gutui – *CYDONIA OBLONGA* MOLL. Frunzele se folosesc, împreună cu coji de ceapă, la vopsirea lânii în culoarea bej. Ceaiul din frunze și gutuile coapte sunt bune pentru tuse sau alte boli de plămâni.

43. Holeră – *XANTHIUM SPINOSUM* L. Ceaiul din planta întreagă este bun pentru diaree și în boli de ficat.

44. Hrean – *ARMORACIA RUSTICANA* (LAM) G.M.SCH. Cu rădăcina

macerată în gaz o săptămână se fricționează locurile dureroase în reumatism. Tot rădăcina macerată în oțet este bună pentru a fricționa mâinile care amorteșc. Cu frunzele se înfășoară partea corpului cu reumatism sau pe frunte în sinuzită și răceli. Rădăcina se taie cubulețe sau se rade pe răzătoare, se amestecă cu zahăr și se lasă la loc cald până lasă sirop. Din acesta se dă câte o jumătate de linguriță pentru copiii până în 10 ani și câte o linguriță la cei mari, pentru a trata tusea de orice fel.

45. Iarba ciutei – MELLITIS MELISSOPHYLLUM L. Ceaiul din toată planta se dă pentru vătămătură și pentru orice dureri abdominale. Este bun și pentru hernie.

46. Iarba înfrântului, sănișoară SANICULA EUROPAEA L. Ceaiul din toată planta se dă pentru boli lumești. Plămădită în țuică împreună cu sămânța de mac, alune pisate – CORYLUS AVELLANA L., sânziene galbene – GALIUM VERUM L. – se dă bărbatilor care se abțin de la femei. Dacă pe lângă acestea se adaugă și canceroaica – IRIS PSEUDACORUS L., plămădeala este foarte bună pentru hernie.

47. Iarba mare – INULA HELENIUM L. Pentru boli de plămâni, pentru respirație și tuse, nădușeală, răceli, se face următoarea rețetă: se rade 50 gr. rădăcină de iarbă mare, se amestecă cu 400 gr. miere de albine, se ia câte o linguriță de 3 ori pe zi. Aceleași componente dar cu rădăcina fiartă se ia pentru aceleași boli. Pentru boli de stomac și ficat se amestecă 50 gr. rădăcină rasă de iarbă mare cu 50 gr. rădăcină rasă de tătăneasă – SYMPHYTUM OFFICINALE L. și 1 kg de miere, se lasă la macerat 8 zile, apoi se ia câte o linguriță de 3 ori pe zi. Rădăcina rasă este bună și pentru reumatism, sub formă de legătură (nu se pune direct pe piele).

48. Ienupăr, anapăr – JUNIPERUS COMMUNIS L. Ceaiul din boabe de ienupăr, împreună cu cozi de cireșe amare, inflorescențe de coada șoricelului este folosit pentru boli de rinichi.

49. Izma broaștei, izmă proastă – MENTHA LONGIFOLIA (L.) HATH. Planta pisată, cu țuică este bună pentru scrântituri, lovituri, dureri reumatismale, sub formă de legături la locurile dureroase.

50. Lămâi – CITRUS LIMON BURN. Lămâile întregi date prin mașina de tocat și amestecate cu miere de albine și gălbenuș de ou se iau, câte o linguriță de trei ori pe zi, înainte de masă, pentru boli de ficat dar și pentru alte boli.

51. Leurdă, usturoi de pădure – ALLIUM URSINUM L. Ceaiul din toată planta se folosește singur sau împreună cu alte plante pentru tratarea cancerului. Ceaiul mai este dat și pentru viermi intestinali și pentru curățirea sângelui.

52. Leuștean – *LEVISTICUM OFFICINALE KOCH*. Planta întreagă se dă prin mașina de tocat se amestecă cu oțet se strecoară și cu acesta se fac frecții pentru friguri. Și fiert în oțet este bun tot pentru friguri. Ceaiul de frunze de leuștean este bun pentru a trata aciditatea la stomac. Pentru greață, aplecătură se pune o cataplasma pe buric din leuștean, pelin, brusture amar (frunză) și ceapă, toate pisate și amestecate cu cenușă, cât ai lua cu trei degete.

53. Levănțica – *LAVANDULA ANGUSTIFOLIA MILL*. Din inflorescență se face ceai pentru insomnie și se mai adaugă și în ceaiurile pentru tuse.

54. Limba vecinei – *PYLLITIS SCOLOPENDRIUM (L.) NEUM*. Se face ceai din o cană de apă și o singură frunză (nu mai mult) și descântat este bun pentru „toate boalele” Cu această plantă se face și „de dragoste” Într-o cană de lapte se pun câteva bucățele dintr-o frunză de limba vecinei, răsad (sămânță) de varză, cât ai lua cu trei degete, și rumegat de vacă, se descântă și se dă celui ce i s-au făcut farmece și are corpul plin de bube. Din această cană se ia în trei zile la rând dimineata pe nemâncate.

55. LUMÂNĂRICA GALBENĂ – *GENTIANA ASCLEPIADEA L*. Ceaiul din rădăcină se dă pentru copii care nu au poftă de mâncare, pentru oboseală pentru dureri de cap, lungoare (febră tifoidă), hepatită.

56. Lumânărica neagră – *GENTIANA PRAECOX A* et J.KERN. O rețetă mult folosită pentru a trata hepatita constă din: 5 rădăcini de lumânărică neagră se fierb împreună cu o crenguță (cât palma) de tisă – *TAXUS BACCATA L*. și trei flori de șofran – *CARTHAMUS TINCTORIUS L*. Dacă plantele sunt verzi se fierb 4-5 minute, dacă sunt uscate 10 minute. Din această băutură se bea de 3 ori pe zi, câte un pahar mic (de țuică). În acest timp se ține regim alimentar timp de 6 săptămâni: cartofi copti cu miere de albine, compot proaspăt de mere, brânză de vaci din lapte prins nefiert și totul fără sare.

Tot lumânărica neagră se asociază și cu gălbenele – *CALENDULA OFFICINALIS L*. și rostopasca – *CHELIDONIUM MAYUS*, din care se prepară ceai pentru vindecarea hepatitei. Un alt ceai tot pentru hepatită este din lumânărică neagră și crăițe – *TAGETES PATULA L*.

57. Mac – *PAPAVER SOMNIFERUM L*. Cu sămânța de mac se presară uterul animalelor domestice (vacii, oi) sau chiar la femeile care suferă de cădere de uter (iese uterul în afara corpului).

58. Măceș – *ROSA CANINA L*. Ceaiul din fructe și siropul din fructe este foarte bun pentru nervi, inimă și pentru calmare. Se dă și copiilor slabi și care nu cresc. Se face și vin de măceș care este foarte „bun pentru toate.”

59. Măr dulce – *MALUS DOMESTICUS BORKIN*. - coaja și frunzele de

măr împreună cu inflorescența de sovârv și inflorescența de cimbru ciobanului (THIMUS SP.) se fierb se adaugă oțet și sare și se vopsește lână în nuanțe de roșu.

60. Mărar – ANETHUM GRAVEOLENS L. Ceaiul din tulpini de mărar este bun pentru colite cronice. Ceaiul din sămânță este bun pentru boli de inimă.

61. Mătrăguna – ATROPA BELLADONA L.; Castan porcesc – AESCULUS HIPPOCASTANUS L.; Hrean – ARMORACIA RUSTICANA (LAM) GM; Drăgaică – GALIUM VERUM L.; Pelin – ARTEMISIA ABSINTHIUM L.; Ceapă – ALLIUM CEPA L.; Usturoi – ALLIUM SATIVUM L.

Toate aceste plante, tocate și zdrobite se plămădesc cu gaz, cu spirt medicinal sau cu rachiu tare, timp de 14 zile. În acest timp se agită vasul de mai multe ori pe zi. Cu această plămădeală se fricționează locurile dureroase în reumatism, seara înainte de culcare.

62. Măsălar – HYOSCYAMUS MIGER L. Pentru dureri de măsele se folosesc mai multe rețete. Se presară sămânță de măselar pe jar de lemn, se acoperă cu o strachină de lut și fumul gros se prinde de vas. Se toarnă apă clocotită în strachină și se stă cu gura deschisă în abur, acoperit pe cap cu un prosop, până se calmează durerea. Se mai fac abureli cu fiertura plantei întregi sau abureli cu fiertură de sămânță. Fiertura de sămânță se poate ține și în gură, până trece durerea, dar cu mare atenție să nu se înghită că este foarte otrăvitor.

63. Mentă – MENTHA PIPERITA L. Ceaiul din planta culeasă când este înflorită se folosește pentru colită și pentru diaree. Este mult utilizat în combinație cu alte plante pentru boli de stomac și pentru răceli.

64. Mesteacăn – BETULA VERRUCOZA EHRN. Fiertura de scoarță este bună la băi pentru reumatism.

65. Molid – PICEA EXCELSA LINK Din muguri de molid se face sirop bun pentru boli de plămâni. Rășina de molid se folosește la prepararea unui sirop: 1 kg zahăr se fierbe cu 1 l apă și când este legat și încă este fierbinte se adaugă 100 g rășină. Sirpul este bun pentru regenerarea plămânilor și în general pentru toate bolile de plămâni. Se ia de 3 ori pe zi câte o lingură de sirop timp de 2-3 săptămâni.

66. Morcov – DAUCUS CAROTA L. Cei care au probleme cu vederea să mănânce în 10 zile, 5 kg morcov.

67. Mușețel – MATRICHARIA CHAMOMILLA L. ceaiul din flori este bun pentru spălat ochii când se înroșesc și când se „încarcă” ochii. Cu ceai rece se spală pe față pentru un ten curat (se folosește apă de ploaie). Părul blond se spală tot cu ceai de mușețel pentru a se păstra o culoare deschisă, frumoasă.

Nou născuții se scaldă în ceai de mușețel când au pielea înroșită.

68. Mutătoarea – *BRYONIA ALBA* L. Rădăcina rasă, crudă sau plămădită în ȕică se pune sub formă de legături pentru reumatism. Rădăcina rasă se dădea, amestecată cu oțet și usturoi, vitelor bolnave.

69. Nalbă de poiană – *LAVATERA THURINGIACA* L. Ceaiul din flori este folosit pentru tratarea astmului.

70. Nalbă mare – *ALTHAEA OFFICINALIS* L. Planta întreagă se fierbe și decoctul se dă pentru boli de plămâni, pentru răceală. Planta fiartă se pune pe piept sub formă de legătură pentru tuse. Se poate asocia și cu podbal și cu pătlagină, pentru bolile de plămâni. Pentru tuberculoză, se prepară o rețetă din: 5 ouă proaspete, ½ kg miere proaspătă, jumătate kilogram unt, jumătate kilogram zahăr, se bat toate la un loc, se dau într-un clocot, se răcește și se dă de trei ori pe zi, câte o lingură, înainte de mese. Tratamentul este însoțit și de regim alimentar: brânză de vaci, ouă moi, unt, carne de pasăre și vită, totul nesărat (fără carne de porc, fără fasole, fără acreală). Acest regim și rețeta de mai sus sunt bune pentru toate bolile de plămâni, ca ajutătoare la tratamentul natural sau cu medicamente.

71. Nuc – *YUGLANS REGIA* L. Nuci verzi zdrobite și macerate în ȕică sau gaz sunt bune pentru reumatism, se fac frecții în locurile dureroase. Cojile de nuci și crucea de la miezul de nucă (foițele lemnoase ce despart miezul) se fierb și ceaiul este bun pentru tuse. Frunza de nuc împreună cu lăstari de soc și tulpini de urzică, se fierb și se spală pe cap pentru creșterea părului. Fiertura din frunze, coji de nuci verzi se folosește pentru a închide culoarea părului.

Fiertura de frunze împreună cu coji de nuci verzi, este folosită la vopsit textile în verde-marou, marou; dacă se pune calaican, se obține culoarea neagră, se mai pune și piatră acră ca să nu se ia culoarea. Se fac și combinații cu alte plante pentru a obține diferite nuanțe, astfel se asociază nuc cu coajă de arin, cu frunze de măr sau gutui.

72. Odolean, valeriană – *VALERIANA OFFICINALIS* L. Ceaiul din rădăcină este bun pentru nervi, pentru inimă. Se asociază de obicei cu talpa găștei, păducel.

73. Palma Maicii Domnului – *ORCHIS MACULATA* L. Fiertura din planta întreagă se ia pentru boli care nu se mai trec, boli datorate farmecilor. Se bea mai multe zile la rând, însoțite de descânțece.

74. Pata femeii – *HIERACIUM MACULATUM* L. Ceaiul din toată planta este bun pentru a opri hemoragia sau pentru „rânduri roșii” abundente.

75. Păducel – *CRATAEGUS MONOGINA* YACA. Ceaiul din flori se dă pentru inimă, astm, sufocare și pentru somn. Pentru nervi se face ceai împreună

cu talpa gâștei și odolean. Aici i se mai spune și „*pomul vieții*”

76. Păpădie – TARAXACUM OFFICINALE (L.) WEB. Rădăcina se mănâncă crudă pentru diabet. Ceaiul din frunze și flori se ia tot pentru diabet, dar și pentru a micșora pofta de mâncare, pentru a slăbi. Ceaiul mai este bun și pentru astm.

77. Pătăgină – PLANTAGO MAJOR L. și P.LANCEOLATA L. Pentru a se vindeca bubele și tăieturile se pun frunze mestecate în gură; frunze și rădăcini pisate se pun la scrântituri și fracturi de mâini sau picioare, sub formă de legătură, din toată planta se face ceai pentru boli de plămâni.

78. Pătrunjel – PETROSELINUM SATIVUM HOFFM. Rădăcina fiartă se dă pentru gălbănare, dar și în boli de rinichi. Frunzele se mănâncă atunci când ai acreală la stomac. Cu rădăcina de pătrunjel și tulpini de urzică se face o fiertură bună pentru a spăla părul care nu crește. Rădăcina crudă rasă, împreună cu albuș de ou, se folosește la legături pentru gâlci.

79. Pelin – ARTEMISIA ABSINTHIUM L. Pentru dureri de stomac și ficat se mestecă în gură dimineața pe nemâncate sau se face ceai și se bea. Cu fiertura se spală răni și tăieturi pentru dezinfecție și a grăbi cicatrizarea; deasemeni cu fiertura se făc și băi de șezut pentru afecțiuni genitale. Fiertura de pelin împreună cu tulpini și inflorescențe de vetrice, este bună pentru a scăpa de viermi intestinali, se face baie de șezut.

80. Perit, ventrilică – VERONICA OFFICINALIS. Fiertura din planta întreagă se folosește la îmbăiat copii mici pentru a trata bube pe corp sau alte boli de piele.

81. Pir – AGROPYRON REPENS(L) PAL BEAUV. Rădăcina împreună cu cozi de cireșe amare, mătase de porumb (verde) și boabe de ienupăr se fierb zece minute și se ia pe flămânde, de trei ori pe zi câte un pahar (de vin) pentru a trata boli de rinichi. Se ia tratamentul până la vindecare și în tot acest timp se bea ceai de mușetel.

82. Poala Sfintei Mării, cătușnică, iarba mâței – NEPETA CATARIA L. Ceaiul plantei se folosește pentru boli de plămâni și pentru dureri de cap. Smocuri mari de tulpini se folosesc la roit albinele.

83. Podbal – TUSSILAGO FARFARA L. Florile se folosesc sub formă de ceai, pentru boli de plămâni.

84. Porumb – ZEA MAYS L. Mătasea de porumb, culeasă când aceasta este verde, împreună cu rădăcina de boz, boabe de anapăr (ienupăr) și cozi de cireșe sunt folosite sub formă de ceai, pentru boli de rinichi, câte un pahar pe zi, dar nu tot odată, ci de 5-6 ori pe zi. Este bun și pentru piatră la rinichi.

85. Pufuliță – *EPILOBIUM HIRSUTUM* L. *E.MONTANUM* L., *E.ROSEUM* SCHREB. Tulpinile plantei sunt folosite sub formă de ceai pentru ciroză, hepatită și alte boli de ficat.

86. Răsug de oi, crin de pădure – *LILIUM MARTAGON* L. și răsug de vaci – *CHONDRILLA JUNCEA* L. Rădăcina de la aceste plante sunt date, cu oțet și usturoi, animalelor bolnave.

87. Rostopalniță, rostopască – *CHELIDONIUM MAJUS* L. „Laptele” de tulpină și de la rădăcină este folosit pentru a scăpa de negi. Ceaiul din frunze se dă pentru boli de ficat și stomac. Cu fiertura de rostopască, pelin, coada șoricelului și flori de gălbenele se fac spălături pentru poală albă.

88. Salcie – *SALIX ALBA* L. – Lemnul de salcie putrezit și pisat, împreună cu frunze de salcie, se folosesc sub formă de legătură pentru reumatism.

89. Sălcâm – *ROBINIA PSEUDACACIA* L. Fiertura din floare de sălcâm este bună pentru a trata poala albă, sub formă de băi. Ceaiul din frunze este bun pentru diaree.

90. Scrântița – *POTENTILLA ARGENTEA* L. Planta întreagă se pisează sau se opărește și se pune, sub formă de legătură, la scrântituri.

91. Sânziene galbene – *GOLIVUM MOLLUGO* L. Fiertura plantelor este bună pentru tratarea bubelor care „nu se mai trec” Tot fiertura este bună și pentru a trata boli lumești, sub formă de băi. Ceaiul de sânziene este folosit în boli de ficat.

92. Soc – *SAMBUCUS NIGRA* L. Floarea de soc împreună cu frunze de salcie și frunze sau scoarța de alun, se fierb și se face abureală pentru gâlci. Se stă cu gura deschisă, acoperit pe cap, iar picioarele ținute în apă fierbinte. Se repetă de 3-4 ori. Din floare se face ceai, sirop, vin foarte bun pentru tuse și boli de plămân.

93. Sovârf – *ORIGANUM VULGARE* L. Planta cu totul este fiartă și sub formă de spălături este bună pentru urticarie. Și ceaiul se bea tot pentru urticarie dar și pentru ficat. Din 3 plante de sovârf și 9 frunze de gutui se face ceai bun pentru tuse. Din 3 plante de sovârf și 3 de podbal (flori) se face ceai pentru toate bolile de plămâni. Planta zdrobită se pune pe lovituri, sub formă de legătură. Sovârful este mult folosit la vopsit, proaspăt sau uscat. Plantele se zdrobesc și se lasă mai multe zile în apă, până iese culoarea. Și prin fierbere se scoate culoarea și se colorează lână în nuanțe de roșu și galben. De cele mai multe ori se asociază cu alte plante (arin, măr dulce, gutui) pentru a obține mai multe culori și nuanțe.

94. Sulfină albă – *MELILOTUS ALBUS* MEDIK. Sulfină galbenă – *MELILOTUS OFFICINALIS* (L.) LAM. Fiertura din plantele întregi este folosită

sub formă de băi și spălături, pentru poală albă.

95. Sunătoare – *HYPERICUM PERFORATUM* L. Ceaiul din tulpini cu flori se folosește fie singur, fie în rețete cu alte plante în tratarea unor boli de ficat și stomac. Florile macerate în ulei sunt folosite la arsuri.

96. Steregoaie – *VERATRUM ALBUM* L. Se rade jumătate de rădăcină și se amestecă cu untură, se prăjește și după ce se ia de pe foc se pun 2-3 linguri de pucioasă. Se răcește, se strecoară și se păstrează într-o cutie. Această alifie se folosește pentru râie sau alte boli de piele. Cu fiertura de rădăcină se spălau hainele contra păduchilor de corp sau se spălau pe cap, în același scop.

97. Șofran – *CARTHAMUS TINCTORIUS* L. În combinație cu flori de gălbenele, inflorescențele de șofran se folosesc, sub formă de ceai, în boli de ficat. Tot inflorescențele sunt bune la vopsit în roșu sau galben sau se pun (fiertura) în aluatul de cozonac pentru a-i da o culoare frumoasă, gălbuie.

98. Talpa găștei – *LEONURUS CARDIACA* L. Ceaiul din inflorescențe se ia pentru, nervi, pentru astm și toate bolile de inimă. De obicei se asociază cu odolean.

99. Tătăneasă – *SYMPHYTUM OFFICINALE* L. Rădăcina rasă și plămădită în țiucă este bună pentru boli de ficat, stomac și rinichi. Se folosește singură sau împreună cu plante ca iarba mare și sunătoare. Rădăcina crudă, rasă se pune sub formă de legătură la scrântituri, oase rupte, lovituri.

100. Tei – *TILIA TOMENTOSA* L. Florile se folosesc la ceaiuri de calmare, tuse și alte boli de plămân. Există obiceiul ca, de Duminica Teiului, să se pună crengi de tei la poartă sau la ușă, pentru a alunga răul din curte sau din casă.

101. Traista ciobanului – *CAPSELLA BURSA PASTORIS* (L.) MEDIK. Ceaiul din toată planta se folosește sub formă de spălături pentru poală albă.

102. Trifoi alb – *TRIFOLIUM REPENS* L. și trifoi roșu *T.PRATENSE* L. Ceaiul este bun pentru cei ce suferă de năduf. Fiertura plantelor se folosește pentru a trata diferite boli lumești.

103. Turița mare – *AGRIMONIA EUPATORIA* L. Se toarnă un litru de apă clocotită peste trei tulpini înflorite; ceaiul obținut se bea, câte puțin, până trece diareea.

104. Turtă – *CARLINA ACAULIS* L. Planta este bună pentru durere de mijloc, sub formă de ceai. Fiertura de rădăcină este bună și pentru boli de plămâni. Plămădită în rachiu planta întreagă este bună și pentru vătămătură.

105. Țigancă, crăițe – *TAGETES PATULA* L. Ceaiul din flori se bea pentru boli de ficat, singură dar mai ales împreună cu gălbenele, lumânărică galbenă și șofran.

106. Țintaură – *CENTAURIUM UMBELATUM* GILIB – Din cinci plante și un litru de apă clocotită se face ceai, care se bea pe nemâncate, câteva zile la rând, pentru dureri de ficat și dureri abdominale.

107. Usturoi – *ALLIUM SATIVUM* L. Usturoiul se dă copiilor care au viermi intestinali pentru a-i elimina. Se mai folosește pentru boli de inimă, făcând o cură de usturoi, o săptămână sau două. Când este eclipsă de lună sau de soare se mănăsc ușile și geamurile cu usturoi pentru ca vârcolacii să lase Luna și Soarele la locul lor. Tot la fel se face și cu o seară înainte de Sf.Gheorghe pentru ca strigoii să nu ia mana de la vaci.

108. Urechelniță – *SEMPERVIVUM TECTORUM* L. și iarba surzilor – *SAXIFRAGA AIZOON* YACA. Frunzele groase ale acestor plante se storc, iar sucule se picură în urechi, pentru a alina durerile. Pisate și amestecate cu oțet și usturoi, se dau vacilor care pierd laptele.

109. Urzica – *URTICA DIOICA* L. Toată planta se strivește, se opărește și se face legătura pentru scrântitură, pentru oase fracturate și pentru reumatism. Ceaiul de urzică este bun pentru diabet. Fiertura de urzică este bună pentru spălat pe cap, pentru a întări părul. Ceaiul de urzică și mâncarea de urzici sunt bune pentru a curăți sângele.

110. Varză – *BRASSICA OLERACEA* L. Frunzele din căpățâna de varză se moaie pe plită și se înfășoară picioarele, mâinile sau alte părți ale corpului degerate. Pentru a calma crizele de astm se pun frunze de varză pe piept. Cu răsad de varză (sămânța) se face un descântec pentru făcătură, vrăji, legat. Se ia „răsad” de varză, cât ai lua cu trei degete se pune într-o ceșcuță, se pisează, apoi se toarnă o lingură de apă caldă. Se deschid toate ușile casei, dimineața înainte de răsăritul soarelui și când luna este în descreștere se înghite băutura însoțită de un descântec, în trei diminețe la rând.

111. Ventricea, vetrice – *CHRYSANthemum VULGARE* (L.) BERNH – Cu tulpini și frunze strivite se fac legături pentru scrântituri și umflături la articulații. Cu fiertura de ventricea și pelin se fac spălături de șezut pentru viermi intestinali. Plămădită în rachiu planta mai este folosită în dureri de stomac.

112. Vița de vie – *VITIS VINIFERA* L. Lacrima de vie sau „plânsul” viei (seva ce se scurge primăvara, după tăiatul corzilor) Se adună în sticle foarte curate, se ține la rece și se folosește la multe boli de ochi, picurând câte 2-3 picături, de trei ori pe zi, până trece afecțiunea. Ceaiul din cărcei este bun pentru diaree. Vinul amestecat cu miere de albine este bun pentru întărirea organismului după boli grele.

113. Vâsc – *VISCUM ALBUM* L. Ceaiul din frunze era folosit ca hipotensiv

și în unele afecțiuni ale inimii. La sărbătorile de iarnă se prind buchete de vâsc în grindă, pentru a aduce noroc.

114. Volbură – *CONVOLVULUS ARVENSIS* L. Frunzele se pun pe buboaie, tăieturi, răni pentru a grăbi vindecarea.

115. Vulturică – *HIERACIUM PILOSELLA* L. Ceaiul din partea aeriană a plantei se folosește în diaree sau alte dureri abdominale.

116. Zmeur – *RUBUS IDAEUS* L. Ceaiul din frunze este bun pentru toate. Este bine să se pună câte două frunze de zmeur la toate ceaiurile pe care le ia cineva bolnav, alături de plantele folosite pentru boala respectivă.

BIBLIOGRAFIE:

1. Borza, Al., **Dicționar etnobotanic**, Editura Academiei RSR, 1968
2. Butură Valer, **Enciclopedie de etnobotanică românească**, Editura științifică și enciclopedică, București, 1979
3. Giurgea Emil, **Ghid turistic**, Editura sport-turism, București, 1977
4. Popovici Lucia, **Atlas botanic**, Editura didactică și pedagogică – București, 1973
5. Prodan I., Buia Al., **Flora mică ilustrată a RPR**, Editura agro-silvică de stat 1958.
6. Todor I., **Mic atlas de plante din flora RSR**, Editura didactică și pedagogică, București, 1968

REZUMAT

Lucrarea prezintă cadrul geografic, un scurt istoric al comunei, precum și ocupațiile de bază ale localnicilor. Urmează motivația studiului, metoda de lucru și lista plantelor cu rețetele lor de utilizare.

COLEOPTERE DIN COLECȚIA ENTOMOLOGICĂ A MUZEULUI ȚRANCEI

Elvira Macovei

Județul Țrancea, situat în partea de est a țării, se prezintă panoramic sub forma unui amfiteatru, având foarte distincte cele patru zone componente: muntoasă, depresionară, dealurilor subcarpatice și zona șesului ce se pierde în lunca vastă a Siretului.

Munții Țrancei sunt formați din roci sedimentare și nu depășesc înălțimea de 1.800 m. În cadrul zonei depresionare se înregistrează cea mai puternică sensibilitate seismică din țară.

În raport cu relieful, solurile sunt și ele foarte variate.

Dat fiind faptul că majoritatea teritoriului este ocupat de munți și dealuri – cu o precipitație abundentă – și rețeaua hidrografică este de ajuns de bogată.

Datorită condițiilor biogeografice favorabile, pe teritoriul jud.Țrancea se întâlnește o entomofaună bogată și diversă. Aceasta a determinat ca în decursul timpului, să se colecteze un material entomologic bogat ce constituie patrimoniul Secției de Științele Naturii din cadrul Muzeului Țrancei.

Colecția entomologică a Secției cuprinde aproximativ 55.000 exemplare cu genuri și specii din majoritatea ordinelor.

Bogat reprezentat, ca număr de specii și exemplare este Ordinul Coleoptera ce cuprinde insecte cu importanță deosebită, multe specii hrănindu-se cu plante, aducând astfel pagube însemnate culturilor agricole, alte specii sunt folositoare ca prădătoare sau polenizatoare.

În cadrul colecției entomologice a Secției Ordinul Coleoptera este reprezentat printr-un număr de 3.700 exemplare colectate în marea lor majoritate de pe teritoriul jud.Țrancea, aparținând la 309 specii, grupate în 27 familii.

Un loc deosebit ocupă colecția de coleoptere N.Săvulescu cu un număr de 1.250 exemplare.

I. Subordinul Adephaga – este reprezentat în colecția noastră prin insecte aparținând Fam: Carabidae, Cicindelidae și Dytiscidae.

1. Fam. Carabidae, majoritatea prădătoare, se găsesc răspândite și la șes, dar, cele mai multe specii, trăiesc în zonele montane. Cele mai multe specii ale Familiei Carabidae existente în colecție aparțin Genului Carabus L. din care specia Carabus cancellatus Illig cuprinde subspeciile C.c.tuberculatus,

C.c.mazurai, *C.c.sulinensis*, *C.c.subrugosus*, *C.c.fusax*, *C.c.rugifer*, *Consiaceus vicinus*.

Gen. *Cychnus* este reprezentat de speciile *Cychnus semigranosus* Palld. și *Cychnus caraboides* L.

Gen. *Calosoma* Web. Cuprinde speciile: *Calosoma maderae* HBST., *Calosoma sycophanta* L., *Calosoma inquisitor* L.

Gen. *Bruscus* Panz. - cu singurul reprezentant în fauna țării noastre - *Bruscus cephalotus* L.

Gen. *Clenius* Bon. cu 3 specii: *Clenius tristis* Schall, *Clenius festivus* F., *Clenius spoliatus* Rossi.

Gen. *Zabrus* Clairv. cu cele două specii existente în fauna țării noastre: *Zabrus tenebrioides* Goeze și *Zabrus baploides* Creutz.

Gen. *Pterostichus* Bon. cu speciile: *Pterostichus vulgaris* L., *P.rufitarsis* Dej., *P.coplenoides* Dej., *P.niger* Schall., *P.hungaricus* Dej. și *P.fossulatus* F.

Gen. *Abax* Bon. reprezentat în colecție prin specia *Abax ater* Vill.

Gen. *Dolichus* cu singura specie *Dolichus chalensis* Schall.

Gen. *Brachynus* Weber. cu specia *Brachynus explodens* Duft.

Gen. *Abracopercus* cu specia *Abracopercus schiippeli* Palld.

Gen. *Acinopus* cu două specii: *Acinopus picipes* Oliv., *Acinopus amophilus* Dej.

Gen. *Pseudophorus* cu *Pseudophorus rufipes* Degeer.

Gen. *Aptinæus* cu specia *Aptinæus lombarda* Illig.

2. Fam. *Cicindelidae* este slab reprezentată în colecție. Insecte prădătoare, în sens economic speciile acestei familii au importanță deosebită: se hrănesc cu insecte.

Gen. *Cicindela* L. cu speciile: *Cicindela lunulata* F., *C.germanica* L., *C.trisignata* Dej., *C.chilolenta* Fisch., *C.campensis* L., *C.silvicola* Dej., *C.hybrida* L.

3. Slab reprezentată în colecția muzeului este Fam. *Dytiscidae*.

Cuprinde insecte ce-și duc viața în apele dulci și sărate, la șes ca și la munte. În colecție este prezent Gen. *Dytiscus* L. cu specia *Dytiscus marginalis* L. și Gen. *Cybister* Curt. cu specia *Cybister lateralimarginalis* Deg.

II. Subordinal *Polyphaga* cuprinde majoritatea familiilor de coleoptere din colecție. Deținem reprezentanți din următoarele familii:

1. Fam. *Hydrophilidae* cu gen. *Hydrous* Dahl. Din care avem speciile *Hydrous pictus* L. și *Hydrous aterrimus* Eschz.

2. Fam. *Silphidae* cuprinde insecte ce trăiesc în cadavre și alte materii

vegetale sau animale în descompunere. Unele specii sunt fitofage.

Gen. *Necrophorus* F. cu reprezentanți din specia *Necrophorus humator* Goeze.

Gen. *Necrodes* Leach. Cu singura specie existentă la noi – *Necrodes littoralis* L.

Gen. *Thanatophilus* Sam. cu specia *Thanatophilus rugosus* L.

Gen. *Oeceptoma* Sam. cu singura specie din fauna României – *Oeceptoma thoracicum* L.

Gen. *Silpha* L. – cu specia *Silpha carinata* Hrbst.

Gen. *Phosphuga* Leach. – cu *Phosphuga atrata* L.

3. Fam. *Staphylinidae* – trăiesc pretutindeni pe uscat și sunt insecte prădătoare. În colecție avem reprezentanți din trei genuri:

Gen. *Staphylinus* L. – cu specia *Staphylinus caesareus* Cederh.

Gen. *Creophilus* Mannh. – cu singura specie din fauna României – *Creophilus mamillosus* L.

Gen. *Goerius* cu specia *Goerius olens* Mull.

4. Fam. *Histeridae* L. cu specia *Hister cadaverinus* Hoffm.

5. Fam. *Lampyridae* cuprinde insecte nocturne. Se hrănesc cu melci.

Gen. *Luciola* Lap. cu specia *Luciola mingrelica* Men.

6. Fam. *Cantharidae* sunt insecte diurne ce trăiesc pe flori și frunze. Unele specii atacă frunzele și chiar fructele la legume și pomi fructiferi. Avem reprezentat singurul Gen *Cantharis* L. cu exemplare din trei specii: *Cantharis livida* L., *C. obscura* L. și *C. rustica* Fall.

7. Fam. *Cleridae* sunt insecte ce trăiesc pe trunchiurile copacilor, vâneză carii și alte insecte mici.

Gen. *Trichodes* Hrbst. Reprezentat prin speciile *Trichodes quadriguttatus* Ad., *T. favorius* Illig., *T. apiarius* L.

Gen. *Pseudoclerosps* Duv. cu unica specie din fauna țării noastre *Pseudoclerosps mutillarius* F.

8. Fam. *Elatridae* cu larvele numite „viermi sârma”. Multe specii foarte dăunătoare plantelor cultivate. În colecție avem reprezentanți din următoarele genuri:

Gen. *Lacon* Cast. cu singura specie din fauna României – *Lacon murinus* L.

Gen. *Athous* Eschz. din care avem specia *Athous sacheri* Kies.

Gen. *Elater* L. cu specia *Elater songuinolentus* Schrnk.

9. Fam. *Buprestidae*. Săpă galerii în lemn, unele specii fiind dăunătoare

în pepinierele de pomi fructiferi și vii. Avem reprezentanți din 17 genuri.

Gen. *Acmaeodera* Esch. cu *Acmaeodera taeniata* F.

Gen. *Ptosima* Sol. cu specia *Ptosima* 11 – *maculata* Hrbst.

Gen. *Perotis* Spin. cu unica specie din România – *Perotis lugubris* F.

Gen. *Dicerca* Eschz. cu două specii *Dicerca berolinensis* Hrbst. și *Dicerca aenea* L.

Gen. *Lampra* Lacord. Cu *Lampra rutilans* F.

Gen. *Anthaxia* Eschz. Avem în colecție reprezentanți ai 100 specii: *Anthaxia manca* L., *A. cichorii* Oliv., *A. millefolii* L., *A. Fulgurans* Schrk., *A. rosica* Dan., *A. polychloros* Kuznebz., *A. Kiesenwetteri* Mars., *A. bicolor* Goll., *A. croeseus* Villers., *A. podolica* Munh., *A. anatolica* Oliv., *A. nitidula* L.

Gen. *Agrilus* Curt. Cu speciile *Aprilus biguttatus* F., *A. sulcicollis* Lacerd.

Gen. *Trachys* cu specia *Trachys minuta* L.

Gen. *Capnodis* Eschz. cu speciile: *Capnodis tenebrionis* L. și *Capnodis cariosa* Pall.

Gen. *Poecilonota* cu specia *Poecilonota variolosa* Payk.

Gen. *Melanophila* Eschz. cu o singură specie *Melanophila picta* F.

Gen. *Coraebus sinuatus* Creutz. și *C. rubi* L.

Gen. *Carisobothris* cu *Carysobothris affinis* F.

Gen. *Cylindromorphus* cu *Cylindromorphus filum* Gyll.

Gen. *Hister* cu *Hister quadrimaculatus* L.

Gen. *Hololepta* cu *Hololepta plana* Sulzer.

10. Fam. *Coccinellidae* – insecte ale căror larve se hrănesc cu *Aphidae*. Unele specii sunt dăunătoare plantelor. În colecție avem reprezentanți ai 2 genuri:

Gen. *Coccinella* L. cu speciile *Coccinella* 7 – *punctata* L., *C.14* - *pustulata* L. și *C.5* – *punctata* L., *C.2* – *punctata*, *C.22* – *punctata* L.

Gen. *Adonia* Muls. cu o singură specie *Adonia variegata* Goeze.

11. Fam. *Oedemeridae*. Larvele acestor insecte trăiesc în lemnul putred și în tulpinile diferitelor plante. În colecție deținem Gen. *Oedemera* Ol. cu specia *Oedemera podagrariae* L.

12. Gen. Fam. *Meloidae* cu:

Gen. *Meloe* Lin. cu speciile *Meloe variegatus* Donovan. și *Meloe violaceus* Mrsh.

Gen. *Mylabris* F. cu specia *Mylabris variabilis* Pall.

Gen. *Epicauta* Redtb. cu specia *Epicauta erythrocephala* Pall.

Gen. *Lytta* F. cu *Lytta vesicatoria* L.

Gen. *Stenoderus* cu *Stenoderus caucasicus* Pall.

Gen. *Cercoma* cu 2 specii: *Cercoma schaefferi* L. și *Cercoma schreberi* F.

Gen. *Halosymus* cutt. *Cyriacus* L. și Gen. *Lyous* cu specia *Lyous trimaculatus* F.

13. Fam. Tenebrionidae cu reprezentanți din 3 genuri:

Gen. *Gnaptor* Latr. cu specia *Gnaptor spinimanus* Pall.

Gen. *Opatrum* cu specia *Opatrum sabulosum* L.

Gen. *Blaps* Fab. cu *Blaps mortisaga* L.

14. Fam. Scarabeidae. larvele acestor insecte trăiesc mai ales în pământ și se hrănesc cu părțile subterane ale plantelor. Unele specii sunt foarte dăunătoare.

Gen. *Geotrupes* Latr. cu *Geotrupes mutator* Marsh., *G. vernalis* L., *G. stercocarius* Marsh.

Gen. *Lethrus* Scop. cu *Lethrus apterus* Laxm.

Gen. *Gymnopleurus* Illig. cu specia *Gymnopleurus mopsus* Pall.

Gen. *Scarabeus* L. cu *Scarabeus affinis* Brulle.

Gen. *Sisyphus* Latr. cu *Sisyphus schaefferi* L.

Gen. *Copris* Geoffr. cu unica specie din fauna țării noastre *Copris lunaris* L.

Gen. *Caccobius* Thoms. cu specia *Caccobius schreberi* L.

Gen. *Onthophagus* Latr. cu specia *Onthophagus fissicornis* Stev., *O. taurus* Scrib., *O. verticicornis* Laich., *O. lemuri* F., *O. vacca* L.

Gen. *Rhizotrogus* Latr. cu specia *Rhizotrogus aequinoctialis* Hrbst.

Gen. *Amphimallon* Serv. cu *Amphimallon solstitialis* L.

Gen. *Anoxia* Lap. cu specia *Anoxia orientalis* Kryn. și *Anoxia villosa* F.

Gen. *Polyphylla* Harr. cu *Polyphylla fullo* L.

Gen. *Melolontha* F. cu speciile *Melolontha melolontha* L. și *Melolontha pectoralis* Gerv.

Gen. *Anomala* Sam. cu specia *Anomala oblonga* F.

Gen. *Anisoplia* Serv. cu 4 specii: *Anisoplia austriaca* Hbst., *A. lata* Er., *A. deserticola* Fisch., *A. segetum* Hbst.

Gen. *Valgus* Scrib. cu o singură specie în fauna României – *Valgus hemipterus* L.

Gen. *Osmoderma* Serv. cu singura specie din țară – *Osmoderma eremita* Scop.

Gen. *Gnorimus* Serv. cu specia *Gnorimus octopunctatus* Scop. și *Gnorimus nobilis* L.

Gen. *Trichius* F. cu specia *Trichius fasciatus* L.

Gen. *Epicometis* Burm. cu singura specie din țara noastră *Epicometis hirta*

Poda.

Gen. *Oxythrea* Muls. cu cele două specii din fauna României *Oxythrea funesta* Poda. și *Oxythrea cinetella* Schannm.

Gen. *Cetonia* F. cu specia foarte comună *Cetonia aurata* L.

Gen. *Pososia* Muls. cu specia *Potosia cuprea* F.

Gen. *Oniticellus* cu două specii: *Oniticellus fulvus* Goeze și *Oniticellus pallipes* F.

Gen. *Gymnopleurus* illig. cu *Gymnopleurus mopsus* Pall.

Gen. *Blitopertha* cu *Blitopertha lineata* Fabricius și *Blitopertha hirtella*

Brul.

Gen. *Oryctes* Illig. cu *Oryctes nasicornis* L.

Gen. *Netocia* cu două specii *Netocia vidua* Gory. și *Netocia vidua* Gory. și *Netocia hungarica* Hbst.

Gen. *Cetonischema* cu specia *Cetonischema aeruginosa* Drury.

Gen. *Pentodon* Hoppe. cu două specii – *Pentodon bidens* Pall. și *Pentodon idiota* Hrbst.

Gen. *Hoplia* cu specia *Hoplia farinosa* L.

Gen. *Amphicoma* cu specia *Amphicoma vulpes* F.

15. Fam. *Lucanidae* cuprinde insecte ale căror larve trăiesc în lemnul copacilor. Cuprinde următoarele genuri:

Gen. *Lucanus* L. cu specia *Lucanus cervus* L.

Gen. *Dorcus* Mac heay. cu singura specie în fauna țării noastre *Dorcus parallelipedus* L.

Gen. *Ceruchus* cu specia *Ceruchus chrysomectines* H.

Gen. *Sinodendron* Hellw. cu singura specie în România - *Sinodendron cylindricum* L.

16. Fam. *Cerambycidae* cu insecte ale căror larve trăiesc în lemn iar uneori sunt dăunătoare.

Gen. *Rhagium* F. cu speciile *Rhagium sycophanta* Schrank. și *Rhagium mordax* Degeer.

Gen. *Leptura* cu speciile *Leptura scutellata* F., *L. cordigera* Fussly., *L. rubra* L., *L. maculicornis* Deeg., *L. tessera* Charp., *L. pallens* Brulle, *L. virens* L., *L. dubia* Scop., *L. sanguinolenta* L., *L. unipunctata* Fabr., *L. cordigera* Fussly.

Gen. *Strangalia* Serv. Sunt prezente în colecțiile *Strangalia maculata* Poda., *S. melanura* L., *S. septempunctata* F., *S. bifasciata* Mull., *S. pubescens* F., *S. verticalis* Gerni., *S. nigra* L.

Gen. *Stenopterus* illig. cu speciile *S. rufus* L. și *S. flavicornis* Kust.

Gen. *Aromia* Serv. cu unica specie *Aromia moschata* L.

Gen. *Rosalia* Serv. cu o singură specie *Rosalia alpina* L.

Gen. *Callidium* F. cu specia *Callidium violaceum* L.

Gen. *Clytus* Laich, cu *Clytus rhamni* Germ. Și *Clytus arietis* Lin.

Gen. *Plagionotus* Muls. cu speciile *Plagionotus speciosus* Ad., *Plagionotus Floralis* Pall.

Gen. *Chlorophorus* Chevr. cu *Chlorophorus figuratus* Scop.

Gen. *Dorcadion* Dalm. cu *Dorcadion murrayi* Kust., *D.fulvum* Scop., *D.aethiops* Scop., *D.pedestre* Poda., *D.tauricum* Waltl., *D.septemlineat* waltl., *D.equestre* Gorgl.

Gen. *Neodorcadion* Gnglb. Cu *Neodorcadion exornatum* Tourn., *Neodorcadion bilineatum* Germ.

Gen. *Morimus* Serv. cu specia *Morimus funereus* Muls.

Gen. *Lamia* F. cu singura specie din fauna țării noastre *Lamia textor* L.

Gen. *Mesosa* Latr. cu *Mesosa nebulosa* F.

Gen. *Agapanthia* Serv. cu speciile *Agapanthia Dahli* Richt., *A.violacea* F., *A.Kyrbyi* Gyll., *A.villosovirescens* Deg.

Gen. *saperda* F. cu speciile *Saperda octopunctata* Scop., *Saperda punctata*L., *Saperda carcarias* L.

Gen. *Oberea* Muls, cu specia *Oberea euphorbiae* Germ.

Gen. *Phytoecia* Muls.cu speciile *Phytoecia nigricornis* F., *Phytoecia cylindrica* L.

Gen. *Megopsis* Serv cu specia *Megopsis scabricorne* Scop.

Gen. *Evodinus* cu specia *Evodinus clathratus* F.

Gen. *Pachyta* cu specia *Pachyta quadri-maculata* L.

Gen. *Vadonia* cu speciile *Vadonia steveni* Sperk., *Vadonia unipunctata* F., *Vadonia livida* F.

Gen. *Judolia* cu speciile *Judolia erratica* Kuster., *Judolia sexmaculata* L., *Judolia cerambyciformis* Schrk.

Gen. *Pidonia* cu *Pidonia lurida* L.

Gen. *Dinoptera* cu specia *Dinoptera collaris* L.

Gen. *Gaurotes* cu specia *Gaurotes virginica* L.

Gen. *Allosterna* cu specia *Allosterna tabicolor* Deg.

Gen. *Cerambyx* L. cu speciile *Cerambyx velutinus* Brulle, *C.scopolii* Fussl., *C.miles* Bon., *C.cerdo* L.

Gen. *Stenocorus* cu speciile *Stenocorus meridianus* L., *Stenocorus quercus* Gotz.

Gen. *Stenostola* cu *Stenostola ferrea* Schrk.

Gen. *Toxotum* cu *Toxotum cursor* L.

Gen. *Xylotrechus* cu *Xylotrechus arvicola* Oliv. și *X. rusticus* L., *X. antilope* Schonh.

Gen. *Typocerus* cu specia *Typocerus attenuatus* L.

Gen. *Tetropium* cu *Tetropium castaneum* L.

Gen. *Stramatium* cu *stramatium fulvum* Villers.

Gen. *Callimellum* cu *Callimellum angulatum* Schrk.

Gen. *Hylotrupes* cu *Hylotrupes bagulus* L.

Gen. *Callidium* cu *Callidium violaceum* L.

Gen. *Purpuricenus* Germ. cu specia *Purpuricenus budensis* Gotz.

Gen. *Catamobius* cu *Catamobius filum* Rossi.

Gen. *Acanthoderus* cu specia *Acanthoderus Clavipes* Schrk.

Gen. *Liopus* cu specia *Liopus nebulosus* L.

Gen. *Agapanthiola* cu *Agapanthiola leucaspis* Stev.

17. Fam. *Chrysomelidae* cuprinde insecte fitofage.

Gen. *Clytra* Laich. cu specia *Clytra laeviscula* F. și *Clytra quadripunctata* L.

Gen. *Lachnea* Redtb. cu singura specie din fauna țării noastre *Lachnea sexpunctata* Scop.

Gen. *Cryptocephalus* Geoffr. cu *Cryptocephalus* L. și *Cryptocephalus sericeus* L.

Gen. *Leptinotarsa* Stal. La noi cu specia *Leptinotarsa decemlineata* Say.

Gen. *Chrysomela* L. cu speciile *Chrysomela menthastri* Suffr. și *Chrysomela marginata* L.

Gen. *Melasoma* Steph. cu *Melasoma saliceti* Wse.

Gen. *Timarcha* Latr. cu *Timarcha goettingensis* L. și

Gen. *Entomoscelis* Chevr. cu specia *Entomoscelis adonidis* Pall.

18. Fam. *Curculionidae* slab reprezentată în colecție prin:

Gen. *Larinus* Germ. cu specia *Larinus latus* Hrbst. și *Larinus planus* F.

Gen. *Curculio* L. cu specia *Curculio glandium* Mrst.

Gen. *Lepyrus* Germ. cu specia *Lepyrus palustris* Scop. și

Gen. *Sphenophorus* Schonh. cu *Sphenophorus piceus* Pall.

Familiile mici cu puțini reprezentanți, în colecție sunt reprezentate prin:

19. Fam. *Histeridae* cu

Gen. *Hister* L. și specia *Hister cadaverinus* Hoffm.

20. Fam. *Bostrychidae*

Gen. *Bostrychus* Geoffr. cu specia *B. capucinus* L.

21. Fam. *Lagriidae*

Gen. *Lagria* F. cu specia *Lagria hirta* L.

22. Fam. *Pyrochroidae*

Gen. *Pyrochroa* Geoffr. cu specia *Pyrochroa cocinea* L.

23. Fam. *Dytiscidae*

Gen. *Cybister* Curt. cu *Cybister lateralimarginalis* Deg.

24. Fam. *Dasytidae*

Gen. *Henicopus* cu *Henicopus pilosus* Scop.

REZUMAT

Muzeul Vrancei deține o importantă colecție de entomologie estimată la aproximativ 55.000 exemplare, cu genuri și specii din majoritatea ordinelor.

Bogat reprezentat este Ordinul *Coleoptera* cu un număr de 3.700 exemplare. Un loc aparte deține colecția de *Coleoptera* N. Săvulescu cu un număr de 1.250 exemplare. Familiile cu numeroși reprezentanți ca genuri, specii și exemplare sunt: Fam. *Carabidae*, Fam. *Buprestidae*, Fam. *Scarabidae*, Fam. *Cerambycidae* și Fam. *Chrysomelidae*. Bogăția de exemplare explică marea diversitate a entomofaunei din zona Vrancei.

BIBLIOGRAFIE

1. Sergiu Panin, **Determinatorul Coleopterelor**, Ministerul Agriculturii în colaborare cu Editura de Stat pentru Literatură Științifică și Didactică, 1951
2. **Società Italiana di Scienze Naturali e Museo Civico di Storia Naturale di Milano**, Catalogo delle collezioni, Tipografia Fusi, 1995
3. Vasile Ionescu, Maria Apetrei, **Îndrumător practic pentru cunoașterea insectelor**, Muzeul de Științele Naturii, Piatra Neamț, 1988
4. **Guida al Museo di Storia Naturale di Milano**, Ed. Electa, 1997
5. Gruppo Editoriale Fabbri, Bompiani, Sonzogno, Etas S.p.A., Milan, *La nature*. 1979/1988
6. **Les Travaux des naturalistes les plus éminents de tous les pays et de toutes les époques**, Encyclopedie D'histoire naturelle, Ed. de l'encyclopedie, Paris

OBSERVAȚII ORNITOLOGICE ÎN MUNTII VRANCEI

Julian Mazilu

Munții Vrancei cu o lungime totală de 79 km (pe direcția N-S) și o lățime variind între 20-35km (E-V) reprezintă partea nord-estică a Carpaților Curburii. Cea mai mare parte din suprafața totală (de 1666 km²) aparține județului Vrancea.

Trăsăturile geografice ale Munților Vrancei sunt direct dependente de prezența depozitelor de fliș în substrat geologic, fapt ce se concretizează în altitudini mijlocii de 1500 m (altitudinea maximă Vf. Lăcăuți cu 1777 m) și fragmentarea accentuată a reliefului, generată și de un regim pregnant de torențialitate.

Date fiind altitudinea și condițiile climatice, vegetația Munților Vrancei este cea de pădure, suprafața ei fiind discontinuă mai ales datorită defrișărilor masive din perioada interbelică, defrișări compensate în mare parte prin acțiuni de refacere a fondului forestier din ultimii 40 de ani, și de pajiști montane secundare.

În cadrul formațiunii silvestre se deosebesc două etaje:

- unul inferior cu arborete de amestec care ocupă jumătatea răsăriteană a Munților Vrancei cu altitudini de sub 1500 m și preferă versanții cu expoziție sudică,

- unul superior cu conifere care urcă până în vecinătatea celor mai înalte vârfuri, acoperind cu predilecție jumătatea apuseană a zonei montane precum și versanții cu expoziție nordică.

Pajiștile montane sunt dispersate. În majoritate sunt consecința substituirii pe cale antropică, ceea ce face să apară numeroase ochiuri de pajiști secundare în arealul pădurilor. Pajiști naturale spontane apar pe suprafețe reduse, caracterizând vârfurile cele mai înalte: Lăcăuți, Pietrosu.

Cercetări ornitologice în zonă au mai fost făcute de Dan Munteanu 1969, Mihai Mihalciuc 1973, Ladislau Kalaber 1975, M. Mihalciuc I. Tâlpeanu I. Cătuneanu 1976, Ion Iordache în 1982, dar cu toate acestea Vrancea nu este o zonă pe deplin cunoscută din punct de vedere avifaunistic.

Principala metodă de cercetare folosită a fost metoda traseului, a capturării și inelării.

Observațiile au fost făcute pe următoarele trasee, în perioadele menționate:

1. Cheile Nărujei - Lacu Negru 05 - 06.04.1999
2. Herăstrău 06.04.1999
3. Botu Misinei - Cascada Mișina 06.04.1999
4. Lepșa 28 - 29.04.1999
5. Gălăciuc 28 - 29.04.1999
6. Cheile Tișitei 29.04.1999, 20.07.2000
7. Focu Viu 31.07.2000
8. Valea Milcovului-Munteoru 05 - 10.06.2000
9. Valea Zăbalei -Nereju 05 - 10.06.2000
10. Pârâul Țiganului-Zburătura - Tișita Mare 17 - 18.07.2000
11. Pârâul Cristianului-Guruiata-Chei Tișita 19.07.2000
12. Fenologie
13. Tip de avifauna

Specia	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11		
1. <i>Anas platyrhynchos</i>									2			MP	tv
2. <i>Aquila sp.</i>						x							
3. <i>Buteo buteo</i>	X	X		X		X		X	X	X	X	MP	III
4. <i>Pernis apivorus</i>						X				X		OV	III
5. <i>Accipiter gentilis</i>								X	X			S	III
6. <i>Falco subbuteo</i>								X				OV	III
7. <i>Bonasa bonasia</i>								X				S	II
8. <i>Charadrius dubius</i>									X			OV	tv
9. <i>Actitis hypoleucos</i>									X			OV	II
10. <i>Columba palumbus</i>								X				OV	III
11. <i>Streptopelia turtur</i>								X	X	X		OV	III
12. <i>Streptopelia decaocto</i>				X								S	III
13. <i>Cuculus canorus</i>		X			X	X		X				OV	+
14. <i>Asio flammeus</i>									X			MP	+
15. <i>Asio otus</i>									X			S	III
16. <i>Apus apus</i>												OV	III
17. <i>Alcedo atthis</i>		X										MP	III
18. <i>Upupa epops</i>				X								OV	III
19. <i>Picus viridis</i>								X	X			S	III
20. <i>Picus canus</i>	X											S	III
21. <i>Dendrocopos major</i>								X	X			S	III
22. <i>Dendrocopos syriacus</i>									X			S	III
23. <i>Dendrocopos medius</i>								X	X			S	III
24. <i>Dendrocopos leucotos</i>										X		S	III
25. <i>Jynx torquilla</i>									X			OV	III
26. <i>Lullula arborea</i>								X	X			OV	III
27. <i>Hirundo rustica</i>								X	X	X		OV	+
28. <i>Deficienta urbana</i>									X	X		OV	III

29. <i>Anthus trivialis</i>							X	X			OV	III	
30. <i>Motacilla cinerea</i>	X	X	X			X	X		X	X	OV, RI	II	
31. <i>Motacilla alba</i>	X	X	X	X		X	X	X	X	X	OV	+	
32. <i>Lanius collurio</i>							X	X	X		OV	III	
33. <i>Oriolus oriolus</i>							X				OV	III	
34. <i>Sturnus vulgaris</i>				X			X	X			MP	III	
35. <i>Garrulus glandarius</i>		X		X		X	X				S	III	
36. <i>Nucifraga caryocatactes</i>							X			X	S	II	
37. <i>Corvus corax</i>	X	X	X	X				X	X		S	+	
38. <i>Cinclus cinclus</i>						X			X	X	S	II	
39. <i>Troglodytes troglodytes</i>						X	X		X	X	OV	III	
40. <i>Prunella modularis</i>		X				X	X				OV	II	
41. <i>Sylvia atricapilla</i>							X	X		X	OV	III	
42. <i>Sylvia communis</i>							X	X			OV	III	
43. <i>Sylvia curruca</i>								X			OV	III	
44. <i>Philloscopus . trochilus</i>					X						P, OV	II	
45. <i>Philloscopus collybita</i>		X	X				X	X		X	OV	III	
46. <i>Regulus regulus</i>							X				MP, OI	II	
47. <i>Regulus ignicapillus</i>							X	X			MP	II	
48. <i>Ficedula hypoleuca</i>					X						OV	II, III	
49. <i>Ficedula albicollis</i>							X				OV	III	
50. <i>Ficedula parva</i>								X			OV	III	
51. <i>Oenanthe oenanthe</i>								X			OV	+	
52. <i>Phoenicurus phoenicurus</i>								X			OV	III	
53. <i>Phoenicurus ochruros</i>	X				X		X		X	X	OV	III	
54. <i>Erithacus rubecula</i>		X	X		X	X		X	X	X	X	OV	III
55. <i>Turdus torquatus</i>	X											OV	I
56. <i>Turdus merula</i>								X	X			MP	III
57. <i>Turdus philomelos</i>			X					X	X	X		OV	III
58. <i>Turdus viscivorus</i>	X				X				X	X		MP	III
59. <i>Parus palustris</i>								X	X			S	III
60. <i>Parus montanus</i>						X		X		X	X	S	II
61. <i>Parus caeruleus</i>									X			S	III
62. <i>Parus ater</i>		X	X				X	X		X		S	II
63. <i>Parus major</i>	X			X	X	X		X	X			S	I
64. <i>Aegithalos caudatus</i>		X							X			S	III
65. <i>Sitta europaea</i>					X	X		X	X	X		S	III
66. <i>Certhia familiaris</i>									X			S	III
67. <i>Passer domesticus</i>			X						X			S	III
68. <i>Passer montanus</i>									X			S	III
69. <i>Fringilla coelebs</i>	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X	MP	III
70. <i>Coccothraustes coccothraustes</i>								X	X			S	III
71. <i>Serinus serinus</i>							X		X			OV	III
72. <i>Carduelis chloris</i>								X	X			S	III
73. <i>Carduelis carduelis</i>				X			X		X			S, OI	III
74. <i>Emberiza cia</i>									X			S	III
75. <i>Emberiza citrinella</i>									X			S	III

66. <i>Certhia familiaris</i>									X			S	III
67. <i>Passer domesticus</i>			X						X			S	III
68. <i>Passer montanus</i>									X			S	III
69. <i>Fringilla coelebs</i>	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X	MP	III
70. <i>Coccothraustes coccothraustes</i>								X	X			S	III
71. <i>Serinus serinus</i>							X		X			OV	III
72. <i>Carduelis chloris</i>								X	X			S	III
73. <i>Carduelis carduelis</i>				X			X		X			S, OI	III
74. <i>Emberiza cia</i>									X			S	III
75. <i>Emberiza citrinella</i>									X			S	III

I

OV - oaspeți de vară

OI - oaspeți de iarnă

S - sedentar

MP - migrator parțial

P - pasaj

II

tl - specii tipice pentru avifauna pajiștilor montane înalte

tll - specii tipice pentru avifauna pădurilor montane

tlll - specii tipice pentru avifauna pădurilor de foioase

tv - specii tipice pentru avifauna acvatică

+ - specii accesorii

Rezultate și discuții

Făcând o comparație între avifauna Munților Vrancei și a altor zone de pe cuprinsul Carpaților Orientali, nu putem afla decât deosebiri de mică importanță generate de latitudinea ținutului amintit.

Au fost observate 75 de specii aparținând la 11 ordine și 31 familii. Din totalul speciilor observate, 35 sunt oaspeți de vară - 46, 66%, 29 sunt sedentare - 38, 66%, 10 sunt migratori parțial - 13, 33%, 1 - specie de pasaj - 1, 33%

Întrucât studiul nu a cuprins observații din sezonul hibernal, componenta avifaunei din această perioadă nu este suficient cunoscută, lipsind date asupra oaspeților de iarnă.

În ceea ce privește apartenența la o anumită avifaună am găsit o specie tipică pentru avifauna pajiștilor montane înalte - *Turdus torquatus*, 10 specii tipice pentru avifauna pădurilor montane, 52 specii tipice pentru avifauna pădurilor de foioase, 2 specii tipice pentru avifauna acvatică.

Speciile întâlnite cu frecvență mai mare în majoritatea zonelor sunt: *Buteo buteo*, *Cuculus canorus*, *Motacilla cinerea*, *Motacilla alba*, *Garulus glandarius*, *Corvus corax*, *Phoenicurus ochruros*, *Erithacus rubecula*, *Parus montanus*, *Parus ater*, *Parus major*, *Fringilla coelebs*.

Răpitoarele de zi, altădată bine reprezentate în această zonă, dovadă fiind numeroasele exemplare deținute de colecția Muzeului Vrancei, capturate în zona

amintită, s-au diminuat numeric sau au dispărut. Astăzi se poate observa mai mult Buteo buteo, precum, și apariții sporadice ale altor răpitoare: Pernis apivorus, Aquilla sp, Accipiter gentiles, Falco subbuteo. Nu am observat nici un exemplar de Falco tinnunculus, specie cu efective considerabile în alte zone.

De remarcat este și prezența lui Alcedo atthis pe Cheile Nărujei la o altitudine de peste 900 m. O prezență bună se constată la ciocănitori, în schimb specia Dryocopos martius nu a fost observată, iar Dendrocopos leucotos un singur exemplar la Pârâul Țiganului.

Păsările specifice pâraielor de munte Motacilla cinerea și Cinclus cinclus au fost găsite ca frecvente și în număr relativ mare (de-a lungul albiei Tișitei Mari am întâlnit 14 exemplare de Cinclus cinclus).

În zona Cantonului silvic Pârâul Țiganului există o colonie de Delichon urbica cu peste 150 de exemplare și aproximativ 25 cuiburi, multe cu pontă a doua (18.07.2000), o parte din cuiburi fiind ocupate de Phoenicurus ochruros.

Bibliografie

1. Munteanu D., 1969, Privire de ansamblu asupra avifaunei din munții și depresiunea Vrancei – Lucrările Stațiunii de Cercetări Biologice, Geologice și Geografice STEJARUL I I, p. 201 - 209
2. Mihalciuc M., 1973, Cosiderations sur l'avifaune du basin superieur et moyen de la riviere Putna-Extrait de Travoux du Museum d'Histoire Naturelle Grigore Antipa, vol. XIII 1973
3. Kalaber L., Burggrave G., Trio R.: Observații ornitologice în Munții Lăcăuți – Studii și comunicări Bacău 1975
4. Mihalciuc M., Talpeanu M., Catuneanu M., 1973, Contributions a la connaissance de la faune de departament Vrancea – Extrait des Travaux du Museum d'Histoire Naturelle Grigore Antipa vol. XVII 1976 Bucharest
5. Ion I., 1982, Cercetări asupra avifaunei din bazinul superior și mijlociu al râului Râmnicu Sărat – Studii și comunicări Reghin 1982
6. Mihalciuc M., 1987, Cercetari ornitologice în zona Lepșa Zboina – Vrancea. Studii și comunicări, V – VII, 1982 – 1984, Focșani 1987.

CONTRIBUȚII LA CUNOAȘTEREA ORNITOFAUNEI REZERVAȚIEI NATURALE DALHĂUȚI

Iulian Mazilu

În 1973 prin Decizia nr.156/1973, Consiliul Popular al județului Vrancea a înființat un număr de nouă rezervații naturale, printre care și cea de la Dălhăuți, cu o suprafață de 1313 ha. Datorită unui mai mare potențial floristic, faunistic, geologic, sau de altă natură cu mare însemnătate științifică, în județul Vrancea au fost extinse atât suprafețele teritoriilor ocrotite, cât și numărul de rezervații naturale, conform Hotărârii nr.12 din 18 sept.1992. Astfel numărul de rezervații naturale a crescut de la 9 în 1973 la 22 în 1992, iar suprafețele teritoriilor ocrotite au crescut de la 1313 ha la 15.000 ha. Unui astfel de regim de extindere a fost supusă și Rezervația Naturală Dălhăuți a cărei suprafață a crescut de la 188,2 ha, la 257 ha.

Rezervația Naturală forestieră și peisagistică Dălhăuți este situată în partea vestică a satului Dălhăuți, com.Cârligele în jurul schitului Dălhăuți, și se află în zona reliefului piemontan colinar la o altitudine de 500 m. Această rezervație este de interes forestier, floristic, de protecție a schitului Dălhăuți – monument istoric 1461 m, conservarea genofondului autohton, stavilirea procesului de eroziune și alunecări, cât și o funcție peisagistică importantă.

Pădurea Dălhăuți se continuă spre N-E cu pădurea Faraoane iar spre S-V cu pădurea Grebănoasa, spre V cu Dealu Lung și este brăzdat în partea de S-E de Pârâul Dălhăuți.

Rezervația Naturală Dălhăuți se înscrie în unitatea piemontană – piemontul subcarpatic – care constituie planul de racordare între câmpie în est și culmile dealurilor subcarpatice în vest. A fost denumit și glacisul subcarpatic având în vedere că este un glacis prelung, relativ uniform, rezultat prin îngemănarea conurilor de dejecție ale râurilor principale ce vin din zona mai înaltă, vestică.

Acest piemont a fost redresat de înălțările subcarpatice recente ajungând la altitudini de 350-600 m în cadrul său se pot distinge după aspectul morfologic trei sectoare:

- a) piemontul Zăbrăuți – la N de Valea Putnei, format din trepte prelungi;
- b) piemontul Odobești, extins la S de Valea Putnei până la înșeuarea de la Odobasca (la S de Dealul Deleanu) cu aspect de plan înclinat uniform; în această unitate se înscrie și Rezervația Naturală Dălhăuți.

c) Piemontul Râmnicului – la S de înșeuarea Odobasca, prelungit dincolo de limita sudică a județului Vrancea, până la Valea Slănicului de Buzău.

Limita estică a unității piemontane trece pe la V de Sihlea, prin Vârteșcoiu, E de Odobești, E de Panciu, V de Adjud, la V de Valea Siretului.

Geologia

Din punct de vedere geologic piemontul subcarpatic este alcătuit din strate monoclinole cuaternare predominând cele de vârstă Pleistocen mediu și superior, constituite din gresii în alternanță cu marne, argile și marno-argile, acoperite de depozite aluviale de nisipuri și pietrișuri acvifere de grosimi variabile.

Fenomenele de alunecări sunt frecvente și se datoresc alternanței gresiei, marmelor, cu nisipurile și pietrișurile din roci de bază, cât și datorită unei bogate alunecări și fenomene de eroziune avansată se întâlnesc spre albia pârâului Dălhăuți, cât și la periferia rezervației, acolo unde a fost defrișată pădurea.

Relieful

Morfologic, piemontul subcarpatic vrâncean se prezintă sub forma unui plan înclinat către S și S-E, situat între 350-600 m (muchia) și 85-130 m (baza). Fiind situată în prezent în aria proceselor de eroziune ce s-a deplasat concomitent cu mișcările de ridicare de la V-E, partea superioară a piemontului este supusă unor intense procese de eroziune mai ales în perimetrul în care covorul vegetal bine înțelenit a fost distrus sau înlăturat.

Treapta inferioară a piemontului subcarpatic, ce a constituit la început zona de contact a câmpiei cu piemontul a fost supusă inițial unui intens proces de acumulare (depozite pluvio-deluviale) ulterior fiind antrenată în mișcarea generală de ridicare a zonei subcarpatice. Rezistența slabă a rocilor ce alcătuiesc această treaptă, față de eroziune e compensată de panta redusă a suprafeței, precum și de aportul de materiale transportate din părțile superioare ale piemontului ceea ce face ca procesele de eroziune să fie mai reduse. Este ușor vălurit, prezentând bombări ce corespund unor mari conuri de dejecție ale apelor curgătoare și „depresiuni” slab conturate ce reprezintă spațiile dintre conurile de dejecție.

În porțiunile bombate se află albie adâncite, cu direcții diferite, ce reflectă tendințele de migrare a apelor pe convexitatea conurilor. Cele mai mari conuri de dejecție și mai bine conturate în același timp sunt cele ale văilor Dălhăuți, Dolgov și Oreavu. Aceste particularități se păstrează în special în piemontul Odobești și Piemontul Râmnicului.

Solul, este brun de pădure și se află în diferite stadii de podzolire, fiind acoperit de o litieră bogată. Pe alocuri apar porțiuni de cernoziom de fâneață, în

special în preajma schitului de unde pădurea a fost defrișată cu mult timp în urmă.

Clima

Pentru aria piemontului subcarpatic clima este temperat continentală cu influențe de ariditate, accentuate de resimțirea puternică în acest sector a efectului de foehnizare a maselor de aer la traversarea Munților Vrancei și a subcarpaților. Acest din urmă aspect are ca efect creșterea temperaturii, scăderea precipitațiilor și a nebulozității.

În consecință, la Odobești se înregistrează o durată medie de strălucire a soarelui de 2144,4 h/an iar radiația solară înregistrează valori medii anuale de peste 128 kcal/cm².

Temperatura aerului înregistrează valori medii anuale ce se situează între 9 și 10°C (la Dălhăuți 9,4 °C), mediile lunare oscilând între -2 - -3°C – media lunii celei mai reci, ianuarie – și 20-21°C media lunii celei mai calde – iulie, grație pătrunderii maselor de aer tropical din sud. Minima absolută pentru această zonă s-a înregistrat pe 25 ian.1992 la Odobești – -30,6°C iar maxima absolută în aceeași localitate a fost de 39,2°C la 10 august 1951.

Precipitațiile atmosferice scad în aria piemontană în comparație cu aria subcarpatică din vest. Se înregistrează valori medii anuale cuprinse între 550-650 mm. Cantitățile medii lunare cele mai mari cad în iunie 90,5 mm la Odobești iar cele mai mici în luna februarie 27 mm la Odobești. Cantitățile maxime căzute în 24 ore au totalizat 122 mm la Odobești pe 23 iulie 1926. Stratul de zăpadă depășește 10 cm grosime în toate decadele lunilor ianuarie și februarie, durata sa medie anuală depășind 40-50 de zile.

Hidrografia

Rețeaua hidrografică principală este transversală alcătuită din râuri ce-și au izvoarele în zona montană înaltă Zăbrăuți, Șușița, Putna, Milcov, Râmna. Aceste râuri au o alimentare pluvio-nivolă dar și subterană moderată.

Debitele lor sunt prea bogate, dată fiind infiltrația și evaporația puternice și precipitațiile medii anuale moderate, dar neuniform distribuite în timp. Astfel în regimul curgerii se remarcă apele mari de primăvară și viiturile de vară și apele mici de iarnă, și în special de la sfârșitul verii și începutul toamnei – când albiile râurilor aproape seacă.

Apele subterane. Înclinarea slabă a reliefului precum și prezența în substrat a rocilor sedimentare cu permeabilitatea bună, au permis acumularea unor pânze freatice bogate, cu apă potabilă în general situate la mari adâncimi însă, 80-100 m. În partea estică rezervația este străbătută de albia pârâului Dălhăuți.

Vegetația

Piemontul subcarpatic, fiind o unitate de contact, de tranziție, este normal ca și vegetația naturală caracteristică acestei unități să fie una de tranziție între pădurile de foioase din vest și stepa caracteristică zonei de câmpie, din est. Astfel, vegetația naturală inițială a piemontului era alcătuită din păduri de gorun, stejar și vegetație de silvostepă în succesiunea V-E. În prezent însă cea mai mare parte din vegetația naturală a fost modificată, secundarizată.

Urmărind harta vegetației pentru zona studiată se constată următoarea succesiune:

- pe suprafețele cele mai înalte, vestice, ale piemontului se păstrează încă foarte bine pădurile de gorun, ce au fost înlocuite spre est, pe pantele mediu înclinate, de terenuri agricole și pajiști secundare stepizate;

- zonele cele mai joase din apropierea bazei piemontului sunt acoperite cu terenuri agricole și pajiști secundare stepizate ce au înlocuit vegetația naturală a pădurilor de stejar defrișate, câteva petece de pădure de stejar se mai găsesc diseminate în cuprinsul ariei studiate;

- în extremitatea estică a piemontului vrâncean apar terenuri agricole și pajiști stepice xeromizofile specifice silvostepii în care predomină asociații de *Festuca vallesiaca*, *Carex praecox*, *Chrysopogon gryllus*. Nu trebuie uitat faptul că cea mai mare parte a terenurilor agricole din aria piemontană este ocupată de cultura viței de vie, pe această unitate suprapunându-se unele dintre cele mai renumite podgorii ale țării.

Rezervația naturală Dălhăuți se situează la limita de tranziție dintre silvostepă și subzona stejarului cu puternice infiltrații ale subzonei fagului, fapt care sporește considerabil importanța științifică a acestei rezervații.

Vârsta seculară a acestei păduri de foioase a permis menținerea a numeroase exemplare de fag – *Fagus silvatica* și gorun – *Quercus petraea* – multiseculari cu diametre apreciabile 100-400 cm, a unei flore bogate cu specii de diferite origini fitogeografice, a unei vegetații variate.

Din analiza formelor biologice se constată predominarea hemicriptofitelor – 57,46%, urmată de terofite 12%; macrofanerofitele deși reprezintă doar 7,82% sunt dominante prin masa vegetală ce o produc și prin gradul de participare la edificarea fitocenozelor vegetale cât și prin gradul de acoperire.

Elementul floristic predominant este cel eurosatic 47,6%, urmat de cel european 13,96%, european central 11,56% și circumpolar 10,2%. Poziția geografică, situarea rezervației la limita dintre silvostepă și zona forestieră a făcut posibilă pătrunderea elementelor continentale 3,4%, submediteraneene

3,06% și pontice 2,72%.

Influența zonei fagului este explicată prin prezența elementelor alpino-carpatic 0,34%, atlantice și alpino boreale.

O însemnătate deosebită o reprezintă elementul dacic 1,36% cu specii tipice făgetelor montane. Dintre acestea cităm: *Cardamine glanduligera*, *Symphytum cordatum*, *Hepatica transsilvanica*, *Colchicum autumnale*. Pe lângă prezența a numeroase specii de mare însemnătate fitogeografică, aici se află și *Tamus communis*, specie rară în flora țării noastre.

Se constată că datorită situării în apropierea pădurii a islazului comunal, a culturilor agricole, a unor tăieri selective au apărut unele denaturări în această rezervație. Drept urmare a impactului antropic s-au infiltrat un număr mare de specii ruderales și segetale *Carduus acanthoides*, *Urtica dioica*, *Sambucus ebulus*, *Cirsium arvense*, *Cirsium vulgare*, *Atriplex tatarica* etc.

Fauna

Fauna ariei piemontane este tot una de tranziție cu elemente caracteristice gorunetelor și stejăretelor, ce se îmbină cu elemente faunistice ce pătrund din zona stepei.

În aria pădurilor de foioase specifice zonei se întâlnesc căprioara – *Capreolus capreolus*, pârșul de ghindă – *Elyomis quercinus*, pisica sălbatică – *Felis silvestris*, ciocănitoarea verde – *Picus viridis*, șoimul rândunelelor – *Falco subuteo*, cucuveaua pitică – *Glaucidium passerinum*, ciuf de pădure – *Asio otus*, broasca săritoare – *Rana dalmatina*, și numeroase nevertebrate: molia ghindei, păduche țestos al stejarului etc.

Din zona stepei urcă în etajul silvostepii, caracteristic părții central estice a piemontului, animale precum popândău – *Citellus citellus*, hârciog – *Cricetus cricetus*, orbete – *Spalax leucodon*, dihor pătat – *Vormella peregusna* etc.

Prezența așezărilor omenești în imediata apropiere a rezervației explică fauna de mamifere redusă. Mai bogată este ornitofauna. Dintre acestea menționăm acvila mică – *Hieraetus pennatus*, șorecar comun – *Buteo buteo*, botgros – *Coccothraustes coccothraustes*, pupăză – *Upupa epops* etc.

Istoricul cercetărilor în zonă

În județul Vrancea cercetări asupra avifaunei s-au efectuat de ornitologi ca Mihailciuc M., Tălpeanu M., Cătuneanu I., Munteanu D., Ion I., cu predilecție asupra zonelor montane: Lepșa, Zboina, Văile Putnei și Râmnicului. Celelalte zone au fost studiate foarte puțin sau deloc, cum e și cazul zonei în care se află Rezervația Naturală Dalhăuți.

Metode de lucru

Studiul unor lucrări similare a fost urmat de efectuarea unor cercetări calitative și cantitative a ornitofaunei. Ca metodă de lucru am folosit metoda observațiilor vizuale și auditive, metoda traseelor.

Rezultatul cercetărilor

În urma observațiilor efectuate pe durata a trei zile în perioada 8-10 iulie 1998, și a unor observații anterioare august 1996 am constatat prezența unui număr de 23 specii aparținând la 13 familii și 5 ordine.

I. Ord. Falconiformes

1. Fam. Accipitridae

Buteo buteo – șorecar comun – observat pe 9 iulie 1998, o pereche în zbor, deasupra pădurii, iar spre seară o altă pereche (sau aceeași) pe ramurile unui fag, probabil în jurul cuibului. Observat în august 1996.

II. Ord. Columbiformes

1. Fam. Columbidae

Columba oenas probabil cuibărește în pădurea de foioase din această zonă.

III. Ord. Coraciiformes

1. Fam. Alcedinidae

Merops apiaster – cuibărește în malurile albiei pârauului Dălhăuți. Observat și în 1996.

IV. Ord. Piciformes

1. Fam. Picidae

Picus viridis – observată în fiecare seară pe pajiștea din curtea schitului, puțin sperioasă, permite apropierea destul de mare a omului în preajma sa. Observat și în august 1996.

Dendrocopos major – cea mai frecventă specie de ciocănitoare din această zonă. O pereche putea fi urmărită mai toată ziua într-o arie ce cuprindea o mică livadă de pruni din curtea schitului, în liziera pădurii. În colecția muzeului se află un exemplar naturalizat, ce a fost colectat în 1994 la Dalhăuți.

Dendrocopos medius a fost observată o pereche în curtea schitului.

Dendrocopos leucotos – specie mai puțin frecventă, a fost observată o pereche în curtea schitului, la marginea pădurii.

V. Ord. Passeriformes

1. Fam. Hirundinidae

Hirundo rustica observată și în aug. 1996, este una din speciile dominante. Observată în curtea schitului, liziera pădurii, de-a lungul drumului forestier ce străbate partea estică a rezervației, albia pârauului Dălhăuți (în număr mai redus).

Specia a devenit strict antropofilă.

2. Fam. Motacillidae

Anthus trivialis – fâsă de pădure – observată în pădure și în liziera acesteia.

Motacilla alba a fost observată o pereche, în perioada cuibăritului probabil, în curtea schitului, manifestând preferință pentru acoperișul unei case.

3. Fam. Turdidae

Erithacus rubecula – măcăleandru – una din speciile cu efectivul cel mai numeros; preferă desișul pădurilor sau liziera, mai puțin locurile cu influență antropică.

Turdus merula – mierla – specie relativ numeroasă întâlnită cu frecvență mai mare în liziera pădurii la marginea poienii din curtea schitului.

Turdus philomelos – sturz cântător – împarte cam același areal cu specia precedentă.

4. Fam. Muscicapidae

Muscicapa striata – muscar sur – observat la marginea pădurii, spre drumul forestier, specie puțin numeroasă.

5. Fam. Paridae

Parus palustris – pițigoi sur – specie cu efectiv relativ mare, manifestând preferință pentru locurile umbroase din interiorul pădurii, mai puțin în coronament, și mai mult deasupra solului.

Parus caeruleus – pițigoi albastru – observat în prunii din livada schitului, mai puțin numeros decât am fi crezut. Observat în număr mai mare în august 1996.

Parus major – pițigoi mare – observat în toată zona, pe toate traseele efectuate, probabil datorită specificității scăzute pe care o manifestă față de hrană.

6. Fam. Sittidae

Sitta europaea – țiclean, țoi – observat în toată aria studiată, atât în interiorul pădurii, în lizieră, cât și în zonele cu influențe antropice. Am văzut câteva exemplare ce încercau să spargă coaja unor fructe tari – ghindă – scoțând sunete asemănătoare ciocăniturilor. Observat în august 1996.

7. Fam. Laniidae

Lanius collurio – sfrâncioc roșietic – cea mai frecventă pasăre, observată în liziera pădurii, de-a lungul văii pârâului Dălhăuți în grădina și curtea schitului în viile ce împrejmuiesc zona împădurită a rezervației. Cuibăresc în arbuștii și tufărișurile din această zonă. Observat și în aug. 1996.

8. Fam. Passeridae

Passer domesticus – vrabia de casă – observată în perioada de hrănire a

puiilor la cuib; prezență relativ scăzută.

9.Fam.Fringillidae

Fringilla coelebs – cintează – specie frecvent întâlnită în pădure.

Carduelis chloris – florinte – observat la marginea drumului forestier, în vecinătatea plantațiilor de vie. În colecția muzeului se află un exemplar naturalizat, colectat în 1994 de la Dălhăuți.

Carduelis carduelis – sticlete – observat și în aug.96 în liziera pădurii din curtea schitului. Acum observat în arborii de pe marginea drumului forestier.

După originea geografică avem următoarele tipuri:

1. P. – Palearetice – 8 sp.=34,8%
2. E. – Europene – 7 sp = 30,4%
3. E.T. – Europeo turchestone – 5 sp=21,73%
4. H. – Holarctice – 2 sp =8,7%
5. T.M. – Turchestano mediteraneane – 1 sp = 4,34%

Din punct de vedere al stabilității în zonă avem:

1. S – Sedentare – 11 sp = 47,82%
2. O.V. – oaspeți de vară – 9 sp – 39,13%
3. M.P. – migratori parțial – 3 sp = 13,04%

În funcție de regimul de hrană predomină speciile cu preferință pentru hrana de origine animală – AN;

1. AN – hrană de origine animală – 18 sp = 78,2%
2. VEG – hrană de origine vegetală – 4 sp = 17,39%
3. O – omnivore 1 sp = 4,34%

Reprezentarea procentuală a numărului de păsări în funcție de modul de amplasare al cuibului

Reprezentarea procentuală a numărului de specii de păsări în funcție de regimul trofic

În funcție de locul de amplasare al cuibului avem:

- As – scorburi – 9 sp = 39,13%
- Ac – coroana arborilor – 6 sp = 26,08%
- S – pe sol 3 sp = 13,04%
- T – tufe, arbuști – 2 sp = 8,7%
- Ct – construcții 2 sp = 8,7%
- M – maluri 1 sp = 4,34%

Nr. crt.	Specia	Orig. geogr.	Stabilitatea în zonă	Regim trofic	Mod de cuibărit	Indice de relație %
1.	<i>Buteo buteo</i>	H	MP	AN	Ac	1,96
2.	<i>Columba oenas</i>	ET	OV	VEG	As	2,94
3.	<i>Merops apiaster</i>	TM	OV	AN	M	5,39
4.	<i>Picus viridis</i>	E	S	AN	As	0,49
5.	<i>Dendrocopos major</i>	P	S	AN	As	1,47
6.	<i>Dendrocopos medius</i>	E	S	AN	As	0,98
7.	<i>Dendrocopos leucotos</i>	P	S	AN	As	0,98
8.	<i>Hirundo rustica</i>	H	OV	AN	CT	13,72
9.	<i>Anthus trivialis</i>	ET	OV	AN	S	2,94
10.	<i>Motacilla alba</i>	P	OV	AN	S	0,98
11.	<i>Erithacus rubecula</i>	E	OV	AN	S	13,23
12.	<i>Turdus merula</i>	E	MP	AN	T	4,41
13.	<i>Turdus philomelos</i>	E	OV	An	Ac	2,45
14.	<i>Muscicapa striata</i>	ET	OV	AN	Ac	0,98
15.	<i>Parus palustris</i>	P	S	AN	As	9,31
16.	<i>Parus caeruleus</i>	E	S	AN	As	0,49
17.	<i>Parus major</i>	P	S	AN	As	6,86
18.	<i>Sitta europaea</i>	P	S	AN	As	7,35
19.	<i>Lanius collurio</i>	P	OV	AN	T	14,21
20.	<i>Passer domesticus</i>	P	S	O	CT	1,96
21.	<i>Fringilla coelebs</i>	E	MP	VEG	AC	5,39
22.	<i>Carduelis chloris</i>	ET	S	VEG	AC	0,49
23.	<i>Carduelis carduelis</i>	ET	S,01	VEG	AC	0,98

Indicele de relație I.R. – stabilește modul cum participă fiecare specie de păsări, la întreg complexul avifaunistic observat.

$$I.R. = \frac{\text{Nr. total indivizi sp.A.} \times 100}{\text{Nr. total indivizi observați}}$$

În urma observațiilor am constatat preferința diferitelor specii pentru un anumit habitat:

- în pădure – pițigoi sur, măcăleandru, porumbel de scorbură, muscar sur, cintează, fâsă de pădure, țiclean, șorecar
- valea pârâului Dălhăuți în tufișuri, subarboret, maluri – sfrâncioc roșietic, albinărel, florinte, sticlete
- în habitatul antropizat rândunele, vrăbii, codobaturi, sfrâncioc, pițigoi, ciocănitori

În curtea schitului, într-un păr copt erau mai multe exemplare din specii diferite care consumau fructele: ciocănitoare mare, ciocănitoare cu spate alb, mierlă, sturz cântător, pițigoi mare, majoritatea speciilor având regim trofic cu preferință pentru hrană de origine animală.

Concluzii

În ceea ce privește răpitoarele de zi am constatat o prezență redusă a acestora, certificând faptul că efectivele lor sunt puternic reduse, nu numai aici, ci cam în toate zonele unde am făcut observații. Efective mai mari se constată la răpitoarele de noapte. Se mai observă o redresare a speciilor *Columba oenas* – porumbel de scorbură și *Merops apiaster* – prigorie, care puteau fi văzute destul de rar în anii anteriori.

Prezența ciocănitorelor în zona antropizată este mai mare decât în pădurile din împrejurimi, poate datorită faptului că aici se găsesc o hrană mai variată pe scoarța arborilor bătrâni sau uscați sau chiar pomii fructiferi.

Predominarea zonelor cu pădure compactă se reflectă în compoziția avifaunei din această rezervație. Se observă că procentul cel mai mare îl dețin păsările cu regim trofic de origine animală 78,2% ca urmare a numărului crescut de insecte și o prezență mai scăzută a celor cu regim vegetal.

Abundența în păsări insectivore care distrug cantități mari de dăunători ai silviculturii, constituie factori activi biologic, în combatere pe cale naturală a dăunătorilor. De asemeni predomină păsările ale căror cuiburi se găsesc în scorburile arborilor, sau în coronamentul acestora împreună deținând 65,2% din totalul speciilor.

Un procent considerabil îl dețin și speciile sedentare 47,82% ca urmare a faptului că aici găsim condiții bune de iernare.

REZUMAT

Rezultatele s-au obținut ca urmare a observațiilor efectuate în august 1996 și în iulie 1998. S-a constatat prezența a 23 specii aparținând la 13 familii și 5 ordine.

În funcție de originea geografică avem o predominanță a speciilor

palearctice și europene.

Întrucât observațiile au fost făcute doar în sezonul vernal, este normal să nu fi întâlnit oaspeți de iarnă; speciile predominante sunt cele sedentare și oaspeții de vară.

Regimul trofic cu hrană de origine animală este preferat de 78,2% dintre specii.

Datorită faptului că ne aflăm într-o zonă forestieră preferința pentru cuibărit la nivelul arborilor este evidentă: în scorburi 39,13% și în coronament 26,08%. Speciile dominante, ca număr de indivizi, sunt: sfrânciocul roșietic *Lanius collurio*, rândunica *Hirundo rustica* și măcăleandru *Erithacus rubecula*.

BIBLIOGRAFIE

Boancă Elena, Afrodita Renea – Păsări ocrotite existente în colecția Muzeului de Științe ale Naturii Focșani

Mazilu Iulian – Lucrare de diplomă – Avifauna județului Vrancea, Iași, 1997

Mihalciuc Mihai, Considerations sur l'avifaune du bassin superior et moyen de la riviere Putna, 1973

Mihalciuc M., Cercetări ornitologice în zona Lepșa-Zboina, 1987

Mihalciuc M., Tâlpeanu M., Cătuneanu I.- „Cl.Aves in Contributions a la connaissance de la faune du departament Vrancea”, 1976, București

Radu D., Păsările lumii, București, 1977, Editura Albatros

Tâlpeanu M., Mihalciuc M., Contributions a la connaissance de l'ovifaune de la zone de Vrancea, 1974

*** Rezervații naturale și monumente ale naturii din jud.Vrancea, 1981

*** Atlasul provizoriu al păsărilor clocitoare din România, S.O.R., 1994

*** Din fauna jud.Vrancea

OBSERVAȚII ORNITOLOGICE ÎN INSULA MARE A BRĂILEI

Iulian Mazilu

Județul Brăila se înscrie în marea câmpie a Bărăganului central și Bărăganul de nord. El grupează două areale distincte: stepa și lunca.

Insula Mică a Brăilei are o suprafață plană de 14.983 ha și cea mai mare parte din rezervație se găsește pe teritoriul comunelor Gropeni, Tufești, Stăncuța, Mărașu și Bertești.

Deține soluri aluvionare formate din depuneri, aduse succesiv de apele Dunării, care-i conferă și regimul de inundație, cu un sol slab structurat și o textură luto-argiloasă.

Din cercetările făcute în anumite perioade de timp, s-a constatat că factorii abiotici nu au valori constante variind între anumite limite. Variațiile frecvente și amplitudinea factorilor abiotici care acționează asupra populațiilor de plante și animale din Insula Mică a Brăilei, cunosc o anumită periodicitate, regularitate.

Climatologic zona se caracterizează printr-un regim uscat, de stepă, cu temperaturi de peste 22°C în luna iulie și un maxim de precipitații la sfârșitul primăverii și un minim iarna. Se semnalează și un microclimat de luncă și baltă. Temperaturile înalte corespund cu perioada cuibăritului – aprilie-mai –și cu perioada creșterii puilor: iunie – august.

Precipitațiile reprezintă un factor important în alimentarea cu apă a bazinului Dunării, în zona Insulei Mici a Brăilei s-au înregistrat valori medii de 400 mm/an. Iarna, zăpada acoperă solul pe o perioadă de aproximativ 40 zile, iar în iernile geroase înghețul ține 40-45 zile. Venirea, staționarea și plecarea păsărilor este legată de clima din perioada martie-aprilie, de perioada de îngheț, de regimul hidrologic etc.

Variația debitelor de apă cât și a nivelului Dunării are o influență deosebită în viața insulei.

Durata inundațiilor este variabilă: de la câteva zile la câteva luni. Sunt cunoscute două viituri când nivelul apei crește datorită variațiilor debitelor de apă. Nivelul cel mai mare este înregistrat în perioadele martie-aprilie și iunie-iulie și cel mai scăzut în septembrie-noiembrie. Uneori crește nivelul apei și în ianuarie-februarie când pe Dunăre curg sloiuri. Putem conchide că Dunărea deține un rol major în viața ecosistemelor de zonă umedă din Insula Mică a

Brăilei; prin aportul de apă, substanțe fertilizante prin perioada, mărimea și durata inundațiilor. Apa în iezere este factorul limitativ al vieții păsărilor. Astfel apa de viitură se păstrează în iezere cu adâncime de la 0,7-2 m printr-un reglaj de iezere tip „baltă” sau tip „baltă-mlaștină”

Vegetația este dispusă etajat, plecând de la pădurea bălții, arboret de salcie, subarboret, păpuriș și stufăriș, plante submerse și plutitoare, plante natante.

În peisajul floristic se înscrie pădurea ce ocupă suprafețe compacte de 5386 ha nefiind repartizată uniform. Ponderea cea mai mare o deține salcia, pădurea de salcie îndeplinind funcția de protecție a malurilor împotriva inundațiilor, creează un microclimat specific dar și un adăpost pentru păsările care cuibăresc aici. Plantarea plopului euroamerican s-a dovedit a nu fi benefică din punct de vedere ecologic: rădăcinile lui nu fixează bine solul și în urma retragerilor de apă de la viitură pădurea poate fi luată de ape. De asemenea, nu oferă nici adăpost și nici resurse pentru faună ca pădurea de salcie.

În zonele mlaștinoase sau în jurul iezerelelor găsim stuf, papură, pipirig, rogoz etc., iar pe luciul apei nuferi albi, galbeni, plutniță etc.

Fauna este reprezentată cel mai bine prin păsări, predominând cele de apă, limicolele, dar și prin amfibieni, reptile – șerpi și broaște țestoase, mamifere: pisica sălbatică, mistrețul, câine enot, vulpe, iepure, lup, vidră, bizam etc.

Nr. crt.	Denumirea speciei	Originea geografică	Fenologie	Regim trofic	Locul unde a fost observată, habitate
1.	Phalacrocorax carbo	C	OV	AN	1, 2
2.	Pelecanus onocratalus	SA	OV	AN	2;3
3.	Ixobrychus minutus	LV	OV	AN	2
4.	Nycticorax nycticorax	C	OV	AN	1
5.	Ardeolla ralloides	EP	OV	AN	1; 3
6.	Egretta garzetta	LV	OV	AN	1; 2
7.	Egretta alba	C	OV	AN	1; 2; 3;
8.	Ardea cinerea	P	OV	AN	1; 2; 3;
9.	Ardea purpurea	TM	OV	AN	2;
10.	Ciconia nigra	P	OV	AN	2;
11.	Ciconia ciconia	P	OV	AN	1; 2; 3
12.	Plegadis falcinellus	LV	OV	AN	2; 3
13.	Platalea leucorodia	SA	OV	AN	1; 2
14.	Anser anser	P	MP	VEG	1;2;3

15.	<i>Anas platyrhynchos</i>	H	MP	O	1; 2; 3
16.	<i>Anas querquedula</i>	P	OV	O	2
17.	<i>Circus aeruginosus</i>	P	OV.RI	AN	2
18.	<i>Coturnix coturnix</i>	LV	OV	O	5
19.	<i>Calidris minuta</i>	A	P	AN	2
20.	<i>Gallinago gallinago</i>	H	P.OV	AN	1;2;3
21.	<i>Numenius arquata</i>	P	OV	AN	1; 2; 3
22.	<i>Larus argentatus</i>	H	S	AN	1; 2; 3
23.	<i>Larus ridibundus</i>	P	MP	AN	2
24.	<i>Cuculus canorus</i>	P	OV	AN	4;5;6
25.	<i>Alcedo atthis</i>	L.V.	MP	AN	1;
26.	<i>Merops apiaster</i>	TM	OV	AN	4; 5
27.	<i>Coracias garrulus</i>	ET	OV	AN	4; 5
28.	<i>Upupa epops</i>	L.V.,	OV	AN	4;5
29.	<i>Picus canus</i>	P	S	AN	4; 6
30.	<i>Dendrocopos major</i>	P	S	AN	4;6
31.	<i>Dendrocopos medius</i>	E	S	AN	4
32.	<i>Hirundo rustica</i>	H	OV	AN	6
33.	<i>Erithacus rubecula</i>	E	OV.RI	AN	4
34.	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	E	OV	AN	4
35.	<i>Acrocephalus palustris</i>	E	OV	AN	2
36.	<i>Parus major</i>	P	S	AN	4; 5; 6
37.	<i>Parus caeruleus</i>	E	S	AN	4; 6
38.	<i>Sitta europaea</i>	P	S	AN	4; 5;6
39.	<i>Oriolus oriolus</i>	E	OV	AN	4
40.	<i>Lanius collurio</i>	P	OV	AN	5
41.	<i>Corvus corone cornix</i>	P	S	O	2; 5; 6

Origine geografică

C – Cosmopolit	– 3 sp = 7,3%
SA – Sarmatic	– 2 sp – 4,8%
LV – Lumea Veche	– 6 sp – 14,6%
EP – Etiopian	– 1 sp – 2,4%
P – Palearctic	– 15 sp – 36,5%
TM – Turkestan – Mediteranean	– 2 sp – 4,8%
H – Holarctic	– 4 sp – 9,7%
A – Arctic	1 sp – 2,4%

ET – Europeo-Turkestanic – 1 sp – 2,4%

E – European – 6 sp – 14, 6%

Fenologie

OV – Oaspete de vară – 27 sp – 65,8%

MP – Migrator parțial – 4 sp – 9,7%

P – Specie de pasaj – 2 sp – 4,8%

S – Sedentar – 8 sp - 19,5%

RI – Rar iarna

Regim trofic

AN – Hrană de origine animală – 36 sp – 87,8%

VEG – Hrană de origine vegetală – 1 sp – 2,4%

O – Omnivor – 4 sp– 9,7%

Locul de observație

1 – Iezer Zbenghiosu

2 – Iezer Dobre

3 – Iezer Curcubeu

4 – Pădure de salcie, plop etc.

5 – Vegetație stepică; malul Dunării

6 – Habitat antropizat

Cercetările s-au desfășurat în perioada 27 - 31.07.1998 și a fost vizată în primul rând o analiză calitativă a acestei zone, din punct de vedere ornitologic.

Observațiile s-au făcut în perioada secetoasă, când apa izvoarelor a scăzut până la dispariția ei datorită evaporăției intense. Astfel am putut constata deplasările efectuate de păsările acvatice în căutarea hranei – cu rol de factor limitant pentru viața păsărilor – pe iezerile sau canalele unde încă se mai află apă. Locul celor acvatice a fost imediat ocupat de limicole unde găseau pe fundul iezerelor, în mărul proaspăt hrană din belșug.

Din punct de vedere al originii geografice cele mai mari procente le dețin speciile de origine Poleoarctică, Lumea Veche și Europeană, iar cele mai mici de origine Arctică, Etiopiană și Europeo-Turkestană.

Datorită faptului că observațiile s-au făcut la sfârșitul lunii iulie, este normal ca din punct de vedere fenologic să predominie oaspeții de vară 65% în timp ce speciile de pasaj și migratorii parțiali dețin procente mici.

Ca regim trofic se observă o mare majoritate de specii cu preferință pentru hrana de origine animală - 87%, și un număr scăzut de omnivore sau cu regim trofic vegetal.

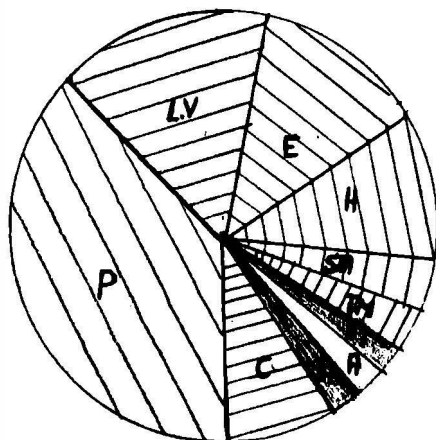
Zonele umede constituie un ecosistem cu o bogată avifaună atât cantitativ

cât și calitativ, iar din acest punct de vedere Insula Mică a Brăilei nu face excepție. Această rezervație oferă un bogat genofond avifaunistic și reprezintă o stație importantă în căile de migrație ale păsărilor ce cuibăresc în Delta Dunării. Multe din ele se opresc și cuibăresc chiar aici, datorită bogăției în hrană și condițiilor propice de cuibărit din perioadele viiturilor (aprilie-iulie).

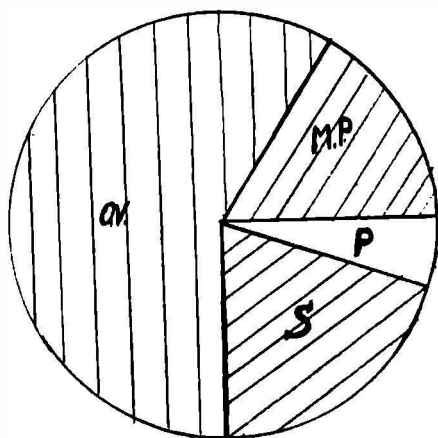
Din aceste motive ea trebuie protejată și ferită de acțiunile distructive ale omului în dorința sa de supraexploatare a resurselor ce le poate oferi acest pământ dintre ape.

BIBLIOGRAFIE

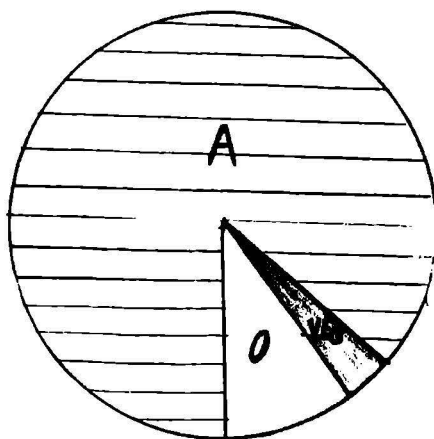
- Albu Dumitrica, Rezervațiile naturale, zone protejate și monumente ale naturii din ținuturile Brăilei, Editura Alma, Galați, 1993
- Mihalciuc Mihai, Cercetări ornitologice în zona Lepșa-Zboina-Vrancea, Studii și comunicări V-VII, 1982-1984
- Mihalciuc Mihai, Tălpeanu M., Cătuneanu I.-Contributions a la connaissance de la faune du departament Vrancea vol.XVII-1976 București
- Munteanu Dan, Dicționar polyglot al speciilor de păsări din România, S.O.R. 1992
- Peterson R. – Birds of Britain and Europe – 1974
- Stugren B. – Ecologie generală – București, 1975
- S.O.R. – Atlas provizoriu al păsărilor clocitoare din România, 1994
- Tălpeanu M., Cuiburi și ouă, Editura Științifică, București
- Tălpeanu M., Aripi deasupra deltei, Editura Științifică, București

Grafic 1: Origine geografică

Grafic 2: Fenologie

Grafic 3: Regim trofic

V. CONSERVARE - RESTAURARE

REDAREA ÎN CIRCUITUL MUZEISTIC A UNUI MANUSCRIS DE SECOL XIX

Irina Boroșu

Hârtia a devenit un lucru atât de familiar și atât de indispensabil în viața noastră cotidiană, încât, existența societății fără acest material este greu de imaginat, indiferent dacă ne referim la hârtie ca: document sau carte, fotografie sau lucrare grafică sau dacă hârtia este utilizată doar ca material de uz curent.

Utilizarea cea mai veche a hârtiei a fost pentru comunicări scrise, în care scop a și fost creată. Materia primă în fabricarea hârtiei provine din resurse vegetale și animale. Dată fiind natura organică a materiei prime din care este fabricată hârtia, precum și tehnicile și materialele folosite la obținerea ei, se deduce cu ușurință că acest bun este supus în timp unor deteriorări și degradări provocate de acțiunea factorilor abiotici și biotici, cu care, în mod inevitabil, hârtia vine în contact. În toate timpurile, lumina, în special cea naturală, a fost și este un factor distrugător pentru hârtie, deoarece prin procesele foto-chimice, în funcție de perioadele de expunere la lumină, aceasta a provocat fie schimbarea culorii, fie fragilizarea ei. Oxigenul atmosferic în prezența vaporilor de apă din aer, desfășoară în hârtie procese de oxidare cu formarea de peroxizi de hidrogen și acid sulfuric, ambii produși, extrem de nocivi pentru suportul papetar. Pe lângă lumină, temperatură, umiditate, însăși hârtia, prin materialele utilizate la fabricarea ei, conferă un suport nutritiv insectelor și microorganismelor, care reprezintă fiecare un inamic de temut pentru starea ei de sănătate. În urma acțiunii acestor factori, este afectată culoarea, rezistența, textura hârtiei. Factorii menționați acționează pretutindeni, inclusiv în muzee, biblioteci, arhive, depozite de carte, având efect distrugător atâta timp cât nu sunt controlați și corectați în mod corespunzător. În această direcție, Laboratorul de conservare și restaurare, prin activitatea specifică pe care o desfășoară, urmărește atât controlarea și corectarea factorilor de microclimat, cât și restaurarea suportului papetar afectat.

Preocupări în domeniul conservării și restaurării hârtiei, cu scopul asigurării

permanenței și durabilității ei, își au originea în timpuri îndepărtate, continuându-se și în prezent prin dezvoltarea unor activități pe baze științifice.

Complexa activitate de restaurare a obiectelor pe suport papetar, implică din punct de vedere tehnic o serie de operații de întregire, integrare și completare, executate cu respectarea strictă a principiilor muzeistice, cu scopul păstrării integrității obiectului, a conservării elementelor originale pentru a putea fi redat circuitului științific și cultural. Principiul de bază care guvernează întreaga activitate de restaurare în domeniul hârtiei este cel al „minimei intervenții”

Lucrarea de față își propune prezentarea unui studiu de caz unde „minima intervenție” a stat la baza realizării întregii lucrări de restaurare.

Este vorba despre un manuscris donat muzeului împreună cu alte cărți și obiecte bisericești de valoare, de către un preot-călugăr, ce nu dispunea de condiții și spațiu de păstrare.

Manuscrisul, datat 1853, cuprinde un număr de 64 file cu conținut religios, în scriere slavonă, cu cerneală, pe alocuri fiind folosit creionul.

Manuscrisul este legat în scoarțe din lemn de tei îmbrăcate în piele, care prezintă imprimate ornamente geometrice.

La intrarea în laborator, manuscrisul prezintă degradări și deteriorări multiple (Planșa nr. I. Fig. 1, 2, 3).

Copertele de lemn, desprinse de blocul cărții, prezintă doar două puncte de legătură, prin două ligamente. Pe ambele fețe se constată numeroase orificii de zbor ale insectelor xilofage și un sistem de canalicule de suprafață și în profunzime, provocat de larvele care au atacat concomitent și pielea, fapt evidențiat și pe fața de piele lipită de lemn.

Învelitoarea din piele este desprinsă de pe scoarțele de lemn și este foarte deteriorată din cauza uzurii funcționale și a biodeteriorării, prezentând în zona cotorului, în partea inferioară și cea superioară, goluri în material.

Cotorul manuscrisului lipsește, copertele fiind unite între ele, doar prin învelitoarea de piele, prin zonele ei întregi.

Blocul cărții prezintă pete de diferite culori (gri, violaceu, galben) provocate de agenți fungici; orificii cu contur regulat care au străpuns în plan vertical filele și o rețea de canalicule identică cu cea de pe scoarțele de lemn, provocate de insectele xilofage; lipsuri din material în proporție de 50% la prima și ultima filă a manuscrisului.

Sistemul de coasere prezintă rupturi ale capetelor libere ale ligamentelor, iar la începutul și sfârșitul manuscrisului, sistemul este compromis complet.

Forzațul este deteriorat în întregime. Resturi ale celui original putând fi

observat, pe alocuri, la prima copertă de lemn.

În prima fază de lucru s-a procedat la detașarea copertelor din lemn de blocul manuscrisului, prin procedee mecanice, deoarece s-a îndepărtat învelitoarea de piele care adera superficial pe scoarțele din lemn (Planșa nr. II .1.Fig.1, 2, 3.).

Următoarele etape de lucru au presupus determinări biologice și aplicarea tratamentelor de restaurare-conservare.

Determinările biologice au constatat în investigații la nivel macroscopic, sub lupă și microscopic. Agenții biologici identificați au fost: insecte aparținând familiilor Anabidae și Dermestidae; atac fungic aparținând grupului *Penicillium*, identificat microscopic prin inocularea unor probe pe mediu de cultura P.D.A.; existența unui număr de 15 file succesive cu lipsuri de material având contur neregulat, la marginile din zona inferioară dinspre cotor, explica existența unui atac anterior de rozătoare.

Odată identificați agenții biodeterioratori, materialele au fost supuse tratamentelor chimice curative în mod diferențiat, astfel: la copertele din lemn s-a intervenit cu soluție de xylamon aplicată prin injectare în orificiile de zbor, iar blocul de carte a fost supus unui tratament de gazare cu soluție de formol 10% timp de 72 ore.

Curățarea manuscrisului s-a realizat prin tehnici mecanice și a constatat în desprăfuirea materialului prin pensulări ușoare, spargerea și îndepărtarea straturilor solide (picături de ceara) și curățarea uscată cu gume moi, care nu pătează și nu afectează structura hârtiei, pentru blocul manuscrisului.

Netezirea zonelor de pliere ale filelor s-a realizat prin folosirea unui sandwich de sugativă și umectarea acestuia prin pulverizare cu soluție hidroalcoolică 3% și menținerea la presare sub greutatea ușoare, pentru a evita ondularea hârtiei (Planșa nr. II. 2. Fig. 1.2.).

Tratamentele de hidratare au fost aplicate numai la învelitoarea de piele, fiind realizate cu o soluție de alcool cu glicerina, 2%.

Restaurarea manuscrisului a presupus tehnici aplicate individual și diferențiat.

La blocul manuscrisului s-a acționat asupra fiecărei file, intervențiile fiind minime și realizate strict asupra locului care prezintă degradări. Zonele cu goluri în hârtie au fost completate prin tehnica „la dublu”, folosind hârtie japoneză. Partea inferioară a filelor, având hârtia moale și colțurile deteriorate, a fost consolidată cu val japonez, folosind ca adeziv C.M.C. în concentrații de 5% respectiv 2%.

Sistemul de coasere a fost restaurat doar în zonele unde era deteriorat, conform tehnicii originale. Pentru confecționarea capetelor libere ale ligamentelor (acolo unde era cazul) și coaserea foilor desprinse s-a folosit fir de cânepă relativ de aceeași grosime și culoare cu cel inițial.

Prinderea copertelor de blocul cărții presupune existența cotorului. Acesta lipsind, s-a impus confecționarea printr-o tehnică simplă, a unui cotor nou, care a permis prinderea scoarțelor la corpul manuscrisului.

Învelitoarea de piele fiind foarte deteriorată, s-a procedat la consolidarea ei pe un material-suport neutru, deoarece aplicarea direct pe scoarțele de lemn nu mai putea fi posibilă. În acest scop s-a folosit materialul textil „canafas” care a fost vopsit într-o nuanță apropiată de cea a pielii și lipit cu clei de amidon pe scoarțele de lemn, respectând tehnica „îmbrăcării în pânză”, după care cartea a fost pusă la presare și uscare, timp de 48 ore. Peste suportul din pânză, s-a lipit pielea, întinsă perfect, dinspre cotor spre coperte, acordând atenție marginilor necesare pentru ainslag, care în unele zone lipseau. Ca adeziv s-a folosit cleiul de oase, apoi s-a pus la presă timp de 48 ore.

Din forța original, foarte deteriorat, părțile care s-au putut recupera au fost consolidate pe unul nou, confecționat din hârtie albă simplă și atașat la manuscris, folosind ca adeziv cleiul de amidon. Manuscrisul a fost ținut în presă, în poziție închisă, 24 ore (Planșa nr. III. 1 Fig. 1, 2 și Planșa nr. III. 2. Fig. 1, 2).

Tratamentele aplicate au fost testate pe fragmente mici de material prelevate din manuscris, fără a afecta integritatea sa. Tratamentele au vizat igienizarea, dezinfectia, dezinsecția și restaurarea prin întregire și completare a manuscrisului, fără a se interveni prin procese profunde de restaurare.

Nu s-au folosit tratamente chimice de albire a hârtiei, păstrându-se patina de timp și cea funcțională.

Deși gradul avansat de deteriorare în care se prezenta manuscrisul impunea intervenții ample la prima vedere, printr-o examinare atentă a alterărilor sale și printr-o alegere judicioasă a tehnicilor și materialelor de restaurare s-a putut realiza integritatea sa funcțională și integrarea în circuitul muzeistic, respectându-se pe toată perioada de lucru, principiul „minimei intervenții”

Bibliografie

Gancea Mihaela, Bors Silviu, **Din civilizația cărții**, Sibiu, 2002.

Moldoveanu Aurel, **Organizarea activității de conservare preventivă a colecțiilor din biblioteci**, București, 2000.

***, **Revista Muzeelor**, nr.4/1994; 2/1996; 1-3/2000.

PLANȘA NR. 1

Fig. 1.

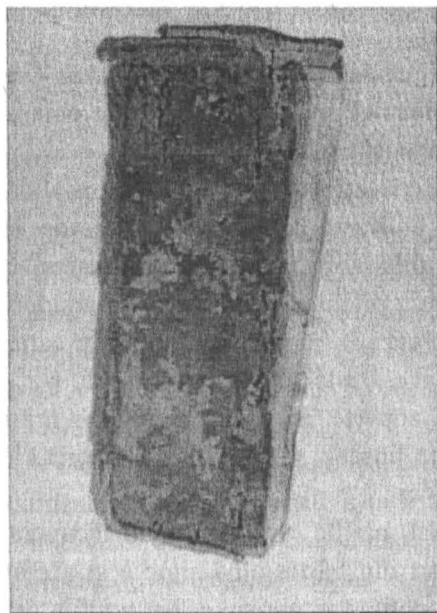
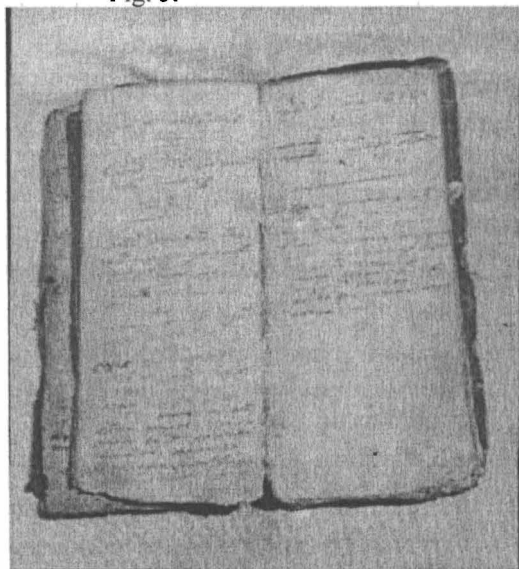
Fig. 1, 2, 3: Manuscrisul înainte de restaurare

Fig. 2.

Fig. 3.

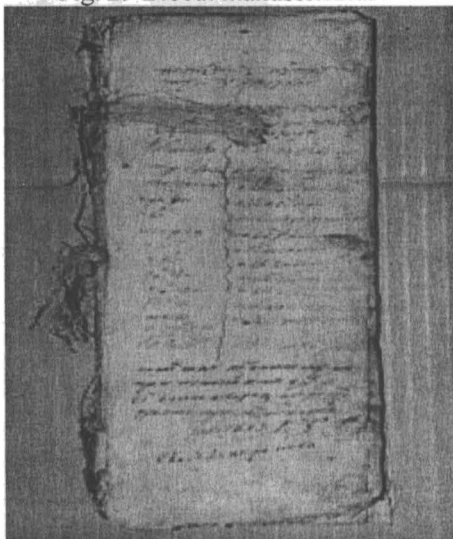
PLANSA NR. II. 1.

**Etape din timpul restaurării:
Dezasamblarea manuscrisului.**

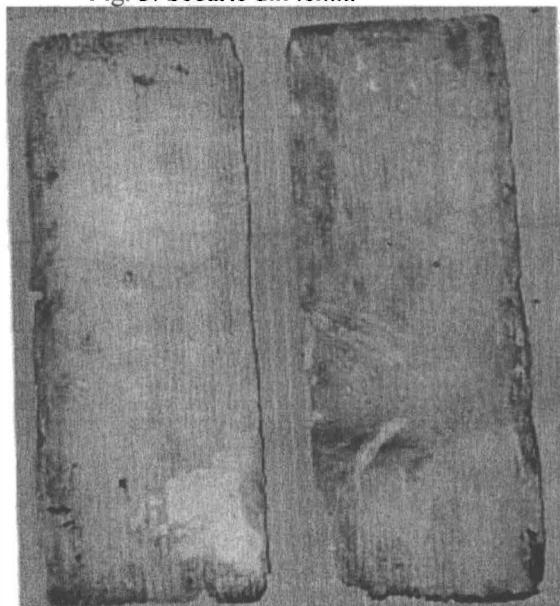
Fig. 1. Invelitoarea din piele

Fig. 2. Blocul manuscrisului

Fig. 3. Scoarte din lemn.

PLANSĂ NR. II. 2.

Etape din timpul restaurării:

Fig. 1. Îndreptarea zonelor pliate.

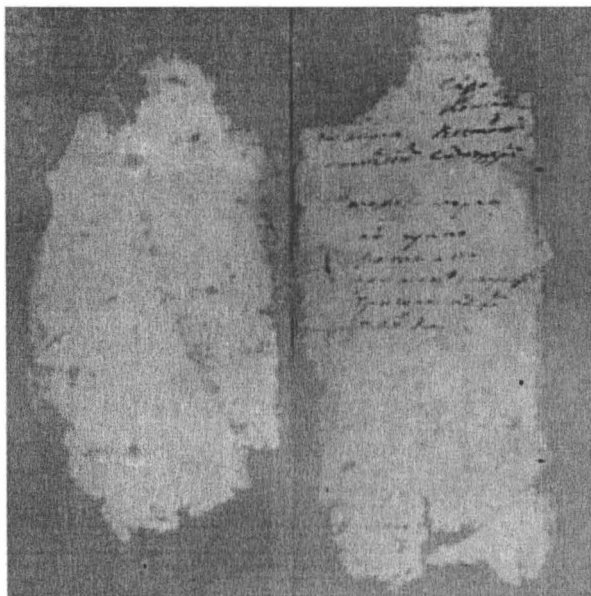
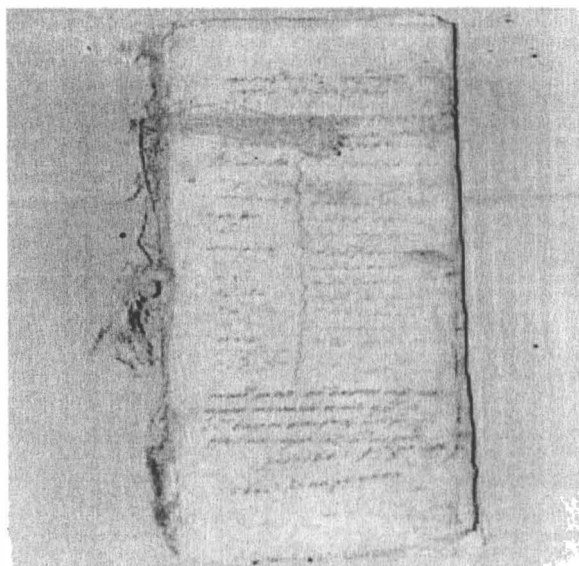

Fig. 2. Curățarea foilor.

PLANȘA NR. III. 1.

Manuscrisul după restaurare

Fig. 1. Consolidarea învelitorii din piele pe materialul textil „canafas”.

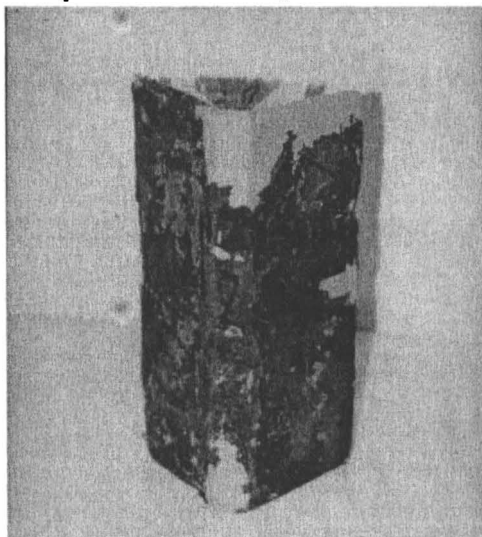
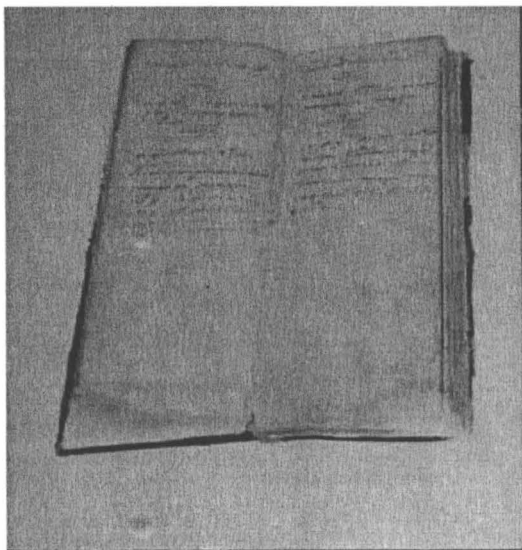
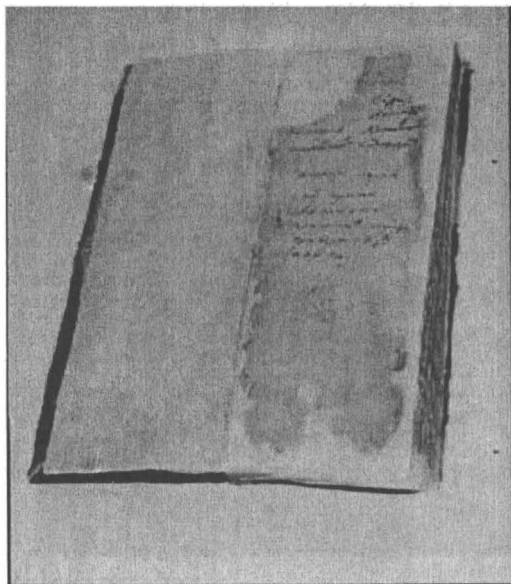

Fig. 2. Consolidarea și completarea cu val japonez a blocului de manuscris.

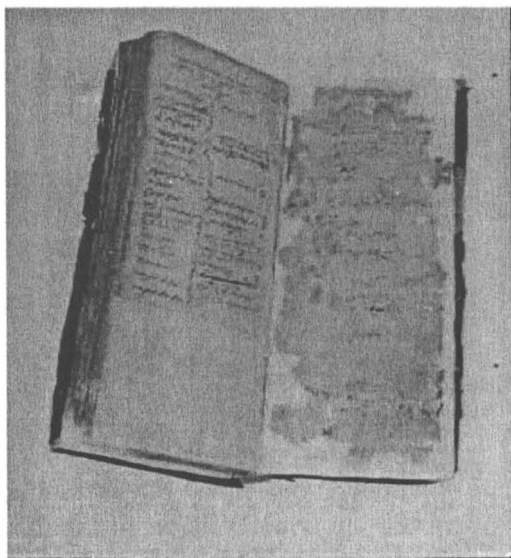

PLANȘA NR. III. 2.**Manuscrisul după restaurare.**

Fig. 1. Consolidarea pe hârtie japoneză a primei foi.

Fig. 2. Consolidarea pe hârtie japoneză a ultimei foi.

TRATAMENTELE ȘI OPERAȚIILE DE CONSERVARE APLICATE UNEI ICOANE DIN SECOLUL AL XIX-LEA

Daniela Petrișor

Un tratament complet pentru conservare trebuie să cuprindă un raport cu următoarele informații:

- documentația scrisă și fotografică a obiectului de patrimoniu și a condiției sale înainte și după tratament

- rezultatele examinării tehnice
- o listă cu materialele folosite pentru conservare
- recomandări pentru îngrijirea și întreținerea viitoare

Conservarea este disciplina științifică, care are drept scop prelungirea vieții obiectului de patrimoniu și prevenirea, pentru o perioadă cât mai îndelungată, a apariției deteriorărilor și degradărilor. Aceasta este o acțiune cu caracter permanent, menită să depisteze, să prevină și să oprească deteriorarea lentă a obiectului de patrimoniu, menținerea ei într-o stare fizică optimă, în condiții microclimatice stabile.

Conservarea cuprinde două direcții: una pasivă și una activă.

Conservarea pasivă sau prezervarea constă în crearea condițiilor optime de microclimat în vederea păstrării obiectului, prin reducerea la minim a efectelor deteriorării fizice și degradării chimice și microbiologice, scopul principal fiind prelungirea existenței bunurilor culturale, prin crearea condițiilor adecvate de mediu.

Conservarea activă reprezintă totalitatea acțiunilor directe care se fac asupra obiectului cu scopul de a îndepărta efectele degradărilor și a stopa atacul biologic.

Icoana supusă operațiilor de conservare reprezintă pe Maica Domnului ce ține în brațe pe pruncul Iisus. Paleta cromatică a icoanei cuprinde nuanțe de verde, auriu, iar rama este masivă, de culoare aurie. Aceasta are dimensiunile 45/55 cm, a fost donată Muzeului și se găsește în depozit.

În cazul acestei icoane, condițiile precare în care a stat aceasta a dus, prin acțiunea multiplă a factorilor fizico-chimici (temperaturi oscilante, umiditatea relativă a aerului ridicată, agenți poluanți), a celor biologici și a factorilor sociali (omul prin intervențiile sale greșite), la o degradare a stratului pictural și la un atac xilofag.

Icoana adusă în laborator prezenta pe ramă și pe spatele său câteva galerii săpate în suportul de lemn, ceea ce indica un atac ușor de carii datorat umidității ridicate a mediului în care a fost păstrată înaintea aducerii în muzeu. Orificiile făcute de carii deschid accesul umidității spre grund, pe care-l desprinde. Atacul de carii este periculos pentru că transformă lemnul într-o masă făinoasă, păstrând la exterior o pojghiță de lemn aparent sănătoasă. Pentru stoparea atacului insecticid s-au realizat operații de injectare cu substanțe insecticide, Xylamon, injectarea făcându-se în fiecare orificiu de zbor, pentru ca substanța să penetreze cât mai adânc în rețeaua de galerii făcută de insectă.

Umiditatea relativă a mediului în care a fost păstrată icoana nu a dus însă la ruperea peliculei de culoare, ceea ce ar fi avut ca rezultat desprinderea stratului pictural.

Stratul de culoare al icoanei a fost însă afectat în alt mod. În componența sa stratul de culoare cuprinde un mediu (uleiul) și pigmenții, ce sunt pulberi dispersate într-un anumit mediu, oprind selectiv lumina prin absorbție sau reflexie. Pigmenții trebuie să fie substanțe chimice inactive (trioxid de crom Cr_2O_3 , CO, negru mineral).

Factorii care duc la opacizarea stratului de culoare sunt: aerul, umiditatea, lumina, liantul.

Aerul acționează prin oxigenul din compoziția sa, care este un element activ ce alterează substanțele colorate și prin gazele sulfuroase ce înnegresc culorile pe baza de Cu, Pb.

Umiditatea contribuie și ea la degradarea stratului de culoare, grăbind reacțiile chimice.

Lumina, prin razele solare, determină deschiderea la culoare a coloranților organici, dar și închiderea nuanței altor coloranți sau transferarea în alte nuanțe (exemplu: albastrul de Co în verde).

Asupra pigmenților poate acționa și liantul, natura acestuia (acidă sau alcalină) putând duce la descompunerea coloranților organici.

La icoana aflată în laborator pentru conservare, influența acestor factori a dus la închiderea / deschiderea culorilor pe unele porțiuni ale stratului pictural, dar și transferarea culorii albastre spre verde, dar pe porțiuni mici. Asupra acestor degradări nu s-a intervenit, deoarece este necesară intervenția unui restaurator de pictură.

Stratul de vernis al icoanei supuse operațiilor de conservare, având în compoziție un solvent și o rășină, a suferit o degradare vizibilă. Verniul este o substanță formată din rășini naturale sau sintetice care se așează pe suprafața picturilor cu scopul de a fi protejate, dar și de a intensifica tonalitățile picturii.

În cazul icoanei „Maica Domnului cu Pruncul” pe stratul de vernis s-a depus un strat de praf, grăsimi și diverse alte particule, strat ce a dus la dispariția transparenței verniului, dar și la acoperirea stratului pictural, nedistingându-se chipurile și înscrisurile de pe icoană. De asemenea, culorile și-au pierdut intensitatea, distingerea nuanței originale fiind foarte dificilă (foto nr. 1).

Una din cauzele întunecării stratului de culoare ar putea fi lumina. Indiferent dacă este naturală sau artificială, lumina poate contribui la deteriorarea picturii. Nivelele excesive de lumină pot cauza decolorarea sau întunecarea picturii. Ca și în cazul nostru, picturile se întunecă atât de tare astfel încât detaliile nu mai sunt vizibile. Expunerea directă la razele solare poate cauza pălirea anumitor pigmenți, îngălbenirea puternică a verniului.

Un obiect expus la lumină difuză pentru o perioadă lungă de timp va suferi aceleași efecte ca un obiect expus la o lumină intensă pentru o perioadă scurtă de timp. Din aceste motive, expunerea la lumină trebuie redusă cât mai mult posibil.

Murdăria, aderând la suprafața pictată a icoanelor, le dă acestora un aspect neplăcut. De asemenea, murdăria reprezintă un mediu prielnic pentru creșterea și dezvoltarea mucegaiurilor și absorbția agenților poluanți și a umezelii în stratul pictural, toate acestea pot cauza deteriorări, care duc la întunecarea picturii, patinarea până la pierderea legibilității acesteia.

Întunecarea picturii putea avea loc și datorită expunerii icoanei în biserică, unde există fum sau în apropierea lumânărilor, ce pot conduce la depunerea funinginii pe suprafața picturii.

Pentru îndepărtarea depunerilor și pentru deschiderea tonalității picturii s-a aplicat un tratament chimic cu soluție de cloroform CHCl_3 și tetraclorură de carbon CCl_4 , solvenți foarte buni pentru îndepărtarea particulele depuse. Această operație s-a efectuat cu o mare atenție pentru că soluția ar fi putut îndepărta și stratul de culoare.

Pentru a evita acest lucru, s-au efectuat testări pe porțiuni foarte mici ale stratului pictural pentru a stabili concentrația optimă a soluției cu care s-a intervenit.

După terminarea operațiilor de îndepărtare a depunerilor, s-a efectuat aplicarea unui nou strat de vernis, pentru protejarea stratului de pictură, dar și pentru intensificarea tonalității picturii.

S-au efectuat fotografii înainte și după aplicarea tratamentelor de conservare și astfel se poate observa, în primul rând, diferența de culoare (foto nr. 2).

S-a realizat documentația prin întocmirea fișei de conservare, în care au

fost trecute toate constatările asupra stării icoanei și pentru ca icoana să fie protejată în continuare de factorii de mediu, ea va fi păstrată în condiții microclimatice optime, cu valori ale umidității relative de 60% și temperaturi ce nu depășesc 18°C (12-18°C).

Pentru evitarea unor noi depuneri pe stratul de vernis, se va confecționa o husă din pânză de albită.

O importanță deosebită în menținerea stării optime de conservare o are și așezarea icoanei în depozit. Datorită fluctuațiilor de umiditate, se pot crea tensiuni între diferite părți ale stratului de culoare și suport care duc în timp la desprinderi ale acestora. Un element care grăbește acest proces este și poziția obiectului, de aceea așezarea icoanei în poziție orizontală oferă o șansă de prevenire a pierderilor straturilor de culoare. Sub icoană se va așeza o placă de carton, de dimensiuni mai mari decât cele ale icoanei, care are în structura sa 2-3 rânduri de goluri de aer care îi conferă elasticitate. Această elasticitate va anula diversele trepidații.

În cazul de față, pictura nu a fost totuși puternic afectată, ca în cazul altor picturi ce prezentau desprinderi ale stratului de grund și implicit al stratului pictural, astfel că tratamentul chimic de îndepărtare al depunerilor, a fost principala operație de conservare, rezultatul fiind benefic, culorile au fost aduse la nuanțele inițiale, iar aplicarea noului vernis a dus la o înviorare a culorilor, iar o depozitare adecvată va duce la păstrarea icoanei în acest stadiu de conservare.

Figura 1

Figura 2

STUDIUL INFLUENȚEI UNOR FACTORI DE MEDIU ASUPRA UNOR PIGMENȚI UTILIZAȚI ÎN PICTURILE PE LEMN (ICOANE)

Daniela Petrișor

Imaginea picturală este numai aspectul de suprafață al icoanelor. Din punct de vedere fizic, orice pictură este o structură constituită dintr-o serie de straturi, fiecare având la rândul lui o compoziție mai mult sau mai puțin complexă.

În general, în stratigrafia unei icoane se regăsesc următoarele elemente:

- suportul (de obicei lemn de diferite esențe)
- straturi de preparare (grunduri)
- pelicula picturală
- pelicula de protecție (lac, verni)

În cazul icoanelor pictate pe lemn, stratul pictural este esențial, fiind alcătuit din culori vii, acestea la rândul lor fiind formate din pigmenți. Pigmenții sunt materiale formate din compuși cu structură amorfă sau cristalină, foarte fină, ca atare sau în amestec (dispersii mecanice), care prezintă o colorație proprie și sunt insolubile în liant.

Pigmenții se pot împărți în anumite clase:

- pigmenți minerali (naturali și artificiali sau de sinteză)
- pigmenți organici, care la rândul lor pot fi naturali (animali sau vegetali) și sintetici
- pigmenți micști

Pigmenții naturali se găsesc în zăcămintele minerale sub formă de oxizi, sulfuri, carbonați, sulfati, cu structură și grade de hidratare diferite. Exemple ar fi: sienna naturală (de culoare galben-brună, un silicat de $\text{Fe-Fe}_2(\text{SiO}_3)_3$ și sienna arsă (silicat de Fe și impurități), umbra naturală (culoarea brun închis, un amestec de silicat argilos cu oxizi de Fe și Mn) și umbra arsă (oxid silicat de Fe 40% și oxid de mangan 15%) care diferă prin gradele de hidratare primele fiind forme hidratate, ultimele fiind forme calcinate.

Pigmenții minerali, cât și cei artificiali sunt în general produse chimice cu compoziție bine definită, foarte stabili în timp. Cei artificiali sunt obținuți fie pe cale umedă, prin precipitarea soluțiilor sau prin procedee uscate (calcinare, sublimare etc.).

Pigmenții organici naturali, animalii sau vegetali, reprezintă substanțe care

se prepară din anumite țesuturi de origine animală sau vegetală. Acestea se obțin prin procedee de separare, extracție, din concentrate obținute prin fierberea și macerarea anumitor țesuturi de scoici, de lemn, din fructe, din frunze, din rădăcini de plante.

Pigmenții organici sintetici sunt derivați ai anilinei, fenolilor, antracitului, la care se grefează grupări cromofore.

Pigmenții micști constau în amestecuri de substanțe organice și minerale, exemplu fiind lacurile ce conțin coloranți organici fixați sau precipitați pe un oxid sau hidrat metalic.

Pigmenții trebuie să prezinte o serie de caracteristici, cum ar fi: rezistență la lumină, rezistență la agenții atmosferici(microclimatici) și la atacurile microbiologice.

Icoanele aflate în depozitul Muzeului Vrancei sunt în mare parte piese donate sau achiziționate din diferite biserici din județ, astfel că ele au fost ținute într-un mediu nu tocmai adecvat, ce a afectat starea lor de sănătate. Astfel umiditatea ridicată, lumina, depunerile de praf, ceară, atingerea icoanelor au dus la diferite modificări, în principal ale stratului de vernis și ale stratului pictural. Gravitatea degradării stratului pictural este influențată de natura, intensitatea și durata acțiunii acestor agenți de degradare externi.

Activitatea de conservare a acestor icoane nu include numai examinarea, documentația de conservare, tratamentul, ci și o cercetare a cauzelor degradării, în special a migrării și transformării culorilor(implicit a pigmenților) din stratul pictural.

De aceea, trebuie să se realizeze o cunoaștere profundă a condițiilor de mediu în care a fost ținută icoana, a materialelor din care este alcătuită pictura, a tehnicii de execuție și a pigmenților din culorile folosite în pictură.

Straturile picturale ale icoanelor, cât și celelalte elemente structurale sunt supuse proceselor de îmbătrânire, care evoluează în timp. Cauzele principale ale efectelor de degradare și deteriorare sunt:

-condițiile nefavorabile în care se află expusă icoana respectivă (schimbările bruște de temperatură și de umiditate etc.)

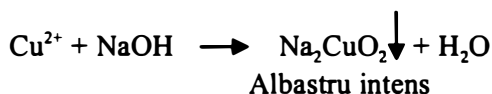
-agenții atmosferici, de lumină, cei cu caracter chimic (acțiunea oxigenului, a bioxidului de carbon, oxidilor de sulf și azot).

Unul dintre cei mai importanți factori de degradare este umiditatea. Umiditatea produce alterări cromatice prin modificări microstructurale și de compoziție sau prin biodeteriorarea prin acțiunea microorganismelor.

Umiditatea favorizează unele reacții chimice, care modifică atât compoziția

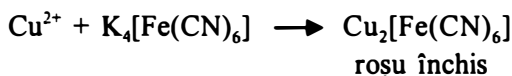
cât și culoarea unor pigmenți. De exemplu, azuritul (carbonatul bazic de cupru) de culoare albastră se transformă sub acțiunea umidității în carbonatul bazic stabil, verde, numit malachit. Culorile albastre pe bază de cupru Cu(II) se pot transforma, sub acțiunea umidității și a încărcării sulfhidrice din aer sau din apele meteorice în sulfură de cupru neagră. Azuritul $2\text{CuCO}_3 \cdot \text{Cu(OH)}_2$ se transformă în clorură de cupru hidratată (paratacamit) verde datorită acțiunii clorurii de sodiu. Această transformare se observă bine în cazul icoanei din figura (1) ce îl reprezintă pe Sfântul Nicolae.

Adusă în laborator, icoana a fost supusă unor cercetări pentru a se constata cauzele și felul degradării. Dintre pigmenții ce dau o colorație albastră albastrul de cobalt (oxid de Co), albastrul de Berlin (ferocianură feroasă) sau azuritul (carbonatul bazic de Cu) ar fi putut fi constituenții culorii albastre, deoarece aceștia sunt printre cei mai frecvent folosiți. Pentru a determina care dintre acești pigmenți este prezent în stratul pictural s-au efectuat reacții de analiză chimică, de identificare a ionilor prezenți în pigment, deci pentru Co, Fe și Cu. S-a prelevat o mică probă ce a fost tratată cu NaOH, reactiv comun acestor ioni. Reacția a dus la obținerea unui precipitat de culoare albastru intens, deci s-a format cupritul de sodiu, prin reacția

Dacă ar fi apărut un precipitat roșu-brun de Fe(OH)_3 , ar fi fost prezent ionul de Fe^{3+}

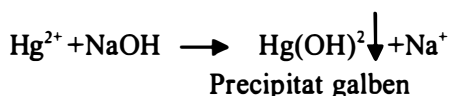
Dacă ar fi fost prezent ionul de Co^{2+} , prin tratarea cu NaOH ar fi rezultat un precipitat albastru, nu atât de intens colorat ca cel de cuprit. Pentru a îndepărta orice îndoială, s-a tratat proba și cu ferocianură de potasiu $\text{K}_4[\text{Fe(CN)}_6]$, ce a dus la apariția culorii roșu-închis, datorită formării $\text{Cu}_2[\text{Fe(CN)}_6]$ prin reacția:

Ultima investigație s-a realizat cu ajutorul spectrofotometrului cu absorbție atomică. Prin fixarea lămpii de Cu și dizolvarea probei în soluția etalon s-a observat prezența ionului de Cu^{2+} . Prin îndepărtarea stratului de vernis îmbătrânit și curățarea icoanei de depunerile diverse, s-a observat culoarea inițială a picturii icoanei, cea albastră. (figura 2).

O altă transformare, determinată de umiditate, a culorilor, implică a

pigmenților la icoanele supuse conservării este și cea pe care o suferă cinabrul (sulfura de mercur, roșie) care se transformă sub efectul umidității și al luminii în metacinabrit negru datorită unei modificări care nu alterează formula chimică, ci numai structura cristalină a pigmentului. Deci reacția este reversibilă și astfel, se poate readuce culoarea la nuanța inițială. Investigațiile care s-au făcut în acest sens au fost cele legate de determinarea Hg în pigment cu ajutorul spectrofotometrului cu absorbție atomică la o icoană din depozitul Muzeului ce îl reprezintă pe Sfântul Ierarh Vasile cel Mare. (figura 3). Înaintea acestei investigații, din proba prelevată din stratul pictural s-au făcut analize calitative pentru a se identifica ionii posibili prezenți în pigmentul roșu. S-au efectuat analize chimice de identificare pentru Cd, Hg, Fe, Cr cu substanțe precipitante specifice fiecărui ion, pentru a se determina care dintre aceștia se găsește în proba prelevată, deoarece doar acești ioni ar putea fi prezenți în pigmenții de culoare roșie cei mai cunoscuți, și anume: cadmiu roșu (sulfo-seleniură de CdS. CdSe), cinabrul (sulfură de mercur), roșu englez(oxid feric anhidru), crom roșu (cromat de plumb anhidru) sau miniul de plumb. S-a tratat proba prelevată cu NaOH, din această reacție rezultând un precipitat galben, indicând astfel prezența ionului de Hg^{2+} în pigment. Reacția care a avut loc este:

Dacă ar fi fost prezent ionul de Fe^{3+} , ar fi rezultat din reacția cu NaOH un precipitat brun de $Fe(OH)_3$, dacă ar fi fost prezent Cd^{2+} s-ar fi format un precipitat alb, iar din reacția cu ionul de Cr^{2+} ar fi rezultat un precipitat verde murdar, semn al formării hidroxidului de Cr. Ultima variantă, reacția dintre ionul de Pb^{2+} și NaOH putea duce la formarea unui precipitat alb de $Pb(OH)_2$.

Din aceste reacții s-a dedus existența ionului de Hg^{2+} , iar după începerea tratamentului de conservare și îndepărtare a verniului și a depunerilor de pe stratul pictural s-a observat că de fapt culoarea neagră cu care era acoperită pictura este în esență doar rezultatul transformării sulfurii de mercur, de culoare roșie în culoarea neagră specifică metacinabritului, transformare datorată în special umidității.

Pentru a întări veridicitatea rezultatelor obținute din analizele chimice, aceeași proba prelevată din stratul pictural a fost dizolvată în soluția etalon, iar apoi a fost supusă testării cu spectrofotometrul cu absorbție atomică, montându-se lampa pentru identificarea mercurului. Și în acest caz rezultatul a

fost pozitiv, indicându-se prezența mercurului.

În figura(4) se observă că după aplicarea tratamentelor de conservare colorația neagră a dispărut, și se observă culoarea roșie inițială.

O altă transformare studiată în laborator a fost cea a miniului de plumb (roșu de plumb) în oxid de plumb de culoare maro-închis, datorată tot umidității, corelată și cu ceilalți factori de mediu. Această transformare a fost studiată în timpul procesului de conservare la icoana din figura(5), înainte de conservare, și apoi în figura (6) se observă, după conservare, culoarea roșie inițială. Depistarea acestei transformări în stratul de culoare s-a realizat tot cu aceleași metode ca și în cazul transformării cinabrilui: într-o primă etapă s-a prelevat o probă minimă pentru a nu deteriora și mai mult pictura, apoi s-au făcut determinări prin analize chimice analitice de identificare a posibilibilor ioni prezenți în pigmentul de culoare roșie (Pb, Cr, Cd, Fe). Astfel s-a tratat proba cu NaOH, din reacție rezultând un precipitat alb, indicând prezența ionului de Pb^{2+}

După prelevarea probei, s-a trecut la operațiile de îndepărtare a stratului de vernis ars și opacizat, apoi la înviorarea culorilor, observându-se culoarea inițială roșie ce fusese transformată într-o nuanță de maro. Pe baza acestor constatări s-a trecut la o investigație mai exactă cu ajutorul spectrofotometrului cu absorbție atomică, folosind lampa pentru identificarea plumbului și dizolvând proba în soluția etalon. Aparatul a indicat prezența plumbului, astfel că rezultatele au fost cele ce au dus la confirmarea studiilor asupra acestei transformări.

Și culoarea albă suferă o transformare, tot datorită umidității și a hidroxidului de calciu $Ca(OH)_2$ conținut în pigmentul alb, alterări concretizate prin înverzirea albului. Afirmatia a fost făcută pe baza cercetărilor ce s-au realizat pe icoana din figura (7), ce îl înfățișează pe Domnul Iisus Hristos propovăduind. Determinările analitice s-au făcut pentru diferiți ioni: Ca, Pb, Zn, Ti, deoarece aceștia ar fi putut fi prezenți în pigmentul alb. Acești ioni pentru care s-au făcut determinările au fost aleși deoarece cei mai folosiți pigmenți albi sunt albul de titan (TiO_2), albul de zinc (oxid de zinc), albul de plumb (carbonat bazic de Pb $2PbCO_3$, $Pb(OH)_2$), albul Sfântul Ioan ($CaCO_3$). Pentru identificare s-a tratat proba într-o primă fază cu acid picrolonic, rezultând un precipitat galben specific ionului de Ca^{2+} , iar pentru o precizie mai bună s-a efectuat reacția cu flacăra ce a dat o colorație a flăcării roșie cărămizie.

Pentru că din prima testare s-a determinat prezența ionului de Ca^{2+} , s-a trecut la folosirea spectrofotometrului cu absorbție atomică pentru testarea prezenței ionului de Ca^{2+} , montându-se lampa pentru identificarea acestui ion,

iar după terminarea determinărilor, s-a constatat și de această dată prezența calciului.

După aplicarea tratamentelor de conservare, deci după îndepărtarea verniului și a depunerilor, s-a observat culoarea albă ce migrase în verde (figura 8), datorită reacției cu apa din atmosferă (umiditatea ridicată din mediul în care a fost ținută icoana).

Umiditatea și temperaturile ridicate duc la apariția și dezvoltarea microorganismelor. Acestea produc alterări cromatice ale straturilor policrome prin consumul microelementelor. În plus, în urma respirației celulare, care reprezintă o cauză importantă a umidității zonale, aceasta conduce la apariția și dezvoltarea fenomenului de umiditate excesivă. În mod deosebit atacul speciilor *Streptomyces*, care au nevoie pentru dezvoltarea lor de valori crescute ale umidității, face să scadă valoarea cromatică a picturii. Ciupercile, la rândul lor, produc alterări deosebit de serioase, prin apariția de pete, în special deschise la culoare, cu aspecte crateriforme etc. Mucegaiurile produc pete de culoare alb-cenușie sau alb-albăstrui.

Diferențele mari de temperatură și umiditate duc la atacul fungic la icoane, atac ce are loc pe fondul numeroaselor substanțe organice care intră în compoziția tehnicii originale de pictură, cât și a suportului de lemn (lignină, cleiuri). Atacul este evident pe urma punctelor de condens, cracliurilor stratului pictural, ceea ce denotă profunzimea lui, cât și sub formă de pete neregulate răspândite la suprafața peliculei de vernis protector original. Procesele fizico-chimice declanșate de acest atac au avut evidente repercursiuni asupra icoanelor, provocându-le degradări ireversibile ca:

- fragilizarea cu pierderea rezistenței mecanice a lemnului de constituție;
- decolorarea pigmentilor;
- opacizarea peliculelor de vernis cu pierderea lizibilității imaginii picturale (se poate vedea această transformare la toate icoanele supuse operațiilor de conservare).

Atacul de fungi poate reactiva pe cel al insectelor xilofage(carii) a căror orificii de zbor erau vizibile pe icoane.

În urma analizelor fizico-chimice efectuate care au relevat multitudinea materialelor componente ale picturii originale, lista substanțelor biocide folosite s-a redus simțitor (datorită posibilelor reacții dintre substanțele biocide și componentele picturii), recomandate și testate fiind doar formolul (insolubilizează cleiurile organice), Xylamonul și Tymolul (pentru mucegaiurile aflate pe partea nepictată a icoanelor).

Toate aceste influențe negative duc la următoarele forme avansate de degradare:

- desprinderi de grund, ale peliculei de culoare;
- fisuri, cojituri, cracheluri și lipsuri ale stratului pictural;
- fragilizarea pulverulentă a pigmentilor;
- verni îmbătrânit, ars, granulat și opacizat.

În funcție de fiecare tip de degradare s-a intervenit astfel încât să se stopeze acțiunea factorului degradator prin diferite metode chimice. Astfel pentru stoparea desprinderilor de grund s-a asigurat un microclimat adecvat cu o umiditate relativă a mediului ambiant de 60%, deci în acest fel se va reduce umiditatea și se va opri desprinderea de grund. Totodată, stratul protector aplicat va asigura și o stopare a desprinderilor.

Verniul îmbătrânit, ars sau opacizat va fi îndepărtat cu ajutorul unei soluții de cloroform CHCl_3 , tetraclorură de carbon CCl_4 , cu concentrații variabile în funcție de constituența verniului. Odată cu îndepărtarea verniului, se vor îndepărta și depunerile de praf, grăsime, ceară.

De asemenea, modificările fizico-chimice, produse prin virarea sau deplasarea culorilor în alte culori, pot produce distonanțe cromatice sau alte degradări și alterări inestetice. În general, se pot curăța petele inestetice, precum și straturile de culoare obținute prin transformarea pigmentilor inițiali sub acțiunea umidității sau microorganismelor utilizând procese de curățire cu ajutorul unor sisteme disperse sau soluții special preparate ca cea de $\text{CHCl}_3 + \text{CCl}_4$, compatibile. În scopul de a înlătura degradarea tonului original s-a căutat valoarea unui ton apropiat de original, iar materialele folosite trebuie să fie reversibile. Integrarea cromatică trebuie să se înscrie în ansamblul picturii așa încât să nu afecteze integritatea acesteia.

Pentru ca aceste transformări să nu mai aibă loc, principala măsură ce trebuie luată este îndepărtarea factorilor degradatori (umiditate, lumină, temperatură, agenți chimici), aceasta realizându-se printr-o depozitare corespunzătoare normelor de conservare.

Figura 1

Figura 2

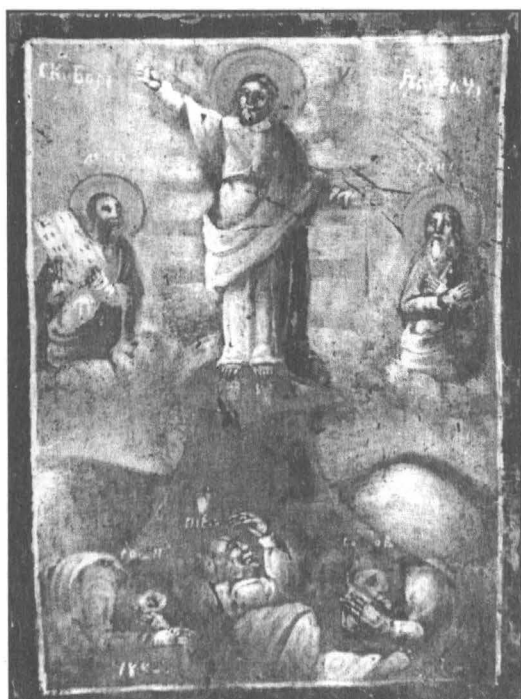
Figura 3**Figura 4**

Figura 5

Figura 6

Figura 7**Figura 8**

V. MUZEOGRAFIE

Muzeul în conștiința comunității locale – proiect de cercetare relații publice –

Silviu-Daniel Mungiu

Rezumatul proiectului

Proiectul de față se constituie într-o cercetare sociologică menită a identifica modul în care este perceput muzeul în cadrul comunității locale și menită a oferi repere de îmbunătățire a activității cu publicul. Proiectul se constituie de asemenea în avanpremieră unei strategii de relații publice al cărei principale scopuri vor fi realizarea scopurilor și funcțiilor sociale, culturale și educaționale pe care muzeul le are în cadrul comunității. Acest lucru va fi posibil prin mediatizarea programelor muzeale și prin încheierea de parteneriate culturale, educaționale și economice cu alte instituții de profil din cadrul social local.

Acest proiect își propune să identifice imaginea actuală a Muzeului Vrancei și cererea de activități culturale din partea comunității locale, să popularizeze oferta culturală a muzeului să traseze direcțiile de dezvoltare și diversificare a acestei oferte în concordanță cu așteptările publicului. Nu în ultimul rând, proiectul are ca finalitate încheierea de parteneriate educaționale cu instituțiile de învățământ din Focșani și de parteneriate de sponsorizare cu instituțiile economice dispuse să susțină financiar activitățile curente și viitoare ale muzeului.

Beneficiarii acestui proiect vor fi în principal cele două categorii de public vizate în mod direct de activitatea muzeului: publicul larg și publicul special alcătuit din elevii participanți la programele educaționale. De asemenea, printre beneficiari se pot număra Muzeul Vrancei care își va putea realiza eficient funcțiile sale fundamentale, instituțiile de învățământ care își vor putea acoperi și diversifica curricula școlară și extrașcolară și chiar potențialii finanțatori ai muzeului prin publicitatea oferită de activitățile culturale la care vor participa.

Proiectul presupune realizarea unei serii de activități principale pentru realizarea obiectivelor și pentru ajungerea la rezultatele așteptate. În primul rând,

vor fi efectuate două cercetări sociologice, una cantitativă, cealaltă calitativă, asupra publicului de cultură în general și a celui al muzeului în special. Vor fi realizate și întrevederi cu managerii instituțiilor de învățământ și ai instituțiilor economice din oraș pentru realizarea de parteneriate culturale și financiare. Rezultatele proiectului vor fi în fine mediatizate printr-o conferință de presă.

Agenda proiectului

Locație și durată.

Proiectul va fi realizat în Focșani pe o perioadă de o lună calendaristică și va fi cuprins în planul de activități al Muzeului Vrancei. Cercetările și activitățile de teren specificate în proiect vor avea loc în următoarele locații:

1) Muzeul Vrancei – chestionar aplicat publicului pe toată durata desfășurării proiectului – în cadrul celor trei secții ale sale din orașul Focșani:

- a. Secția de Istorie și Arheologie
- b. Secția de Științe ale Naturii
- c. Secția de Etnografie – Rezervația de Arhitectură și Tehnică Populară în aer liber din crângul Petrești

2) Alte instituții de cultură din Focșani – interviuri structurate cu publicul înainte și după manifestările culturale organizate de aceste instituții în intervalul de timp descris de proiect:

- a. Teatrul „Maior Gheorghe Pastia”
- b. Ateneul Popular
- c. Casa de Cultură a Sindicatelor „Leopoldina Bălănuță”

3) Instituții de învățământ reprezentative din Focșani – întrevederi cu managerii acestor instituții conform unui program stabilit de comun acord –

- a. Inspectoratul Școlar Județean
- b. Colegiul Național „Unirea”
- c. Colegiul Național „A.I.Cuza”
- d. Colegiul Național „Mihail Kogălniceanu”
- e. Școala „Duiliu Zamfirescu”
- f. Școala „Ștefan cel Mare”
- g. alte școli și licee, în limita timpului disponibil

4) Instituții, societăți comerciale și mass-media potențiali parteneri și sponsori care și-au manifestat interesul în acest sens sau au fost contactate în prealabil în vederea unei colaborări cu Muzeul Vrancei – întrevederi cu managerii acestor instituții conform unui program stabilit de comun acord și organizarea unei conferințe de presă la sediul muzeului.

Personal.

Activitățile presupuse de acest proiect vor fi realizate de către angajații specializați ai muzeului (muzeografi, restauratori, conservatori), instruirea și repartizarea sarcinilor urmând a fi efectuate în funcție de agenda instituțiilor vizate de proiectul curent (instituții culturale, instituții de învățământ, potențiali parteneri, mass-media).

Buget.

Data fiind problematica abordată și natura cercetării de față (cercetare de explorare și preambul al unei strategii de relații publice a Muzeului Vrancei) bugetul proiectului va presupune costuri minime ce vor putea fi suportate de către instituția organizatoare. Costurile se referă în principal la printarea instrumentelor de cercetare (chestionare, ghiduri de interviu și întrevedere) și la timpul investit de participanții la activitățile proiectului.

Obiectiv general

Obiectivul general al acestui proiect este definirea și punerea în practică a rolului cultural și educațional pe care Muzeul Vrancei îl are în cadrul comunității locale. Definirea implică adaptarea dintre cererea și oferta de activități culturale pe care muzeul le poate desfășura în cadrul comunității locale și împreună cu aceasta. Punerea în practică se referă la dezvoltarea și diversificarea ariei de activități culturale în conformitate cu o strategie de relații publice, strategie pentru care acest proiect reprezintă un început și în cadrul unor relații de colaborare și parteneriat cu alte instituții de cultură și de învățământ din peisajul local. Pe scurt, obiectivul general al proiectului poate fi rezumat ca **impunerea Muzeului Vrancei ca instituție de cultură și educație în conștiința comunității locale.**

Obiective specifice

- 1) **Identificarea imaginii actuale pe care Muzeul Vrancei o are în cadrul comunității locale**
- 2) **Identificarea cererii de activități culturale și educaționale din partea comunității locale**
- 3) **Popularizarea ofertei culturale și educaționale potențiale a muzeului**

în cadrul publicului consumator de cultură și în cadrul instituțiilor educaționale

4) Atragerea de parteneri și sponsori pentru potențiale activități culturale și educaționale

Beneficiarii proiectului

Principalele grupe de beneficiari ai proiectului pot fi clasificate după cum urmează:

1) **Publicul larg.** În special prin identificarea cererii culturale a acestuia, fapt care va permite adaptarea activităților muzeului la nevoile culturale ale comunității locale și prin mediatizarea ofertei curente și imediat următoare a Muzeului Vrancei.

2) **Publicul special.** Constituit din elevi cursanți ai instituțiilor locale de învățământ care vor putea beneficia de activitățile muzeale convenite prin parteneriate cultural-educative.

3) **Muzeul Vrancei.** Care își va putea realiza eficient funcțiile sale fundamentale

4) **Instituțiile de învățământ care își vor putea acoperi și diversifica curricula școlară și extrașcolară**

5) **Potențialii finanțatori - sponsori ai muzeului prin publicitatea oferită de activitățile culturale la care vor participa.**

Rezultatele așteptate

Rezultatele așteptate ale acestui proiect sunt definibile în strânsă legătură cu obiectivele specifice menționate mai sus și pot fi rezumate astfel:

1) **Identificarea publicului** curent al muzeului după caracteristicile sale socio-demografice (sex, vârstă, studii, profesie, ocupație, venit) și după domeniile sale de interes cultural

2) **Creșterea gradului de cunoaștere**

a. asupra cererii culturale a publicului de către instituția muzeală

b. asupra ofertei culturale a muzeului de către publicul larg

c. asupra activităților viitoare ale muzeului

3) **Mediatizarea Muzeului Vrancei**

4) **Creșterea numărului de vizitatori**

5) Implicarea muzeului în procesul de educație instituțională (prin încheierea de colaborări/parteneriate cu instituțiile de învățământ) **și în procesul de educație permanentă** în cadrul mai larg al comunității locale

6) Realizarea de parteneriate permanente cu potențiali susținători financiari și sponsori ai muzeului

7) Creșterea coeziunii personalului muzeal prin colaborare în cadrul acestui proiect

Activități principale

1) Realizarea unei cercetări sociologice cantitative (prin chestionar) exhaustive asupra publicului vizitator al muzeului pe o perioadă de o lună

Tema acestei cercetări sociologice de explorare (nu se cunosc date distincte despre publicul Muzeului Vrancei) este imaginea muzeului în conștiința comunității locale. Natura exploratorie a studiului de față face inoportună adoptarea unui set de ipoteze, acest aspect metodologic putând fi totuși corectat în cadrul unor cercetări ulterioare. Populația asupra căreia va fi realizat acest studiu cantitativ este definită prin publicul vizitator al muzeului, eșantionul fiind alcătuit din publicul vizitator al tuturor secțiilor din Focșani ale Muzeului Vrancei pe o perioadă calendaristică de o lună. Eșantionul definit astfel va fi chestionat în mod exhaustiv. Metoda de cercetare folosită va fi chestionarul structurat, autoadministrat la sfârșitul vizitei în muzeu.

Cele două dimensiuni care se desprind din tema abordată sunt *imaginea muzeului* și *comunitatea locală* (în speță, nevoile culturale ale acesteia). Aceste două dimensiuni vor fi definite operațional în concepte/indicatori/itemi după cum urmează:

a) Imaginea muzeului

- i. aprecierea expoziției
- ii. reprezentativitatea expoziției pentru cultura comunității locale
- iii. interesul pentru activitățile organizate de muzeu
- iv. obiectivul vizitării muzeului
- v. modalitatea de vizitare a muzeului

b) Interesul cultural al publicului vizitator

- i. frecvența vizitelor la muzeu
- ii. frecvența participării la activitățile organizate de alte instituții de cultură

iii. propunerea de tematici noi

c) Indicatorii socio-demografici (datele de identificare): sex, vârstă, studii, profesie, venit

d) Dispoziția/posibilitatea de a susține financiar activitățile muzeului; va fi cerută și o adresă de e-mail.

Acești indicatori se vor constitui într-un chestionar structurat precodificat (vezi *Anexa 1*). Datele culese prin chestionar vor fi centralizate și prelucrate cu ajutorul unor programe statistice (Excel, SPSS), rezultatele obținute urmând a se constitui într-un raport de cercetare.

2) Realizarea unei cercetări sociologice calitative (prin interviu) asupra publicului altor instituții de cultură (Teatru, Ateneu, Casa de Cultură)

Această cercetare calitativă va fi de asemenea una exploratorie. Tema cercetării rămâne imaginea muzeului în conștiința comunității locale. Populația asupra căreia va fi realizat acest studiu calitativ este definită prin publicul participant la activitățile culturale organizate de alte instituții (Teatru, Ateneu, Casa de Cultură) pe o perioadă de o lună. Dată fiind natura calitativă a cercetării, eșantionul nu este unul prestabilit. Subiecții vor fi intervievați la sfârșitul activităților culturale urmărindu-se o distribuție cât mai eterogenă a caracteristicilor socio-demografice ale acestora. Metoda de cercetare este interviul semi-structurat cu întrebări deschise care va fi administrat de un operator (reprezentant al muzeului) la ieșirea din instituțiile culturale organizatoare. Pentru realizarea acestui studiu se va cere aprobarea și sprijinul acestor instituții.

Această cercetare diferă de cea cantitativă de mai sus prin natura extramuzeală a activității la care a participat publicul, locația diferită, de la caz la caz, a administrării instrumentului de cercetare și prin propensiunea diferită a publicului de a participa la un studiu care nu are o legătură directă cu activitatea la care tocmai a participat. Aceste condiții fac mai oportună, în acest caz, realizarea unui studiu sociologic calitativ.

Cele două dimensiuni care se desprind din tema abordată vor fi din nou *imaginea muzeului* și *comunitatea locală* (în speță, nevoile culturale ale acesteia). Aceste două dimensiuni vor fi definite operațional în concepte/indicatori/itemi. Structura interviului va diferi de cea a chestionarului din mai multe motive: nu vor putea fi utilizați indicatorii referitori la aprecierea expozițiilor, la obiectivul și modalitatea de vizitare a muzeului; numărul indicatorilor va fi limitat de timpul estimat pe care subiectul va fi dispus să-l acorde interviului (funcție de locația

desfășurării interviului). De asemenea, răspunsul la întrebări va fi lăsat deschis, datele urmând a fi postcodificate.

a) Imaginea muzeului

- i. aprecierea activității generale a muzeului
- ii. reprezentativitatea muzeului pentru cultura comunității locale
- iii. interesul pentru activitățile organizate de muzeu

b) Interesul cultural al publicului vizitator

- i. frecvența vizitelor la muzeu
- ii. frecvența participării la activitățile organizate de alte instituții de cultură

iii. propunerea de tematici noi

c) Indicatorii socio-demografici (datele de identificare): sex, vârstă, studii, profesie, venit

d) Dispoziția/posibilitatea de a susține financiar activitățile muzeului; va fi cerută și o adresă de e-mail.

Acești indicatori se vor constitui într-un ghid de interviu semi-structurat postcodificabil (vezi *Anexa 2*). Datele culese prin chestionar vor fi centralizate și prelucrate cu ajutorul unor programe statistice (Excel, SPSS), rezultatele obținute urmând a se constitui într-un raport de cercetare.

3) Realizarea de întrevederi cu managerii instituțiilor educaționale din oraș (inspectorat școlar, școli, licee) în vederea stabilirii unor programe cultural-educaționale comune

Activitatea de față presupune realizarea de colaborări educaționale cu instituțiile vizate (vezi *agenda proiectului*) în scopul valorificării patrimoniului muzeal și al creșterii rolului educațional al muzeului în cadrul comunității locale. Parteneriatul cu instituțiile școlare poate avea atât obiective curriculare, cât și extracurriculare vis-à-vis de procesul de învățământ instituțional.

Întrevederea cu managerii instituțiilor de învățământ va fi realizată de către un reprezentant al muzeului instruit în prealabil de către un specialist în ceea ce privește metoda sociologică utilizată. Operatorul va dispune ca instrument metodologic de un ghid de întrevedere care va conține următorii itemi:

a. Prezentarea ofertei cultural-educaționale a Muzeului Vrancei și a posibilităților de diversificare și dezvoltare a acesteia:

Prezentarea domeniilor culturale oferite de Muzeul Vrancei în Focșani:

- i. istorie și arheologie

ii. științe ale naturii

iii. etnografie: arhitectură, tehnică, artă populară

Prezentarea rolului cultural-educățional al muzeului

b. Prezentarea detaliată a colecțiilor și expozițiilor muzeului

c. Identificarea cererii de activități educaționale a instituțiilor de învățământ

d. Prezentarea disponibilității specialiștilor din muzeu de a susține cursuri opționale specializate din curricula școlară

e. Negocierea unor programe educaționale comune precum vizitarea muzeului de către grupuri organizate de elevi și organizarea de activități culturale în incintele muzeului într-o relație de parteneriat

Observații:

- Întrevederea poate avea loc în mai multe etape, în funcție de timpul disponibil al managerilor și în funcție de eventualii timpi de gândire solicitați de aceștia

- Operatorul întrevederii va trebui să acorde explicații clare subiectului întrevederii acolo unde acesta manifestă nelămuriri.

4) Realizarea de întrevederi cu potențiali sponsori și parteneri ai activităților muzeului

Această activitate are menirea de a atrage sponsori și parteneri care să susțină din punct de vedere economic activitățile Muzeului Vrancei. Targetul acestei activități este constituit din agenții economici consacrați în peisajul financiar local și din acele instituții care și-au manifestat interesul de a colabora printr-un reprezentant chestionat sau intervievat în cadrul cercetării premergătoare (vezi activitățile de mai sus).

Întrevederea cu managerii instituțiilor economice va fi realizată de către un reprezentant al muzeului instruit în prealabil de către un specialist în ceea ce privește metoda sociologică utilizată. Operatorul va dispune ca instrument metodologic de un ghid de întrevedere care va conține următorii itemi:

a. Prezentarea ofertei cultural-educăționale a Muzeului Vrancei și a posibilităților de diversificare și dezvoltare a acesteia

b. Prezentarea partenerilor culturali, educaționali și mediatici ai Muzeului Vrancei, ceea ce se va constitui pentru sponsor în potențialul target al publicității implicate de sponsorizare

c. Prezentarea legislației (dacă este nevoie) în domeniu – legea sponsorizării

d. Prezentarea avantajelor unui eventual parteneriat pentru sponsor, muzeu și public în particular, și pentru comunitatea locală în general

e. Propunerea unui contract de sponsorizare și negocierea acestuia.

Observații:

- Întrevederea poate avea loc în mai multe etape, în funcție de timpul disponibil al managerilor și în funcție de eventualii timpi de gândire solicitați de aceștia

- Operatorul întrevederii va trebui să acorde explicații clare subiectului întrevederii acolo unde acesta manifestă nelămuriri.

5) Mediatizarea (prin presa scrisă, radio și TV locale) rezultatelor cercetării și a strategiei

Această activitate joacă un rol hotărâtor în succesul strategiei de PR a muzeului și presupune mediatizarea ofertei culturale a muzeului și a partenerilor culturali, educaționali și economici.

Etapale acestei activități sunt:

- Emiterea unui comunicat de presă

- Organizarea unei conferințe de presă

- Întrevederi individuale cu jurnaliștii pentru detalierea anumitor aspecte

Scopurile acestei activități sunt creșterea gradului de conștientizare a rolului cultural al Muzeului Vrancei în cadrul comunității locale și, în consecință, creșterea numărului de vizitatori, deci de beneficiari ai programelor actuale și viitoare.

Anexe:

1. Chestionar (Activitatea 1)

2. Ghid de interviu (Activitatea 2)

Muzeul Vrancei

Data _____

Secția _____

CHESTIONAR

Vă rugăm să colaborați la încercarea noastră de a dezvolta și diversifica oferta de activități culturale și educaționale a Muzeului Vrancei. Vă asigurăm că datele culese prin intermediul acestui chestionar sunt confidențiale și vor fi folosite exclusiv în scopul valorificării patrimoniului muzeal în folosul comunității. Sinceritatea și obiectivitatea răspunsurilor dvs. sunt de o importanță primordială pentru noi.

Indicații: încercuiți variantele care se potrivesc cu răspunsurile dumneavoastră, sau completați acolo unde spațiile sunt punctate. Vă mulțumim!

- 1) Cum apreciați informațiile oferite de expoziția pe care tocmai ați vizitat-o?
  1. insuficiente - ce ați dori să știți în plus?.....
  2. suficiente
  3. prea multe - la ce ar trebui să se renunțe?.....
- 2) În ce măsură considerați că Muzeul Vrancei este reprezentativ pentru orașul nostru?
  1. în mică măsură
  2. într-o măsură rezonabilă
  3. în mare măsură
- 3) În ce măsură sunteți interesat de activitățile/expozițiile organizate în secțiile muzeului?

Secție / Interes	Nu mă interesează	Mă interesează într-o măsură rezonabilă	Mă interesează în mare măsură
Istorie-Arheologie	1	2	3
Științe ale naturii	1	2	3
Etnografie	1	2	3

- 4) Ce reprezintă vizitarea/participarea la activitățile muzeului pentru dumneavoastră?
  1. un mijloc de relaxare
  2. un mijloc de petrecere a timpului liber
  3. un mijloc de cunoaștere/informare
  4. satisfacerea unei pasiuni. Care?.....
- 5) Cu cine ați vizitat acum muzeul?
  1. singur
  2. cu prietenii
  3. cu familia
  4. cu școala
  5. cu un grup turistic
- 6) Vizitați / participați la activitățile următoarelor secții ale muzeului:

Secție / Frecvență	Uneori	Destul de des	Frecvent
Istorie-Arheologie	1	2	3
Științe ale naturii	1	2	3
Etnografie	1	2	3

7) Participați la activitățile următoarelor instituții culturale:

Instituție / Frecvență	Uneori	Destul de des	Frecvent
Teatru	1	2	3
Ateneu	1	2	3
Casa de Cultură	1	2	3
Altă instituție:	1	2	3
.....			

8) În ce măsură ați fi interesat de organizarea următoarelor expoziții / manifestări culturale în cadrul Muzeului Vrancei:

Manifestare / Interes	Nu m-ar interesa	M-ar interesa într-o măsură rezonabilă	M-ar interesa în mare măsură
„Focșanii și Unirea”	1	2	3
„Marea familie de cărturari Duiuliu Zamfirescu-Mincu”	1	2	3
„Târgul artei și meșteșugurilor populare vrâncene”	1	2	3
Programe pentru copii și tineret	1	2	3
Serate muzeale pe diverse teme	1	2	3

Propuneți teme care ar prezenta interes pentru dumneavoastră:

1.....	3.....
2.....	4.....

9. Aveți posibilitatea/dispoziția de a susține financiar activitățile muzeului sau de a influența anumite persoane, firme, societăți în vederea sponsorizării activităților noastre?

10. Adresa e-mail:.....

Vârstă:				Studii:			
1	sub 14 ani	4	31 – 45 ani	1	Elementare	3	Tehnice/Colegiu
2	15 – 18 ani	5	46 – 65 ani	2	Medii	4	Superioare
3	19 – 30 ani	6	peste 65 ani				

Sex:			
1	Masculin	2	Feminin

Profesie:			
1	Elev	6	Tehnician
2	Student	7	Salariat(bugetar/funcționar public)
3	Casnică	8	Salariat (sector privat)
4	Pensionar	9	Patron
5	Somer	10	Liber profesionist
11	Altă profesie:		

Anexa 2 – Ghid de interviu

Muzeul Vrancei

Data _____
Locul _____**GHID DE INTERVIU**

Vă rugăm să colaborați, răspunzând la acest interviu, la încercarea noastră de a dezvolta și diversifica oferta de activități culturale și educaționale a Muzeului Vrancei. Vă asigurăm că datele culese prin intermediul acestui interviu sunt confidențiale și vor fi utilizate exclusiv în scopul valorificării patrimoniului muzeal în folosul comunității. Sinceritatea și obiectivitatea răspunsurilor dvs. sunt de o importanță primordială pentru noi.

1. Cum apreciați activitatea generală a Muzeului Vrancei?
2. Cum apreciați reprezentativitatea Muzeului Vrancei pentru cultura comunității locale?
3. Ce gen de activități culturale realizate în cadrul muzeului v-ar interesa?
4. Cât de des participați la activitățile Muzeului Vrancei?

5. Cât de des participați la activitățile instituțiilor culturale din oraș?

6. Ce manifestări care ar prezenta interes pentru dumneavoastră ați propune să desfășoare Muzeul Vrancei?

7. Aveți posibilitatea/dispoziția de a susține financiar activitățile muzeului sau de a influența anumite persoane, firme, societăți în vederea sponsorizării activităților noastre?

8. Adresă e-mail:.....

Vârstă:			
1	sub 14 ani	4	31 – 45 ani
2	15 – 18 ani	5	46 – 65 ani
3	19 – 30 ani	6	peste 65 ani

Sex:			
1	Masculin	2	Feminin

Studii:			
1	Elementare	3	Tehnice/Colegiu
2	Medii	4	Superioare

Profesie:			
1	Elev	6	Tehnician
2	Student	7	Salariat(bugetar/funcționar public)
3	Casnică	8	Salariat (sector privat)
4	Pensionar	9	Patron
5	Șomer	10	Liber profesionist
11	Altă profesie:		

**Tiparul executat la S.C. ANAMIR TRADING S.R.L.
IMPRIMERIA BACOVIA BACĂU
Str. Mioritei 27; Tel.: 0234/52 44 11, 0234/52 07 20
Fax: 0234/58 67 56; E-mail: impbacovia@yahoo.com**

